דבר

דבר ששי
דבר השבוע
דבר אחר
משא

דבר יום שישי כ"ה בתשרי תשנ"ה 30.9.94 גליון 21364

56 עמודים, המחיר 3.70 ש"ח (כולל מע"מ) באילת 3.00 ש"ח

"אני לא ערבי, אני ברברי." הסופר האלג'יראי זקאסה הוראי מבקר בישראל. אפרים דוידי (עמ' 16)

"קורה שמורה נותן סטירה לילד" מחסירה האלימות בבתי הספר. יעל פישביין (עמ' 15)

מסקנות הפסטיבל להסטוריה אחרת

40 שנה הלכו בני ישראל במדבר ורק השנה הם הפכו לקרקס נודד

רבין וחוסיין: מקווים לחתום בקרוב על חוזה השלום

מלך ירדן ורה"מ נועדו אמש בעקבה; הערכה: השניים קבעו את תוכן ההצהרה המשותפת למפגש המשולש קלינטון-חסן-פרס בשבוע הבא בוושינגטון

מאת מוטי בסוק

בהודעה משותפת, שפירסמו אמש חוסיין מלך ירדן וראש הממשלה יצחק רבין, עם תום פגישתם בארמונו של המלך בעקבה, נאמר, כי הם מקווים שהמו"מ בין ירדן וישראל יסתיים בקרוב בחוזה שלום.

הפגישה בין חוסיין ורבין התקיימה בחשאיות רבה, לבקשת הירדנים, למרות שפגישות פומביות בין אישים בכירים משני הצדדים הפכו לאחרונה לכמעט עניין שבשגרה.

בניגוד לפגישה הקודמת בין המלך וראש הממשלה בעקבה, נמנע הפעם מהתקשורת הישראלית לסקר את האירוע. לעומת זאת, הטלוויזיה הירדנית צילמה ושידרה חלקים מהפגישה. על קיום הפגישה נודע בארץ רק לאחר שהסתיימה.

במשלחת הירדנית למפגש השתתפו המלך חוסיין, אחיו הנסיך חסן, ראש הממשלה עבד אל-סלאם אל-מג'אלי, הרמטכ"ל ואישים אחרים. במשלחת הישראלית השתתפו, מלבד ראש הממשלה רבין, הרמטכ"ל אהוד ברק, ראש המשלחת הישראלית לשיחות עם ירדן אליקים רובינשטיין, אנשי לשכת ראש הממשלה שמעון שבס, אלוף (מיל') דני יתום ואיתן הבר, וכן איש המוסד אפרים הלוי, שזהותו נחשפה בעת הפגישה הפומבית הראשונה חוסיין-רבין, על מדשאות הבית הלבן בוושינגטון.

הפגישה בין שתי המשלחות החלה סמוך לשעה שמונה בערב, והתנהלה באווירה טובה במשך כשעתיים. לדברי עודד בן-עמי, יועץ התקשורת של רבין, המלך וראש הממשלה סיכמו, עוד בעת המפגש הנוכחי ביניהם בבית הלבן, על קיומן של פגישות עבודה קבועות ביניהם.

בפגישה אתמול החליפו שני הצדדים מידע והערכות על ההתקדמות בשיחות בין ירדן וישראל בערוצים השונים, ועל ההתפתחויות האפשריות בתקופה הקרובה. שני הנושאים המרכזיים בהם חלוקות ירדן וישראל, הם בנושא הגבול ובשאלת המים. ירדן דורשת, כי ישראל תחזיר לריבונותה שטחים שלטענתה גולו ממנה עם השנים, בעיקר בערבה. ירדן גם דורשת לקבל כמות מים גדולה יותר ממקורות הכנרת והירדן. נושא מרכזי אחר בשיחות בין ירדן וישראל הוא עניין הסדרי הביטחון בין שתי המדינות, לאחר שתיחתם הטיוטה על הסכם שלום.

הפגישות בין המשלחות הירדנית והישראלית, לדיון בגיבושו של הסכם שלום בין המדינות, שהיו אמורות להתחדש השבוע, נדחו לאמצע אוקטובר. על פי הטענה הירדנית הרשמית, הדחייה היא בשל עיסוקיו הרבים של ד"ר פאיז טאראונה, שגריר ירדן בארה"ב שהוא גם יו"ר המשלחת הירדנית.

בתום הפגישה אתמול בעקבה פירסמו רבין וחוסיין הודעה האומרת, כי הם רשמו לפניהם את ההתקדמות שהושגה עד כה בדיונים בין שתי המדינות.

שני האישים הביעו תקווה, כי המו"מ על חוזה השלום יסתיים בהצלחה, לאחר שיימצאו פתרונות מוסכמים לכל הבעיות התלויות ועומדות בין שתי המדינות. הדיון בבעיות אלו ימשך בשיחות בין משלחות שני הצדדים, לאחר שובו של הנסיך חסן מביקורו בארה"ב. כמו כן יימשכו הדיונים במסגרת הדו-צדדית, החל מאמצע אוקטובר, בירדן ובישראל.

גורמים מדיניים בירושלים העריכו אתמול, כי בפגישה אתמול הכינו חוסיין, רבין ועוזריהם את המסגרת והתוכן לפגישה שתתקיים ביום שני הקרוב בוושינגטון, בין נשיא ארה"ב, ביל קלינטון, הנסיך חסן ושר החוץ הישראלי, שמעון פרס. בתום פגישה זו צפויה להתפרסם הודעה משותפת. בעקבות הפגישה אתמול בעקבה, מפלס הציפיות לקראת הפגישה בבית הלבן עלה בכמה דרגות.

כידוע, שב הנסיך חסן השבוע לירדן מארה"ב, באופן מפתיע ביותר. רשמית נמסר, כי חזר לרבת עמון כדי להתכונן לפגישה עם קלינטון ופרס. בעקבות הפגישה אתמול בעקבה, קיימות בירושלים מספר הערכות ביחס לפגישה קלינטון-חסן-פרס, כולל הערכות הצופות להתפתחות דרמטית או פרסום הצהרה משותפת חשובה ביותר.

ירדן הבהירה השבוע, בצורה חד משמעית, כי איננה מתכוונת להיות תלויה בחתימת חוזה השלום עם ישראל, בהתפתחויות ובמו"מ בין ישראל למדינות ערביות אחרות.

קהלני ויוסמן מגישים את הצעת החוק לשריון חוק הגולן למזכיר הכנסת (צילום: שטיין/הדרי)

ה־13 במספר

עצור נוסף בפרשת המחתרת: אורי ברוך מקרית־ארבע

מאת מיכל גרייבסקי, נתן רוזי ועתי"ם

היחידה הארצית לחקירת פשעים של המשטרה ושירות הבטחון הכללי עצרו אמש את אורי (הנרי) ברוך, בן 40 ואב לארבעה, תושב גבעת הרסינה בקרית-ארבע, בחשד למעורבות בהתארגנות הימין הקיצוני.

ברוך עלה לישראל לפני 13 שנה מצרפת, והתיישב בקרית-ארבע. הוא התפרנס ממקצועו כצורף, ועבד בבית המלאכה במרתף ביתו, מקום בו גם נעצר.

ברוך הוא החשוד ה־13 שנעצר בפרשת התארגנות הימין. מתוך החשודים אלה נשארו במעצר חמישה, ובהם גם ברוך.

אנשי היחידה הארצית לחקירת פשעים חמורים במשטרה ואנשי השב"כ, ערכו סיורים נרחבים במשך כל שעות אחר הצהריים באזור קרית-ארבע. במהלך סיורים אלה עצרו את ברוך.

אשתו של ברוך, פרנסין, סיפרה לכתב עתי"ם, כי בזמן המעצר לא היתה בבית. לדבריה, שמעה על מעצרו של בעלה מהשכנים, אשר ראו כיצד מספר אנשים מובילים אותו מהמקום. היא הוסיפה, כי בעלה התקשר וסיפר לה שנעצר, ושהוא מועבר לחקירה באזור ירושלים.

ברוך היה חברו של איב טיבי, המסגר שנעצר בפרשת התארגנות הימין ושוחרר. השניים היו חברים בקבוצת "עולים ישנים" מצרפת.

לדברי התושבים, ברוך לא היה קיצוני בדעותיו, והשתתף לעיתים בפעילויות מחאה נגד הממשלה, כמו הפגנות.

דובר המשטרה אישר את דבר המעצר, אולם סירב למסור פרטים נוספים.

משטרת ישראל משלימה בימים אלה את החקירה בפרשת התארגנות המחתרת, ונראה כי נגד כל החשודים יוגשו כתבי אישום.

בעמ' 5

הודו סגרה כל בתי־הספר והקולנוע בניו־דלהי

בניסיון לבלום התפשטות הדבר

מספר הניספים בטביעת המעבורת – יותר מ־900

תושייתה של העובדת [illegible] הצילה חיים

"המחבל הלם במוט ברזל – הכנסתי לו אצבעות בעיניים, והוא נמלט"

(עו). – [illegible] אתמול בבוקר בגוש קטיף. [illegible] במוט ברזל [illegible] לסיים עבודתה. אבל פתאום [illegible] נכנס לפתע מחבל [illegible] והחל להלום בה. אצבעות בעיניים [illegible] את ידיה. [illegible]

אנשי עסקים מישראל חשודים שמימנו הקמת מעבדת הסמים הגדולה בעולם

הם חברו לעברייני סמים והקימו את המעבדה בהשקעה של כמיליון דולר; המעבדה היתה מסוגלת לייצר כ־12 מיליון כדורים ביממה; בישראל נעצרו עשרה חשודים, בהולנד נעצרו ארבעה ישראלים ובבלגיה חשוד אחד

מאת אפי בנבו

משטרת ישראל במבצע משותף עם משטרות [illegible], בלגיה ושפ"ן, בהולנד מעבדה לייצור [illegible] אקסטזי, מעבדה הגדולה [illegible] כושר ייצור של 12 מיליון כדורים ביממה.

על פי החשד הקימו את המעבדה קבוצה של ישראלים בהשקעה כוללת של כמיליון דולר. עשרה נעצרו. שניים כבר שוחררו. המשטרה אומרת כי צפויים עוד מעצרים. אתמול בשעה חמש אחר הצהרים, על פי שעון ישראל קיימו מפקד משטרת מחוז תל-אביב ניצב גבי לסט, ועמיתו במשטרת אמסטרדם, מסיבות עיתונאים ברוטרדם ובה פירטו את מבצע חשיפת מעבדת הסמים. המבצע שכונה, "זוחל העכבניות", החל בתחילת שנת 1993 עם קבלת מידע מודיעיני בישראל על כוונת קבוצה של אנשי עסקים, שחברו לעברייני סמים, להקים מפעל לייצור כדורי אקסטזי בהיקף, שלא היה כמותו.

בחודש יולי אותה שנה החלה הכנופיה להתארגן בישראל. ברשותה היתה נוסחה כימית חלקית לייצור הסם אקסטזי. כדי להשלים את הנוסחה פנו בהצעה למהנדס הכימיה יצחק בק בן 48 מרמת-גן, שעד כה לא היה לו עבר פלילי. הוא עסק בניסויים להשלמת הנוסחה. הכנופיה יצרה קשר עם אנשי סמים מדרום-אמריקה, שסיפקו להם את המרכיב החסר בנוסחה.

המידע שנצבר במפלג המודיעין וביחידה המרכזית של משטרת מחוז תל-אביב, הועבר לנציג משטרת ישראל בהולנד ואז החל בעבודה משותפת עם משטרת הולנד. המשטרה בהולנד הקימה צוות מיוחד, שהחל להתחקות אחר החשודים ופעילותם ובמקביל פעלו אנשי היחידה המרכזית של תל-אביב בארץ ובחו"ל.

חברי הכנופיה בדקו אפשרות להקים את המפעל במדינות שונות באירופה ובהן גם שתי מדינות במזרח אירופה. בשלב מסויים נשקלה אפשרות להקים את המעבדה בישראל. לבסוף הוחלט להקים את המפעל בהולנד ונבחר אולם תעשייה של 1,200 מ"ר באיזור תעשייה בעיר הארלם הסמוכה

(המשך בעמוד 4)

ראש היחידה מציג את המכשור להכנת כדורי אקסטזי [illegible] אתמול (צילום: [illegible])

משאל העם על הגולן יתקיים רק אחרי השגת הסכם בראשי תיבות עם סוריה

מאת עזרא חן ומוטי בסוק

"משאל עם יתקיים רק כאשר נגיע לגיבוש הסכמה עם סוריה על כל המרכיבים המרכזיים, כמו מהות השלום, קו הנסיגה, משך הנסיגה, ובן השילוב ביניהם, כמו נסיגה קלה בתחילה יחד עם מימוש נורמליזציה וסידורי ביטחון".

כך אמר אתמול ראש הממשלה, יצחק רבין, במפגש עם כמאה פעילי "נוער העבודה" בבית המפלגה בתל-אביב.

השר יוסי שריד אמר אתמול, כי ממשלת ישראל לא תהסס לחתום על הסכם השלום עם סוריה בראשי תיבות, אם וכאשר נושאי סידורי הביטחון ברמת הגולן, מהות השלום ואופי הנורמליזציה, יהיו לשביעות רצונה.

לדברי שריד, משאל העם ייערך לאחר החתימה בראשי תיבות, כדי שלעם תהיה תמונה ברורה ושלמה על מה מצביעים, ומה בדיוק עומד להכרעה.

לדבריו, המתיישבים ברמת הגולן הם מלח הארץ, אך גם הם צריכים להיזהר "שלא יהפכו למלח על פצעי המלחמה הבאה".

שריד סבור, כי אין אדם סביר בארץ הרשאי לקחת על אחריותו את החמצת השלום עם סוריה, "שהוא השלום הכולל בין ישראל לבין כל שכנותיה". לדבריו, "אם הסכם יהיה מוכן לחתימה ולא ייחתם, חלילה, יחזור המזרח התיכון לתוהו ובוהו, הסכסוך הישראלי-ערבי, שנסגר הולך, ייפתח כולו מחדש".

הסכם בשלמותו

בפגישה עם צעירי העבודה הסביר רבין: "לא מצביעים, אלא בעד או נגד הסכם שלום בשלמותו. על מה יצביעו לפני השגת הסכם, על שאלות היפותטיות?".

לדבריו, "כל משאלי העם בעולם הם בדרך זו. מציגים הצעה, והעם צריך להגיד בעד או נגד".

בהתייחסו למגעים עם סוריה, אמר: "יש כל מיני התפתחויות, אך בכל הנושאים המרכזיים קיים פער גדול בינינו לבינם. כל עוד אין הסכם עם סוריה, אי אפשר לקיים משאל עם על דברים היפותטיים. רק כשיהיה הסכם מגובש, הציבור יתבקש להצביע בעד או נגד".

"קיבלתי בבחירות מנדט לפשרה טריטוריאלית", אמר רבין, "אם כי אני מודה כי במצע מפלגת העבודה בבחירות לכנסת יש 'כן ולא'. יש פשרה טריטוריאלית בכל הגזרות, ואחר-כך יש חיזוק ההתיישבות ושמירתה בעת שלום. משהו כזה, אני לא זוכר את הניסוח המדוייק".

לדברי רבין, "הצגנו את עמדתנו לפני הבחירות". לדבריו, הכתובת לקבלת אישור הוא לא מחברי הכנסת, אלא מהעם. "לא מצביעים אותי חה"כים, אלא רק, זכות העם לקבוע אם הוא בעד או נגד", אמר.

לדבריו, לפני שבועיים ביקש להיפגש במסודר עם ועד היישובים ברמת הגולן, אך הם ביקשו ממנו שיבוא לגמלא. הוא סירב, והם ביטלו את המפגש. רבין גם סירב להיענות לבקשת מתיישבים בגולן שאינם מזדהים עם השובתים, לבוא למשרדו, כי "לא רצה לסכסך בין הצדדים".

על תהליך השלום עם ירדן אמר רבין, כי איננו יכול לומר כעת דברים ברורים. "אנחנו עוסקים בבניית השלום, שצריך ללבוש מתכונת של חוזה שלום, ולא נכון מצידי לומר כעת דברים חדים וברורים".

בהתייחסו לששת חברי הכנסת המתנגדים למדיניותו לגבי הגולן, אמר רבין, כי "הם קיבלו על עצמם את הסיכום שהתקבל בסיעת העבודה, להצביע נגד כל הצעה של האופוזיציה, ואני מאמין שהם יקבלו את מרות מוסדות המפלגה והסיעה".

רבין הוסיף, כי "כל נסיון סינדול על-ידי 70 ח"כים הוא לא רלוונטי, כי אינני הולך לכנסת במקרה הזה, אלא לעם. אני לא רוצה רוב בכנסת, אני רוצה רוב בעם".

הוא תקף את ההצעה שהסכם שלום עם סוריה יחייב תמיכה של 65 אחוזים מהציבור. "זו הצעה של פחדנים, שפוחדים מהכרעת העם. אין משאל עם בעולם שמחייב רוב מיוחס. בתנאים של מדינת ישראל, זה אפילו גזעני, כי רוצים בזה להוציא את הערבים", אמר.

ראש הממשלה לא פתח בנאום, אלא העדיף שהנערים ישאלו והוא ישיב. יו"ר נוער העבודה, בועז נול, הגיש לרבין חולצה צבאית בתוך מסגרת עץ וזכוכית, עליה רקומות המלים "מתגייסים לשלום", ובכיס עליה רקום המשפט: "עם התמיכה שלנו, אתה יכול לישון בשקט". רבין הודה, ואמר: "אני ישן טוב".

שני נערים מסביון ומתל-גן, דוד ויריב, כתבו על חולצותיהם, כרמיזה לסיסמת הבחירות של אביגדור קהלני במערכת הבחירות לעיריית תל-אביב: "על קהלני אי-אפשר לסמוך".

"אני בן 72 וחצי, ולא באתי לשבת על הכסא הזה אלא כדי לעשות שלום וביטחון, ולשנות סדרי עדיפויות במדינה", אמר רבין. הוא פרש את "סדר העדיפות הלאומי שלי", כדבריו. "מאה קמות מעל לכל דבר זה ירושלים מאוחדת. שלושת אלפים שנה יהודים התפללו, ופניהם לירושלים ולא לגמלא. דבר שני, זה חלקים מיהודה ושומרון, בעיקר בקעת הירדן כגבול ביטחון. וזה הרבה יותר חשוב מכל אחר אחר. דבר שלישי, זה רמת הגולן. ורביעי זה עזה".

לדברי רבין, התועלת הכלכלית מהשלום, כבר בשנתיים האחרונות, אינה בזכות הקשרים עם מדינות ערב. "נפתחו לנו קשרים חדשים בעולם, ויש נכונות להשקיע בישראל. הכסף לא מושקע בגלל העיניים היפות שלנו. אם לא יהיה פה שקט ויציבות, לא ישקיעו פה", אמר.

בהתייחסו למפלגת העבודה, אמר: "אין מנוס. צריכים להחזיר שלינו לשנות בהרבה תחומים פנימיים הקשורים לתנועת העבודה. לא הצלחנו לשבור מוסכמות,

(המשך בעמוד 4)

שביתת הרעב בגמלא הסתיימה בתחושת ניצחון ובאכילת בורקס

השובתים היו חלוקים בדעתם אם לסיים את השביתה אך השתכנעו מדברי קהלני כי השיגו אהדה גדולה; הם חוששים שההישג בגמלא היה מוקדם מדי

מאת שמעון וייס

באכילת בורקס ותחושת סיפוק וניצחון, סיימו אתמול שובתי הרעב בגמלא את שביתתם, שנמשכה 19 יום. כמאתיים אלף בני אדם מכל רחבי הארץ ביקרו את השובתים, והם הביעו תמיכה והזדהות עם מאבקם. כבר אמש החל פירוק האוהל והחזרת הציוד, והיום ישובו השובתים לעבודתם ולישוביהם.

מייד לאחר ההחלטה על סיום השביתה, עברו השובתים בדיקות רפואיות והתברר, שכולם במצב טוב ועם זאת הם נתבקשו לחזור באופן מתון לאכילה סדירה. בדיקה העלתה, כי רובם ירדו במהלך ימי השביתה כחמישה ק"ג בממוצע. הצוות הרפואי, שליווה את השובתים בימי השביתה אמר, כי לאיש מהם לא נגרם נזק בלתי הפיך וכי זולת חולשה, איש מהם לא חש ברע ומצבם הבריאותי טוב.

אתמול בשעות אחר הצהרים היה ברור, כי סיום השביתה הוא עניין של שעות, זאת לאחר שחה"כים אביגדור קהלני ואבי יחזקאל מסיעת העבודה באו לרמת הגולן והחלו במסע שכנוע להפסיק את השביתה.

ח"כ קהלני, שהגיע סמוך לשעה חמש אחר הצהרים לאוהל השובתים לאחר שהגיש את הצעת קבוצת הח"כים לשריון חוק הגולן, הסביר לאנשי הגולן, כי לדעתו, זכו להישגים אדירים במאבקם, השגים ששיאם באהדה הציבורית הגדולה, ובאותה הצעת חוק וכי עליהם לחדול לשבות רעב שאם לא כן, עלולה תשומת הלב הציבורית לסטות והדבר עלול להתפרש כדרישות קיצוניות של המתיישבים.

בין השובתים וראשי הישובים התפתח ויכוח סביב ההחלטה להפסיק את השביתה. בין המתנגדים להפסקה היו שטענו, כי העובדה שמדובר רק בנוסחת הצעה על שולחן הכנסת וכי הדיון ייערך בעוד יותר מחודש, עלולה לגרום לשינויים ולנסיגה בהצעה ובמימושה, ויש להמשיך בשביתה עד שיתברר באופן מוחלט, שאכן החוק שורין או שראש הממשלה יבטיח בעצמו עריכת משאל עם בקרוב.

אפרת לנדא ממושב קשת אמרה, כי יש צורך להמשיך בשביתה כדי לוודא בבירור שהח"כים עומדים מאחורי הצעת החוק ולנסות לשכנע עוד חברי כנסת מהעבודה לתמוך בה.

סמוך לשעה שמונה בערב נתקבלה סופית ההחלטה לסיים את שביתת הרעב וראש מועצת קצרין, סמי בר-לב, שהתמוטט פעמיים במהלך ימי השביתה, הודיע על כך באופן רשמי לקהל הרב מישובי האזור, שהתכנס באוהל השובתים.

ההחלטה נתקבלה בתשואות ובתחושה של ניצחון ציבורי. בר-לב אמר, כי השביתה השיגה הישגים מרשימים ביותר וכי זו, למעשה, ראשיתו של המאבק שימשך גם בתקופה הקרובה כל עוד ראש הממשלה לא יחזור בו מכוונותיו לסגת מהגולן ולפנות ישובים.

מייד לאחר ההודעה נערכה במקום עצרת, ובמהלכה עלו כל שובתי הרעב לבמה ונתקבלו בתשואות רמות בידי הקהל הרב. כל הדוברים בעצרת המאולתרת ציינו את ההישג העצום שבגיוס דעת הקהל במדינה למען ישובי הגולן ומקצת הדוברים אף הדגישו, כי שביתת הרעב וההזדהות שצברה עלו על הציפיות של ראשי ועד ישובי הגולן והשובתים.

עם זאת, בשיחות פרטיות, הביעו כמה מראשי הוועד חשש שהשביתה נערכה במועד מוקדם מדי וכי הם נוטים להאמין לראש הממשלה שאמר, כי עדיין אין התקדמות במו"מ עם סוריה וטרם הוגשה הצעה רצינית מצד ישראל, הכוללת נסיגה או פינוי ישובים. כמה דוברים אמרו, כי יתכן ובדיעבד נפלו קורבן למידע מוטעה כאילו כבר יש הסכם סגור עם סוריה בתיווך ארה"ב.

עם זאת, התחושה בגולן היא ששביתת הרעב פתחה מאבק, שטרם הסתיים וכי היא ליכדה את ישובי האזור ובעיקר קיבוצים שבהם נשמעו דעות מתונות ואף נכונות לוותר על הגולן תמורת שלום.

עתה, מדגישים קברניטי ההתיישבות בגולן, יש חזית אחת של רוב תושבי ישובי הגולן, שתמשיך במאבק על צורותיו השונות בהתאם להתפתחויות המדיניות והפוליטיות בארץ.

8, 44, 40, 33, 24, 35 והמספר הנוסף: 49

רבבות מילאו יותר משני מיליון ו־170 אלף טפסים

(עו). – "קדחת הלוטו" שהחלה עוד בחול המועד סוכות וצברה תאוצה בימים האחרונים הגיעה אתמול לשיאה, כשרבבות מתושבי הארץ צבאו על 2,000 דוכני מפעל הפיס והמשיכו למלא טורים בקצב גובר. סך כל המכירות עמד השבוע על קצת יותר מ־40 מיליון ו־557 אלף ש"ח. מולאו יותר משני מיליון ו־170 אלף טפסים וכ־32 מיליון טבלאות.

במהלך השבוע, ובעיקר בימים האחרונים, הגבירו שוטרים את הסיורים ליד מוקדי המכירות המרכזיים, לאחר שבעל דוכן פיס נשדד באשדוד ונלקחו ממנו 3,000 ש"ח.

עד מועד ההגרלה גדל היקפו של הפרס, שעמד על קצת יותר מ־16 מיליון ש"ח, כשבולמוס הקניות הקיף, כפי שנמסר מדוכני המכירות, את כל סוגי האוכלוסיה – החל מדיירי שכונות מצוקה ועד לתושבי שכונות היוקרה.

בניין מפעל הפיס בתל אביב הוקף אתמול הצהריים בשוטרים שאבטחו את המקום ושמרו על הסדר קרב הקהל שביקש לעקוב אחר מהלכי ההגרלה, שאף שודרה בשידור ישיר בטלוויזיה.

עובדי מפעל הפיס החלו מיד לבדוק את מאות אלפי הטפסים במחשב המרכזי של מפעל הפיס, וכפי שנמסר, רק היום ייוודעו הזוכים בפרס הגדול.

هكذا من الأصل

هكذا من العمل

פרס קרא לסוריה בעצרת האו"ם להאיץ את המו"מ

מרכז האו"ם (עי"ר).– שר החוץ, שמעון פרס, קרא אתמול להאיץ את המשא ומתן עם סוריה, ואמר, כי הסכם בין שתי המדינות עשוי להביא לשלום כולל במזרח התיכון.

"הסכם שלום בין ישראל לסוריה עשוי להניב תוצאה היסטורית חשובה יותר מסתם הסכם בין שתי מדינות", אמר בנאום בעצרת הכללית של האו"ם.

"הסכם כזה עשוי להעניק הזדמנות למנהיגי האזור, מלכים, נשיאים, ראשי ממשלות, בתמיכתם של גדולי המנהיגים בזמננו, להתכנס ולהודיע על סיום הסכסוך, להכריז על שלום מלא באזור כולו", הוסיף.

לאחר שהתייחס להתקדמות בשיחות עם הפלסטינים ועם ירדן, אמר פרס, כי ישראל תמשיך לשאת ולתת עם סוריה, כדי להשיג הסכם, שיכבד את האינטרסים של שני הצדדים, בלי לפגוע בכבודה של סוריה או בלי לסכן את בטחונה של ישראל.

עוד אמר פרס, כי סוריה מתעקשת על מסלול צר למשא ומתן, תוך שהיא דוחה פגישות בין המנהיגים ומאטה את הקצב. "ישראל נכונה להאיץ אותו. אנו פונים לסורים במלים אלה: הבה נדבר פנים אל פנים, ננהל משא ומתן כפי שהוכרז בדמשק באומץ, על מנת להביא שלום של כבוד", אמר בהתייחסו לדברים שנאמרו באחרונה, שרבים בישראל פירשו כשינוי בעמדתה של סוריה.

"יש להמיר את האיומים הצבאיים ואת העמדות הטריטוריאליות בהסדרי ביטחון, בקשרים דיפלומטיים, בשלום מלא, בהשתדלות כלכלית", הוסיף.

שר החוץ, שמעון פרס, אתמול בעצרת האו"ם (צילום: א.פ.)

רבין עם צעירי העבודה (צילום: אורן רזון/ ישראל סאן)

מוסדות מפלגת העבודה יכונסו לאשר ההסכם הקואליציוני עם ש"ס

בעבודה מקווים: ש"ס תצביע בעד ההודעה המדינית של רה"מ בכנסת

מאת אמיר נוימן

לשכת מפלגת העבודה וסיעתה בכנסת יתכנסו בכנסת בשבוע הבא, ככל הנראה ביום שלישי, כדי לאשר את ההסכם בראשי תיבות שחתמו ראשי העבודה וראשי ש"ס. המועד המדויק לכינוס מוסדות העבודה ייקבע היום בהתייעצות בין ראש הממשלה ליו"ר סיעת העבודה אלי דיין.

על הכינוס הוחלט אתמול בהתייעצות בין יו"ר העבודה רבין, מזכ"ל העבודה נסים זווילי השוהה בחו"ל, ואלי דיין.

במפלגת העבודה מעריכים, כי הפורום של הלשכה והסיעה יאשר את ההסכם, ויפתח בכך את הדרך לצירוף ש"ס.

עם זאת, לא נמצאה בינתיים הדרך להביא את מרצ להסיר את התנגדותה להסכם הקואליציוני שבין העבודה לש"ס. דיין אומר, כי לאחר שתאשר מפלגת העבודה את ההסכם, צפוי ויכוח נוקב עם מרצ. לדבריו, אין למרצ זכות וטו על צירופה של ש"ס לקואליציה.

עם זאת הוא מודה, כי ההסכם עם ש"ס עומד בניגוד מסויים להסכם הקואליציוני עם מרצ, שכן ההסכם עם מרצ מתנה כל חקיקה דתית בהסכמת כל שותפות הקואליציה, בעוד שההסכם עם ש"ס מבטיח אפשרות לחקיקה כזאת.

אמש אמר דיין, כי הוא מעריך שלאור שתצא היום ההודעה על הכינוס הצפוי, תתרצה ש"ס ותסכים להצביע עם הקואליציה ביום שני במליאת הכנסת, בהצבעה על ההודעה המדינית שימסור ראש הממשלה רבין.

דיין מקיים בימים האחרונים מגעים רצופים עם חבר הכנסת אריה דרעי ועם יו"ר סיעת ש"ס בכנסת, שלמה בניזרי. לדבריו, הודיע לו אתמול חבר הכנסת אלכס גולדפרב, כי הוא וח"כ גונן שגב יצביעו ביום שני בעד הודעת ראש הממשלה.

דיין מקיים גם מגעים רצופים עם יו"ר סיעת יהדות התורה, אברהם שפירא, כדי לנסות לשכנע את הסיעה להצביע עם הקואליציה. חברי סיעת יהדות התורה אמורים לקבוע את עמדתם בנושא זה בשבוע הבא.

דיין אומר, כי הוא מתנגד לנטיית ראש הממשלה רבין, לקבוע כי ההצבעה על הודעתו המדינית תיחשב להצבעת אי־אמון. לדברי דיין, אין זה מקובל שסיעת הקואליציה הראשית נוקטת צעד כזה. הוא מעריך, כי בסופו של דבר יימנע רבין מלהכריז על ההצבעה כאי־אמון.

על סדר יומה של הכנסת מונחת הצעת אי־אמון שהגישה צומת על רקע המו"מ עם סוריה. דיין אומר, כי צומת נכשלה בינתיים בנסיונה לצרף את יהדות התורה להצעת האי־אמון, וכי יש סיכוי מסויים שסיעה זאת לא תצביע יחד עם האופוזיציה.

רמון למפלגות החרדיות: תקבלו הרבה פחות כספים מההסתדרות

מאת אפרים דוידי

הרזנת הכספים של ההסתדרות למפלגות החרדיות, "הפועל המזרחי", "פועלי אגודת ישראל" ו"אגודת ישראל" תפחת בצורה ניכרת. כך עולה מפגישה שקיים אתמול יו"ר ההסתדרות, חיים רמון ונציגי המפלגות החרדיות, הקשורות אל ההסתדרות באמצעות המס האחיד.

במסגרת ההסדרים חדשים שיזמה הנהגת ההסתדרות, ישולמו לסיעות החרדיות כ־10% בלבד מכספי המס האחיד, ולא 25%־35% כפי היה נהוג עד כה.

רמון, נועד עם נציגי "אגודת ישראל", הרב מנחם פרוש, ח"כ הרב אברהם ורדיגר והרב משה זאב פלדמן. בפגישה השתתף גזבר ההסתדרות, ח"כ חיים אורון. רמון אמר, כי ההסתדרות התחייבה להעביר לקופ"ח 90% מכספי המס האחיד, ולא כפי שהיה נהוג בעבר כ־65%.

רמון הדגיש, כי ההסתדרות נמצאת במצב כלכלי קשה, והיא נאלצת למכור נכסים ולפטר מאות עובדים. זאת, כדי לעמוד בהתחייבויותיה". יו"ר ההסתדרות ציין, כי ההסכמים שנחתמו באפריל '94 אינם מחייבים את הנהגת ההסתדרות משום שנולדו, לדבריו, בחטא. "הסכמים הנחתמים כמה ימים לפני הבחירות, לכאורה אינם נעשים בתום לב", אמר רמון לנוכחים.

מדובר בהסכמים שנחתמו בין הנהגת ההסתדרות דאז לבין ראשי המפלגות החרדיות לפיהם, ההסכמים שנחתמו עוד בשנות ה־50, שרירים וקיימים. בתגובה לדבריו של ח"כ ורדיגר, כי הקשר בין פועלי אגודת לבין ההסתדרות, הוא קשר רב־שנים, אמר רמון כי "משותפים מצפים לחיות בטוב וברע". הקיצוץ בחלקו של המס האחיד המופנה למפלגות החרדיות יגרום לצמצום המנגנון שלהן ומדובר בפיטורי עובדים רבים מציין.

מחרתיים יגישו כמה ראשי ועדים עצומה אל ראשי ההסתדרות ובה דרישה להפסיק את העברת המס הפוליטי של מפלגות שונות מכספי ההסתדרות. בחודש האחרון, חתמו על העצומה כ־150 ראשי ועדים בענף הבניין.

עצומות נוספות בענפי משק אחרים, ימסרו בשבועות הקרובים. בעצומה נכתב, כי "החתומים מטה, פעילים מרכזיים בהסתדרות עובדי הבניין והעץ, חברי ועדים ומנהלי עבודה בלא הבדלי דעות פוליטיות, סבורים כי בגלל מצבה הכספי של ההסתדרות יש לבטל את ההקצבות למפלגות הפוליטיות ולייעד את כל המשאבים, לחיזוק יכולת התפקוד של האיגודים המקצועיים".

בין התומכים, פעילים מרכזיים במפלגת העבודה ביניהם: מזכ"ל הסתדרות עובדי הבניין, שלמה רוזן ויו"ר ועד עובדי "תהות", יגאל גרינשטיין. על פי הערכות, ההסתדרות תעביר השנה למפלגות הפוליטיות כ־38 מיליון שקל, קיצוץ משמעותי.

בישיבה האחרונה של בית הנבחרים (הוועד הפועל של ההסתדרות), שנערכה ב־18 בספטמבר, דרש אחד מחברי סיעת העבודה, דוד טבת, להפסיק את העברת הכספים למפלגות. לדבריו, לא ניתן לפטר עובדים, מחד, בגלל מצוקה תקציבית, ולהמשיך ולסבסד מפלגות פוליטיות בעשרות מיליוני שקלים, מאידך.

אז תקף רמון בחריפות את טבת ואמר, כי דבריו "שוברים את שיא הצביעות". עוד הסביר רמון, כי מערכת ההסתדרות היא "מערכת פוליטית" ולפיכך אין בכוונתו להפסיק את הזרמת כספי ההסתדרות למפלגות, אך ציין כי הן יקוצצו.

הנהגת ההסתדרות עומדת לאשר בישיבתה מחרתיים את תנאי השכר החדשים של חבריה. מדובר בקיצוץ לעומת תנאי השכר המפליגים שהיו נהוגים עד כה במוסד. עוד תקים ההנהגה "ועדה לדרוג ארגון וצימצום לגיבוש נהלי פיטורים". זאת על רקע רצון ההנהגה לפטר מאות מעובדי ההסתדרות.

מועצת שרי המדע של האיחוד האירופי אישרה הסכם עם ישראל לשיתוף במחקר ובפיתוח

מאת מוטי בסוק

מועצת שרי המדע של האיחוד האירופי אישרה אתמול לנציבות האיחוד לסיים את המו"מ עם ישראל ולחתום אתה על הסכם לשיתוף פעולה בתחום המחקר והפיתוח (מו"פ) על בסיס של שותפות מלאה. בישראל מייחסים חשיבות רבה מאוד להסכם ומקווים כי הוא יהיה בבחינת תקדים להסכמים נוספים בין שני הצדדים.

עם השלמת המו"מ בין ישראל האיחוד ישראל תוכל להיות שותפה מלאה לכל הסכמי ותכניות המו"פ של האיחוד, למעט בנושא הגרעין. ישראל היא המדינה הלא אירופית הראשונה שמקבלת מעמד של שותפות מלאה בתחום המו"פ באיחוד. רק עוד מדינה אחת בעולם, שאינה חברה באיחוד, נהנית ממעמד כזה. מדובר בשוויץ.

במשרד החוץ רואים במגעים שנתנה מועצת השרים לנציבות האיחוד מפנה חשוב ביחסי ישראל עם האיחוד, שעשוי לסלול את הדרך ליחסים חדשים בין ישראל לאירופה גם בתחומים אחרים. כידוע, מנהלת ישראל מו"מ ארוך ועיקש עם מוסדות האיחוד, תקופה ארוכה, להחלפת ההסכם הכולל הישן בין שני הצדדים מ־1975 בהסכם חדש. במשרד החוץ בירושלים הביעו אתמול תקוה כי ההסכם במו"פ יהיה בבחינת תקדים להסכמים נוספים בין ישראל לאיחוד.

יצוין כי המו"מ בין ישראל ל־12 מדינות האיחוד, בנושא המו"פ, התנהל במשך חודשים ארוכים. ישראל נתקלה במהלכו בהתנגדות עקרונית של כמה מדינות. התערבות אישית של שר החוץ, שמעון פרס, וסגנו, יוסי ביילין, אצל שרי החוץ של המדינות המתנגדות (ובראשן בריטניה וצרפת) הביאה לפריצת הדרך. ישראל מקווה כי המו"מ עם הנציבות בנושא המו"פ יתנהל בקצב מואץ. ישראל גם מקווה כי ההסכם החדש עם האיחוד, שיחליף את ההסכם מ־1975, ייחתם עד סוף 1994.

הקנצלר הגרמני הלמוט קוהל, בפגישתו עם פרס לא מכבר, הבטיח לסייע לישראל בהחלפת ההסכם החדש. גרמניה עומדת בראש הטרויקה האירופית מיולי האחרון ועד סוף 1994.

קהלני הגיש הצעת החוק לשיריון חוק הגולן

מאת דניאל בן־סימון

ח"כ אביגדור קהלני הגיש אתמול למזכיר הכנסת, שמואל יעקבסון, הצעת חוק לשיריון חוק הגולן.

קהלני בא למשכן הכנסת כשהוא מלווה בשני חבריו לסיעה, חברי הכנסת יורם לס ועמנואל זיסמן.

הצעת החוק שהוגשה בשם הח"כים תומכי השיריון מסיעת העבודה, תועלה לקריאה טרומית בעוד 45 יום, בכפוף לתקנון הכנסת.

קודם שהגישו את הצעת החוק נועדו השלושה עם ראש הממשלה, יצחק רבין. הפגישה נקבעה על פי בקשתו של ראש הממשלה, במטרה לשכנעם לוותר על יוזמתם.

למרות שהגישו את הצעת החוק, הודיעו השלושה כי הם מתכוונים להישמע להחלטת הרוב במפלגה.

בשבועות הקרובים תכנס סיעת העבודה בכנסת כדי לגבש את עמדתה ביחס לחוק השיריון. יו"ר הסיעה, ח"כ אלי דיין, הביע את אמונתו כי לאחר קבלת ההחלטה, כל חברי הסיעה ינהגו לפיה, בלי יוצא מן הכלל.

דבר DAVAR دافار

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
עיתון עובדי ישראל
המו"ל: "דבר בע"מ"
נדפס ב"דפוס דבר בע"מ"
המערכת והמנהלה תל-אביב
רחוב שוקין 45 ת.ד. 199. מיקוד 65233
טלפון: 03-5286141 (6 קווים)
פקסימיליה: 03-294783
מחלקת המודעות, טלפונים ישירים
5286156 ,5281860 ,5298032
פקסימיליה מודעות: 03-298032
טלפון לפניות הציבור 07.30-22.00 03-5286141

מייסד ועורך ראשון: ברל כצנלסון
עורך ראשי: ד"ר יורם פרי
עורך אחראי: דניאל בלוך
סניפים:
בית "דבר" רחוב שוקין 45 ת"א
טלפון: 5286141, מיקוד: 65233
ירושלים: רחוב הלל 16
טלפון: 02-256873
חיפה: רחוב הנביאים 27
טלפון: 04-620111
רחובות: רחוב הרצל 168
טלפון: 08-451381, 08-453798
הפצה "נור" 03-377056

5 חברות מועצת הביטחון קוראות למזה"ת לאמץ עמדות גמישות במו"מ

מרכז האו"ם (עי"א.א.פ.). – חמש החברות הקבועות במועצת הביטחון של האו"ם – סין, ארה"ב, צרפת, בריטניה ורוסיה – ביקשו אתמול מכל הצדדים במזרח התיכון לאמץ עמדה מעשית וגמישה כדי למצוא במהירות פתרונות לבעיות האזור.

בהודעה משותפת, שפירסמו בתום סעודת צהריים בניו־יורק עם מזכ"ל האו"ם, בוטרוס גאלי, אמרו שרי החוץ של חמש המדינות, כי יש לבסס את המשא ומתן על הנושאים הקשורים למעמד הסופי על החלטות 242 ו־338 של מועצת הביטחון, ויש לקבוע כמטרה השגת שלום כולל ובר קיימא, וכן להבטיח את הביטחון באזור כולו.

השרים, קיאן קיצ'ן מסין, וורן כריסטופר מארה"ב, אלן ז'ופה מצרפת, דאגלס הרד מבריטניה ואנדריי קוזירב מרוסיה, הביעו תקוה כי כל הצדדים ינצלו את ההזדמנות לשלום.

דאגה מהמלחמות באפריקה

באשר למצב באפריקה, הביעו חמש החברות הקבועות במועצת הביטחון דאגה נוכח המלחמות והסיכסוכים ברבות ממדינות היבשת השחורה.

הם קראו לאו"ם לפעול להסדר מהיר של הסיכסוכים ברואנדה, בסומליה, באנגולה, בליבריה ובמוזמביק, ולמנוע הידרדרות המצב במדינות אחרות, בעיקר בבורונדי.

בהתייחסם למעשי הטבח שבוצעו באביב ברואנדה, בירכו השרים על פעילותה של ועדת המומחים של האו"ם, וציינו כי הם מצפים בעניין רב לכינון המנגנונים המתאימים שיאפשרו להעמיד לדין את אלה האחראים לפשעים נגד האנושות.

מזג האוויר

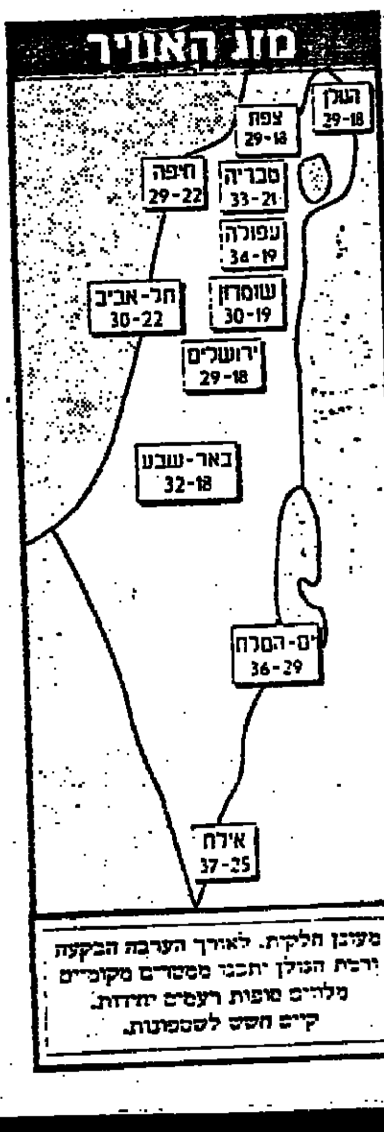

מעונן חלקית. לאורך הערבה הבקעה ורמת הגולן יתכנו מטרים מקומיים מלווים סופות רעמים יחידות. קיים חשש לשטפונות.

פיס

ב־1,000,000 ש"ח כרטיס 329677
במכונית הונדה כרטיס 395674
בסך 5,000 ש"ח כרטיסים -

740577 809809 003054 744517
384907 692279 838068 336328 063990
670367 473891 112536 833616 800563
860732 225582 391220 737181 606184
129930 604913 144663 557837 097308
747047 447943

בסך 1000 ש"ח כרטיסים המסתיימים ב־5 ספרות -

58374 02680 42845 17586 37566
06084 85450 56515 87891 48238
00423 33082 21540 73479 66795
25479 60403 99628 07548

בסך 100 ש"ח כרטיסים המסתיימים ב־3 ספרות

292 772 025 637

בסך 20 ש"ח כרטיסים המסתיימים ב־2 ספרות

63 95 72 88

בסך 10 ש"ח כרטיסים המסתיימים ב־2 ספרות

80 78 30 68 36 56 83

ובסך 7 ש"ח כרטיסים המסתיימים בספרה 4.

לוטו

8, 24, 33, 35, 40, 44 המספר הנוסף: 49

צ'אנס

עלה - 7; לב - 10; יהלום - 9; תלתן - 7

אמש בטלוויזיה · ישראל לנדרס

שלושה על הגולן

הפתעה. מי היה מאמין ששלושה ח"כים מסוגלים להתווכח על שאלה בוערת ושנויה במחלוקת מתוך הקפדה על נימוס, בלי לשסע זה את זה, בלי לנסות לגבור על היריב בהרמת קול? עובדה: זה קרה בתוכנית הדיון "מפגש" של הטלוויזיה הישראלית בערבית בהנחיית אלי ניסן, כתב הטלוויזיה הערבית.

נסים זוילי, גדליה גל ורפאל איתן הסבירו את עמדותיהם הסותרות ביחס לשליטת ישראל ברמת הגולן. בניגוד לדעה שאחיזה ישראלית בגולן תמנע שלום ותגרום להידרדרות למלחמה, אמר רפול כי דווקא אחיזה תמנע מלחמה, ואם תפרוץ – תבטיח ניצחון. בכל מהלכי השלום של הערבים ראה ראש צומת תכסיס הונאה רב־שנים שנועד לשלול מישראל את נכסיה האסטרטגיים המקנים כושר הרתעה ויכולת לגבור על אויביה. לאחר שתיסוג ישראל לקו הירוק צפוי, לדעתו, השלב הבא שבו ינסו הערבים להכריע במלחמה את המכווצת. אם אסד אכן רוצה בשלום עליו לומר מה הוא מוכן לתת תמורתו. נכונות סוריה לקיים יחסי שלום עם ישראל איננה נראית לרפול תמורה מספקת.

גדליה גל, הנמנה עם קבוצת הח"כים בעבודה המסכימים לפשרה ולא לנסיגה מוחלטת מהגולן, שאל אם מהלך השלום של אסד משקף אינטרס אסטרטגי ולאומי של סוריה. אם התשובה לכך היא חיובית, הרי למען מימוש האינטרס הזה צריך גם אסד לוותר על משהו. סירובו לוותר עשוי להעיד כי אין לו אינטרס אמיתי בעשיית שלום. גל דוחה את הטענה שחברי קבוצתו "מסנדלים" את מהלכי השלום של הממשלה. דווקא הם מייצגים, לדבריו, את עמדותיה המוצהרות של מפלגתם, כפי שנוסחו במצעה. חברי קבוצתו אינם מתכוונים לפרוש מן המפלגה ואינם רוצים בהפסקת תהליך השלום. הם היו רוצים שעשיית השלום תתבסס על תמיכה ציבורית רחבה יותר. גל הציע לימין למתן את עמדותיו כדי שאפשר יהיה להגיע להסכמה לאומית על הנכסים הביטחוניים החיוניים למדינה ולחזק בדרך זו את כושר המיקוח של הממשלה.

זוילי, מזכ"ל העבודה, אמר כי גם עתה מתמקדים רבין ופרס בעקשנות וממשלת ישראל טרם הביעה נכונות לוותר על כל הגולן. היא תדע לשמור על מרכיבי הביטחון החיוניים. אין לשכוח, שגם שלום עם סוריה הוא נכס ביטחוני חיוני למדינה. בגלל חשיבותו ובגלל יחסי הכוחות בכנסת תראה מפלגתו צורך להטיל בעניין זה משמעת סיעתית ולא ייתנו לחבריה חופש הצבעה.

חידושים גדולים לא היו בדיון אבל נעים היה לראות ויכוח תרבותי בין הח"כים.

ביבי עם צעירי העבודה (צילום: ישראל סאן)

חברי תנועת העבודה הציונית הביעו תמיכה בעמדת נתניהו בעניין הגולן

מאת אלי ברנר

יו"ר הליכוד, ח"כ בנימין נתניהו, נפגש אתמול עם כ־15 צעירים, חברים במשמרת הצעירה של תנועת העבודה הציונית העולמית. הפגישה התקיימה באולם קטן במלון שרתון, במרחק מאות מטרים מבית מפלגת העבודה בתל־אביב. במפלגה מנעו את קיום המפגש בבית המפלגה בטיעונים שונים פרוצדורליים.

את ההזמנה לנתניהו יזם יו"ר תנועת העבודה הציונית, מיכאל לנצברג, חבר קיבוץ אורטל ברמת הגולן. עד לרגע האחרון נעשו ניסיונות למנוע קיום המפגש כאשר מתאם פעולות העבודה, אופיר פינס, ביקש בכניסה למלון מהאנשים שלא להיכנס.

חבר המשמרת הצעירה של העבודה, עדי הדר, בא למפגש והתנצל בפני נתניהו על מה שכינה טעות של חברים במפלגת העבודה שניסו למנוע מנתניהו להשמיע דבריו בפני חברי העבודה. זה קול לעבודה ולליכוד, אמר הדר. בעבודה אומרים כי אין עניין קונקרטי שעליו יש לדבר עם נתניהו, אמר הדר, הטעם זה אומר כי לא צריך לדבר.

את הדיון פתח מיכאל לנצברג שבא לאחר ימים רבים של צום בגמלא. הוא הזמין את נתניהו לחזק את רעיונו שלו ושל חבריו כי אין לרדת מהגולן. רוב הדוברים מהעבודה הציונית, עולים חדשים, השמיעו דעות ימניות ואמרו לנתניהו: אנו אתך, אין לרדת מהרמה. מרק ולבר, עולה מטשקנט, אמר: "ישראל קטנה, כל כמה שזה הגב, אסור להאריך. אני בא ממדינה מוסלמית, אין להאמין להם, הם מכבדים רק מי שמנצח אותם במשא ומתן, ולא כמו שאנו רצים אחריהם ומבקשים שלום".

דוברת המשמרת הצעירה של תנועת העבודה הציונית העולמית, דניס אביגד, ביקשה מנתניהו "ומר איך אפשר לעזור לעבודה בעניין [illegible] הגולן".

יהודה וולמן: שרים שינו לרעה יחסם לגולן בעקבות השביתה

מאת שמשון וייס

ראש המועצה האזורית רמת הגולן, יהודה וולמן, אמר אמש לאחר סיום שביתת הרעב, כי מספר שרים בממשלה שינו לרעה בימים האחרונים את יחסם לגולן, וגילו יחס שלילי ומתרחק מהבעיה בו, למרות שקודם לכן אהדו את היישובים והתושבים באזור.

וולמן אמר, כי בולט בשינוי יחסו לגולן שר האוצר, אברהם בייגה שוחט, שגילה בתחילה יחס אוהד כלפי הגולן. במהלך השביתה, "יתכן שעל פי הוראה מגבוה", שינה יחסו. לדבריו, על אף סיכומים שהיו לשוחט עם ראשי המתיישבים, נסע לחו"ל, הותיר נושאים לא פתורים.

עם זאת, הביע וולמן תקווה, כי עם סיום השביתה יתחדש הקשר בין המתיישבים למשרדי ממשלה, "שאריהם יבינו שבציבור ישנה אהדה למפעל ההתיישבות בגולן".

וולמן אמר עוד, כי מגע בימים האחרונים בפגישה הסוערת של חברי העבודה בגולן מהמפלגה. לדבריו, הגשת הצעת החוק לשיריון חוק הגולן בידי חברי הכנסת של העבודה נבעה מהישה מידית שלהם.

וולמן הדגיש, כי שביתות הרעב בגמלא אותה הלהישגים, הפגע ישקלו ראשי המתיישבים את המשך צעדיהם כדי לחזק את עמדתם בקרב הקהל בארץ לקראת המאבקים הבאים.

הוא גילה, כי בימי השביתה הביעו לחיזוק ישובי הגולן תרומות רבות ממקומות שונים מהארץ ומחו"ל, והדבר יסייע למימון המשך הפעילות.

המועצה לשלום ולביטחון: שלום הוא מרכיב עיקרי בבטחון ישראל

מאת כתב "דבר"

הוויתור על שטחי רמת הגולן צריך להיקבע בהתאם לסידורי הבטחון שיוצעו במסגרת הסכם השלום, קבעה אתמול הנהלת "המועצה לשלום ולבטחון".

הנהלת המועצה סברה אתמול כי היא רואה בשלום מרכיב עיקרי בבטחון ישראל ומכירה בחשיבותו הבטחונית של הגולן. עמדת המועצה לגבי מידת הוויתור על השטחים יקבע בהתאם לסידורי הבטחון שיוצעו במסגרת הסכם השלום. עם זאת קראה המועצה לציבור לאשר את מיצוי המשא ומתן עם סוריה.

במועצה חברים יותר מ־1,000 איש, בעלי עבר בטחוני עשיר. מרביתם מילאו תפקידים בכירים בצה"ל, במשטרה ובמוסדות מקבילים.

המועצה לשלום ולבטחון היא גוף התנדבותי בלתי מפלגתי הפועלת במטרה להשפיע על קובעי המדיניות ודעת הקהל בישראל, כדי לקדם את תהליך השלום, על בסיס הערכה שניתן לוותר על שטחים שנכבשו ב־1967 למען שלום יציב, תוך שמירה על סידורי ביטחון מתאימים.

האחים קהלני נעצרו כשקורבנם המיועד לא היה בקרבת מקום

הדבר נודע אתמול בעת הדיון בבקשה להארכת מעצרם; בא־כוח השב"כ מכחיש שהציעו ליהודיע עסקת טעון

מאת אורי שוהם

כאשר האחים איתן ויהודיע קהלני מקרית ארבע היו, לטענת השב"כ והמשטרה, בדרכם להרוג ערבי, הם נעצרו מבלי שקורבנם המיועד היה בקרבת מקום. על פי פרסומים בכלי התקשורת, שלא אושרו על ידי השב"כ, הקורבן המיועד היה צעיר ערבי שרכב על אופניו ב־2 בספטמבר ליד מלונה במבואות ירושלים.

זאת נודע אתמול כאשר שופט השלום בחיפה, חנוך שילוני, דן בבקשת המשטרה והשב"כ להאריך ב־15 ימים נוספים את מעצרם של האחים, העצורים מאז ה־2 בספטמבר. לשם כך הצטיידו נציגי המדינה בהסכמת היועץ המשפטי לממשלה, הסכמה הדרושה לאחר 30 ימי מעצר של חשוד.

בראשונה מאז נעצרו 13 צעירים מקרית ארבע ומחברון כחשודים בהתארגנות בלתי חוקית הגיעו המדינה וההגנה להסכמה שהדיון בעניינם של האחים קהלני ייערך בדלתיים פתוחות ויאסר פרסום קטעים מסוימים, אם יהיה צורך בכך. מלבד סגן אורן אדרי, העומד לדין צבאי, עצורים כיום בפרשה שלושה חשודים — האחים קהלני והרב עידו אלבה. כל השאר שוחררו, אך נמסר אתמול בבית המשפט כי צפויים מעצרים נוספים.

איש היחידה הארצית לחקירת פשעים, פקד דוד הופמן, ועורך דין מהשב"כ הגישו לשופט שילוני סיכום מתומצת בכתב של חומר החקירה, שעוד היועץ המשפטי של השב"כ. החומר, שהיה חסוי מעיני הסניגורים, כלל דוחות מידע ובן אזכורים ופירוט עדויות וחומר חקירה נוסף. עוד הכיל החומר החסוי פירוט של פעולות חקירה שבוצעו. השב"כ והמשטרה לבצע כבר בימים הקרובים ואשר בעטיין יש, לדברי החוקרים, להמשיך ולהחזיק את האחים קהלני במעצר. הסניגורים — עורכי הדין שלמה רבלסקי, דוד מנע ויוסי עקיבא — הביעו מחאה חזה מהגשת החומר החסוי הצדדית הזאת.

בתשובה לשאלה אם נכון הדבר שהחוקרים הציעו ליהודיע קהלני עסקת טיעון, בה יודה בתקיפה וישוחרר ממעצרו — אמר בא־כוח השב"כ: "לא זאת בלבד שלא הוצעה כל עסקה, אלא שיהודיע הוא זה שפנה לחוקרים ומבקש להגיע אתנו לידי עסקה על דרך של הודיה סעיפי אשמה".

לדברי פקד הופמן, האחים קהלני נתפסו ברכב מסחרי שכור מסוג "ג'י אם סי", ובו שני רובי "אם 16" ותחמושת שנגנבו ממחסן הנשק של קרית ארבע. לשאלת הסניגורים, האם נמצאו טביעות אצבע של אחד מהאחים על כלי הנשק האלה, השיב קצין המשטרה: "עדיין אין תוצאה סופית של בדיקה כזאת, ואילו מדובר בבדיקה שאינה רגילה, ולא היה מספיק זמן כדי לקבל את התוצאה. צורת הבדיקה היא חסויה, ולכן איני יכול להסביר מדוע זה לוקח כל כך הרבה זמן". והמשיך: "ישנן ראיות על ניסיון לרצוח ערבי בודד".

עו"ד דוד מנע: "הנכון הדבר שהשב"כ שתל את הרובים ואת המכונית אצל האחים?"

פקד הופמן: "לא". ובהמשך: "לא נכון שהראיות היחידות מתבססות על מידע של 'הפרפרת' שהשתלה, לדברי הסניגור, בקרית ארבע". עוד הכחיש קצין המשטרה את טענת ההגנה שסוכן סייען של השב"כ הוא שהביא למעצר האחים.

בסיכומיה ביקשה ההגנה לשחרר את האחים לאלתר ולהפעיל לגביהם מגבלות כמו מעצר בית או מעצר לילה. "רוצים לשבור את החשודים שלא עשו כלום, או להמשיך ולעצור ולשחרר ושוב לעצור אנשים נוספים כדי שהאחים ישמשו כבני ערובה", אמר עו"ד מנע לשופט. לדבריו, לא היתה כל מחתרת ולא היתה התארגנות, ועתה המשטרה משרבבת לבקשת המעצר עבירות קלות עד יחסית כמו התפרצות וגניבת אמצעי לחימה.

האחים שומרים על זכות השתיקה, אולם איתן קהלני אמר לשופט: "כל מה שנציגי המשטרה והשב"כ אומרים זה קשקוש. הם רוצים לכפות עלי הודאה בכוח. יש להם שיטות של הקג"ב".

איתן הוצא מהאולם והוכנס אחיו יהודיע. "הם רוצים שאני אהיה מלשין שלהם בקרית ארבע", אמר יהודיע לשופט.

מעצר האחים הוארך בשישה ימים. היום יובא להארכת מעצר הרב עידו אלבה מקרית ארבע.

הוגש כתב אישום נגד מיכאל מור יוסף, מחשודי מחתרת הימין

(ע). לבית משפט השלום בירושלים הוגש כתב אישום נגד מיכאל מור יוסף, אחד מעצורי ההתארגנות המחתרתית, תושב קריית ארבע.

כזכור, נעצר מור יוסף, מסגר במקצועו, בחשד שייצר 3 משתיקי קול לאקדחים, על פי בקשת הרב עידו אלבה, המנהיג הרוחני של המחתרת. מור יוסף שב וייצר משתיקי קול לאחר שהראשונים שייצר נמצאו פגומים. מור יוסף נעצר לפני כשבועיים ולאחר כמה ימים שוחרר ממעצרו.

הוא מואשם שייצר כלי נשק בניגוד לחוק. המשטרה תבקש הבוקר להאריך את מעצרם של הרב עידו אלבה ושל אורי ברוך, החשודים כי היו מעורבים בפרשה. אלבה יובא לפני שופט בחיפה וברוך יובא לפני שופט בירושלים.

ראיה לכאורה ליותר מהתארגנות בלתי חוקית אחת בקרית־ארבע

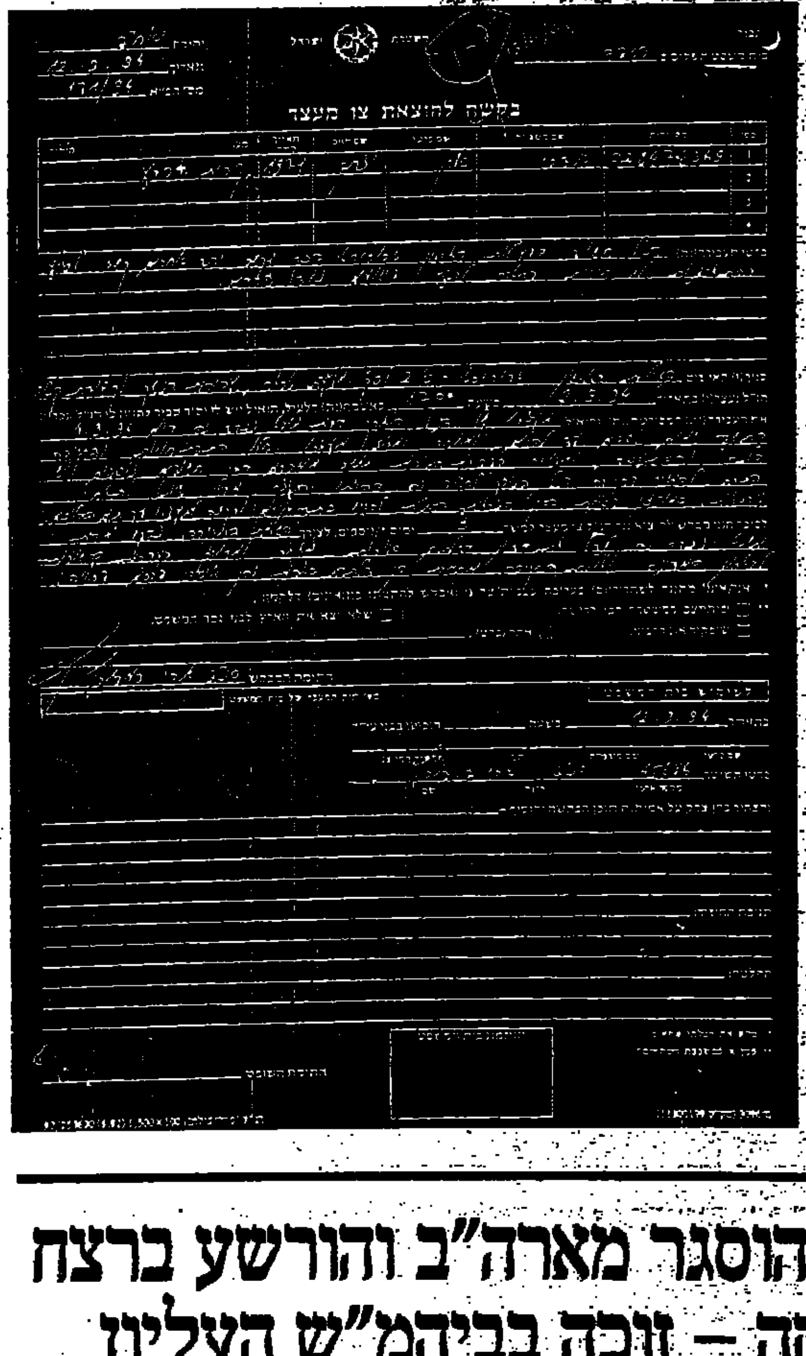
בקשה להוצאת צו מעצר

מאת אורי שוהם

נראה לכאורה שהיתה יותר מהתארגנות בלתי חוקית אחת של אנשי ימין באזור קרית ארבע. כך עלה מדיון שנערך אתמול בבית משפט השלום בחיפה, בו ביקשו השב"כ והמשטרה להאריך בפעם הרביעית את מעצרם של האחים איתן ויהודיע קהלני.

האחים קהלני חשודים בהתארגנות בלתי חוקית, שקמה לפני שישה חודשים, ואשר מטרתה היתה לפגוע בערבים. האחים חשודים גם בניסיון לרצוח ערבי ובגניבת אמצעי לחימה.

כאשר ציינו הסניגורים שסגן אורן אדרי נעצר גם הוא בחשד להשתייכות להתארגנות בלתי חוקית ועתה הוא עומד לדין צבאי "רק" על גניבת לבנת חבלה והרכבת אותיות כיצד להפעילה — שלל נציג השב"כ את הטענה מכל וכל וציין שזו היתה המצאה של כלי התקשורת. "נכון שעד היום נעצרו 12 או 13 אנשים הקשורים לפרשה בצורה זו או אחרת, והיום נשארו שלושה במעצר. האחר — דהיינו, סגן אורן אדרי, לא הוחשד מלכתחילה בשייכות בהתארגנות הזאת", אמר נציג השב"כ, וחזר פעמיים על המלים: "בהתארגנות הזאת".

כדי להזים את טענת השב"כ כאילו כלי התקשורת הם שהמציאו את הטענה שסגן אדרי הוחשד בהשתייכות לארגון בלתי חוקי, ניתן לקרוא בבירור בבקשת המשטרה הרשמית שהוגשה לבית המשפט ב־12 בספטמבר כי "הנ"ל חשוד בפעילות בארגון טרוריסטי בכך שקשר יחד עם אחרים קשר לסייע בהתארגנות לא חוקית, במטרה לבצע פיגועים נגד ערבים".

אם, לדברי השב"כ, סגן אדרי לא היה קשור ב"התארגנות הזאת" והוא הוחשד "בפעילות בארגון טרוריסטי", הרי שמדובר כאמור ביותר מהתארגנות בלתי חוקית אחת.

מחמוד עטא שהוסגר מארה"ב והורשע ברצח שמעון חתוקה — זוכה בביהמ"ש העליון

(ע). — פלסטיני שהוסגר מארה"ב והורשע בפיגוע ברצחו של נהג יהודי, זוכה אתמול בבית המשפט העליון. השופטים שלמה לוין, גבריאל בך ודליה דורנר החליטו להפוך את החלטת שופטי בית המשפט המחוזי שהרשיעו באוקטובר 1991 את מחמוד עטא ברצח נהג האוטובוס שמעון חתוקה.

בית המשפט העליון פסק כי אין ראיות הקושרות את המערער אל ביצוע הרצח, למעט הודעות המפלילות של עדי התביעה. בית המשפט פסק כי הודעות אלה אינן אמינות.

מחמוד עבד עטא הורשע בבית המשפט המחוזי כי באפריל 1986 ירה לעבר אוטובוס אגד שעבר בצומת דיר אבו משעל, ליד בית אריה. מהירי נפצע ולאחר מכן מת מפצעיו נהג האוטובוס שמעון חתוקה ושני נוסעים נפצעו. בזירת האירוע נמצאו בקבוקי תבערה, פלפל שחור באריזה סגורה ו־17 תרמילי תת מקלע עוזי.

ארבעה חודשים לאחר הפיגוע נעצרו על ידי כוחות הביטחון שני בני דודים, תושבי הכפר דיר אבו־משעל: צלאח מוחמד יוסף חריז וצאלח יוסף אחמד חריז. צאלח יוסף אחמד חריז הודה בכך שהיה על האוטובוס והסביר כי מחמוד עבד עטא גייס אותו לפת"ח. חריז ניסה להתאבד בזמן שהיה במעצר ולאחר ניסיון ההתאבדות אמר כי מסר את העדות לבן הדוד סאלח מוחמד יוסף חריז. מוחמד חריז נעצר והכחיש כל קשר לאירוע.

החוקרים הוליכו לעטא את שני בני הדודים בבית החולים, בו היה מאושפז אחמד חריז. לאחר הפגישה חזר אחמד חריז מגרסתו הקודמת והצהיר כי מוחמד עטא סיפר לו על הפיגוע, וכי הוא לא השתתף כלל בירי על האוטובוס. על סמך הודאות זו הוסגר מוחמד עטא מארה"ב למדינת ישראל.

שופטי בית המשפט המחוזי קיבלו את עדותם של בני הדודים חריז, למרות שחזרו מהגרסה בבית המשפט ואמרו כי הטילו את האשמה על עטא רק מאחר ששהה בארה"ב. הם סברו כי הוא מחוץ להשג ידם של הרשויות.

בית המשפט העליון קיבל את גרסתם של בני הדודים חריז, כפי שניתנה מעל דוכן העדים בבית המשפט המחוזי.

שופטי בית המשפט העליון קבעו כי אחמד חריז יכול היה לספר לחוקרים היכן מצוי העוזי בו בוצע הרצח ופרטים כגון העובדה שבזירת הרצח היה פלפל שחור אותו הביא כדי לטשטש עקבות. לכן, אפשר להניח כי היה נוכח במקום, ולא כפי שטען, שסופר לו על ידי עטא על הפיגוע. לא סביר, לדברי השופטים, שעטא יספר לחריז בפרוטרוט על מספר היריות שנורו באירוע והפלפל השחור שהובא לשם כדי לטשטש עקבות.

הרמטכ"ל הצרפתי צופה באימוני אש במפקדת חולות השדה, אתמול (צילום: רויטרס)

שוטרים פלסטינים השתתפו בהלוויית המחבל שניסה לרצוח את יעקב פישר

(ע). — שוטרים פלסטינים השתתפו בהלווייתו של המחבל שניסה בראשית השבוע לרצוח את יעקב פישר מנווה דקלים. השוטרים לבשו מדים ולפי הדיווחים אף ירו מטחי כבוד. כזכור, נורה המחבל ונהרג כמעט מיד לאחר שתקף את פישר.

דובר מועצת יש"ע, אהרון דומב, מסר כי "בעוד ידו האחת של ערפאת מגישה ספר תורה לראש ממשלת ישראל, הוא שולח בידו השנייה את כוחותיו להשתתף בהלווייתו של פוגע ביהודים". דומב הוסיף כי "הגיע הזמן שנשים לב למשחק הכפול של מי שמכונה נשיא מדינת פלסטין, יאסר ערפאת".

רופאים קטעו רגלו של חאלד חסאן, ממייסדי פתח

רבת־עמון (עי־א.א.פ.ב.). — רגלו הימנית של חאלד חסאן, ממייסדי אירגון פתח, נקטעה בידי רופאיו עקב מחלת סרטן. הניתוח נערך לפני 10 ימים ברבת עמון.

מצבו של חסאן, בן 71, התדרדר לפני ארבעה חודשים. חוסיין מלך ירדן שלח למרוקו מטוס מיוחד, שהטיסו לטיפול בירדן.

חסאן מחלים עתה במרוקו, בה הוא מתגורר מאז יצא מכווית בעקבות משבר המפרץ.

לפני שנתיים עבר חסאן ניתוח לב פתוח ביוסטון שבארה"ב.

בג"ץ קבע: משלחת השוטרים להאיטי תישאר בארץ לפחות עוד 5 ימים

(ע). משלחת השוטרים להאיטי תישאר בשלב זה בארץ. בג"ץ הוציא אתמול צו על תנאי המורה למדינה להשיב בתוך 5 ימים מדוע לא תימנע משיגור משלחת השוטרים להאיטי.

השופט יצחק זמיר הביע במהלך הדיון חשש מתריגה מחוק הפעלת שוטרים מתנדבים. בג"ץ דן בעתירתו של נועם פרדמן, איש תנועת כך, שביקש מבית המשפט לאסור על שר המשטרה, משה שחל, לשלוח את משלחת השוטרים להאיטי.

שופטי בית המשפט העליון: דליה דורנר, תיאודור אור ויצחק זמיר לא הוציאו צו ביניים, האוסר על יציאת המשלחת, מאחר שבא כוחה של המדינה עו"ד אריה רומנוב הצהיר, כי המשלחת לא תצא, עד סיום הדיון בעתירה.

בית המשפט קבע, כי אם המדינה תיתן את תשובתה עוד לפני תום המועד של 5 ימים, יהיה מוכן בית המשפט להקדים את הדיון.

בא־כוח המדינה, עו"ד רומנוב, טען במהלך הדיון, כי משלחת השוטרים אינה נשלחת בכפוף לחוק המשטרה, אלא על־פי סעיף 29 של חוק יסוד הממשלה, המאפשר לממשלה לעשות כל פעולה שאינה כפופה לחוק אחר. השופט זמיר דחה את טענת בא־כוח־המדינה־האמור, שגם סעיף 29 מאפשר לממשלה לעשות פעולות רק בכפוף לחוק.

השופט זמיר הביע חשש מהפעלת המשטרה בצורה כזאת בעתיד. לדבריו, יוכלו שוטרים־מתנדבים ממין זה לשבור שביתות בעתיד. לדבריו, שיגור משלחת השוטרים יכולה להביא להפעלת סעיף 29 כדי לחרוג מכל חוק.

בעקבות פסיקת שופטי בג"ץ, להשהות בינתיים, את שיגור משלחת השוטרים להאיטי, אמר שר המשטרה משה שחל, כי גישתם של השופטים אינה נכונה. השר ציין, כי פקודת המשטרה מקורה בחוק הבריטי, והראיה היא שבריטניה אינה מוצאת פסול בשיגור כוחות צבא ומשטרה למדינות בעולם.

"איני מקבל זאת, מפני שכל העולם הנאור, שאנו נוהגים לראות ממנו דוגמה, לא ראה בזה כל בעיה שהיא. ההבדל אולי אחד, ששם בג"ץ לא מתערב וכאן בג"ץ מתערב", אמר השר שחל.

"אני חושב ששופטי ביהמ"ש העליון טעו בכך, שהם הלכו לפקודה מקומית, שהיא הפקודה שחלה בישראל, וממנה אנלוגית, באו ואמרו, שוטר בישראל יכול לפעול רק על פי הפקודה הזו", הדגיש שר המשטרה. עם זה הוסיף כי הממשלה תכבד כל החלטה של בית המשפט הגבוה לצדק.

ח"כ פורז: הדרך שבה מתנהל המו"מ עם סוריה עלול לגרום לאבדן השלטון

מאת אמיר נוימן

חבר הכנסת אברהם פורז מזהיר את ראשי מרצ, כי הדרך שבה מתנהל המשא ומתן עם סוריה עלול לגרום לאיבוד השלטון לליכוד. במכתב אל השרים שולמית אלוני, יאיר צבן ויוסי שריד חבר הכנסת פורז אומר, כי רוב הציבור בישראל, כולל חלק נכבד ממצביעי מרצ, אינו תומך בוויתור מלא על הגולן, אפילו אם התמורה תהיה הסכם שלום מלא, ובכלל זה נורמליזציה חילופי שגרירים, והשלכות רחבות על תהליך השלום כולו במזרח התיכון.

פורז סבור, שרבים בישראל חושבים שניתן להשיג שלום עם סוריה גם בלי לוותר על כל רמת הגולן. כל זאת אם תגלה הממשלה עקשנות רבה יותר במשא ומתן.

"עלול להיווצר מצב, שבו רבים יסברו שהליכוד יוכל לנהל את המו"מ עם סוריה טוב יותר מאשר ממשלת העבודה־מרצ, ומכאן קצרה הדרך לאיבוד השלטון", מדגיש אברהם פורז.

חבר הכנסת פורז מציע שהממשלה תציע לסוריה חלופות אחרות, כמו הסדר בנוסח הונג־קונג, שלפיו תחזור הריבונות על הגולן לידי סוריה, אך אחיזת ישראל בחלקים של הגולן תימשך תקופה ארוכה.

אם תשיב סוריה בשלילה על הצעות אלה, לא יהיה מנוס, אלא להגמיש את עמדותנו.

סגן שר החקלאות, ואליד צאלח, יצא אתמול נגד הצעתו של ח"כ יעוד, ח"כ גונן שגב, ולפיה לא ישתתפו במשאל העם מי שלא התגייסו לצה"ל, ולפיכך לא יוכלו ערביי ישראל לקחת חלק במשאל.

לדבריו, יש אנשים שגם מדע מדוייק כמתימטיקה יכולים להגיע לאריתמטיקה גזענית. "ערביי ישראל הם אזרחי המדינה בזכות ולא בחסד", אמר סגן השר צאלח והדגיש, כי לערביי ישראל יש תפקיד משמעותי כגשר לשלום.

רבין בירך את לי פנג לרגל יום השנה לייסוד סין הקומוניסטית

מאת מוטי בסוק

ראש הממשלה יצחק רבין שלח אתמול איגרת ברכה ללי פנג, ראש ממשלת סין, לרגל יום השנה ה־45 לייסוד סין הקומוניסטית.

באיגרת כותב רבין: "מי יתן שתדעו שלום ושגשוג בעתיד, והידידות בין שתי מדינותינו תתחזק".

רואנדה מחדשת את יחסיה עם ישראל

(ע). — רואנדה תחדש בימים הקרובים את יחסיה עם ישראל.

חידוש היחסים יתבצע כנראה באופן רשמי בפגישתם של שרי החוץ של שתי המדינות בעצרת האומות המאוחדות.

מקור במשרד החוץ מסר לכתב עתי"ם, כי השבוע פנה שגריר רואנדה בקניה אל שגרירה של ישראל בניירובי, מנשה ציפורי. השגריר הרואנדי ביקש להעביר לירושלים את בקשתה של רואנדה למנות שגריר בישראל.

בירושלים הבהירו לקיגאלי, כי קודם למינוי שגריר, יש לחדש את היחסים באורח פורמלי. הטעות בנוהל יוחסה לחוסר נסיונה של הממשלה החדשה בקיגאלי.

הממשלה ברואנדה חדשה יחסית, ועלתה לשלטון עם נצחון המורדים במלחמת האזרחים שהתנהלה שם.

מעריכים, שהבקשה באה בעקבות הסיוע הרב שהושיטה ישראל לפליטי רואנדה במחנות בגבול זאיר, וכן המצב המדיני הנוח יחסית בו שרויה ישראל עם התקדמות המו"מ עם מדינות ערב.

רואנדה הפכה בכך למדינה ה־148 בעולם, שתקיים יחסים דיפלומטיים רשמיים עם ישראל. מאז ועידת מדריד, חידשו את היחסים עם ישראל קרוב ל־60 מדינות, ומאז חתימת הסכם העקרונות — 24 מדינות.

בירושלים העריכו, כי בשבועות הקרובים יחודשו היחסים עם בורונדי, גינאה, מאלי וצ'אד. מאוחר יותר צפוים חידוש יחסים גם עם סנגליה וניז'ר.

ישראל לא תמנה שגרירים תושבים בכל המדינות שחידשו לאחרונה את יחסיהן עם ישראל. ישראל תסתפק, כנראה, במינוי שגרירים בשתי מדינות גדולות וחשובות, ככל הנראה גאנה וסנגל. במדינות הקטנות יותר, לרבות רואנדה, ייצגו את ישראל שגרירים לא תושבים, שמקום מושבם יהיה במדינות שכנות.

היחסים האמורים להיכון בקרוב עם מאלי וניז'ר, וככל הנראה גם מאוריטניה, עוררו בירושלים שביעות רצון רבה. זאת, בשל העובדה שמדינות אלה הן בעלות אוכלוסיה מוסלמית גדולה, ולכך משמעות מדינית חשובה.

משלחת משרד החוץ נפגשה עם פקידים בכירים בבחריין

מאת מוטי בסוק

משלחת משרד החוץ הישראלי לבחריין נפגשה אתמול במנאמה, בירת המדינה, עם פקידים בכירים במשרדי החוץ, הפנים, בריאות, הסברה ותקשורת של בחריין. היום תיפגש המשלחת עם הקהילה היהודית העתיקה באי.

משלחת משרד החוץ מכינה את השתתפות ישראל ב־24 וב־25 באוקטובר, בדיוני הוועדה לאיכות הסביבה. הוועדה תתכנס בבחריין במסגרת התהליך הרב־צדדי לשלום. אנשי משרד החוץ של בחריין אמרו אתמול לחברי המשלחת הישראלית כי ארצם מייחסת חשיבות רבה לאירוח הוועידה. יצוין כי בחריין קשורה מאוד, בעיקר במדיניות החוץ שלה, לערב הסעודית. בחודשים האחרונים ניסתה ריאד להכשיל את התהליך הרב־צדדי. בישראל מקווים כי קבלת הפנים הטובה למשלחת משקפת שינוי מגמה בסעודיה.

בראש משלחת משרד החוץ עומד יוסי גל, סמנכ"ל הסברה במשרד. משתתפים בה עוד חמישה אישים. זו המשלחת הישראלית הראשונה המבקרת באופן רשמי בבחריין. לדברי גל, המשלחת התקבלה בסבר פנים יפות. בנוסף לפגישות העבודה, ארגנו לה המארחים סיורים במדינה. המשלחת נפגשה גם עם שגרירי יפן וארה"ב באי לצורך תיאום. יפן מחזיקה בתפקיד היו"ר של הוועדה לאיכות הסביבה.

בראש המשלחת הישראלית לדיוני הוועדה לאיכות הסביבה יעמוד השר לאיכות הסביבה, יוסי שריד. תהיה זו הפעם השלישית שישראל משתתפת בדיונים במדינה מפרצית במסגרת התהליך הרב־צדדי לשלום. לפני כמה חודשים השתתפה ישראל בדיוני ועדת המים שנערכו בעומאן ובדיוני הוועדה לבקרת נשק שהתקיימו בקטאר.

משלחת משרד החוץ תעזוב את בחריין במוצאי שבת ותגיע לארץ מקהיר ביום ראשון.

ישראל עצרה 3 פלסטינים ובתגובה הפסיק אש"ף את הסיורים המשותפים

(ע). שני סיורים משותפים של צה"ל והפלסטינים הופסקו אתמול לאחר ששלושה אזרחים פלסטיניים, שנסעו ברכב חשוד מצפון לכפר דרום, נעצרו לחקירה בידי כוח צה"ל והועברו למשטרת כיסופים.

בעקבות זאת, הפסיקו הפלסטינים את הסיורים בטענה, כי המעצר בוצע בסתירה להסכמים שהושגו. הפלסטינים דרשו, כי שלושת העצורים יועברו לידי המשטרה הפלסטינית. לאחר כשעתיים הושגה הבנה והסיורים המשותפים שבו לפעול בשעה. לאחר חקירה התברר, כי שלושת העצורים לא זוהו כמבוקשים והם הועברו חזרה לידי המשטרה הפלסטינית.

אזרח ישראלי, שנכנס לשטח האוטונומיה הפלסטינית ברצועת עזה בללא אישור, נעצר והוכה בידי שוטרים מקומיים.

אתמול בצהרים עבר האזרח הישראלי מדרום למעבר ארז, כשהוא נוהג במשאית ועמו אזרח פלסטיני. שוטרים פלסטיניים עצרו אותם, היכו את הנהג הישראלי והחרימו את תעודותיו. בטיפול של המשרד המשותף הישראלי־פלסטיני הוחזרו תעודותיו והוגשה תלונה נגד השוטרים.

חברי הנהלת הסוכנות מהמפד"ל נגד לקט

מאת נתן רועי

בשבועות האחרונים ניכרת מתיחות בין חברי הנהלת הסוכנות מטעם המפד"ל לבין יו"ר ההנהלה בפועל, יחיאל לקט. זאת על רקע איחוד תוכניות העליה של בני הנוער מחבר המדינות תחת כנפי המוסד לעליית הנוער של הסוכנות היהודית.

עם איחוד התוכניות ופירוק מינהלת תוכנית העליה, שהיתה בהשגחת משרד החינוך ולשכת הקשר, החלו גורמים במשרד החינוך לפעול בגופים ממלכתיים, כדי להשאיר בידי משרד החינוך את התוכנית לעליית בני הנוער.

אברהם דובדבני, חבר הנהלת הסוכנות מטעם המפד"ל, שיגר מכתב בעניין זה ללקט, בו התייחס להתקפה של יו"ר ההנהלה בדיון שקיימו בנושא איחוד תוכניות העליה.

לדבריו, לא התקיים דיון בהנהלה בנושא איחוד התוכניות, לכן מוזר בעיניו שלקט תקף את אנשי המפד"ל, כי "הם מתווים דעה מתוך אינטרסים זרים".

דובדבני התייחס לטענות לקט, כי המפד"ל מתנגדת לאיחוד תוכניות העליה, מאחר שאנשיה מנהלים את תוכנית משרד החינוך, שאוחדה עם התוכנית של הסוכנות.

"כאשר שמחה דיניץ, אלי אמיר ואחרים פעלו נגד תוכנית מיוחדת בתוך הסוכנות, בשעה שמשרד החינוך יצא עם תוכנית משלו, אני תמכתי בראש עליית הנוער במאבקו להביא ילדים מחבר העמים ללימודים בישראל. שר החינוך אז היה זבולון המר. אז אפשר לומר שאני פועל על פי אינטרסים?", כתב דובדבני ללקט.

דובדבני נפגע מדברים שאמר לקט בישיבה, שאנשי המפד"ל בהנהלה היו מעורבים בהדלפת מידע לעיתונות. "זו אמירה חמורה, שאסור היה לה להיאמר ע"י יו"ר ההנהלה", אמר.

[illegible] من الاصل

שרי התיירות של ישראל מצרים והאוטונומיה התארחו בנצרת

ברעם: מפגש רבין־אסד ישנה דעת הקהל

מאת מוחמד חלילייה

שר התיירות, עוזי ברעם, שביקר אתמול בנצרת יחד עם עמיתיו, שר התיירות המצרי ד"ר מחמוד אל־בלתאגי, ושר התיירות הפלסטיני אליאס פרייג', אמר שכל עוד נשיא סוריה חאפז אסד לא ייפגש עם ראש הממשלה רבין, לא תהיה תזוזה בדעת הקהל בישראל. לדבריו, הפגישה תשכנע את העם בישראל שפני סוריה לשלום אמת.

לדברי ברעם, כשסאדאת בא לישראל, השתכנע העם ועמד מאחורי הממשלה שחתמה על הסכם שלום והחזירה את סיני. "כאשר חוסיין מלך ירדן דיבר ללבם של הישראלים ונפגש עם רבין, חשים שיש התקדמות רצינית לשלום", אמר ברעם.

בהתייחסו לפיתוח התיירות במגזר הערבי, אמר ברעם שהדבר תלוי בתיירות הערבית לישראל.

שר התיירות המצרי אמר, שביסוס התיירות יתרום לביסוס השלום. לדבריו, יש מקום לשיתוף פעולה כלכלי בין מצרים, ישראל והפלסטינים.

שר התיירות הפלסטיני, אליאס פרייג', אמר שהפלסטינים החליטו לפתוח במלחמה מדינית לשלום. "על כל שוחרי השלום המאמינים בו להתלכד להדוף את הימין הקיצוני בשני הצדדים", אמר.

שלושת השרים ביקרו אתמול בנצרת כאורחי העירייה, ונתקבלו על ידי ראש העירייה ראמז ג'ראייסה. הם סיירו באתרי התיירות בעיר, ועמדו מקרוב על התכנית התיירותית של עיריית נצרת לשנת 2000, שהיא שנת העלייה הצליינית לארץ הקודש. השלושה נפגשו גם עם משקיעים ובעלי מקצוע במגזר התיירות.

רבין ייפגש הבוקר עם שר התיירות המצרי

שיתוף פעולה ישראלי־מצרי בתיירות

מאת זאב פרי

שר התיירות המצרי ייפגש הבוקר עם ראש הממשלה יצחק רבין. הפגישה תיערך על־פי בקשת השר המצרי.

אמש אמור היה להיחתם מזכר הבנה ישראלי־מצרי בתחום התיירות, בו מכריזים שני הצדדים על שיתוף פעולה תיירותי בתחומי השיווק וההשקעות בתיירות, ובקידום פעילות ארגון הגג התיירותי המשותף למדינות אגן הים התיכון המזרחי – EMTA.

שרי התיירות של ישראל, מצרים ותורכיה, אשר הכריזו על הקמת הארגון בשנה שעברה, אמורים להיפגש בקרוב ולדון, בין השאר, בצירופן של מדינות נוספות לארגון.

משלחת התיירות המצרית סיירה אתמול בחיפה ובנצרת, נפגשה עם נציגים מענף התיירות הישראלי, והשתתפה בכינוס גדול שנערך בנצרת בהשתתפות מחזיק תיק התיירות באוטונומיה, אליאס פרייג'.

שר התיירות, עוזי ברעם, אמר לבאי הכינוס, כי הוא מאמין שבעקבות השלום תגיע לישראל תיירות מוסלמית גדולה, אשר תביא לפיתוח התיירות במיגזר הערבי. השר המצרי ועמיתו הפלסטיני דיברו על התיירות כאמצעי לקירוב לבבות בין עמי האזור.

שר התיירות המצרי מסיים היום את ביקורו הרשמי הראשון בישראל.

שר התיירות של מצרים מחמוד אל בלתאגי, שר התיירות עוזי ברעם, שגריר מצרים בישראל, מוחמד בסיוני ומשלחת של אנשי תיירות ממצרים היו אתמול אורחי ראש העיר חיפה עמרם מצנע, שערך לכבודם קבלת פנים בהשתתפות ראשי רשויות ערביות, חברי מועצת העיר ונציגי האוכלוסיה הערבית בחיפה

ביהמ"ש: הבורסה היא חברה פרטית

(ע). – בית המשפט המחוזי בתל אביב קבע אתמול, כי הבורסה הינה חברה פרטית, ולתקנון הבורסה אין מעמד של תחיקת משנה, והוראה מהוראותיו איננה תקנה בת פעל תחיקתי, הטעונה פרסום ברשומות.

השופט אורי שטרוזמן קבע, כי אין חובה על הבורסה לפרסם את הנחיות הדירקטוריון שלה ברשומות, מאחר שהן אינן בגדר תקנות בנות פעל תחיקתי, ואין צורך בהפקדתן אצל רשם החברות.

השופט הוסיף, כי ההנחיות יועדו לסייע ביישום התקנון, ולא בקביעת כללים חדשים. "פרסום ההנחיות לחברי הבורסה, באמצעות הדואר, והעמדתן לעיון הציבור בספריית הבורסה, מספקת כדי לשתף בידיעה עליהן את המעוניינים בהשתתפות במסחר בניירות ערך באמצעות הבורסה", קבע השופט.

השופט שטרוזמן נדרש לסוגיה זו בערעורה של חברת הרהיטים "פיקאפ רהיטים" באמצעות עו"ד חיים אינדיג, על דחיית בקשתה לרישום מניותיה למסחר בבורסה. זאת, על פי התקנון המתוקן של הבורסה, לפיו על החברה להשלים שנת פעילות בתחום הפעילות העיקרי בו היא עוסקת, וכן לפיו הונה העצמי צריך להיות 4 מיליוני דולרים.

השופט שטרוזמן אמר, כי השתכנע שהליכים שהתקיימו בבורסה לאישור השינויים בתקנון, לא הלמו את הוראות חוק ניירות ערך, וכי המערערת הכינה עצמה ונערכה לבקשה לרישום מניותיה למסחר על פי דרישת תקנון חסר תוקף, הבורסה דחתה את בקשתה על פי אותו תקנון.

השופט שטרוזמן קבע, כי חברת "פיקאפ רהיטים" זכאית לרשום את מניותיה למסחר בבורסה על פי התקנון וההנחיות שהיו תקפים ב־15 ביולי 93'.

גם באירופה ובארה"ב

הפגנה לשחרור מרדכי ועננו בשבת מול ביתו של רה"מ רבין

מאת כתב "דבר"

הפגנה למען שיחרורו של מרדכי ועננו תתקיים מחר בשעות אחר הצהריים מול ביתו של ראש הממשלה, יצחק רבין, בתל־אביב. הוועד הישראלי למען מרדכי ועננו" מסר אמש כי, "ביום השנה לחטיפת ועננו נפגין בדרישה לשחרורו ולמען יצירת מזרח תיכון חופשי מנשק אטומי, כימי וביולוגי".

עוד מסר הוועד כי ההפגנה תערך ביום השנה לחטיפת ועננו, "הכלוא זה שמונה שנים בתנאי בידוד חמורים, המהווים עינוי על פי הגדרת החוק הבינלאומי". יצויין שהפגנות ומשמרות מחאה נוספות יתקיימו בסוף השבוע מול נציגויות ישראל באירופה (בין היתר, פאריס ולונדון) ובארצות הברית (וושינגטון, ניו־יורק ולוס אנג'לס). הוועד הדגיש כי, "אנשים רבים, בארץ וברחבי העולם, דוחים בתוקף את טענת ממשלת ישראל כי מרדכי ועננו הוא עבריין או מרגל. מן הראוי שגם ראש הממשלה יתחיל לשים לב לכך".

משאל העם

(סוף מעמוד 1)

ושילמנו על כך בבחירות להסתדרות. מפלגת העבודה צריכה לשאול את עצמה, איזו הסתדרות היא רוצה, לאור העובדה שהציבור ההסתדרותי לא בחר בנו. לא כל מה שהיה נכון לפני 30־40 שנה נכון גם היום. יש דברים שצריך לשמר, ויש דברים שצריך לשנות".

סוכני נסיעות מסוריה ולבנון השתתפו "באורח פרטי" בוועידה עם ישראלים

קהיר (ע"י א.אף.פ.).– סוכני נסיעות מסוריה ולבנון השתתפו אתמול בקהיר "באורח פרטי" בוועידה אזורית בענייני תיירות יחד עם ישראלים. הוועידה עומדת להינעל היום.

סוכן נסיעות מסוריה, מוחמד האליל, מסר לסוכנות הידיעות הצרפתית: "אין אנו משלחת רשמית, אנו כאן כדי לראות מה משתתפי הוועידה מכינים לעתיד ומה יכול להביא לנו תועלת".

לדבריו, "עד עכשיו, לא ראינו שום דבר מועיל". סוכני נסיעות אחרים מסוריה סירבו להשיב על שאלות עיתונאים. סוכן נסיעות לבנוני, אלי יונס, מסר גם הוא כי בא באורח פרטי ולא קיים קשר כלשהו עם הישראלים. "מדוע אדבר עימם, כאשר אין לנו מה לומר זה לזה?", אמר.

התאחדות סוכני הנסיעות של סוריה הכחישה שלשום כל השתתפות בכנס. בעוד ארגון סוכני הנסיעות של ארה"ב "אסטא" מסר, כי לוועידה באו נציגים מ־6 סוכנויות נסיעות סוריות. פקיד של משרד התיירות הישראלי, עוזי מיכאלי, אמר, "שוחחתי עם סורים ולבנונים. הם אנשי עסקים ויודעים כי הם צריכים לשים קץ למצב המלחמה. גם הם יודעים שתיירים לא יבואו לאיזורים חסרי יציבות".

סוכן נסיעות ישראלי, רפי שלח, אמר שקיים "מגעים לגבייה" עם עמיתיו מסוריה ומלבנון. "אנו מקיימים קשרים ומקבלים את התאריך" לקבוצות ... הוסיף.

"לשנה הבאה בירושלים"

שגריר ישראל לוואתיקן, שמואל הדס, הגיש כתב האמנתו לאפיפיור

קרית הוואתיקן (ע"י א.אף.פי.). – שגרירה החדש של ישראל בוואתיקן, שמואל הדס, בירך אתמול את האפיפיור יוחנן פאולוס, בעברית, בברכה המסורתית "לשנה הבאה בירושלים", כהגישו לו את כתב האמנתו.

הדס הוא השגריר הראשון של ישראל בוואתיקן. בשפה הספרדית הוא אמר לאפיפיור: "הביקור המיוחל בארץ הקודש ילבש משמעות רוחנית חשובה, ומעל לכל הוא יתרום לחיזוק יסודות השלום".

האפיפיור הביע בעבר שברצונו לבקר בישראל. סבורים, כי הביקור ייערך בשנה הבאה.

באמצעו הדגיש האפיפיור את המשמעות ההיסטורית של יחסים דיפלומטיים עם ישראל. "נפתח עידן חדש ביחסים בין הוואתיקן לישראל", אמר. על ירושלים אמר: "אני חולם על היום שבו יהודים, נוצרים ומוסלמים, יברכו אלה את אלה בירושלים בברכת השלום".

הטקס נערך בארמון הקיץ של האפיפיור מדרום לרומא.

הוואתיקן מקיים עתה קשרים דיפלומטיים מלאים עם כל מדינות האזור: ישראל, ירדן, לבנון, סוריה ומצרים. עתה הוא שואף לגיבוש קשריו גם עם אש"ף.

בנוכחות אנשי תיאטרון וציבור נחגג יובלו של הקאמרי בבית הנשיא

מאת מיכל גרייבסקי

אתמול נחגג במשכן נשיאי ישראל חג היובל להיווסדו של התיאטרון הקאמרי בו נפגשו כ־2,000 אנשי האמנות והתיאטרון שליוו את התיאטרון במשך 50 שנות פעולה. בהוקרה על פועלם קיבלו אתמול מדליות.

באווירה קלילה של העלאת זכרונות ומפגש חברים חגגו שחקנים, מחזאים, בימאים וציירים, בצד אישי ציבור ופוליטיקאים את חגו של התיאטרון.

השחקן יוסי ידין גילה לנשיא המדינה ולקהל המשתתפים באירוע כי את הקריירה שלו כשחקן החל עוד בהיותו בכיתה ב', כאשר הגב' ראומה ויצמן, בת כיתתו, היתה "הקהל". הנשיא השיב כי "את זה היא לא סיפרה לי", וזכה לצחוק רם מהקהל.

בקטע הרציני של הנאומים זכו שחקני התיאטרון להבטחה מראש עיריית תל־אביב, רוני מילוא, לבניית משכן ראוי לתיאטרון במהלך העשור הקרוב, וזאת למרות הקשיים התקציביים. עד אז הבטיח ראש העיר כי בינתיים ידאג לשמור על הקיים.

בחלקו השני של הערב העלו שחקני הקאמרי תוכנית בבימוי של צדי צרפתי שכללה קטעים נבחרים מהצגות שהועלו בקאמרי ב־50 שנות פעולה.

אנשי עסקים מישראל

(סוף מעמוד 1)

לאמסטרדם.

הכנופיה עבדה במתיחות, כך שמקצת חבריה לא הכיר את האחר. אנשיה רכשו ציוד להקמת מפעל כימי במקומות גדולים. הציוד נרכש בכמה מדינות והובא למקום המפעל בהולנד. מהנדס הכימיה הישראלי פיקח על הרכבתו ועל הייצור.

באוגוסט השנה נשלמו ההכנות וכל חברי הכנופיה באו להולנד לפקח מקרוב על הייצור. במקביל פעלו מקצת היזמים בפעילות שיווק בשמה קשרים עם סוחרי סמים ברחבי העולם. בלל ישראל שלהם הבטיחו לשווק את כדורי האקסטזי שמוזרו ברמת הרווח 80 שקל לכדור בודד. מדובר היה בשיווק במאות מיליוני שקלים.

על פי התכנון עמדו משטרות ישראל והולנד לעשות את המעצרים במפעל כשבועיים לאחר תחילת הייצור, אך תקלה בייצור שינתה את התכניות. ניצב לסט הודיע לשר שחל שהיה בישיבת ממשלה שלשום, כי חל שינוי וצווי המעצר נחתמו.

בשעות הבוקר המוקדמות של יום שני ב־26 בספטמבר, החל ייצור האקסטזי במפעל בהולנד, תקלה במהלך הייצור גרמה להתפרצות החומר ועננת גזים רעילים התרוממה מעל למפעל. למקום באו כוחות כיבוי אש ומשטרה של הולנד, שלא ידעו דבר על המפעל.

שוטרי היס"ר ומשטרת אמסטרדם שעקבו אחר פעילות הכנופיה ובביצוע את המשטרה המקומית בפרשה. שלושה מ"הצינורות" נעצרו במקום מסיכת על פיהם בתוך תהליך הייצור כאשר אין הם יודעים כלל מה קורה בחוץ. השוד נמלט מהמפעל, אך נעצר מאוחר יותר, ביום רביעי נעצר עוד חשוד בבלגיה, באמצע מסע רכש ציוד נוסף לצורכי המפעל. בישראל נעצרו עד עתה בני אדם, ושניים מהם שוחררו.

בתל־אביב נעצרו יחזקאל סרבנד בן 43, מתל־אביב, החשוד למשטרה בתחום הסמים, אברהם מזרחי בן 51 מרמת־גן, שאינו מוכר למשטרה, בקל יצחק בן 48, ... מרמת־גן עובד במפעל כבימאי וגם הוא אינו מוכר למשטרה ומרדכי הדיש בן 53, מבני־ברק שאין לו עבר פלילי ועיסוקו במטבעות. בבלגיה נעצר נח פיין בן 47 מתל־אביב, שנחשב איש עסקים בכיר ובעל מפעלים רבים במדינה בתל־אביב. גם לו לא היה עבר פלילי.

בישראל נעצרו יעקב ליווביץ בן 42, מרמת־גן, המוכר למשטרה מעבירות סמים בתחום, יצחק טאטב בן 31, חלפן כספים מבני־ברק בלא עבר. אהרון איינהורן בן 46, חרדי מירושלים, יבואן כלי פלסטיק בלא עבר. שמשון אהרון בן 51 מתל־אביב, ... בסמים אינו עבר, וחיים יצחק בן 53, מוכר בתחום הסמים, אינו עובר, בן עבי פרידמן בן 58 מהרצליה, מוכר מתחום הסמים, עובר בעסקי בינוי. ... 46, מנתניה, בלא עבר, תושב זר בעל דרכון אמריקאי בעסקי מכוניות. אריק אקשטן בן 42 מרמת־גן בלא עבר, בעל פב במערה.

במפעל נתפסו 20 ק"ג חומר, הנקרא ..., שממנו מייצרים את סם האקסטזי. כמו כן נתפסו 50 ליטרים חומר נוזלי ... ושני טונות כימיקלים בשלבי הפקה שונים, שמהם ניתן היה לייצר מיליוני כדורים.

במהלך פעילות איסוף המודיעין עוד לפני ביצוע המעצרים, עצרו הבלשים כמה בלדרי סמים ישראלים, שהיו קשורים לחלק מחברי הכנופיה ועסקו בבלדרות קוקאין בקולומביה. הקשר ביניהם לבין פרשת מפעל האקסטזי נחקר כעת.

במהלך מבצע "רשת העכבישות" היה שיתוף פעולה יום יומי בין המשטרות בתל־אביב ובלגיה. הבלגים שלחו לתל־אביב קצינים, שהשתתפו בישיבות עבודה כאן ולקחו חלק לאורך כשנה וחצי בהקפת המבצע. שר המשטרה, משה שחל, עודכן על ידי המפכ"ל כמעט מידי יום ביומו.

מפקד היחידה המרכזית בתל־אביב, נצ"מ דודי כהן, שפיקד על המבצע מהודלתו היה בהולנד כמה שבועות לפני תחילת הייצור במפעל, ... הגיעו לתגור למפעל ולסייר בו. לאחר המעצרים צולם המפעל וקלטת וידיאו הגיעה לישראל. להערכת נצ"מ כהן, מדובר במפעל הגדול בעולם לייצור אקסטזי שנתפס עד כה.

אנשי הכנופיה הם בעלי עסקים ועתירי נכסים, שהגיעו לסמים ... התכנה השקיעה ... בבניית ציוד ...

לחברי הכנופיה ... מיוחסות עבירות קשירת קשר לביצוע פשע, ייצור והפקת סם, יבוא סם והשגתו.

לוח התוכניות של "קשת" אושר לארבעה שבועות בלבד כדי שישונה בהתאם לחוק

לעומת זאת, אושרו תוכניות "טלעד" ו"רשת"; מנכ"ל "טלעד": אם יתברר שהסיכום של החמישייה הקאמרית עם רשות השידור מפר ההסכם אתנו, נגיע לתביעה משפטית

מאת אביבה זלצמן

מועצת הרשות השנייה אישרה אתמול את לוח התכניות העונתי של "טלעד", "רשת", והטלוויזיה החינוכית לאוקטובר 94' עד מארס 95'. לעומת זאת אישרה המועצה את לוח התכניות של "קשת" לארבעה שבועות בלבד ובתקופה זו תצטרך חברת "קשת" להכניס שינויים בלוח על מנת שיתאים לדרישות החוק ולמכרז בתחום הפקה מקומית בז'אנרים השונים.

אלכס גלעדי, מנכ"ל "קשת", אמר אתמול כי "כל מה שהמועצה מבקשת מאתנו נעשה." גלעדי הסביר את הקושי של "קשת" להגיע ל־33 אחוז של הפקה מקורית, ללא חדשות, ספורט ועניני היום, כפי שדורש החוק, בשל כמות השידורים הגדולה של קשת המגיעה ל־35 שעות בשבוע. רק להשוואה, רשות השידור משדרת 70 שעות בשבוע. "קשת" משדרת בשנה זו בימים שלישי, שישי ושבת, ושעות השידור שלה כמעט כפולות משל הזכיינים האחרים בערוץ השני המשדרים רק יומיים.

המועצה אישרה אתמול את השינויים שיחולו בלוח התכניות החדש בשידורי "הערוץ": מהדורת החדשות, הלילה תשודר מעתה בחצות במקום ב־23.30, ביום שישי תשודר מהדורת חדשות מגזינית בת חצי שעה בהגשת ירון לונדון, ובימים ראשון עד חמישי תשודר בשעה 17.00 מהדורה של חצי שעה בהנחייתו של רפי רשף.

שרת התקשורת, שולמית אלוני, היתה אתמול אורחת מושב הרשות השנייה לדיון בנושא השידור האזורי. השרה הציעה בפני המועצה העלתה את בקשתה לקבוע שני אזורי זיכיון לציבור דוברי ערבית באזור הצפון ולציבור המסורתי באזור המרכז. לדברי השרה אלוני, לאוכלוסיות אלה יש צרכים אחרים, תרבות שונה ואורח חיים שונה והשידור האזורי חייב לבטא את כל אלה. המועצה קבעה כי תדון בכך בישיבה נפרדת בעתיד. שבועות אחדים המכרזים לשידור האזורי יפורסמו בנובמבר הקרוב.

רשות השידור עומדת ככל הנראה להיחתם עם החמישייה הקאמרית לגבי מעבר לערוץ הראשון. נודע כי רשות השידור עם מפיקי החמישייה הקאמרית, "סבור המקנה", להגיע לגבי התשלום שהם יקבלו מן הרשות שעל פי השמועות עומד על 60 אלף דולר לתכנית.

מנכ"ל "טלעד", עוזי פלד, אמר אתמול בתגובה לשמועה כי הוא מאחל לחמישייה הצלחה בערוץ הראשון אולם יחד עם זה יבדוק אם מפיקי החמישייה עמדו בתנאי החוזה עם "טלעד", לפיו היתה ל"טלעד" זכות ראשונה להמשך הפקת התכנית. ידוע כי מפיקי החמישייה הקאמרית דרשו מטלעד סכום עתק שמגיע: כ־200 אלף ש"ח לתכנית, שהוא סכום גבוה יותר מזה שעומדת לשלם להם הרשות, על פי השמועות.

פלד הוסיף: "אם יתברר שהסיכום בין רשות השידור ל"מפר המקנה" הוא בניגוד להסכם שחתמו עם "טלעד", והיו שום הפרה ונסכם, "טלעד" תעמוד על כל הזכויות שהחוק מעניק לה במקרה כזה, ואם יהיה צורך, גם הגשת תביעה משפטית."

העיכוב בהודעה על מינוי הרמטכ"ל הבא – טכני בלבד

מאת כתבנו הצבאי

ראש הממשלה ושר הביטחון, יצחק רבין, דוחה את ההודעה על מינויו של הרמטכ"ל הבא. גורמים בכירים במערכת הביטחון אומרים, כי רבין יביא את מינויו של הרמטכ"ל הבא לאישור הממשלה ביום ראשון ב־9 באוקטובר או בשבוע שאחריו, ב־15 בחודש.

הגורמים הוסיפו, כי הסיבות לדחיית ההודעה על מינוי הרמטכ"ל הבא טכניות בלבד.

בזמנו אמר ראש הממשלה רבין בכמה ראיונות בשבועות האחרונים, כי עד סוף חודש ספטמבר יביא את ההצעה למינויו של הרמטכ"ל הבא לאישור הממשלה. "העיכוב בתחום הפוליטי המדיני של ראש הממשלה אינו מאפשר לו להתפנות לנושא המינויים של הרמטכ"ל הבא וסגנו. עיכוב של עוד שבוע או שבועיים הוא עדיין בגדר הסביר", הסביר אחד מאותם גורמים בכירים במערכת הביטחון.

עוד אמרו אותם גורמים, כי לא צפוי שינוי בהחלטתו של רבין למנות את האלוף אמנון שחק לרמטכ"ל הבא של צה"ל.

ההסתדרות הציונית מסרבת להשתתף בפעולות "נצר" בכפרים ערביים

מאת נתן רועי

שלמה גרביץ, ראש מחלקת הנוער והחלוץ בהסתדרות הציונית העולמית הודיע במכתב ללאה חזן, מזכירת תנועת "נצר", כי ההסתדרות הציונית אינה מתכוונת להשתתף בפעולות של התנועה בכפרים הערביים כיוון שהשתתפות זו אינה תואמת את מטרות ההסתדרות הציונית. גרביץ הוסיף שהוא מתכוון ללבן את הנושא בהזדמנות הראשונה עם יהואל לקט, יו"ר הנהלת ההסתדרות הציונית.

יהואל לקט מסר בתגובה כי נראה לו שמחלקת הנוער והחלוץ איננה מתכוונת לפעולה עם תנועת "נצר", מאחר והתנועה פרשה מן הפעילות במסגרת המחלקה.

אריית תעשיות בע"מ

("החברה")

הודעה בדבר הקצאה פרטית, בהתאם לתקנות ניירות ערך (הקצאת ניירות ערך בחברה רשומה שלא לציבור), התשנ"ב 1992.

1. מבוא
ביום 29 בספטמבר, 1994 החליט דירקטוריון החברה כי החברה תקצה ל־.KENTSUN LTD (להלן – "הניצעת") 717,000 מניות רגילות בנות 1.־ ש"ח ע"נ כ"א (להלן – "המניות המוצעות").
המניות המוצעות תרשמנה למסחר בבורסה לניירות ערך בתל־אביב. הנפקתן של המניות המוצעות מותנית בקבלת כל האישורים הנדרשים כמפורט בסעיף 8 להלן.

2. פרטי הניצעת
2.1 הניצעת היא חברה פרטית שהתאגדה כדין לפי חוקי מדינת הונג קונג. למיטב ידיעת החברה, במועד פרסום ההודעה הניצעת אינה מחזיקה בניירות ערך של החברה.
2.2 לאחר השלמת ההקצאה תהיה הניצעת בעלת ענין בחברה מכח אחזקותיה במניות המוצעות ששיעורן יהיה כ־10.32% מכלל ההון המונפק והנפרע של החברה ומאמצעי השליטה בה.

3. הקצאת המניות
לניצעת תוקצינה על ידי החברה, אחרי קבלת האישורים המפורטים בסעיף 8 להלן, 717,000 מניות רגילות בנות 1.־ ש"ח ע"נ כ"א.

4. התמורה שתתקבל בגין הקצאת המניות
התמורה שתתקבל בגין הקצאת המניות תהיה כדלקמן:
4.1 כנגד הקצאת 317,000 מניות מתוך המניות המוצעות – תעביר הניצעת לחברה 399,653 מניות רגילות בנות 0.001 ש"ח ע"נ כ"א ברשף טכנולוגיות בע"מ. (להלן – "רשף" ו"המניות המועברות" בהתאמה).
המניות המועברות מהוות 6.915% מכלל הון המניות המונפק והנפרע של רשף – חברת בת בשליטתה המלאה של החברה (כ־93%).
4.2 כנגד הקצאת 400,000 מניות מתוך המניות המוצעות תשלם הניצעת סך בש"ח השווה לאחד מיליון דולר ארה"ב (1,000,000 $) לפי שער החליפין של דולר ארה"ב (שער קניה שיפורסם ע"י בנה"פ בע"מ להעברות והמחאות) בגין מועד התשלום בפועל.
4.4 התשלום תמורת 400,000 המניות מתוך המניות המוצעות יעשה במזומן כנגד הקצאתן בפועל.

5. נימוקי הדירקטוריון בדבר עדיפות ההצעה הפרטית על־פני הצעה לציבור
בהחלטת דירקטוריון החברה צוינו הנימוקים הבאים לעדיפות ההצעה הפרטית בנסיבות הענין על־פני הצעה לציבור:
5.1 ההקצאה מאפשרת לחברה גיוס הון מיידי בעלות נמוכה יחסית.
5.2 הקצאת המניות לניצעת תגדיל את הענין שלה בפיתוח וקידום כלל עסקי החברה, בחברות הבת והחברות הקשורות בה.

6. הדירקטורים שהשתתפו באישור ההצעה הפרטית
6.1 בדיון בוועדת הביקורת בדבר אשור ההקצאה הפרטית השתתפו הדירקטורים, חברי הועדה, שלמה להט, אריאל גינזבורג ודן הלפרין.
6.2 החלטת דירקטוריון בדבר ההצעה הפרטית נתקבלה על ידי הדירקטורים השוהים בישראל שלמה אוסטרוזר, דב צאלים, ישראל אופן, יורם אורון, דן הלפרין, דוד איתן, מנחם מרון, זאב צציק, שלמה להט ואריאל גינזבורג.
6.3 למיטב ידיעת החברה לדירקטורים בחברה אין ענין אישי בהצעה הפרטית.

7. מועד הקצאה
המניות המוצעות יוקצו לניצעת לאחר קבלת כל האישורים הדרושים כאמור בסעיף 8 להלן ובכפיפות לעיכוב העשוי לחול כאמור בסעיף 9 להלן, ובכל מקרה לא לפני חלוף 30 יום ממועד מתן הודעה זו.

8. האישורים הנדרשים לביצוע ההקצאה הפרטית
ההצעה הפרטית כפופה לקבלת כל האישורים הדרושים על פי כל דין ובכלל זה האישורים הבאים:
8.1 אישור הבורסה לרישומן למסחר של ניירות הערך שיוקצו לניצעת.
8.2 אישור האסיפה הכללית אם דרשו זאת מחזיק או מחזיקים במניות החברה הרשומה המחזיקים ביחד שלושה אחוזים או יותר מההון המונפק בחברה הרשומה, או שלושה אחוזים או יותר ממניות מונפקות מסוג מסוים, ובלבד שדרישה כאמור הוגשה בכתב בתום לא יאוחר מעשרים ואחד ימים אחר פרסום המודעה בעתונות. הודעה בדבר כינוס האסיפה הכללית כאמור תינתן לפחות עשרים ואחד ימים לפני כינוסה.

9. סמכות הרשות לניירות ערך
9.1 על פי תקנה 6 לתקנות ניירות ערך (הקצאת ניירות ערך בחברה רשומה שהוצעו שלא לציבור), התשנ"ב־1992, מוסמכת רשות ניירות ערך להורות לחברה על תיקון פרט מן הפרטים המובאים או על מתן הסבר, פירוט, ידיעות ומסמכים בקשר לפרט בדו"ח המיידי, במשך 14 ימים ממועד פרסומו ועלול לחול עיכוב במועד ביצוע ההקצאה עד לביצוע התיקון, הורתה הרשות על תיקון כאמור, לא תקצה החברה את המניות המוצעות על־פי ההצעה הפרטית כל עוד לא בוצע התיקון. להנחת דעת הרשות, יפסק מנין הימים הנזכר בסעיף 7 ובסעיף 8.2 לעיל, ויתחדש ביום שלאחר פרסום התיקון לדיווח המיידי.
9.2 במקרה שהרשות תורה על תיקון פרט מהפרטים המובאים בדו"ח המיידי כאמור לעיל, יובא התיקון לידיעת הניצעת. במקרה כזה תהא הניצעת רשאית על־ידי מתן הודעה בכתב לחברה תוך 10 ימים מהיום שדבר מתן ההוראה על־ידי הרשות נודע לה להשתחרר מהתחייבויותיה על־פי הצעה זו.

אריית תעשיות בע"מ

קבוצה ראשונה של כוח השיטור הבינלאומי הגיעה להאיטי

וושינגטון (עיר) – קבוצה ראשונה של כוח השיטור הבינלאומי הגיעה אתמול להאיטי, מסר משרד החוץ האמריקאי בוושינגטון.

ריימונד קלי, בן 53, לשעבר מפקד המשטרה בניו יורק, הוצג במסיבת עיתונאים כראש הכוח החדש של כאלף משקיפים מ־22 מדינות, שיוצב בהאיטי בששת החודשים הקרובים. קלי אמר לכתבים, כי בכוונתו לבוא להאיטי בסוף השבוע, לאחר ביקור קצר בפוארטו ריקו. השוטרים עוברים בפוארטו ריקו הכשרה מיוחדת כדי לשמש משקיפים שיחלוו לכוח המשטרה בהאיטי, במטרה למנוע פגיעה בזכויות האדם.

ראש העיר הנבחר של בירת האיטי, אוואנס פול, הושב אתמול בבוקר לתפקידו במשרדי העירייה בפורט־או־פרינס, ותחת שמירה של עשרות חיילים אמריקאים חמושים, שכמה מהם תפסו עמדות על גג הבניין.

מאות מתומכיו של הנשיא הגולה ז'אן ברטראן אריסטיד ושל ראש העיר המתינו לו מחוץ לבניין והריעו לו עם בואו. הסגל הדיפלומטי, ובראשו שגריר ארה"ב ויליאם סווינג, נכח בטקס שנערך באולם הכבוד של העירייה.

פול, שנבחר בדצמבר 1990 עם עלייתו לשלטון של אריסטיד, לא יכול היה לכהן בתפקידו מאז ההפיכה הצבאית ב־30 בספטמבר 1991. הוא נעצר על ידי חיילים ב־7 באוקטובר 1991 בנמל התעופה של פורט־או־פרינס, הועבר לבסיס צבאי, שם הוכה קשות, (ושוחרר לאחר מכן. מאז הוא חי בתנאי מחתרת.

ניסיון להשיבו לתפקיד ב־8 בספטמבר 1993, בנוכחו של ראש הממשלה של הנשיא אריסטיד, רובר מאלוואל, הסתיים במרחץ דמים. שוטרי הרש תקפו את תומכיו של פול מול בניין העירייה, הרגו שבעה מהם ופצעו עשרות.

שלושה בני אדם נהרגו וכ־20 נפצעו, חלקם באורח קשה, בעת שרימון־יד הושלך אתמול לעבר קבוצת מפגינים מתומכי הנשיא אריסטיד, בתקרית שאירעה סמוך לאזור הנמל בפורט־או־פרינס.

עדי ראייה סיפרו כי הרימון הושלך מבית בו שהו לדבריהם, אנשי "הטון טון מאקוט" – המיליציה לשעבר של משטר הדובלייה. שמיד לאחר הפיצוץ הותקף הבניין באבנים על ידי מפגינים זועמים. שוטרים צבאיים אמריקאים יצאו באוויר כדי למנוע מהמפגינים לבצע מעשה "לינץ'" בנצים. לאחר מכן פתחו החיילים בבזה את דלתות הבניין, ועצרו בו אדם אחד.

עוד נמסר כי תגבורות של חיילים אמריקאים הגיעו לאזור ותפסו עמדות מסביב לבניינים הסמוכים למקום התקרית, וכן באזור אחר של הנמל.

ביום רביעי הסתיים ללא הצבעה מושב מיוחד של הפרלמנט של האיטי, שנועד כדי לאשר חוק חנינה שנועד לאפשר את שובו של הנשיא אריסטיד, אותו רצו שנמשך פחות משעתיים.

אחד הצירים צוח בקול רם כאשר ירד הסנאט הודה לנשיא קלינטון על עזרתו בהשבת הדמוקרטיה להאיטי.

בחוגים גבוה ביום רביעי מזה התרופות במרכז הבריאות בעיר הבירה, הגבירו בכך את החששות שמא באיטי תידרדר לתוהו ובוהו.

ממשלת הודו סגרה את כל בתי הספר והקולנוע בניו דלהי

מספר הנתונים בהסגר בחשד שחלו בדבר הגיע ל־1,500; כ־50 מתו; בנגלדש, פקיסטן, סרי לנקה ומצרים הפסיקו את קשרי התעופה עם הודו

ניו דלהי (עיר) – ממשלת דלהי הורתה אתמול לסגור מיד את כל בתי הספר האולמות הקולנוע בבירת הודו ניו דלהי, במאמץ לבלום את התפשטות מגיפת הדבר. מסר ראש ממשלת דלהי, מאדאן לאל חוראנה. הוא ציווה לסגור את בתי הספר עד ל־15 באוקטובר ואת בתי הקולנוע עד להודעה חדשה.

בתי ספר רבים התלוננו בפני ממשלת דלהי כי אין להם האמצעים לקבוע אם תלמידים חלו במחלה.

מקורות רשמיים מסרו אתמול כי 1,500 אנשים החשודים שחלו בדבר היו נתונים אתמול בהסגר, לעומת פחות מאלף אנשים ביום רביעי. שני אנשים נוספים מתו כתוצאה מהמחלה, ובסך הכל עלה מספר החללים ל־49, מסר מקור רפואי רשמי.

אחד המתים האחרונים היה במדינת מהאראשטרה, מרחק לסוראט, שבה נמצאת העיר בומביי, והסבורים כי זהו מקרה המוות הראשון מחוץ לאזור סוראט. עד כה התגלו בבומביי 51 מקרים של המחלה. אלפים מתושבי סוראט ברחו לבומביי עם פרוץ המגפה.

כן נמסר ממינהל הבריאות הפדרלי, כי כ־70 מקרי דבר התגלו באזורים שונים בהודו, מתוכם 21 מקרים בבירה, ניו־דלהי. כמעט כל הנגועים במחלה ביקרו לא מכבר בסוראט.

שכנותיה של הודו ומדינות אחרות באסיה הגבירו אתמול את המאמצים למנוע את התפשטות הדבר. בין היתר הפסקו טיסות, נסגרו גבולות והחמרו הבדיקות של נוסעים המגיעים למדינות השכנות.

דובר בכיר של נמל התעופה הבינלאומי של בנגלדש מסר כי טיסות מבומביי וניו דלהי לא יורשו עוד לנחות בעיר הבירה דאקה. בנגלדש סגרה כבר ביום רביעי את גבולה עם הודו, להוציא שבע נקודות כניסה.

גם פקיסטן וסרי לנקה הורו אתמול להפסיק מיד את כל קשרי התעופה והרכבות עם הודו. ספינת־מכולות הודית שהגיעה ביום רביעי מבומביי לקולומבו, בירת סרי לנקה, נצטוותה להישאר בהסגר מחוץ לנמל. באותיה נמצא ימאי החשוד כי לקה בדבר, והוא נבדק עתה על ידי רופאים. גם מלזיה, סינגפור ותאילנד נקטו צעדים מתמידים כדי למנוע את חדירת המגיפה.

ממשלת הודו הגדירה כ"בלתי מוצדקות" את החלטות מדינות המפרץ, ביניהן ערב הסעודית, קטאר ובחריין, שהודיעו על ביטול כל הטיסות להודו עקב הדבר.

גם ראש מינהל התעופה האזרחית של מצרים, גנרל סעד עבדל מנעם, הורה אתמול על הפסקת הטיסות אל הודו וממנה. הוא אמר שהצו מכסה גם טיסות מעבר בדרך להודו.

קודם לכן הורה שר הבריאות המצרי, עלי עבדל פתח, לרסס ספינות ומטוסים המגיעים מהודו בחומרי הדברה ולתת לנוסעים אנטיביוטיקה. הוא אמר גם שנוסעים החשודים שהם נושאים את המחלה יושמו בהסגר.

חברת התעופה הלאומית של מצרים, איג'יפטאייר, ביטלה עוד לפני הצו של מינהל התעופה את טיסתה השבועית לבומביי, מכיוון שאף אחד לא הזמין מקום במטוס.

ד"ר ק.ק. דאסה, מנהל המכון הלאומי ההודי למחלות מידבקות, אמר אתמול שהודו תתגבר בקרוב על המגפה. "בניגוד לשנות השישים, יש לנו עתה מספיק אנטיביוטיקה כדי לרפא את המחלה, מספיק חומרי הדברה כדי להשמיד את הפרעושים והחולדות שנושאים אותה, ואמצעים לספק מידע לציבור בטלוויזיה וברדיו", אמר ד"ר דאסה. הוא אמר כי מספר מקרי המוות בסוראט כבר הולך ויורד, ומספר קטן של מיתות נרשם במקומות אחרים. "תוך מספר ימים המצב יהיה בשליטתנו", אמר ד"ר דאסה.

לעומת זאת היו מדעני ארגון הבריאות העולמי אופטימיים פחות אתמול. ד"ר נ.ק. שאה, נציג ארגון הבריאות העולמי בהודו, אמר כי השאלה הגדולה כעת היא אם יפיצו הנמלטים מסוראט את המחלה בכל רחבי הודו. "ההתפרצות הנוכחית היא אתגר קשה יותר מזו של 1962, מכיוון שהיא מתפשטת באזורים נרחבים יותר". הוא אמר שהאתגר הגדול ביותר של הודו הוא למנוע את התפשטות המחלה לערים הצפופות ולכפרים נטולי הרופאים והתרופות.

"הבעיה העיקרית של הודו היא ההיגיינה הגרועה, כל האשפה הנגועה בחולדות ופרעושים ברחובות", אמר מדען בכיר בשגרירות מערבית בניו דלהי, שסירב להזדהות. הוא אמר שאם תצליח הודו לנקות במהירות את הרחובות המזוהמים ולטפל בחולים, היא תוכל למנוע את התפשטות המגפה, אך לא ברור אם אכן תצליח בכך.

סיור צבאי אמריקאי ברחובות פורט־או־פרינס, בירת האיטי (צילום א.פ)

מספר ההרוגים באסון המעבורת בים הבלטי– כנראה יותר מ־900

לפחות 1,049 אנשים היו על המעבורת, שרק 141 מנוסעיה ניצלו; אין סיכוי למצוא ניצולים נוספים; עדיין לא ברורה הסיבה לטביעה

טורקו, פינלנד (עיי"א.ב.ב) – ספינת המעבורת שטבעה בים הבלטי הובילה 1,049 נוסעים ואנשי צוות, כמה עשרות יותר משדווח תחילה, ומספר ההרוגים עלה כנראה על 900 איש, הודיע אתמול הממונה על פעולות ההצלה.

ריימו טיליקאינן, קצין הצי הפיני שניהל את פעולות ההצלה, מסר במסיבת עיתונאים כי הסיכום החדש נתקבל ממשרד הפנים של אסטוניה. קודם לכן נמסר על 975 או 964 איש במעבורת. הוא הוסיף כי לפי סיכומים של אסטוניה, נעדרים 844 נוסעים ואנשי צוות, כ־80 יותר משסברו תחילה. 141 איש ניצלו, ו־65 גופות כבר נמשו מהים.

עם זאת ציין קצין הצי, כי אין ודאות שהמספר האחרון מדויק. הוא אמר שלעולם אי אפשר יהיה לדעת את המספר המדויק של האנשים שהיו על המעבורת בעת טביעתה.

אנשי צוותי ההצלה, הסורקים את האזור בו טבעה המעבורת, אמרו כי אין הרבה תקוות למצוא ניצולים נוספים. בחיפושים משתתפים 14 מטוסים פיניים ושוודיים וכן מטוס קל. עקב הרוחות העזות והגלים, קיימת אפשרות שגופות הטבועים נסחפו, ולכן הורחב שטח החיפושים, והוא מגיע כעת עד לגבול המים הטריטוריאליים של אסטוניה, כ־100 קילומטר צפונית לאתר האסון. כן נעשים מאמצים לגלות את המעבורת עצמה, ששקעה לעומק של כ־80 מטרים בפתח מפרץ פינלנד.

לאחר שיימצאו שרידי המעבורת ירד אליה רובוט עם מצלמה, שאולי יוכל למצוא גופות נוספות. שלטונות אסטוניה גם מוכנים לשלוח לשם צוללת, אבל אינם מתכננים להעלות את המעבורת, כי הדבר יעלה יותר מתקציבה הלאומי של אסטוניה במשך שנה.

השליפה הממושכת למים השוודיה רבות מהגופות, ומקשה על מלאכת הזיהוי. השלטונות ביקשו מקרובי משפחה לשלוח תמונות כדי להקל על הזיהוי. במקרים מסוימים ייתכן שקרובים יתבקשו לשלוח מסרקים, שיוכלו לספק דוגמת שיער כדי לבצע בדיקות ד.נ.א. מסובכות.

אנדרוס מאירוה, אסטוני בן 19 שיצא לשייט תענוגות קצר עם ידידים לפני גיוסו לצבא, סיפר בבית החולים הצרכזי בטורקו כיצד גרר את עצמו במעלה המדרגות במעבורת השוקעת במהירות. "היו אנשים זקנים שפשוט ויתרו וישבו בצד ובכו. דרכתי גם על ילדים שבכו ונאחזו במעקה".

מנהל חברת "אסטליין", שהמעבורת היתה בבעלותה, יוהאנס יוהאנסון, אמר כי האסון לא אירע בגלל תקלה בפתח הכניסה למכוניות של המעבורת. לדבריו "זו תאונה מוזרה, ואני משוכנע שדלתות המעבורת אינן הסיבה לאסון".

אחד מאנשי הצוות של המעבורת טען כי המים פרצו דרך פתח הכניסה למכוניות. כן נאמר כי בביקורת בטיחות שנעשתה לפני ההפלגה, מצאו הבודקים השוודים ליקויים באטמי הפתחים.

לדברי יוהאנסון, ייתכן כי התפוצצות או התנגשות תת־מימית גרמו לטביעת המעבורת, אולם אי אפשר יהיה להסיק מסקנות לפני שצוללנים יבדקו את שרידיה. לדבריו, גם אם חדרו מים למעבורת, קשה להניח שזה היה הגורם שהביא לטביעתה תוך עשר דקות.

חוקרי תאונות ימיות מפינלנד, אסטוניה ושוודיה החלו להגיע לטורקו ביום רביעי בלילה. יו"ר ועדת החקירה שהוקמה לבדיקת הנסיבות שגרמו לאסון, שר התחבורה של אסטוניה אנדרה מייסטר, אמר כי לא ניתן יהיה להגיע למסקנות כלשהן לגבי סיבת האסון לפני שתימצא המעבורת הטבועה.

העיתון הבריטי לענייני ביטוח "לוידס ליסט" מסר אתמול כי טביעת המעבורת עלולה לעלות לחברות הביטוח יותר מ־110 מיליון דולר. העיתון ציין כי הספינה עצמה היתה מבוטחת ב־60 מיליון דולר בחברת הביטוח השוודית "טריג־האנזה".

בנוסף לכך תהיה חברת ביטוח באוסלו אחראית לתשלום יותר מ־50 מיליון דולר פיצויים לבני המשפחה של קרבנות האסון. היא גם תצטרך לכסות את הנזקים האפשריים כתוצאה מזיהום הסביבה, ויתכן כי תהיה חייבת לממן את משיית המעבורת הטבועה מקרקעית הים.

זמר אלג'ירי שהיה אליל הנוער נרצח בידי מוסלמים קיצונים

לפני ארבעה ימים נחטף זמר ברברי בידי קנאים מוסלמים

אלג'יר (עיי"א.פ.פ) – הזמר שב חסני, 26, אליל הנוער האלג'ירי, נרצח אתמול במרכז העיר אוראן שבמזרח אלג'יריה, ארבעה ימים לאחר שזמר משבט הברברים נחטף בידי מוסלמים קיצונים, מסרו שירותי הביטחון.

חסני שקרון, שאוהדיו העניקו לו את כינוי החיבה שב ("הצעיר") חסני, נהרג מאקדח כדורים בצהריים, ברחוב גלמאר, בידי אלמונים.

חסני התמחה במוסיקת ראי, תערובת של רוק ומוסיקה עממית של מערב אלג'יריה. הריגתו אירעה לאחר שקבוצה חמושה של מוסלמים קנאים חטפה בשבת בערב את הזמר הברברי מאטוב לונס מבית קפה בעיר טיזי אוזו, 90 קילומטר ממזרח לאלג'יר. שלטונות הביטחון האלג'יריים מסרו כי זיהו שניים מהחוטפים. ארגון ברברי אקטיביסטי, "תנועת התרבות הברברית", איים לפתוח במלחמה נגד המוסלמים הקיצונים אם לא ישוחרר לונס בתוך 48 שעות, אך מאוחר יותר הישקה את איומו כדי להעניק יותר זמן לשלטונות לעלות על עקבותיו.

קנאים מוסלמים ביצעו בשלוש השנים האחרונות מעשי רצח חוסיפה רבים, ולפחות 10,000 בני אדם נהרגו בתקופה זו. ביניהם היו עיתונאים, מרצים, עורכי דין, סופרים ומשורר. שקרון הוא הזמר הראשון שנפל קורבן לקנאים.

שב חסני, שזכה לכינוי "זמיר אוראן", זכה לפופולריות עצומה, בעיקר בקרב הצעירות האלג'יריות, שהתאהבו בשיריו הסנטימנטליים.

פופולריותו חרגה מגבולות אלג'יריה, ומוסיקת הראי כבשה לאחרונה גם את הציבור האירופי. המוסלמים הקיצוניים שנאו את המוסיקה שלו.

תקליטו האחרון, שכלל את השיר "לא חשבתי כי ניפרד", נמכר ביותר מ־70 אלף עותקים.

שר החוץ הבלגי וילי קלאס התמנה למזכ"ל נאט"ו

ניו יורק (עיר) – שרי החוץ של נאט"ו מינו אתמול רשמית את שר החוץ של בלגיה, וילי קלאס, כמזכיר כללי של הברית המערבית, בת 16 המדינות.

קלאס, 55, התמנה במקומו של האיטלקי מנפרד וורנר, שמת ב־13 באוגוסט מסרטן. המינוי של קלאס היה מובטח כבר, שכן בחירתו אושרה ביום שני שעבר בכנס של שגרירי נאט"ו בבריסל.

הדיפלומט הבלגי היה למועמד היחיד לאחר שמועמדים אחרים פרשו. קלאס ייכנס לתפקידו בנאט"ו באוקטובר, לאחר שיסיים עניינים הדרושים טיפול במשרד החוץ הבלגי.

מגפת הכולרה באוקראינה מתפשטת – 652 חלו בספטמבר

מספר המקרים עלה בכמעט 10 אחוזים ב־24 השעות האחרונות

(עיר) – התפרצות הכולרה באוקראינה מתמידה במהירות, והבכר קלושים הסיכויים לבלום במהירות את המגיפה, הפוקדת לפי שעה עשרה מבין 27 מחוזות המדינה.

שני אנשים מתו ביום רביעי בלילה ואתמול באזור מיקולאייב שלחוף הים השחור. אזור זה הוא המוקד החדש של המגיפה, שהתלקחה בראשית החודש בחצי האי קרים. אדם נוסף מת בקרבת לבוב, 800 קילומטר מערבה משם, בקרבת הגבול הפולני.

"הרופאים לא הצליחו לבלום את המחלה באזור", מסר ולאדימיר איגנאטנקו, אפידמיולוג בכיר במיקולאייב. "אנשים אינם מתייחסים למחלה בכובד ראש ועדיין קונים דגים ומזון אחר ברחובות. זה מסתיים בטרגדיה. היתה כאן חתונה שבה חלו הכלה, החתן וכל המוזמנים".

שלטונות הבריאות מסרו כי נרשמו 652 מקרים של המחלה, שהודבקו בחלקה הגדול במדינות מפותחות. מספר המקרים עלה כמעט ב־10 אחוזים בתוך 24 השעות האחרונות, בעיקר באזור מיקולאייב.

השלטונות בשני מחוזות בפולין, שכנתה של אוקראינה ממערב, הכריזו על מצב כוננות כדי למנוע את חדירת המחלה. בדיקות מיוחדות נערכו במעברי הגבול, אך לפי שעה לא נתגלו חולים באזורים אלה.

117 חשודים נעצרו במצרים בעקבות רצח גרמני ושני מצרים

קהיר (עתי"מ־א"אפ"ם) – 117 חשודים נעצרו אתמול באיזורים שונים במצרים, בעקבות ההתנקשות שעלתה ביום שלישי שעבר בחייהם של שני מצרים ותייר גרמני, מסר מקור משטרתי. 25 חשודים נעצרו בהורגאדה, 40 במיניה ו־52 באסיוט שבדרום מצרים.

החשודים נחקרים עתה במשטרה המנסה להשיג מידע על זהות המתנקש ועוזריו האפשריים.

ביום רביעי נעצרו 150 חשודים בהורגאדה, במסגרת אותה חקירה.

אתמול עדיין לא קיבל עליו אירגון כלשהו את האחריות לרצח המשולש. ארגון המחתרת הקיצוני ג'מעאה איסלאמיה טען לאחריות לרוב הפיגועים נגד תיירים. עשרה תיירים זרים נהרגו מאז אביב 1992.

חמישה הרוגים ו־60 פצועים בהתנגשות רכבות בגרמניה

המבורג (עיי"א.פ.פ) – חמישה בני אדם נהרגו ו־60 נפצעו אתמול, 20 מהם קשה, בהתנגשות חזיתית בין שתי רכבות בבאד־בראמשטדט, עיירה הסמוכה להמבורג בגרמניה.

דובר חברת הרכבות מסר, כי התאונה אירעה בשל טעות אנוש. ככל הנראה, אחד הנהגים יצא טרם זמנו מהתחנה בבאד בראמשטדט, תוך התעלמות מתמרור עצירה.

300 נהרגו באנגולה

300 בני אדם נהרגו ו־147 נפצעו בעת שרכבת משא ירדה מהפסים ב־22 בספטמבר במחוז הוילה, בדרום אנגולה, כך עולה מאומדן סופי רשמי שפרסמה סוכנות הידיעות של אנגולה, שנתקבל אתמול בליסבון. באומדן רשמי ראשון, שפורסם ביום שני, דובר על 146 הרוגים ו־80 פצועים.

על פי מקור מקומי, רוב הקורבנות נסעו בקרונות שהובילו גושי בזלת. הקרונות נפלו לתוך תעלה מגובה של 10 מטר, כ־500 קילומטרים מהעיר לובאנגו, בירת המחוז.

חירום

תורנות בתי מרקחת

תל־אביב
בני – דיזנגוף 174 – 5222386
שטרוקס – יהודה הימית 61, יפו – 6822973
ירושלים
שטראוס א' – אביגדורי 3 – 706660
חיפה
הנשיא ויניה – אבא חושי 99 – 341113
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – ההסתדרות 21 – 9343395
רמת־גן
סיבני – תיבת ציון 43 – 6182821
בת־ים
מור – הכינרת דייק 20 – 583360
רחובות
ורדה – טשרניחובסקי 67 – 451449

ליום שבת 1.10.94

תורנות בתי מרקחת

תל־אביב
בני – דיזנגוף 174 – 5222386
לב העיר – אחד העם 69 – 5603862
בני – דיזנגוף 174 – 5222386 – מוצ"ש
לב העיר – אחד העם 69 – 5603862 – מוצ"ש
סופרפארם – איינשטיין 40 רמת־אביב – 6413730 – מוצ"ש (עד 24.00)
ירושלים
הדקל – ישו 36 – 255059
שטראוס א' – אביגדורי 3 – 706660 – מוצ"ש
חיפה
מטרה – מטרה 30 – 665806
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – ההסתדרות 21 – 9343395
רמת־גן
יהלום – קריניצי 65 – 6721968
חולון
תקוה – כפר סבא 5042428

נידת טיפול נמרץ

● אשדוד 08־551333
● בית שאן 06־587225
● בת־ים 03־5511111
● הרצליה 09־541333
● חדרה 06־322333
● חיפה 04־512233/4
● טבריה 06־790111
● ירושלים 02־523133
● כפר־סבא 09־33222
● כרמיאל 04־988555
● מגדל העמק 06־540862
● מעלות 04־979333
● נהריה 04־823333
● נצרת 06־573333
● נתניה 09־623333
● עכו 04־912333

● עפולה 06־593334
● פתח־תקוה 03־9311111
● קריון 03־344442
● קרית ביאליק 04־761062
● קרית שמונה 06־944333
● ר"ג, ב"ב, גבעתיים 5793333
● רחובות 08־451333
● שדרות 051־897074
● תל־אביב 03־5460111

טיפול נמרץ לב

● לב 1 – שירות 24 שעות – 03־5618791
● שח"ל – 03־5625555
● נטל"י – 177־022־4224, 03־5757788

מרפאות שיניים

תל־אביב
● דיזנגוף סנטר, שער 3 או 5 טל' 294869, 03־285822
● טיפולי חירום בבי"ח אסותא – טל' 5201515, 5201432/1 03, 24ש'. גם בשבת וחג.
● טיפולי חירום, בי"ח איכילוב, תל־אביב. עד שעות בכלל שישי־שבת. 03־5456696
● תורנות 24 שעות – ה' באייר 20 (כיכר המדינה) טל' 254397, 03־452173: יהודה המכבי, איתורית 4318, 03־5449911
יפו: יפת 99, 13.00־09.00, 02.00־16.00 טל' 864256
בבקעיים: ויצמן 12, טל' 524547 איתורית 3743 מנוי 5193193
ירושלים: צפת 23, טל' 251794, 02־253767
ביה"ח משגב לדך – טל' 02־683708, 08.00־16.00 ד' 08.00־19.00
בת־ים: מרפאת שיניים לטיפולי חירום – קניון בת־ים רח' יוספטל טל' 5531505 – 24 שעות ביממה.

תחבורה

● קווי אוטובוס "דן" טל': 5614444
● "אגד" – טל': 03־5375555
● זמני טיסות מטוסים. תקליט: 03־9731111
● מודיעין נמל התעופה: 03־9712484

נפגעי אלימות

● סיוע לקרבנות אונס: ת"א (24 שעות) 234819, 03, ים 02־514455 חיפה 04־382611 אילת 059־31977
● ויצ"ו – לנשים מוכות – טל' 5461133 טל' 02־514111 – 24 שעות – 08־550506 07־376319
● מסל"ן – קו פתוח לנשים – נפגעות אלימות מינית, מרכז סיוע לנשים בנגב. 08.30־12.00, 16.00־19.00 טל' 057־74907
● אור אדום – למען נפגעי אלימות שוטרים והתעמרות, בתוך האגודה לזכויות האזרח בישראל, טל' 03־663162/3
● נעמת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה, א'־ה', 16־9, 03־231675, 03־235922

עזרה רפואית ונפשית

● ער"ן, עזרה ראשונה נפשית. ת"א 5461111, לילדים ולנוער 03־6961113, ים 02־610303, חיפה 04־672222־3, נתניה 09־625110, ב"ש 07־281128, מכיף הגליל 04־988410, כ"ס 09־974555
● המרכז להתנדבות בישראל, 03־5614144 לזקוקים למתנדבים ולמבקשים להתנדב.
● מגם, יעוץ למשפחות נפגעות סמים. א'־ה' 09.00־14.00, 03־829970
● אנוש – יעוץ למשפחות נפגעי נפש, 5400474־03, 03־5400672
● יד ביד, אוזן קשבת לילדים לנוער ולהורים 24 ש'. 03־226027, 04־229488, 04־922222, 02־243558, אילת 09־76366, לחיל 222732, מ־17 עד 24
● "אוזן קשבת" לנוער ולהורים. מרכז עירוני ד"ג. 6728697, 6734752, ב' 8.00־13.00, ד' ה' 16.30־19.00
● "אל־סם" – רח' פקיעין 7, ימים א'־ה'. 16.00־20.00 טל' 5463587, 54620276, 02־663902, 02־663828
● הוסף למלחמה באיידס. מידע וסיוע לחולים ולקרוביהם. 03־614576, 03־566380 ת.ד. 33602 ת"א.
● אלי, אלימות כלפי ילדים. 03־430879, 03־261070 מ־08.00 עד 22.00
● "הקו הלבן", אוזן קשבת להומוסקסואלים ולקרוביהם. 03־292797, ימי א', ג', ה' מ־19.30 עד 23.30
● קופת־חולים – מוקד מידע רפואי. א'־ה' 08.00־20.00, ו' 08.00־15.00. טל' 03־433390
● מד"א – שירות רופאים לביקורי־בית, בתחנות מד"א, שעות: 19.00 עד 07.00. טלפון חירום 101.
● ועד מזון פרסי תורן, מד"א. קהילת סלוניקי 9 (ליד כיכר) ת"א, 499978
● אלכוהוליזם (24 שעות) 03־721161.
● אלכוהוליסטים אנונימיים. הפניה לפגישות: 03־319845, 03־202951, 03־319281
● אלכוהוליסטים אנונימיים ירושלים. 02־830092, 02־630524
● "קשב לקשיש", א.ב.ל. 03־299089. א'־ה 09.00־14.00
● אוזן קשבת לגיל המבוגר רמת השרון ימים א'־ה' 16.00־20.00, טל': 5493244
● נשים במצוקה, קו ארגון 09־505720
● ארגון הורים ארצי, אוזן קשבת לילדים ונוער. 24 שעות ביממה. 03־621515
● "יד שרה" – שיקום הולה. ים 02־244242; ת"א 03־812304; חיפה 04־381704
● "תהל"ה" – תמיכה בהורים של לסביות והומוסקסואלים טל'. 09־587779
● תמיכה נפשית לחולי סרטן. 02־435516

● מכורים אנונימיים (נא.איי), מידע תמיכה וסיוע 24 ש'. 03־5131046
● זכויות הגבר במשפחה. 24 ש'. 04־322003, 04־256417, 03־378572
● האגודה להגנת הילד: 03־6961070, 03־6956763

המרכז החקלאי אבל על מותו של
זאב צור ז"ל
חבר המרכז החקלאי,
איש רב פעלים
שהיה מעורה בעשייה ההתיישבותית
עד יומו האחרון.
תנחומינו למשפחה ולקיבוץ שדה נחום

מדינת ישראל
משרד הביטחון / אגף השיקום
היחידה להנצחת החייל
מרכז דיין אוניברסיטת תל־אביב
עמותת ידידי משה דיין ז"ל
יום עיון לזכרו של משה דיין ז"ל
יתקיים ביום חמישי, כ"ט בחשון התשנ"ה, 3.11.94,
בשעה 18.00 באולם בר־שירה, אוניברסיטת תל־אביב
דברים: ראש הממשלה ושר הביטחון – מר **יצחק רבין**
ראש מרכז דיין – פרופ' **אשר סוסר**
העלייה לקבר ביום ראשון, כ"ז בתשרי, 2.10.94,
בשעה 15.00 בבית הקברות נהלל, גבעת שמרון
דברים: **ד"ר מרדכי (מורל'ה) בראון**

למשפחת ברנס
אתכם באבלכם במות יקירכם
חיים ברנס ז"ל
יו"ר הארגון הארצי של עובדי קופת־חולים
מועצת המנהלים
ההנהלה
ועובדי לשכת המס

חברת החשמל לישראל בע"מ
חי"ג חשמל – שירות טלפוני להודעות על תקלות
24 שעות ביממה

ירושלים	02־580666	נהריה	04־933555
תל־אביב	03־5633777	נתניה	09־602988
חיפה	04־647777	עפולה	06־423333
אילת	07־372191	פתח־תקוה	03־9394488
אשדוד	08־511688	צפת	06־970211
אשקלון	07־770088	ראשון־לציון	03־9632488
באר־שבע	057־462666	רחובות	08־371388
טבריה	06־792275	רמלה	08־221313
חדרה	06־223133	רעננה	09־906188
כרמיאל	04־881731	אריאל	03־9366345־6־7
בית שמש	02־911669		

מודעות
בהטבות הגדולות ביותר!!
177-022-29 29

גידול של 10.8% בתביעות ביטוח כללי במחצית '94

מאת דן הלוי

סכום תביעות הביטוח הכללי במחצית השנה הראשונה של 1994 הגיע לכ־1.38 מיליארד ש"ח, לעומת כ־1.25 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה ב־93'. זהו גידול של 10.8%.

סכומים אלה כוללים את כל התביעות, בניכוי הוצאות מבטחי מישנה והפרשות לעתודה ולסיכונים יוצאים מן הכלל.

נתונים אלה נמסרו שלשום במסיבת עיתונאים שערכה בת"א לשכת סוכני הביטוח.

כן נמסר, כי היקף הפרמיה שגבו סוכני הביטוח במחצית '94 הגיע לכ־2.7 מיליארד ש"ח, לרבות ביטוחי מישנה, אך ללא חלקה של חברת הביטוח אבנר לביטוח חובה של רכב. גם כאן נרשם גידול של 9% לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

באוקטובר יתקיים באילת הכנס השנתי לביטוח אלמנטרי. צפויה נוכחותם של כ־1,000 סוכנים ונציגי חברות ביטוח.

ועדים ועובדים / אפרים דוידי

אפליה בגלל עישון?

אסתר שי היא עוזרת לגננת ברמת הגולן. ב־13 השנים האחרונות היא הועסקה במקצועה והשנה היא לא עובדת. ומדוע?

לדבריה, "מונעים ממני לעבוד בגלל שאני מעשנת. אינני מעשנת, חס וחלילה, במקום העבודה. אני מעשנת אך ורק בבית, ולא נראה לי שצריך למנוע עבודה בגלל עישון".

עוד מסרה שי, כי סיבה זו למניעת המשך עבודתה נמסרה לה בעל פה על ידי הגננת, בגן הילדים בו עבדה. היא אף קיבלה מכתב בו נכתב על הפסקת העבודה, אך אין בו ולו רמז לעניין העישון.

שאלנו את איש המועצה האזורית ברמת הגולן, מעסיקה של אסתר שי, שמואל בךצור: "הייתכן לפטר עובדת בגלל היותה מעשנת?"

וכה אמר בךצור: "לא הוחלט לפטר את אסתר שי מעבודתה. תקרא היטב את המכתב. הנושא שלה עדיין בדיון, אבל אין החלטה לפטר אותה". אגב, אולי אין החלטה רשמית על הפיטורין, אבל אסתר שי לא עובדת. אך המסקרן מכול: האם מפטרים עובדת בגלל עישון?

השיב בךצור: "קיימת בעיית העישון, אבל זו לא הבעיה היחידה". את יתר הבעיות סירב לפרט. דבריו של בךצור מאשרים חלקית את טענותיה של שי, וייתכן כי בין הסיבות ל"אי־העסקה השנה" של עוזרת הגננת מרמת הגולן, קיימת גם עובדת העישון בביתה.

"לא" לאיחוד האירופי

האיגודים המקצועיים באירופה קיבלו את בשורת האיחוד בין המדינות השונות ברגשות מעורבים. יש כאלה המתנגדים באופן פעיל לאיחוד ולרוב יש השלמה מכורח, המלווה בביקורת קשה, על כך שהאיחוד פירושו – במקרים רבים – פגיעה בעובדים.

במפתיע, הפדרציה הנורווגית של האיגודים המקצועיים דחתה בשבוע שעבר, וברוב קטן, את הצעה להצטרפות לאיחוד האירופי – צעד שנראה כמכה לממשלת העבודה ולמערכה שהיא מנהלת כדי לשכנע את הציבור הנורווגי לתמוך בכניסה לאיחוד האירופי.

בישיבה מיוחדת של ראשי האיגודים המקצועיים, הצביעו 156 צירים נגד הצטרפות, לעומת 149 שהיו בעד. ההחלטה מהווה המלצה ל־780 אלף העובדים החברים באיגודים המקצועיים, להצביע "לא" במשאל העם בעניין ההצטרפות לאיחוד האירופי, שיתקיים ב־28 בנובמבר.

"זוהי סטירה קשה על לחי הנהגת העבודה", כתב העיתון "אפטנפוסטן" במאמר ראשי בשבוע שעבר. "תנועת העבודה מפולגת", כתב העיתון, בציינו את הקשרים המסורתיים שמקיימת כל השנים מפלגת העבודה עם האיגודים המקצועיים. "הפוליטיקאים ועסקני האיגודים המקצועיים הולכים בדרכים נפרדות, בשאלה החשובה ביותר העומדת כיום בפני נורווגיה", נכתב עוד ב"אפטנפוסטן".

מתנגדי הצירוף לאיחוד האירופי קידמו בברכה את ההצבעה, שבאה לאחר דיון נרגש ונראתה ניצחון גדול לכל אלה הפועלים למניעת הצטרפות סקנדינביה, על 4.3 מיליון תושביה, לאירופה מאוחדת.

"זהו הדבר הטוב ביותר שיכול היה לקרות", אמר האלווארד באקה, ראש האופוזיציה לאיחוד האירופי במפלגת העבודה הנורווגית, והוסיף: "מבחינה פסיכולוגית היתה זו הצבעה חשובה ביותר. יש גם משמעות גדולה לכך שהנהגת האיגודים המקצועיים הגדולים בנורווגיה הוליכה להגיד לא".

ראש הממשלה, גרו הארלם ברונטלאנד, נראתה מאוכזבת ואמרה: "קיוויתי שהם יצביעו בעד, אולם ידעתי שיש ביניהם מחלוקת בעניין זה. הויכוח עוד יימשך".

כ־70 תעשייניות, חברות פורום מנהלות בתעשייה של התאחדות התעשיינים, חברות כנסת וכ־28 נספחות כלכליות, מסחריות ולענייני תרבות, המכהנות בשגרירויות הזרות בארץ, השתתפו אתמול במפגש ראשון עם נשות התזמורת הפילהרמונית, שנערך בבית ההארחה של התזמורת בת"א. רונית סילין, יו"ר פורום מנהלות בתעשייה של התאחדות התעשיינים, ציינה כי המפגש נועד לפתוח את הקשרים בין עולם המוסיקה והתרבות לבין עולם התעשייה. בתמונה: סילין עם דן פרופר, נשיא התאחדות התעשיינים וקבוצת נגנות מהתזמורת.

שער סל המטבעות חזר לרמתו מסוף חודש יולי

מאת אמנון אמר

בנק ישראל תיסף אתמול את שער השקל ביחס לסל המטבעות בשליש האחוז, וכתוצאה מכך ירד שערו היציג של הסל ל־3.3774 ש"ח. רמה זו גבוהה בשתי עשיריות אחוז בלבד משערו היציג של סל המטבעות בסוף חודש יולי השנה.

יחד עם זאת, מתחילת השנה מסתכם הפיחות המצטבר בשער השקל ביחס לסל המטבעות בשישה אחוזים, ושיעור זה גבוה משיפוע האלכסון של שער החליפין.

בעקבות ההאטה שנרשמה בחודשים האחרונים בקצב הפיחותים, נמוך היום שערו היציג של הדולר בכ־1.2 אחוזים משערו בסוף יולי.

בתשעת החודשים הראשונים של השנה מסתכמת העלייה המצטברת בשער הדולר ב־1.2 אחוזים בלבד, שמשמעותה תיסוף ריאלי של כתשעה אחוזים בשער השקל.

אתמול ירד שערו היציג של הדולר בכרבע אחוז, ל־3.0220 ש"ח. זאת, בעקבות עודפי היצע לא גדולים יחסית של כחמישה מיליון דולר.

בנק ישראל התערב במסחר במטבע חוץ בצורה חלקית בלבד, ורכש פחות משני מיליון דולר.

בורסה / איתן יעקבסון

עליות מתונות בשוק המניות

אתמול נרשמה מגמה של עליות שערים מתונות בשוק המניות. העליות היוו תיקון טכני קל לירידות של שני ימי המסחר הקודמים, והוסברו גם בפקיעה של אופציות על מדד המעו"ף לחודש ספטמבר.

בשוק היו אתמול קונים במניות המעו"ף, שביקשו "להחזיר" את מדד המעו"ף לכיוון רמת 190 הנקודות. עם פתיחת המסחר במשתנים התפתחה מגמה של עליות במניות המעו"ף, והמדד זינק לרמה של 189.4.

במהלך המסחר התמתנו העליות במניות המעו"ף, והמדד ירד עד לרמה של 187.6. מרמה זו הסתמן שוב שיפור, ומדד המעו"ף החל לעלות. בסיום המסחר עלה מדד המעו"ף לרמה של 189.6. המחזורים הגדולים ביותר נרשמו במניות בזק, מבטח [illegible].

מדד המשתנים זינק בתחילת המסחר לרמה של 188. במהלך המסחר ירד המדד לרמה של 186.3, ומרמה זו הסתמן שיפור והמדד עלה בסוף המסחר לרמה של 187.50.

מבין המניות הכבדות בלטו אתמול בעלייה מניות אי.די.בי אחזקות, אי.די.בי פיתוח ומניות הבנק הבינלאומי הראשון.

ירידות חדות עד 10% בלטו אתמול בניירות ערך של תאגידים העוסקים בחיפושי נפט, כמו ישראמקו, חגיל, אבגיל, אבנר, מסמרון ויואל.

בשוק אגרות החוב הצמודות למדד נרשמה מגמה של ירידות שערים, בתגובה לעליית הריבית.

בשוק אגרות החוב הצמודות לדולר נרשמה מגמה של עליות שערים, בציפייה להתחזקות הדולר בעולם ולעליית שער הדולר בארץ.

במק"מים התשואות מתייצבות ברמה חדשה של 15%־16%, בתגובה לעליית הריבית.

מצטמצם הפער בין עמדות האוצר והקיבוצים באשר להסדר החובות

נותר פער של יותר ממיליארד ש"ח ● ברודט: הבסיס לדיון – דוח סוארי

מאת דן הלוי

בפגישה שהתקיימה אתמול בין פקידי האוצר לנציגי התק"ם והקבה"א, נמשך הטיפול בגיבוש ההסדר המשלים לחובות הקיבוצים, ונראה שפער העמדות מצטמצם.

בישיבה השתתפו: מהאוצר – הממונה על התקציבים, דוד ברודט, מנהל מטה שר האוצר, ישראל עוז, סגן הממונה על התקציבים, דוד ברוך ורכז חקלאות, רון אילון; נציגי התנועות – גיורא פורמן, מזכיר הקיבוץ הארצי, צבי בן משה, מנהל המחלקה הכלכלית בתק"ם, אבשלום שוהר, מנהל קרן התק"ם ואמרי רון, מנהל המחלקה הכלכלית בקיבוץ הארצי.

בדיון אתמול לא השתתפו נציגי הבנקים. הן האוצר והן התנועות הקיבוציות מקיימים מגעים שוטפים עם הבנקים, אך לדברי צבי בן משה, שייצג בפגישה את התק"ם, תידרש אחריות ממשלתית לתהליך הכולל של הסדר החובות, כשמצד הבנקים תידרש העברת המקורות להסדר בסדרי גודל שעליהם טרם הושגה הסכמה.

דוד ברודט אמר, כי לדעתו יש להביא לסיומו של הסדר משלים מהר ככל הניתן, "אך לא בכל מחיר", כי הפיתרון צריך לעמוד במגבלות המערכת הכלכלית והתקציבית. הוא הדגיש, כי מבחינת משרד האוצר הבסיס לדיון בהסדר משלים הוא דוח סוארי.

התנועות מבססות את עמדתן על מסמך שהגישו לשר האוצר עוד בדצמבר האחרון, שעיקרו דרישה לשינוי הפרמטרים לפיהם חושב כושר ההחזר בהסדר הקיים, שברובו עדיין לא בוצע. ברוח זו, תבעו אתמול נציגי הקיבוצים לשנות את חישוב הפחת, את הפחתת שיעור הריבית לפריסת חובות והגדלת ההפרשות לביטחון סוציאלי.

שינוי הפרמטרים הוא נקודת המחלוקת העיקרית בין הקיבוצים לאוצר, הדוחה תביעה זו. במונחים כספיים, הוא העמיס על אומדן החוב העודף על כושר ההחזר של הקיבוצים (שדינו מחיקה) כשני מיליארד ש"ח מעבר להיקף המקורות שסומנו לכך בדוח סוארי.

אולם אתמול העריך באוצר היקף הפער רק ב"יותר ממיליארד ש"ח". הצטמצמות הפער נובעת, כנראה, מכך שלהערכת התנועות, [illegible] תרומת הקרקעות שבידי הקיבוצים כמקור להסדר, בסכומים [illegible].

הקרקעות שבהן מדובר הן, ראשית, אדמות קיבוצים באזורי הביקוש, שיימסרו עד לשיעור שייקבע מסך שטח המשבצת של אותם קיבוצים, תמורת מחיקת החוב. שנית, יתווסף עליהן מעין "היטל לעזרה הדדית" בקרקע, שיוטל על כל קיבוצי התנועות, בשיעור אחוזים בודדים מאדמותיהם.

ההערכה היא, כי בטווח הרחוק צפוי ביקוש לשימושים לא חקלאיים גם באדמות הקיבוצים באזורים שאינם מוגדרים כיום כאזורי ביקוש לקרקע, כך שגם אדמות אלו עשויות לשמש כמקור למחיקת חובות, אם יוסכם על מודל וכלים למימוש ערכן במשך תקופה של כ־15 שנה.

הקיבוצים עדיין לא הציגו מודל מפורט לביצוע הסדר מעין זה, אך ברור כבר עתה שלא ניתן לממשו אם לא תמלא בו המדינה תפקיד פעיל. בין השאר, קבעו נציגי התנועות, יש לעגן את ההסדר בחקיקה, ובכלל זה הבטחת תמורות הקרקע המיסויי.

כן עמדו על הבעיות בהכשרת תרומות קרקעות הקיבוצים להסדר (עפ"י החלטה 666), לרבות תיקון תקנות מס הכנסה והסדרי מיסוי מתאימים להסדר ייעודי.

לדברי בן משה, לא הושגה אתמול הסכמה על עקרונות ההסדר המשלים. הדיון בכך יימשך בשבוע הבא.

ציפייה לגידול של יותר מ־20% בתיירות לאילת

מאת זאב פרי

כ־170 אלף תיירים צפויים להגיע השנה לאילת, במסגרת עונת תיירות החורף אשר נפתחה השבוע – גידול של יותר מ־20 אחוז בהשוואה לשנה שעברה – כך מעריכים גורמי תיירות באילת המציינים, כי עיקר הגידול צפוי להירשם בתנועת התיירים מבריטניה.

במהלך חודש אוקטובר צפויות להגיע לאילת כ־15 טיסות שבועיות בממוצע, ובין החודשים נובמבר־מאי צפוי מספר זה לגדול ל־46 טיסות שבועיות בממוצע. בשנה שעברה עמד ממוצע הטיסות השבועי על 35. יצוין, כי החל מהשנה הורחבה עונת תיירות החורף – היא נפתחת בסוף ספטמבר ותימשך עד סוף חודש מאי.

מהתאחדות המלונות באילת נמסר, כי למרות התחרות הקשה עם אתרי תיירות באגן הים התיכון, הצליחו מלונות אילת לשמור על תפוסה גבוהה יחסית גם בעונת הקיץ, ואף נרשמה עלייה קלה במספר הלינות של ישראלים בחודשים יולי ואוגוסט 1994, בהשוואה לעונה שעברה.

באילת עומדים כיום לרשות התיירים 5,500 חדרים, ובשנה הקרובה צפויים להצטרף למצבת החדרים עוד 1,000.

"יש למנוע 'דליפת' תרומות פטורות ממכס משטחי האוטונומיה לישראל"

מאת הדס נייפמן

יורם בליזובסקי, מנכ"ל התאחדות התעשיינים, פנה אל יוסי שניר, מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה, בבקשה להנהיג נהלי יבוא ברורים של התרומות – מוצרים וסחורות – הפטורות ממכס, מארצות זרות לשטחי עזה ויריחו ולשאר שטחי יו"ש, תוך הגדרה מראש של מכסות התרומות לכל מוצר ומוצר.

עוד מבקש בליזובסקי, להיוועץ בכל החלטה הנוגעת במתן אישור על יבוא תרומות לשטחי האוטונומיה ויו"ש, עם גורמים המתמחים בהשפעה האפשרית של "דליפת" התרומה (המוצר) לשטחי ישראל.

בליזובסקי מתריע מפני סכנה אפשרית של יבוא תרומות פטורות ממכס מארצות זרות לשטחי עזה, יריחו ויו"ש, אשר יגרום ליצירת מנגנון שיעקוף את מעטפת המכס החיצונית, הכוללת את ישראל והאוטונומיה, על פי ההסכם הכלכלי בין ישראל לפלסטינים.

תיבדק העסקת עובדים מהשטחים בשכר הפחות משכר המינימום

(עתים) שרת העבודה והרווחה, אורה נמיר, העלתה בישיבת הממשלה ביום ד' את סוגיית העסקתם של מאות מעובדי [illegible] בשכר נמוך ביותר [illegible] מתחת לשכר המינימום. הנושא נדון בישיבת הממשלה, והוסכם כי הוא ייבדק ע"י הרשויות העוסקות בכך.

לדברי עת"מ נמסר, כי הבעיה מתמקדת בעיקר במושבים מסוימים.

בנושא זה הועלתה בכנסת הצעת חוק, הדורשת להחמיר את העונשים על אלה המעסיקים עובדים בשכר שהוא פחות משכר המינימום. [illegible] הצעה זו עדיין נמצאת בשלבי דיון ראשונים.

אפריקה ישראל רכשה 26% מ"אלון" ב־12.5 מיליון דולר

מאת הדס נייפמן

חברת אפריקה ישראל להשקעות רכשה 26% מהון המניות של חברת הדלק אלון בתמורה לכ־12.52 מיליון דולר. שלמה גרופמן, מנכ"ל אפריקה ישראל, מסר כי רכישת המניות נעשית במסגרת הרחבת החברה את פעילותה לתחומים נוספים.

אפריקה ישראל היא בעלת חברת דניה סיבוס לייצור אלמנטים מתועשים לבנייה. כן מחזיקה החברה בזכיון להפעלת מלונות הולידיי אין בארץ וב־51% מהון המניות של רשת אופנה [illegible] בעלת 44 סניפים.

חברת אלון נמצאת כיום בבעלות ארגוני הקניות של הקיבוצים והמושבים וחברת ביילסול שבשליטת משפחת ויסמן. היא מפעילה היום 10 תחנות דלק בעיקר בצפון הארץ.

כן מפעילה החברה 50 תחנות תידלוק בתוך קיבוצים ובמושבים, במסגרת זו יש לחברה צבר הזמנות לאספקה של יותר מ־200 מיליון ליטר של דלק ומוצריו.

אלון הגיעה להסכם עם רשת שופרסל להקמת רשת מזון בדרכים בשם "אלונית". חנויות הרשת יוקמו בסמוך לתחנות התידלוק.

גרופמן מסר כי החברה תרחיב את פעילותה ובנוסף להקמת מרכזי מסחר בסמוך לתחנות התידלוק שבבעלותה, היא תקים רשת מוטלים (מלונים) תחת שם המותג "הולידיי אין".

לחברת אלון יותר מ־110 הסכמים חתומים להקמת פרוייקטים מסחריים ולמלונאים נוספים.

קו ייצור חדש של צבעי שיער בחברת "פרמסי"

מאת הדס נייפמן

חברת פרמסי ישראל, המייצרת מוצרי טיפוח לשיער, נציגת חברת הקוסמטיקה האיטלקית framesi איטליה, יוצאת עם קו מוצרים חדש – "פטורה 80 פלוס" – תחליב צביעה לשיער.

התכשיר החדש מכיל ריכוז נמוך יחסית של אמוניאק – חמישה אחוזים במקום שבעה אחוזים ב־50 מל"ל. הצבע מבוסס על שמנים טבעיים (שמני קוקוס). התכשיר נמכר בערכה, המכילה 60 מל"ל צבע ובקבוקי תחליב מטפח. הערכה מאפשרת שתי צביעות, כאשר בכל שפופרת צבע ניתן להשתמש פעמיים.

ג'די קורן, בעל חברת פרמסי ישראל, מסר כי החברה מחזיקה ב־35% מהשוק המקצועי לצבעי השיער בארץ. פרמסי היא החברה השנייה בגודלה בארה"ב מבחינת היקף מכירותיה, אחרי חברת מטריקס.

עוד אמר, כי הקו החדש עונה על דרישות איכות הסביבה, הוא בעל תקן "איזו־9000" ומכיל 90% שמני קוקוס, ריכוז הפיגמנטים בו הוא יותר מכפול ביחס לצבעים אחרים, ובכל צביעה משתמשים למעשה רק ב־2.5% אמוניה, שכן לצביעה אחת מספיקה חצי הכמות.

החברה מציעה 42 גוונים שונים והמחיר המומלץ לצרכן: 31 ש"ח.

מתחילת השנה איבדו המניות בבורסה כ־39.3 אחוזים משוויין

מאת אמנון אמר

מתחילת השנה ועד סוף ספטמבר (ללא יום המסחר האחרון בחודש, שבו נרשמו עליות קלות בשערים), ירד מדד המניות הכללי בבורסה ב־32.9 אחוזים, במונחים נומינליים.

בניכוי עליית המדד המשוערת לתקופה זו, מסתכמת הירידה הריאלית והממוצעת בשערי המניות בבורסה בכ־39.3 אחוזים.

הירידות החדות, בהיקף של 20 אחוזים ויותר, הקיפו את כל ענפי המניות. את המכה החזקה ביותר ספגו מניות הנפט, שירדו ריאלית ב־55.4 אחוזים. המניות של החברות הנסחרות בענפי הבדל"ן, הביטוח והחקלאות, ירדו ריאלית בכ־47.7 אחוזים.

מנתונים שפרסמה אתמול הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה עוד, כי בתקופה זו ירד מדד האופציות ירידה נומינלית של 68.6 אחוזים. במדד הכללי של אגרות החוב נרשמה עלייה נומינלית של 8.8 אחוזים, שהיא ירידה ריאלית של כאחוז וחצי.

מדד אגרות החוב הצמודות למדד עלה נומינלית ב־9.7 אחוזים, ואילו במונחים ריאליים ירד מדד זה בכ־0.7 אחוזים.

במהלך הרבע השלישי של השנה, שאופיין בטלטלת המס על הבורסה והעלאת הריבית על ידי בנק ישראל, עלה המדד הכללי של המניות נומינלית בכ־16.9 אחוזים, שהיא עלייה ריאלית של 13.2 אחוזים.

בנק ישראל דורש הסברים ביחס לקביעת שכר הבכירים בבנקים

מאת אמנון אמר

המפקח על הבנקים בבנק ישראל, זאב אבלס, הפיץ השבוע לבנקים מהדורה חדשה של הוראות הדיווח לציבור.

במסגרת ההוראות החדשות, נדרשים הבנקים לתת הסבר לשיקולי מועצות המנהלים שלהם ביחס לקביעת שכרם של העובדים הבכירים.

בנוסף, מחמירות ההוראות החדשות את דרישות הגילוי בנושא עסקאות תאגידים בנקאיים עם בעלי עניין. נוספה בהן דרישת הסבר לנושאים שאליהם היה רואה החשבון של תאגיד בנקאי מפנה את תשומת הלב בנוסף לדעתו על הדוחות הכספיים.

הוראות הדיווח לציבור יחולו על דוחות הדירקטוריון, סקירת ההנהלה, דוח כספי שנתי, דוחות רבעוניים וכדומה.

ההוראות החדשות ייכנסו לתוקף בהדרגה. התיקונים לדוח הדירקטוריון ורבעוניים יוכנסו כבר בדוחות לסוף חודש זה. בדוחות השנתיים ייכנסו ההוראות הנוספות לתוקף בסוף השנה, ואילו בעניין עסקאות עם בעלי עניין ייכנסו השינויים בדיווח במהלך השנה הבאה.

לדברי המפקח על הבנקים, בעקבות השינויים בהוראות בעקבות פרסום תקנות ניירות ערך.

הלמ"ס מעריכה כי מדד חודש ספטמבר עלה ב־1.1 אחוזים

מאת אמנון אמר

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מעריכה כי מדד חודש ספטמבר עלה ב־1.1 אחוזים. הערכה זו בלולה בסקירה החודשית על ההתפתחויות בבורסה לניירות ערך, שפרסמה אתמול הלמ"ס.

כידוע, נמנעת הלמ"ס מכל הערכות מוקדמות ביחס למדד, וגם על שעת פרסום המדד עצמו היא מקפידה בקפדנות.

אולם שלא כהרגלה, העריכה אתמול הלמ"ס בסקירת ההתפתחויות בבורסה, כי מדד המחירים לצרכן עלה בתשעת החודשים הראשונים של השנה בכ־10.5 אחוזים.

בתקופה ינואר־אוגוסט השנה עלה המדד ב־9.3 אחוזים, ומכאן עולה כי מדד ספטמבר עלה, בחישוב ריבית דריבית, בכ־1.1 אחוזים, בדומה לעלייה שנרשמה בשני החודשים האחרונים.

כלכלני שוק ההון מעריכים, כי מדד חודש ספטמבר עלה בשיעור גבוה יותר, בין 1.5 ל־1.7 אחוזים.

השאלה היא האם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יודעת כבר עכשיו, שבועיים לפני פרסומו הרשמי של מדד ספטמבר, משהו שאנשים והמעסיקים בשוק ההון עדיין לא יודעים.

שערי מטבעות חוץ ביחס לשקל

29.09.94

ארץ	יחידה	בנק ישראל: שער יציג	בנק ישראל: שינוי באחוזים	בנק הפועלים: העברות והמחאות קניה	בנק הפועלים: העברות והמחאות מכירה	בנק הפועלים: שטרות מכירה	בנק לאומי: העברות והמחאות קניה	בנק לאומי: העברות והמחאות מכירה	בנק לאומי: שטרות מכירה	בנק דיסקונט: העברות והמחאות קניה	בנק דיסקונט: העברות והמחאות מכירה	בנק דיסקונט: שטרות מכירה
ארצות הברית	1 דולר	3.0220	-0.0070	2.9980	3.0403	3.09	2.9975	3.0598	3.08	2.9952	3.0368	3.08
בריטניה	1 ליש"ט	4.7625	+0.0180	4.7264	4.7951	4.88	4.7223	4.7889	4.84	4.7261	4.7918	4.91
גרמניה	1 מרק	1.9502	-0.0114	1.9355	1.9629	2.00	1.9354	1.9627	1.99	1.9355	1.9624	2.01
צרפת	1 פרנק	0.5717	-0.0030	0.5675	0.5756	0.59	0.5670	0.5750	0.58	0.5672	0.5751	0.58
הולנד	1 גילדן	1.7411	-0.0100	1.7265	1.7509	1.78	1.7284	1.7528	1.78	1.7284	1.7524	1.80
שוויץ	1 פרנק	2.3508	-0.0165	2.3312	2.3642	2.41	2.3341	2.3671	2.40	2.3330	2.3655	2.43
שבדיה	1 כתר	0.4044	-0.0032	0.4018	0.4078	0.41	0.4018	0.4075	0.41	0.4015	0.4072	0.42
נורבגיה	1 כתר	0.4455	-0.0022	0.4425	0.4488	0.48	0.4419	0.4482	0.45	0.4423	0.4484	0.46
דנמרק	1 כתר	0.4455	-0.0022	0.4930	0.5600	0.51	0.4953	0.5003	0.51	0.4916	0.4985	0.51
פינלנד	1 מרק	0.6179	-0.0028	0.6130	0.6217	0.63	0.6139	0.6226	0.63	0.6133	0.6218	0.63
קנדה	1 דולר	2.2504	-0.0058	2.2306	2.2622	2.30	2.2316	2.2631	2.29	2.2269	2.2579	2.29
אוסטרליה	1 דולר	2.2304	-0.0124	2.2140	2.2453	2.30	2.2134	2.2446	2.28	2.2068	2.2375	2.27
דרום אפריקה	1 רנד	0.8472	-0.0051	0.8404	0.8523	0.86	0.8395	0.8314	0.88	0.8403	0.8520	0.86
בלגיה	10 פרנק	0.9484	-0.0056	0.9413	0.9546	0.98	0.9413	0.9546	0.97	0.9381	0.9511	0.98
אוסטריה	10 שילינג	2.7706	-0.0161	2.7498	2.7887	2.88	2.7497	2.7886	2.83	2.7414	2.7796	2.86
איטליה	1,000 לירטות	1.9382	-0.0145	1.9255	1.9527	2.01	1.9227	1.9498	1.99	1.9246	1.9214	2.00
יפן	100 ין	3.0716	-0.0004	3.0407	3.0898	3.14	3.0447	3.0877	3.13	3.0423	3.0846	3.13
ספרד	100 פזטות	2.3518	-0.0141	2.3335	2.3665	2.46	2.3343	2.3674	2.42	2.3347	2.3671	2.33
ירדן	1 דינר	4.3215	+0.0052	-	-	4.45	-	-	4.46	-	-	-
מצרים	1 לירה	0.9822	+0.0053	-	-	0.92	-	-	0.91	-	-	-
ECU/אקו		3.7290	-0.0198	3.6965	3.7487	-	3.6989	3.7511	-	3.6999	3.7514	-

משק עולמי · ביל בספי

מה לא עושים כדי למנוע נהירה מצפון אפריקה למערב אירופה

אחד הפוליטיקאים הבכירים של ספרד אמר לא מכבר, שארצו הגנה 700 שנה אחורה, כשהגנה על מערב אירופה הנוצרית מפני הפלישות המוסלמיות מצפון אפריקה.

למרות דברי אותו ספרדי מכובד, יש הבדל גדול בין שתי התקופות. בימים עברו ניסתה אומה מוסלמית עשירה, חזקה ומשכילה יותר ממערב אירופה הנוצרית, לכבוש את מערב אירופה ולהעבירה על דתה.

הפלישה המתרחשת היום אינה פלישה דתית, אלא דמוגראפית. תושבי מדינות המאגרב העניות והבלתי מפותחות מנסות למצוא את מזלן במערב אירופה, וכדי להסתנן אליה הם עוברים את מיצר גיברלטר המפריד בין מרוקו וספרד. מדי יום נתפסים מסתננים פוטנציאליים, ומדי יום מצליחים הרבה יותר להגיע לספרד.

יש שנשארים שם ויש העוברים למדינות אחרות, מצרפת ואיטליה ועד מדינות בנלוקס וגרמניה.

לדעת מומחים, הלחץ הדמוגרפי מכיוון מדינות המאגרב – מרוקו, אלג'יר, תוניס ובמידה פחותה לוב – ילך ויגבר, משום שהן אינן מצליחות להעלות את רמת החיים, בעוד שאוכלוסייתן גדלה בקצב מסחרר.

על פי הערכות זהירות, אוכלוסיית המאגרב עשויה תוך 15 שנה להכפיל עצמה, ומספרה עשוי להגיע לכמאה מיליון איש עם תל"ג לנפש של כ־2,000 דולר לשנה, לעומת 20 אלף באירופה המערבית.

במצב זה, לא מפתיע להצם של תושבים המעוניינים להגר כדי להיטיב את חייהם.

ההערכה היא, כי תוך שנה־שנתיים יגיע לחץ ההגירה מאלג'יר לצרפת למיליון עד שני מיליון. מומחים טוענים כי קיימת אפשרות ריאלית, לפיה בעתיד הלא רחוק יתפסו - הכוחות הפונדמנטליסטים - את השלטון באלג'יר והללו יערכו מרחץ דמים בנסיונם לחסל את מתנגדיהם – האינטליגנציה החילונית. על פי תחזית עגומה זו, ינסו האנשים לברוח לצרפת. אלא שהצרה שאנשים אלה, אם יצליחו להגיע לצרפת, לא יהוו כל בעיה, שכן מדובר בשכבת אינטלקטואלים בעלי תרבות צרפתית, שיוכלו להשתלב במהירות בקרב האוכלוסייה הוותיקה.

הבעיה שיותר מטרידה את מדינות אירופה, היא מיליוני ההמונים, אשר צפויים להתדפק על שערי מדינות מערב אירופה בעתיד.

במוסדות הקהילה האירופית במדריד, ליסבון, פריס וברומא – בירותיהן של המדינות המאוימות ביותר, שוררת תכונה רבה. מדינות אלו מנסות לעצב מדיניות כלשהי שתוכל לבלום את הנהירה.

תסריט אפוקליפטי זה כבר מעורר תגובות פוליטיות. בחלק ממדינות אירופה – במיוחד בצרפת ובאיטליה, הימין הקיצוני התחזק מאוד, ופה ושם ניתן לשמוע זמירות לאומיות בעלות גוון גזעני, כגון: יש לשמור את צרפת לצרפתים, את איטליה לאיטלקים, את ספרד לספרדים ואת גרמניה לגרמנים.

אך חוגים פוליטיים אחראיים יותר יודעים, שאת ההמונים הללו קשה מאוד יהיה לעצור בכוח. הדרך הטובה ביותר לעשות זאת, הם טוענים, היא במתן סיוע ליצירת מצב כלכלי טוב, אשר יעודד את תושבי המדינות העניות להישאר בארצם.

כדי להשיג מטרה זו, אין צורך בהשוואת רמת החיים עם זו של אירופה. מספיק להעלות את רמת החיים באלג'יר, תוניס ובמרוקו, כדי לבלום או להפחית את הנהירה, הלא כבלות הבול, אין כמו בבית.

מדינות מערב אירופה מנסות לסייע למדינות אלו לקדם את כלכלתן, ומקדישות להן תקציבים גדולים מאוד. זהו סיוע מותנה, המיועד לפרויקטים מסוימים, שמדינות המאגרב מתקשות לספוג בגלל התפתחותן הנוכחית.

לפיכך, תרות כעת מדינות מערב אירופה אחר מדיניות תורמת חדשה, שתעלה פחות כסף ותושקע בתחומים אחרים, מתאימים יותר.

למשל, המסקנה המוזרה שאליה הגיעו זה מכבר, ללמד את המדינות הללו כיצד לעזור לעצמן.

רשת "הוקה פוט" פותחת את סניפה הראשון בארץ בקניון מלחה בירושלים. החברה עוסקת בשיווק נעלי ספורט, וכן בייעוץ והדרכה לרכישת נעלי ספורט על ידי אורתופדים ומומחים לאנטומיה של הרגל.

משקיעים מצרפת מבקשים להקים בנהריה מבני ציבור ומגורים

(עתיים) אנשי עסקים מצרפת, ז'אן פייר בנסאר בעל חברת סיביל גרופ ופטריק אמין בעל חברת J.R.C מבקשים להקים בנהריה קומפלקס של מבני ציבור ומגורים בשטח של כ־40 דונם בהשקעה של כ־70 מיליון דולר.

המדובר בשטח אדמה עירוני, הנמצא מול משטרת נהריה, המיועד לבנייה ואשר על הזכות לבנות עליו, מתמודדים מספר יזמים נוסף לצרפתים, מאיטליה ומשווייץ.

אנשי עסקים מצרפת נפגשו עם ראש עיריית נהריה ג'קי סבאג. חברת סיביל גרופ כבר חתמה על הסכם עם עיריית נהריה על בניית פרויקט תיירותי הכולל מלון בן 220 חדרים וקאנטרי קלאב ובשלב נוסף גם בית דירות שיכלול 200 חדרים בשטח כולל של 32.8 דונם בצפונה של נהריה בהיקף של כ־20 מיליון דולר.

בקרוב יצא מכרז על השטח בן 40 הדונמים ובכוונת עיריית נהריה לבצע עסקת קומבינציה, במסגרתה יתחייב היזם להקים עבור העירייה מבני ציבור שיועברו לבעלותה.

הקומפלקס בכללותו יכלול שטחי מסחר בשטח כולל של 20 אלף מטרים רבועים, 250 יחידות דיור, קניון, בתי קולנוע ומבני ציבור על שטח של 8,000 מטרים רבועים שיכללו את בניין העירייה, המוזיאון העירוני והאודיטוריום העירוני.

אנשי העסקים מצרפת סיירו במהלך ביקורם בנהריה ושמעו מראש העיר על תוכניות הפיתוח הכוללות בין היתר הגדלת המרינה לקיבולת של 750 יאכטות, ייבוש קטע מהים, בניית בתי מלון נוספים, בתי מגורים ומרכזים מסחריים בשטח כולל של כ־300 אלף מטרים רבועים.

מכרז פורוורד לקיבוע שער הדולר ב"בינלאומי הראשון"

מאת כתבנו הכלכלי

הבנק הבינלאומי הראשון יקיים היום מכרז פורוורד לקיבוע שער הדולר. השיעור הנוסף המינימלי נקבע ל־1.95 אחוז ל־60 יום, עד 28.11.94, ולמשקיעים יש אפשרות מימוש בכל יום עסקים, כאשר התוספת מחושבת על בסיס יומי, לפי מספר ימי הניצול בפועל.

מכרזי הפורוורד בבינלאומי על שער הדולר מקבלים להתבצע על פי השער היציג של הדולר. בכך יש יתרון ללקוח, שאינו נושא בפער שבין שער קנייה גבוה ושער מכירה נמוך במסחר במטבע.

המכרז על שער הדולר הוא בהיקף של 15 מיליון ש"ח. הסכום המינימלי להשתתפות במכרז – 100 אלף ש"ח. עמלת הביצוע – 0.2 אחוז. לא נגבות כל עמלות על אי ביצוע ועל מימוש מוקדם. הלקוחות יכולים להציע שיעורי תוספת מעל 1.95 אחוז במרווחים של 0.01 אחוז. ההקצאה תהיה בשיטת המכרז המפלה.

בשיטת המכרז של הבינלאומי, הלקוח קובע את כל הקשור לעיסקה. המכרז הן את המחיר והן את התקופה. המכרז אטרקטיבי במיוחד ללקוחות בעלי התחייבויות דולריות, שאינם יודעים מראש באיזה תאריך יהיו חייבים לממשן, ומקבעים לעצמם כבר עתה שער דולר מראש.

חברת "דנ־לי" השקיעה 1.5 מיליון ש"ח ב"סייפטי־גארד"

מאת הדס נייפמן

חברת דנ־לי השקעות סיימה את השלב הראשון בהשקעתה בחברת סייפטי גרד, העוסקת בפיתוח וייצור של מסיכות ריתוך אלקטרואופטיות, בטכנולוגיה שפותחה בחברה.

השקעת דנ־לי הסתכמה ב־1.5 מיליון ש"ח. בחודשים הקרובים תשקיע דנ־לי בסייפטי גרד יותר ממיליון ש"ח נוספים. השקעות דנ־לי ישמשו בין השאר לפיתוח מוצרים חדשניים, כמו קסדת אופנועים שתגן על הרוכב מפני סינוור, מסיכות להגנה מפני קרינת לייזר ועוד.

דנ־לי מנוהלת על ידי אהוד אודגיל ואודי הלר. דנ־לי השקעות, יחד עם החברה האחות דנ־לי הנדסה, עוסקת בהשקעות וניהול בחברות תעשייתיות עתירות טכנולוגיה. עד כה השקיעה החברה כשלושה מיליון ש"ח בחברות שעיקר תוצרתן מופנה לייצוא.

חברת סייפטי גרד הוקמה אשתקד, והיא מייצרת מסיכת ריתוך אלקטרואופטית בשם "ויז'גרד". המסיכה מאפשרת שדה ראייה רחב עם הגנה אופטית על עיני המשתמש, באמצעות הצללה אוטומטית של איזור הראייה מייד עם תחילת פעולת הריתוך.

אודגיל מסר כי שוק מסיכות הריתוך העולמי נאמד בכשני מיליון יחידות לשנה, עם שיעור גידול שנתי של כארבעה אחוז. פלח השוק של מסיכות אלקטרואופטיות נאמד בכ־10% מכלל המסיכות.

פלח שוק זה צפוי לגדול בשיעור גבוה יותר מזה של שאר השוק, בעקבות התגברות המודעות ליתרונותיהן של המסיכות האלקטרואופטיות.

יוון תארח בחודש הבא ועידה להשקעות במזרח התיכון

(עתיים, מקדם) ועידה בנושא "המזרח התיכון ומזרח הים התיכון: התפתחויות פוליטיות, עסקיות וכלכליות" תתקיים באתונה ב־10 עד 11 בחודש אוקטובר. כך מוסרת סוכנות הידיעות "איתנה".

הוועידה, שתימשך יומיים, מאורגנת ע"י לשכת המסחר היוונית־אמריקאית וע"י העיתון הבינלאומי "הראלד טריביון".

ראש ממשלת יוון, אנדראס פפאנדראו, שר ההגנה, גראסימוס ארסניס, וראש ממשלת צרפת לשעבר, לורן פאביוס, נשיא קפריסין לשעבר, ג'ורג' ואסיליו, ונשיא הוועידה האירופית, מנואל מארין, הם בין המוזמנים לנאום בוועידה.

במהלך הוועידה ייבחנו סיכויי ההשקעות והעסקים הכלכליים באיזור, במיוחד בלבנון, מצרים, ירדן, עזה והגדה ובישראל.

מוסף מיוחד על ישראל בעיתון הנפוץ באנגליה

מאת כתבנו הכלכלי

מנהל לשכת התיירות של ישראל בלונדון, רובי הרלי, מוסר כי עיתון הערב הנפוץ ביותר באנגליה, ה EVENING STANDARD, המופץ בחצי מיליון עותקים, הוציא בפעם הראשונה בשבוע האחרון מוסף מיוחד על ישראל.

המוסף יצא לאור לקראת כנס ITT '94. וזה הכנס של ארגון הגג הבריטי להדרכה מקצועית של ענף התיירות, אשר מתקיים בכל שנה במדינה אחרת, והשנה יתקיים באילת בין ה־29.9 ל־3.10 במלון הרויאל ביץ'.

הסטנדרד גם נותן חסות לארוחת ערב בדואית לכל באי הכנס, בה ישתתפו ארבעה מראשי העיתון. מטוס מיוחד יטיס 210 איש משדה התעופה היתרו בלונדון ישירות לאילת, ורבים אחרים יגיעו לאילת בעצמם. יהיה זה הכנס הגדול ביותר בתולדות הארגון.

ניקוב וכיפוף פחים

חצי מיליון דולר השקיעה חברת שגב רהיטים במיכון חדש בקו ייצור הרהיטים ומשטחי מתכת.

המיכון יאפשר ביצוע ברמת דיוק גבוהה, ויגדיל את מגוון אפשרויות העיצוב.

המכונות החדשות מאפשרות כיפוף פחים ומשטחים בקו ממוחשב, המסייע בהשגת מיתאם מדויק עד לביצוע המוצר המוגמר.

למעצבים יקנו המכונות החדישות אפשרויות לניקוב פחים ומשטחים בכל דוגמא, תוך מהירות ביצוע ודיוק מקסימליים.

"הסחר עם אינדונזיה עשוי להגיע ל־200 מיליון דולר"

מאת הדס נייפמן

"עם כינון יחסים דיפלומטיים בין ישראל לאינדונזיה, עשוי הסחר עם אינדונזיה להגיע בתוך שנתיים ל־200 מיליון דולר". כך אמר דני גילרמן, נשיא איגוד לשכות המסחר, בתום ביקור של עשרה ימים באינדונזיה.

הוא הוסיף, כי אינדונזיה היא המדינה החמישית בגודלה בעולם מבחינת היקף האוכלוסייה, יש בה תנופה אדירה של צמיחה כלכלית בכל התחומים, ולכן יש בה פוטנציאל לקיום פרויקטים משותפים בין שתי המדינות, סחר הדדי וחילופי ידע בנושאים רבים, בעיקר בתחומי התקשורת, החקלאות וההייטק.

גילרמן עמד בראש משלחת ישראלית שהשתתפה בקונגרס הבינלאומי לעסקים קטנים ובינוניים, שנערך בג'אקרטה בחסות לשכת המסחר של אינדונזיה.

הוא הציג בפני כ־1,000 נציגים מ־40 מדינות, שהשתתפו בקונגרס, את ישראל ואת המשק הישראלי בעידן השלום.

כן השתתפו בקונגרס שרים מממשלת אינדונזיה וכ־400 אנשי עסקים אינדונזיים.

"מוטורולה" תתקין מערכות סלולריות ב־5 ממדינות אפריקה

מאת כתבנו הכלכלי

קבוצת התשתית הסלולרית בחברת מוטורולה זכתה בחוזים לאספקת מערכות טלפוניות אנלוגיות, דיגיטליות ואלחוטיות במדינות אנגולה, טנזניה, זאיר, ניגריה וגאנה ביבשת אפריקה.

החוזים מתייחסים להסכמים להספקת ציוד שיסייע בהרחבת הרשת באנגולה, התקנת המערכת הסלולרית הראשונה בטנזניה ומערכת שנייה המשתמשת בציוד של מוטורולה בזאיר, ניגריה וגאנה. בנוסף מספקת מוטורולה ציוד לשש מדינות אפריקניות אחרות.

"החוזים האחרונים שלנו באפריקה מבטאים את הצורך כמגוון שירותים בתחום הקומוניקציה בשוק העולמי כולו", אמר פרטי יוהנסן, סגן נשיא ומנהל כללי של האגף הבינלאומי לתשתית סלולרית במוטורולה. "אנו עדים להגברת החדירה של הטכנולוגיה האלחוטית לכל מקום, החל במערכות ניידות ועד למערכות טלפוניות קבועות בתדרים שונים".

סיראג': צפוי גידול בתנועת התיירות ממצרים לישראל

(עתיים) בעקבות ביטול המגבלות הבטחוניות במצרים שמנעו ביקור של אזרחים מצרים בישראל, צפוי גידול בתנועת התיירות ממצרים לישראל. כך אמר העיתונאי חוסין סיראג', ראש הדסק הישראלי בשבועון המצרי "אוקטובר", שהיה אורח "מועדון העיתונאים" בחיפה.

העיתונאי המצרי הבכיר הגיע בשבוע שעבר לישראל יחד עם משלחת של אנשי קולנוע מצרים, כאורחי פסטיבל הסרטים הבינלאומי ה־10 הנערך בחיפה.

חוסין סיראג' (41) הוא בוגר החוג לשפות שמיות ומדעי היהדות באוניברסיטת קהיר, דובר עברית רהוטה ושלוחתו הוא אמר, כי החלטת השלטונות במצרים לבטל את המגבלות הבטחוניות שהוטלו על אזרחים מצרים שביקשו לבקר בישראל, נתקבלה לפני חצי שנה, והיא תגדיר אותה, להערכתו, לאחר שנים של קיפאון בתנועת התיירות ממצרים לישראל, גידול בתנועת התיירות.

העיתונאי המצרי ציין, כי לאחרונה מורגש לחץ בשגרירות ישראל בקהיר ובקונסוליה הישראלית באלכסנדריה, מצד אזרחים מצרים המבקשים אשרות כניסה כתיירים בישראל.

לדעת חוסין סיראג', רמת החיים והיוקר בישראל אמנם גבוהים, אך השקט בין שתי המדינות אכן מאפשרים לבני המעמד הבינוני ומטה לבקר בישראל, לחגוג שני ימי שהייה במלון בישראל שווים בממוצע למשכורתו החודשית של אקדמאי במצרים. יו"ר אגודת העיתונאים בחיפה והצפון, מאיר שושני, סיפר באמצעות העיתונאי המצרי הוזמנה רשמית לאגודת העיתונאים בקהיר למיפגש אנשי תקשורת מישראל, מצרים, ירדן ועיתונאים פלסטינים.

מזכיר אגודת העיתונאים בחיפה והצפון, סלמן טוויל (טלוויזיה ערוץ 1), שחזר בסוף השבוע שעבר מביקור בירדן, העביר הזמנה למיפגש העיתונאים שידון בנושא "תקשורת בעידן השלום" לנציגי אגודת העיתונאים ברבת עמון.

סיראג' בירך על היוזמה הבטוחה לפעול למימושה מיד עם שובו למצרים.

חוסין סיראג' שירת בתקופת מלחמת יום הכיפורים, בחיל המודיעין המצרי, בגזרת הקרבות בעיסמאליה. לדבריו, במסגרת עבודתו מאז 1980 בשבועון המצרי "אוקטובר", תירגם לשפה הערבית את ספרו של משה דיין "הלנצח תאכל חרב", וספרים עבריים אחרים: "משטר ואופוזיציה במצרים" של עמי אילון, "ראש ממשלה במצור" של עוזי בנזימן ו"שבע שנים בארץ המצרים" – זכרונות של שגריר ישראל לשעבר במצרים, משה ששון.

לדבריו, תהליך השלום הביא לשיפור בתדמית ישראל בעיתונות המצרית. הוא אמר, כי הכינויים "האויב הציוני" כמעט שנעלמו מהעיתונים המצריים הרשמיים ומעיתוני האופוזיציה, למעט עיתון המפלגה הנאצריסטית "אל ערבי" אל נאצרי".

מצרים – אמר – מוצגת בצורה חיובית בעיתונות הישראלית, שכן הדיווחים המגיעים ממצרים מבוססים על ראיונות ופגישות של עיתונאים ישראלים עם חוגים התומכים בהסכם השלום.

בתשובה לשאלות עיתונאים הוא אמר, כי איגודים מקצועיים ואקדמאים במצרים: רופאים, עורכי דין ואחרים מסתייגים מהסכם השלום בין מצרים לישראל עד שייכון "שלום כולל במזרח התיכון עם ירדן, סוריה, לבנון והפלסטינים". לטענתו, במצרים "לכל אחד שמורה הזכות להיות באופוזיציה".

בהתייחסו ל"חופש הביטוי והעיתונות" במצרים אמר העיתונאי המצרי הבכיר, שבמצרים חופש העיתונות אינו מלא ועורכי עיתונים משמשים צנזורים. הוא גילה, שלא אחת נפסלו כתבות מפרי עטו, כולן או מקצתן, ע"י העורך.

"אני תקווה שחופש העיתונות הנהוג בישראל יהיה גם במצרים", אמר. בתשובה לשאלה מי ממנהיגי ישראל נחשב לחביב הציבור המצרי, אמר חוסין שנשיא המדינה, עזר ויצמן, נחשב עוד מתקופת כהונתו ומגעיו עם הנשיא, אנואר סאדאת, לחביב הציבור המצרי. הוא ציין שכיום אין במצרים עניין באריק שרון, למשל, שכן העם המצרי מתעניין יותר בפרנסתו ופחות בפוליטיקה.

קרנות נאמנות

נכון ליום 29.9.94

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	השינוי בנקודות	השינוי באחוזים
אב	13615.63	13518.45	9.35	0.07%
אביקה	1749.93	1716.15	-0.62	-0.04%
אביר	164.10	162.36	0.02	0.01%
אגס	794.53	778.96	0.28	0.04%
אדם	322.75	316.53	-0.01	-0.00%
אדום	897.52	892.19	1.34	0.15%
אהרנרין	89.94	88.29	0.17	0.19%
אהרנרין שקלה	102.88	102.26	0.09	0.09%
אופיר	410.09	402.49	-0.52	-0.13%
אוצר אג מדינה	108.38	106.39	-0.07	-0.07%
אוצר גמישה	71.23	69.99	-0.12	-0.17%
אוצר מניות	80.28	78.89	-0.21	-0.27%
אור	823.77	808.48	-1.29	-0.16%
אורלי	962.95	956.22	-0.93	-0.09%
אורין	161.76	156.64	0.16	0.10%
אורן	2945.04	2887.35	-1.30	-0.04%
אחריות אגח מד	308.79	304.41	-0.84	-0.28%
אחריות גמישה	448.24	439.71	-3.12	-0.70%
אחריות מניות	312.55	306.24	-2.22	-0.72%
אחריות נדלין	244.31	238.86	-1.07	-0.45%
אחריות נפט וגז	235.00	229.99	-10.61	-4.40%
אחריות	139.02	136.36	-0.60	-0.44%
אחריות מטח אגח	94.51	93.46	-0.05	-0.05%
אחריות תושב חוץ	73.18	71.43	-2.47	-3.34%
אטלס פקן	97.68	96.13	-2.61	-2.64%
איקן 5	159.17	157.06	-1.09	-0.69%
אילנות 90	182.96	179.42	-0.04	-0.02%
אילנות בטוחה	104.62	104.01	0.02	0.02%
אילנות ללבנים	84.02	82.11	-2.14	-2.55%
אילנות כרמן	159.85	156.74	-0.10	-0.06%
אילנות מעוף	134.93	134.26	1.46	1.10%
אילנות פיננסים	70.26	68.85	-0.01	-0.01%
אילנות שחקים	62.22	61.82	0.01	0.02%
אילנות תקשורת	65.48	64.16	-0.03	-0.05%
איפקס גמישה	102.29	100.54	-0.30	-0.30%
איתן	239.10	234.67	0.37	0.16%
אלין	1553.91	1524.05	-1.13	-0.07%
אלונות ביטוח	71.24	69.89	0.45	0.65%
אלמוג	329.77	323.66	-0.30	-0.09%
אמירים גדלן מניב	88.25	86.52	-1.94	-2.20%
אמירים קרן נאמנות	91.85	91.11	-0.16	-0.18%
אנליסט אג חברה	210.89	206.68	-0.11	-0.05%
אנליסט אג מדינה	298.38	294.07	-0.29	-0.10%
אנליסט אירופה	121.06	118.33	-1.30	-1.08%
אנליסט גמישה	532.05	518.57	-1.01	-0.19%
אנליסט מניות	830.00	808.52	-1.01	-0.12%
אנליסט תעשיות	257.82	251.15	-0.38	-0.15%
אסף	184.82	182.64	-0.45	-0.25%
אפיקים אגח	211.36	206.88	-0.47	-0.23%
אפיקים גמישה	145.33	142.52	-0.39	-0.27%
אפיקים חו"ל	124.46	121.58	-1.76	-1.43%
אפיקים מניות	249.35	244.49	-0.46	-0.19%
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

הקרן	מחיר היחידה	מחיר הפדיון	השינוי בנקודות	השינוי באחוזים
להק שחף	155.46	152.54	-0.22	-0.14%
להק שלדג	180.65	177.98	-0.18	-0.10%
להק קינאי	155.46	155.53	-0.06	-0.04%
להק תור	314.82	312.39	0.77	0.25%
להק תיירות	65.78	64.50	-0.36	-0.55%
למיקע	389.92	385.59	-0.14	-0.04%
לפיד	1475.52	1450.04	-4.73	-0.33%
לשם	1093.92	1071.72	-0.49	-0.05%
מבחר	391.95	389.27	-0.66	-0.17%
מבטח	1196.65	1185.65	-2.11	-0.18%
מבנה	316.01	313.09	-0.65	-0.21%
מגדל	225.31	223.57	-7.01	-3.05%
מגד	695.02	675.49	2.94	0.43%
מגדל זהב מניות	66.26	64.70	-0.54	-0.83%
מגוון	1390.22	1354.34	-2.26	-0.16%
מגן	77.79	77.06	-0.13	-0.17%
מד דיקלה	105.54	107.51	-0.06	-0.06%
מד מעוף	139.30	137.49	1.45	1.07%
מדינאל	122.02	121.00	-3.05	-2.46%
מור	1175.41	1169.40	-0.39	-0.05%
מוריה 5	130.70	129.66	-2.50	-1.92%
מוון	99.15	97.69	-0.11	-0.11%
מזרחי אייל	84.89	85.38	-0.36	-0.42%
מזרחי אייל אגח	80.37	79.90	-0.12	-0.15%
מטח	184.76	180.30	-4.45	-2.41%
מיטב אגח מד	3546.36	3515.10	-4.15	-0.12%
מיטב איפציות	67.46	66.73	-0.67	-1.00%
מיטב גמישה	1578.75	1562.53	-4.16	-0.22%
מיטב מטח	225.56	222.49	0.61	0.27%
מיטב מניות	188.93	186.80	-0.73	-0.39%
מימד	312.44	309.53	0.23	0.07%
מירב	110.07	109.53	-0.13	-0.12%
מכלול	576.21	565.56	-0.02	-0.00%
מלכרית	211.39	207.39	0.67	0.32%
מסוף	194.99	193.11	-0.43	-0.22%
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

هكذا من الاصل

هكذا من الأهل

בורסה

מניה	שער	מחזור	שינוי	שינוי ב%	היצע/ביקוש
[illegible]					

משתנים נכון ליום 29.09.94

[illegible]					

אזהרה לקוראים

בעיתון "דבר" עושה כמיטב יכולתו לדייק ולעדכן תוך זמן קצר את נתוני הבורסה הניתנים לידיעת הציבור. כל שינוי בנתונים המתפרסמים כתוצאה מטעות [illegible] על ידי הבורסה [illegible] על אחריותו. אין המערכת אחראית לנזקים [illegible] כל טעות בנתונים. אין בפרסום הנתונים משום המלצה או חוות דעת להשקיע או להימנע מהשקעה.

מסחר ע"י [illegible]

בולים / אריה לינדנבאום

כן ולא – בולים

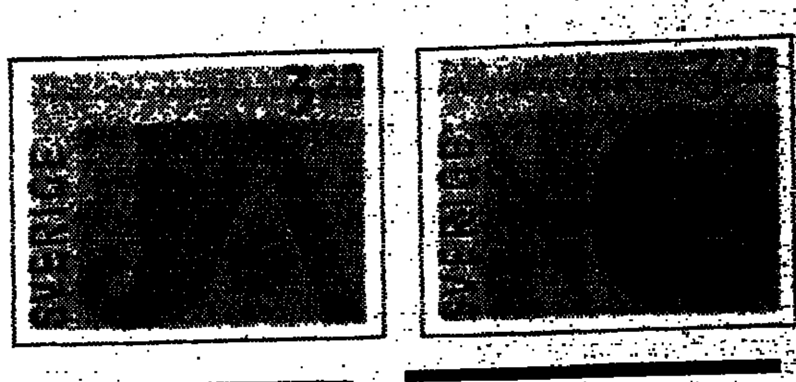

את הבכורה בהנפקת בולי דואר עם סימנים כמו, כן ולא, במקרה של משאל־עם הצפוי במדינת ישראל, הפסדנו.

הבכורה צפויה לשוודיה, שהודיעה באורח בלתי צפוי, שכבר ב־1 באוקטובר 1994 תהיה שם סידרת שני בולים, עם המילים "כן" ו"לא".

על־פי הדאר שוודיה אין לבולים שימוש מעבר לכתיבת תשובות (מובן שזה גם בול דואר מן המניין) שפעמים רבות היא דו משמעית בנוסח כן או לא. הרעיון בא להם לאחר שבולי הברכות המצויים שם, כמו גם אצלנו, זכו בשוודיה להצלחה רבה ולהתעניינות גוברת.

אדם כי יזמין אותך לנישואי בנו ולא תוכל להשתתף בשמחה, תשיב לו גלויה מבויילת בבול עם האותיות NEJ (NO). לעומת זאת, היה ובן תוכל להשתתף, תבייל כמובן את גלויית התשובה בבול עם המלה (YES JA).

מעין גימיק משעשע בהנפקת בולים הבחירות דרך להפצתם, ערכם הנקוב של הבולים 3.20 קרונות.

מי יודע, אולי יעתיקו את ההמצאה השוודית גם אצלנו, כאשר נעמוד בפני ההכרעה הגורלית של משאל עם צפוי.

תשובות

מדריך בולי ישראל, שמשמש במסחר, הוא "מדריך גלעדי" (רח' אלנבי 76 ת"א).

המדריך סוקר את בולי שובל ולא שובל, גם על מעטפות יום ראשון.

★★

פריטים שהכפילו עצמם

במכירת הבולים הפומבית שנערכה החודש בלונדון מטעם חברת "קריסטי'ס" נמכרו אלפי פריטים מכל העולם, מהם רבים שהשיגו מחירים גבוהים בהרבה מאלה שנקבעו בהערכת מומחי "קריסטי'ס". רק במקרים יחידים הפריט לא השיג את המחיר המינימלי של ההערכה.

אוסף בולי האימפריה הבריטית בשנים 1841־1936 הוערך עד 12,000 שטרלינג ונמכר ב־9,280 שטרלינג.

לעומת זאת צימודת ברמודה 12/6 הוערכה ב־4,000 שטרלינג ונמכרה ב־8,000 שטרלינג. טונגו מס' 24 נמכר ב־5,520 שטרלינג (הוערך ב־3,500) אבל היה גם זוג טוגולוף מס' 7, הוערך ב־121 שטרלינג ונמכר ב־5,750 שטרלינג(!!) בידיילנד, 1855־72 – 4,600 שטרלינג (הוערך 2,500).

עלייה משמעותית היתה במכירת זוג בולים בריטיים משנת 1840 – 2 פני ו־1 פני על מעטפה שנמכר ב־16,100 שטרלינג (הוערך ב־3,000 בלבד).

שותפות בריטית־צרפתית

פתיחתה של התעלה המחברת את חוף צרפת עם בריטניה תצויין ב־3 במאי בבולי זיכרון מיוחדים, והיה בשתי המדינות. וזהו קואופרודוקציה צרפתית־בריטית וכל אחת הנפיקה ארבעה בולים בציור זהה אך בשינוי פרטים מזהים, כמו ראש המלכה, שיופיע רק בבולי בריטניה.

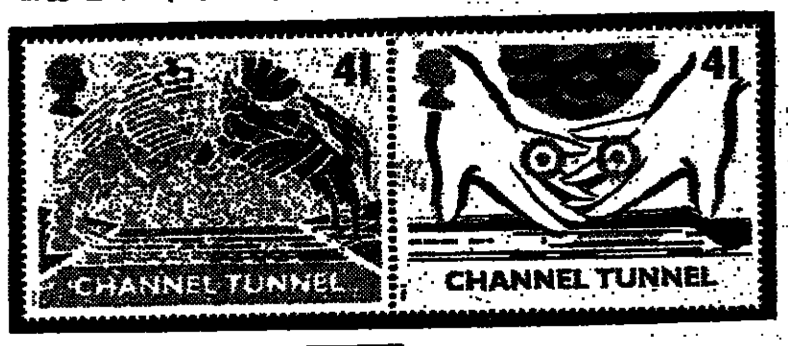

הנבחרים של ארצות הברית

ספר בן 432 עמ', שמכיל את כל החשוב המעניין בבולי ארצות הברית, הופיע זה עתה בהוצאת דואר ארצות הברית. הספר הופיע בהידור רב ובצילומי צבע, ומחירו 9.95 דולר. השנה הופיעה המהדורה ה־21 של המדריך־הקטלוג האמריקאי המקיף. יש במהדורה החדשה הרבה חידושים.

רדנוטי בהונגריה

חותמת חדשה הופיעה הקיץ בהונגריה במלאת 50 שנה למותו של הסופר־קומוניסט יהודי הונגרי, רדנוטי (שמו לפני שהמיר דתו היה גלמר).

שנת המשפחה

שנת המשפחה, כפי שהוכרז עליה באו"ם, קיבלה ביטוי בולאי גם באיי שלמה, אי שם באוקינוס השקט. הופיעה שורת בולים עם תמונת משפחה, כותבת מכתב ומקבלתו ומטוסים (!).

5 ראשי ממשלה

אוסטרליה הנציחה זכרם של 5 ראשי ממשלה ששרתו בממשלה במלחמת העולם השנייה: סיר רוברט מנזיס; א.ו. פאדן; ג'. קורטין; פ.מ. פורד; ג'.ב. צ'יפלי.

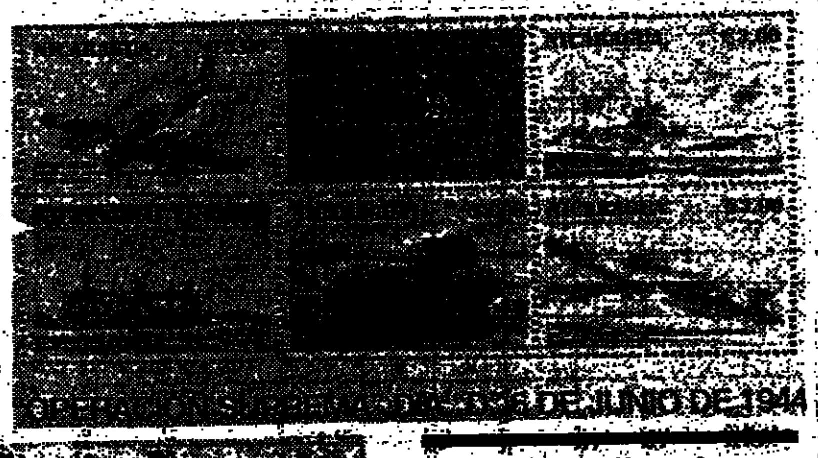

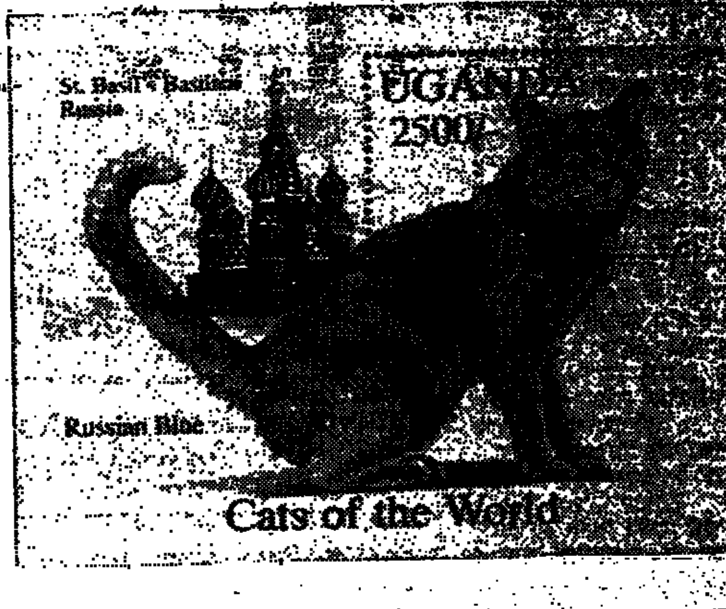

בולים לפי צילומי באצ'לור

ג'ון באצ'לור הוא צלם מלחמה אמריקאי, שצילומיו מאירים עתה מאות בולי דואר, נוסף לכ־200 פרסומים אחרים הכל בקשר למלחמת העולם השנייה, שמצאה עתה ביטוי נרחב גם בבולי דואר.

מספר רב של בולי דואר הוקדשו השנה למלחמת העולם השנייה, מהם הרבה למבצע הנחיתה לנורמנדיה. הפריט האחרון שהופיע עתה הוא גליונית בת 6 בולים של דואר ניקראגואה. גם צילומי בולים אלה נעשו בידי באצ'לור. הוא, אגב, סקר גם את מלחמת וייטנאם, אלג'יריה וא"י.

מדליות / אריה לינדנבאום

מדליית סוכות

החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות הנפיקה מדליה ממלכתית חדשה – מדליית "שמחת תורה". עיצוב המדליה מתאר את גוילי ספר התורה ובהם הקושות אותיות. צידה השני של המדליה מתאר את השמחה – יהודים רוקדים ומפזזים עם ספר התורה, בסגנון "שאגאלי".

המדליה החדשה היא מסידרה של שתים־עשרה מדליות המוקדשות כולן למועדי ישראל, שאת הנפקתה מלווה ועדה ציבורית בראשות הרב הראשי לישראל הרב ישראל מאיר לאו.

מחיר מדליית הזהב – 356 ש"ח
מחיר מדליית הכסף – 120 ש"ח
מחיר מדליית הארד – 54 ש"ח

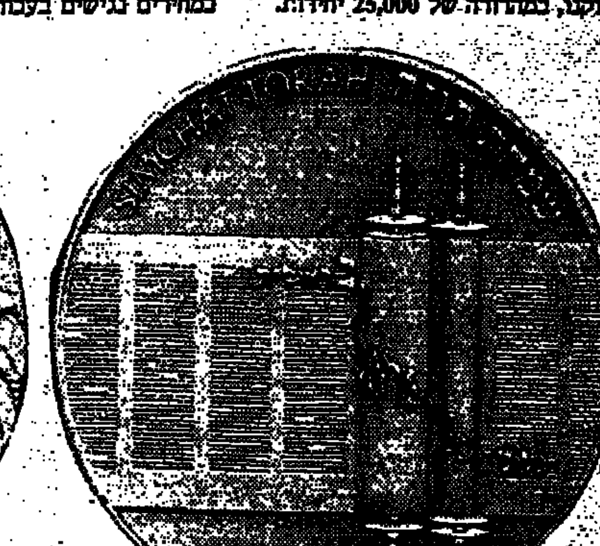

בפולין – מפקדי צבא

"מפקדי צבא המולדת", זה שם סידרת המטבעות שהבנק הפולני הממלכתי מוציא עתה, לכבודם של מפקדים שפעלו במחתרת במלחמת העולם השנייה.

המטבע האחרון הוקדש ללוטננט גנרל טדיאוש קומורובסקי. המטבע הוטבע בכסף 750 בערך נקוב 200,000 זלוטי.

קומורובסקי, שכינויו במחתרת היה "בור", היה בשנים 1939־1940 מפקד מחוז קראקוב. אירגון המחתרת הוקם על־ידי ממשלת הגולה הפולנית, בנובמבר 1939. במרוצת הזמן הוסב השם ל"ארמיה קראיובה" (צבא הארץ). ה"ארמיה קראיובה" היה למעשה הצבא הפולני במחתרת שפקד על כל פעולות ההתנגדות, לרבות המרד בוארשה. קומורובסקי נאסר זמן מה אחרי שמונה למפקד העליון של הצבא הפולני (5.10.1994).

קומורובסקי מת בגולה בשנת 1966; המטבעות לזכרו הם מטבעות זכרון, עם ריקוע, במהדורה של 25,000 יחידות.

אמנות בהישג יד

גלריה חדשה לאמנות שתעסוק גם במכירות פומביות נפתחה לא מזמן ברח' גאולת בנימין 52 בת"א.

ביום ב', 3 באוקטובר 1994, בשעה 20.00, תתקיים בגלריה ששמה "נופר אמנות" המכירה הפומבית הששית אמנות בהישג יד. תוצענה למכירה למעלה מ־180 יצירות מקוריות (קומץ ליתוגרפיות ותחריטים מיוחדים) במחירים נגישים בעבור אספנים וחובבי אמנות.

במכירה מוצעות יצירות משל אינשר, י. אדלר, לובין, ליטבינובסקי, מאירוביץ, ינקו, לביא, גרבה, ליפשיץ, דרוקס, שמעון אבני, ועוד. כמו כן יוצעו לשיפוט הקהל מספר יצירות של אמנים צעירים שעדיין אינם מוצעים דרך קבע במכירות פומביות.

קטלוג מפורט יינתן לכל דורש בתצוגה המוקדמת שתתקיים בנופר עד יום א', 2 באוקטובר. שעות הפתיחה: בימי א', ד', ה' 12.00־19.00, בימי ב', ו' 10.00־14.00.

ברידג' / ארנונה שפאן

גביע ונציה

לפני כמה שנים התקיימה בג'מייקה אליפות העולם לקבוצות, גביע ברמודה לנבחרות הפתוחות וגביע ונציה לנבחרות הנשים. כאמור (האירופאי) השתתפו צרפת (אלופת אירופה) ואיטליה (סגנית האלופה). צרפת הגיעה למקום השני (בג'מייקה), ואילו איטליה לא התברגה בצמרת. אולם היד הבאה ששוחקה על ידי אחת הוותיקות בנבחרת האיטלקית, לוצ'יאנה קאפאראנו, מעידה על רמה גבוהה.

מחלק: מערב
פגיעים: מזרח־מערב
ההכרזה:

מערב	צפון	מזרח	דרום
---	1 דיאמונד	דאבל	2 הארט
דאבל	---	2 ספייד	---
4 ספייד	דאבל	---	---

צפון: ♠A972 ♥--- ♦KJ6543 ♣KJ4
מערב: ♠K104 ♥J1032 ♦82 ♣AQ76
מזרח: ♠QJ853 ♥A84 ♦AQ9 ♣102
דרום: ♠6 ♥KQ9765 ♦107 ♣9853

מזרח (קאפאראנו) בחוזה של 4 ספייד, מוכפל, ודרום הובילה ב־10 דיאמונד. ממבט ראשון נראה שהכרוז צריכה למסור 4 לקיחות, אחת בספייד, שתיים בהארט, ואחת בקלאב, אולם ה"תרופה" נמצאה בדרך הבאה: הכרוז זכתה במלכה האלוף דיאמונד, דיאמונד שלישי נחתך בדומם, והמלך ספייד שוחק. צפון זכתה באלוף וחזרה בספייד שנלקח עם ה־10 בדומם. בשלב זה שיחקה הכרוז קלאב נמוך מהדומם (לאחר הפתיחה של צפון, והקפיצה ל־2 הארט של דרום – יד חלשה עם 6 הארטים, כמעט ברור שהמלך קלאב ביד צפון), צפון זכתה בנסיך וחזרה בדיאמונד שנחתך על ידי הכרוז. שליט נוסף שוחק והמצב עתה כזה:

צפון: ♠7 ♥--- ♦KJ ♣K4
מערב: ♠--- ♥J103 ♦--- ♣AQ
מזרח: ♠J ♥A84 ♦--- ♣10
דרום: ♠--- ♥KQ9 ♦--- ♣98

הכרוז שיחקה את הנסיך ספייד, קלאב מדרום, מלכה מהדומם, קלאב לעבר האלוף, ונסיך הארט מהדומם, כשדרום זוכה בלקיחה ונאלץ לשחק הארט מתחת למלך, והחוזה בוצע.

כמובן שניתן להכשיל את החוזה אם דרום מוביל בהארט, אולם גם לאחר ההובלה בדיאמונד, עדיין צריך להיות שחקן מיומן ומנוסה כדי לבצע את החוזה.

שחמט / אלון שולמן

נפתחת אליפות ישראל

אליפות ישראל בשחמט לשנת 1994 תיפתח ביום א' הקרוב, 2.10.94. חלקה הראשון (2־7/10) יתקיים בכפר המכביה ואילו השני (9־14/10) במלון "אריה" רח' מנדלי 5 ת"א, בין השעות 15.00־22.00.

התחרות נערכת בחסות עיריית ר"ג, ראש העירייה מר צבי בר, בברכת מר רוני מילוא, ראש עיריית ת"א, ובחסות קרן ת"א לפיתוח ומועדון הספורט של כפר המכביה.

אירוע זה מהווה את אחד משיאי הפעילות השחמטאית הצפויה בחודשים אוקטובר־נובמבר בישראל: ביקור של אלוף העולם גארי קספארוב, הנחת אבן הפינה לבית השחמט ברח' האנגר ברמת אביב, תחרות בינלאומית למחשבים ותגליות הפרס הגדול. בתחרויות על אליפות ישראל צפויה השתתפותם של כ־50 מטובי שחמטאי ושחמטאיות ישראל ובהם בכירי חברי הנבחרת הלאומית רבי האמנים ליאוניד יודאסין, אליה סמירין (האלוף הנוכחי), אלון גרינפלד, לב פסאחיס, בוריס אלתרמן, האדים מילוב. הוזמנו גם אלופי העולם לנוער בעבר ובהווה – רונן הר צבי, ערן ליס ואליק גרשון.

ביום ג' 4.10 בשעה 14.00 ייערך בכפר המכביה מפגש ותיקי השחמט לדורותיהם אשר יתמודדו בין השאר בדו־קרב ידידותי עם נבחרת של אח"מים ואנשי תקשורת חובבי שחמט. פרטים נוספים על כל האירועים אצל יוחנן אפק, מנהל האליפות ודוברה טל: 03־5236045.

ביקור קספארוב בישראל

ביום א' הקרוב יגיע לישראל אלוף העולם גארי קספארוב כאורח קרן תל אביב לפיתוח, לרגל הנחת אבן הפינה לאקדמיה הבינלאומית לשחמט, ע"ש טל וסיסי מרק, האקדמיה הראשונה והיחידה מסוגה בעולם אשר תונהג ע"י קספארוב אשר גם יעמוד בראשה.

קספארוב הוזמן לעמוד בראש הפרוייקט בשל רצונו להפוך את ישראל למרכז לשחמט עולמי. בהודעה לעיתונות בלונדון אמר: "ישראל היא המקום האידיאלי למרכז לשחמט עולמי שכן השחמט מילא תפקיד מרכזי בתרבויות האיזור והקמתו תהיה גם סמל להתקרבות בין עמי המזרח התיכון".

האקדמיה תנוהל כעמותה בה יהיו שותפים עיריית ת"א, קרן ת"א לפיתוח איגוד השחמט, יזם הפרוייקט טל מרק וקספארוב עצמו.

המבנה הייחודי אשר תוכנן ע"י הארכיטקט יהודה לנדאו ביעוץ מיטב מומחי השחמט בארץ ובעולם יכלול בין השאר: אולם משחקים ויציע קהל, מסכי תצוגה, חדרי מחשבים, כיתות אימון, ספריה לשחמט, אולפן טלוויזיה, חדר תקשורת וספריה עיתונית.

בעת ביקורו ייפגש קספארוב עם הנשיא וייצמן וראש הממשלה רבין, יתארח אצל ראש עיריית ת"א רוני מילוא ויסייר בפרוייקטים של קרן תל אביב לפיתוח, ייפגש עם עולים מרוסיה ונבי צה"ל ויבקר בירושלים וברמת הגולן.

ניצחון לסלוצקי ברמת השרון

האמן הבינלאומי מהרצליה ליאוניד סלוצקי זכה לפני שבוע לניצחון באליפות רמה"ש הפתוחה לבוגרים שנערכה במסגרת ארועי הפסטיבל ה־16 ע"ש נעם סופר. סלוצקי צבר 4.5 מ־5 והקדים בחצי נקודת בוכהולץ את האמן הבינלאומי ליאוניד שמטר (השניים סיימו בתיקו מהיר בסיבוב האחרון). 4.5 נקודות צברו גם שני צעירים מוכשרים שהשיגו נצחונות יוקרתיים בסיבוב האחרון. סטודנט הטכניון אלבם אמסלון גבר על האב"ל יעקב זילברמן, אולם הפתעת התחרות היתה הנער נעם סיוון שגבר בסיבוב האחרון על "הפייבוריט" רב אמן ליאוניד גופשטיין ואף אילץ את זילברמן לכפות נגדו תיקו. ארבעתם קיבלו 925 ש"ח כ"א. מקומות 5־6 עם 4 נק' נפלו בחלקם של אלבם סרבריאניק (שנהלך עם ניצחון מעמדה מאוד מפוקפקת בסיבוב האחרון מול נתי ולדימיר בירדוב שגבר לאחר צייטנוט הדדי על רן שבתאי (250 ש"ח כ"א) תשעה שחקנים חילקו מקומות 7־15 עם 3.5 נק': (לא לפי בוכהולץ) יעקב זילברמן, איגור סורקין, יבגני פרפליצקי, כרמי זלקין, מיכאל קוברין, מקסים מילבסקי, דמיטרי סידקין דוד לוין ומיכאל לוריה. מקומות 16־29 עם 3 נק': ליאוניד גופשטיין, אפק, שבתאי, בנעט, ירון הרם, אילפלד איתן, לדר דוד, דורי לוין, הר־זהב ריבשטיין, סיטניק, גריגורי לוינסקי, איגור רביטוביץ, דינה סולודר. השתתפו 68 שחקנים.

באליפות הנוער (9) זכה משה בלצ'ורבסקי מהרצליה 4.5 מ־5 לפני בועז לנץ 4, עומר שרייבר, רותם מיכאלי, ובועז שטרנב 3 נתן אולין 1/2 2, מקסים לוינסקי ונייב איינהורן 2 דינה קרמנטב להלן ההפתעה הגדולה של הסיבוב הראשון.

ליאוניד גופשטיין (2521) – איגור בינטובסקי (1902)

הערות: א. בינטובסקי

1. ה4 ה5 2. פ־ו3 פ־ג6 3. ר־ב5 א6 4. ר־א4 פ־ו6 5. 0־0 ר־ה7 6. ה־פ ד־ד 7. מ־ד ה2 (התיאוריה ממליצה על מהה1 למניעת הכפיתה) ר־ז4 8. ח3 ר־ח5 9. ז4 (עדיף 9. מהה3 פ־ד7 10. ג3.) ר־ז6 10. פה5? (עדיף ד3) מהד4 10. רהה4 11. פהה4 11. פ־ז6 (6ז) 11. פ־ז6 12. ח־ז6 פ־ג3? (עדיף מ־ז2 מהה4+ 13. מהמה פ־מה 14. פ־ג3 עם שיוויון. כעת מקבל השחור יתרון) 12. צ־ח3 13. מ־ז2 צ־ח4 14. ר־ד6 31. 4 (עדיף על 14 0־0־0 15. מהז2 מהמה+ 16. מ:מה ר־ג5+ 17. מ־הו1) 15. צ־ז2 0־0־0 (עדיף ר־ג5 16. פ־ד1 מהה5) 16. מהה3 מהה5 17. ד4 (למניעת ר־ג5) מהה2+ 18. מ־ז1 מהח1+ 19. מ־ה2 ר־ז3 20. פ־ד1 ר־ה2 21. פ:ז1 מהו1 22. צ־ג3 ח־ח8 23. ג3 צ־זה8 (הצריח סיים את תפקידו בסוד ה' והוא מתמקם מול המלך הלבן) 24. מ4 צ־ה6 25. מ־ה־ג3 מהו3 26. ר־ה3 פ־ד7 27. ד5 צ־הה8 (צ־ו6 28. ר־ד4) 28. מהז7 (28. ד־ג6 פ־ה5 29. ג־ב7+ מ:ב7 30. ר־ד4 פ:ו3) פ־ה5 29. מהו6 פ:ג4 30. ר־ד4 מהז1 31. צ־ג1 פ־ד6 32. ד־ג6 ב6 33. ד־ה3?? צ:ה6 34. מהז1??

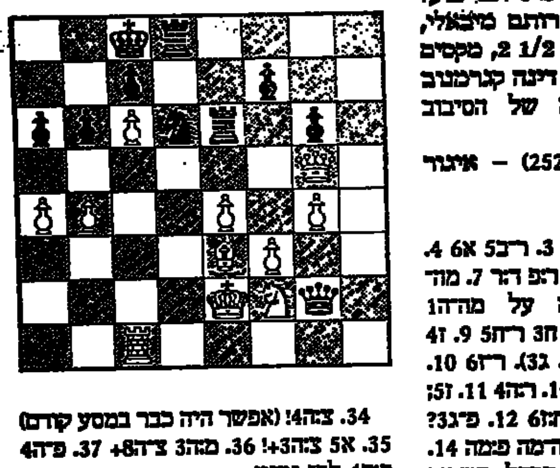

34. צ:ה4! (אפשר היה כבר במסע קודם) 35. א5 צ:ה3+! 36. מ:ה3 צ־ה8+ 37. פ־ה4 פ:ה4 לבן נכנע.

פינה חמה ללב"י
הקרן למען בטחון ישראל
מתנדבים/ות
דוברי
צרפתית לקרן
לב"י
קרן לב"י זקוקה **למתנדבים דוברי צרפתית**, בעלי ידע בקריאה, כתיבה ויכולת תרגום עברית־צרפתית.
מדובר בעבודה משרדית בשעות נוחות במשרדי קרן לב"י ברחוב ארניה 17, בקריה, תל־אביב.
לקבלת פרטים נא להתקשר לסא"ל דבורה בטלפונים:
03־6975183 ,5695610 ,6977697
היום
יותר
מתמיד -
תן לבך ללב"י
קרן לב"י: רח' ד' (ארניא) 17, הקריה, תל־אביב 61734
טל. 03-5695610 ,6975183

מודעות עד חצות
אבל, לוח ומסחריות
בחיוג חינם
177-022-3000
מוקד ארצי

هكذا عن الاصل

هكذا من الأصل

ממשיכים לשלם שכר לימוד יקר

מכבי ת״א החמיצה אמש הזדמנות לחלוף על־פני מוליכת הבונדסליגה, ורדר ברמן. הגרמנים הציגו משחק שבלוני ומשעמם, אלא שלמזלם, הישראלים חסרי הניסיון לא השכילו לנצל עובדה זו כדי להפתיע ודווקא במשחקם החשוב ביותר העונה הציגו שני כוכביהם, אובארוב ומזרחי יכולת עלובה

ברמן — מכבי ת״א 0:2

גם עכשיו, אחרי שמכבי ת״א הודחה מהמשך משחקי גביע אירופה למחזיקות גביע, יש עדיין תחושה של החמצה. ורדר ברמן התגלתה כקבוצה מפחידה רק על הנייר, אבל על הדשא הרבה פחות, אבל גם יכולת פושרת הספיקה לגרמנים לזכות בנצחון ביתי – 0:2 ולהעפיל לשלב הבא.

מכבי ת״א נתנה מחצית ראשונה טובה מאוד. במחצית זו היו חניכיו של אברהם גרנט טובים יותר מהגרמנים, הגיעו למספר מצבי הבקעה, אומנם פחות מהמשחק הראשון, אבל כמו במשחק הראשון, השוער הגרמני, אוליבר ריק גילה יכולת מצויינת.

במחצית זו בלטו במכבי ת״א ויקטור בלקין, יורי סוקאנוב, אבי נמני והאחים המצטיינים, גדי ואלון ברומר.

בדקה ה־20 קלט ריק בעיטה של סוקאנוב, כעבור 15 דקות הוא קלט בעיטה מסוכנת של מזרחי ובדקה ה־42 הוא הדף בקצות אצבעותיו בעיטה מצויינת של בלקין מ־22 מ׳.

הגרמנים הגיעו רק לשני מצבי הבקעה מסוכנים, כאשר מרקו בודה החמיץ מחמישה מטרים מול שער חשוף (בדקה ה־27) ורופר החטיא סמוך לקו השער, כאשר הוא הסתבך עם רגליו.

עשר דקות לאחר פתיחת המחצית השניה עלתה ברמן ליתרון: באסלר העביר כדור שטוח למרכז, בודה הקדים את גדי ברומר ומקרוב דחק את הכדור בין רגליו של אובארוב ההמום – 1:0. אגב, אובארוב, אחד מהשוערים היותר רציניים במכבי בשנים האחרונות היה חלש ביותר, בעיקר ביציאותיו לכדורי הגובה.

לאחר השער מכבי המשיכה לצאת להתקפות, אבל כל אחד רצה להציל בכוחות עצמו את המולדת וההגנה הגרמנית המסודרת לא התקשתה להדוף את הסכנה.

בדקה ה־81 נגמר החלום האירופי של מכבי, לאחר שבאסלר הצליח להבקיע בכדור קרן ישיר, תוך ניצול טעות חמורה של בלקין שעמד סמוך לקו השער ופשוט איפשר לכדור לחלוף סמוך לרגלו.

כמו מכבי חיפה בעונה שעברה, הפעם מכבי ת״א שילמה שכר לימוד, אבל כמו בעונה שעברה גם הפעם ניתן לקבוע שיש עתיד לכדורגל הישראלי.

מכבי ת״א: אובארוב 4; גדי ברומר 5, קלינגר 6, סלה 5, הילל 4; עבית לוי 6 (כבילית), אלון ברומר 6, בלקין 6, נמני 6; סוקאנוב 5, מזרחי 4 (דריקס).

ברמן: ריק 6; זולטר 6, רמזי 6, שולץ 6, ווידנר 5; אילטס 5, הרצוג 6, באסלר 6, ווטובה 5, רופר 5 (באוורס), בודה 6.

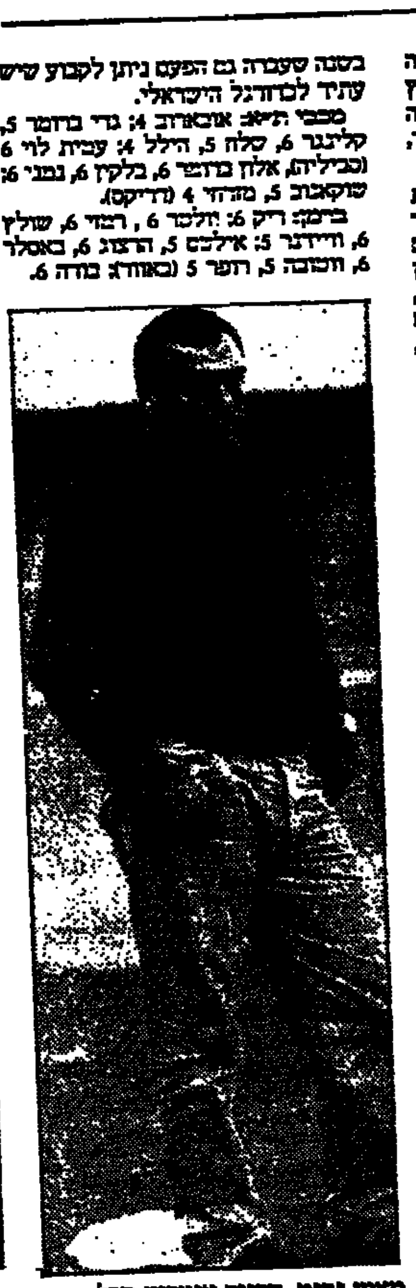
מאמן גרנט. הפנים אומרות הכל

תיאטרון הכורסא / אהרן להב

הצהובים עפו מאירופה, כי כדורגל משחקים שם 90 דקות ולא 30 פחות

ערב של ספורט ישראלי באירופה ציפה לנו במסך הקטן. מיהרנו לסיים ארוחה דיאטטית מתוך כוונה להיות קלי תנועה בתוך הכורסא מול הטלוויזיה. התיקשורת הישראלית הפאנטית, הבטיחה לנו כי "שנית מצדה לא תיפול". ששתי המכביות בכדורגל ובכדורסל יעניקו לנו חורף חם: הכדורגל במסגרת גביע המחזיקות באירופה והכדורסל בגביע אירופה לאלופות.

העדפנו לצפות בכדורגל כאשר מדי כמה דקות עברנו לערוץ של הכדורסל. וכששם הסתיימה המחצית הראשונה בתוצאה של כדוריד משהו כמו 24:30 החלטנו להשאר עם בלקין ושוקנוב והאחים ברומר, מתוך תקוה כי דווקא הם יעשירו אותנו בחוויה מרנינה. כי המחצית הראשונה נגד וורדר ברמן נתנה סיכוי סביר שהצהובים בדרך הנכונה כל תוצאת תיקו פרט לאפס אפס היתה מעלה את שלנו לשלב הבא בעוד שבנצחון גרמני אפילו דחוק היה משאיר אותנו לאנחות.

מזג האויר היה מצויין. שום תירוץ בכיוון המטארולוגי. שמים בהירים, קרירות אירופית של משחק לילה לאור זרקורים. קהל מקומי מאד שקט, לא הלך איימים על הקבוצה האורחת. אפשר היה לשחק כדורגל נטו. ואמנם, המכבים עשו זאת לאורך כל המחצית הראשונה ורבע שעה בתוך המחצית השניה. אבל בשלושים הדקות האחרונות כדרך הטבע של קבוצות ישראליות, הלך האויר והכושר הגופני לעבר אפסיים. הזרים בלקין ושוקנוב נעלמו. אלון מזרחי לא מוצא את עצמו במרכז ההתקפה התל־אביבית. אין לו מוסרי כדורים והוא עצמו מתברבר ברחבת הדיב, עד שלקראת הסיום פינה מקומו לדריקס.

ההגנה בראשותם של קלינגר, הילל והאחים ברומר החזיקה מעמד כל עוד הקשרים הזרים החזיקו בכדור ואיפשרו מנוחה ושאיפת אויר, אבל מהרגעים שמשם לא באה תנועה מיוחלת, החל האגף האחורי להראות סימני התמוטטות: מה עוד שהשוער אלכסנדר אובארוב לא היה במיטבו, הרבה להיתקע על קו שערו ולבונן משם על רשת שערו. כך הוא ספג את השער השני הישר מבעיטת קרן בדקה ה־78 כאשר את הראשון ספג בדקה ה־55 גם כן בגין היסוס לצאת לקראת החלוץ הגרמני מרקו בודה.

וורדר ברמן לא הרשימה גם הפעם. המשחק השבלוני שלה דמה בכל למשחק שהפגינה ברמת־גן. בהבדל אחד: החלוץ האוסטרי הרצוג, המוכר לנבחרתנו הלאומית מהמיפגש עם נבחרת אוסטריה (2:5) שיחק הפעם בשורות הקבוצה הגרמנית וכך גם החלוץ הנירדלנדי רופר. שני אלה יחד עם הבק־לאומי בסלר באגף הימני והקשר שולץ עם הוותיק (38) ווטובה – עשו במחצית השניה את כל ההבדל. הלחץ הלך וגבר והחל מהדקה ה־50 למשחק נדף ריח חזק של שער גרמני באויר.

מכבי ת״א סיימה את הדרכה הקצרה במסגרת גביע אירופה למחזיקות. היא החזיקה מעמד יותר ממכבי חיפה והפועל באר־שבע, אבל זה לא הספיק. אפילו קבוצה אפורה כמו וורדר ברמן מספיקה להעיף מהמסגרת המכובדת הזאת את הקבוצה הישראלית שאומרים עליה כי תנפיק מניות בבורסה. טוב שההנפקה עוד לא החלה, כי אילו הונפקה – היו המניות נופלות הבוקר הזק באחוזים.

ניוקאסל מקווה לבנות וילה

ליגות אירופה

בשבוע שעבר שמטה ניוקאסל את הנקודות הראשונות שלה בליגה הבכירה. מחר היא יוצאת למשחק חוץ לא קל נגד אסטון וילה בשאיפה לחזור לדרך הנצחונות. לאחר ההצגה של כדורגלניה בגביע אופ״א נגד אנטוורפן באמצע השבוע אפשר להניח שהיא מסוגלת לחזור הביתה עם נצחון, מה גם שאסטון וילה שיחקה אתמול נגד אינטר האיטלקית.

לקבוצות הממוקמות אחריה צפויים מבחנים יותר קלים. בלקבורן השניה בטבלה תנסה להתאושש מהדחתה מגביע אופ״א על חשבון נוריץ׳.

נוטינגהאם פורסט, השלישית בדירוג, תארח ביום ראשון את קפ״ר בעוד האלופה מנצ׳סטר יונייטד שעברה בהצלחה יחסית את מבחן החוץ נגד גאלטסריי תתגבר הפעם על קבוצת התחתית של אברטון.

ליברפול שארח את שפילד ונסדיי, שסיימה כתיקו את משחקה נגד לידס ביום שני חרף העובדה ששיחקה עם 10 שחקנים.

יתר המשחקים: ארסנל – קריסטל פאלאס; צ׳לסי – ווסטהאם (יום ראשון); לסטר – קובנטרי (יום שני); לידס – מנצ׳סטר סיטי; סאותהמפטון – איפסוויץ׳; ווימבלדון – טוטנהאם.

● סקוטלנד: מאדרוול – סלטיק; ריינג׳רס – דאנדי יונייטד.

● צרפת: המוליכה נאנט תנצל את פציעת כמה מכוכבי יריבתה בורדו (חמישית בטבלה) כדי לזכות בנצחון נוסף בפתיחת העונה המוצלחת ביותר מבחינתה, מזה זמן רב. נאנט, היחידה שטרם נוצחה העונה, מעודדת גם מנצחונה החלק בגביע אופ״א. ליון, השניה בדירוג, תארח את ניס. האלופה פאריס סן ז׳רמן שהפגינה יכולת מצויינת בגביע האלופות תתארח אצל קבוצת התחתית של קן, שנוצחה בשלושה מארבעה משחקי הבית שלה.

● איטליה: המשחק המרכזי של המחזור יפגיש ביום ראשון את יובנטוס עם אינטר במגרשה של הראשונה. המעניין הוא שראוונלי מבקיע חמישה השערים לרשת צסק״א סופיה בגביע אופ״א טרם הבטיח את מקומו בהרכב אליו צפוי לשוב רוברטו באג׳יו. האלופה מילאן שניצחה שלשום את זלצבורג האוסטרית 0:3, אך עלולה להזדקק למשחק חוזר בגלל הבקבוק שפגע בראשו של השוער האוסטרי, תשחק ללא באררזי במשחק הבית נגד ברשיה. פארמה, אחת משלוש מובילות הטבלה, תארח בהרכב מלא את טורינו, בעוד לאציו תצא למשחק חוץ קשה נגד העולה החדשה פיורנטינה.

● ספרד: האלופה ברצלונה שספגה ביום רביעי סטירת לחי מצלצלת תפגוש ביום ראשון את סאראגוסה שגברה עליה בסוף העונה החולפת בתוצאה 3:6. בתר תארח קומפוסטלה את סגנית האלופה לה קורוניה המדורגת במקום השני, עם מספר נקודות זהה לזה של ריאל מדריד המוליכה. זו האחרונה תתארח אצל ספורטינג גיחון ביום ראשון.

● גרמניה: בורוסיה דורטמונד מקווה לצמצם את הפער בינה לבין המובילה ורדר ברמן, לאחר משחק החוץ שלה מחר נגד באייר אורדינגן. ברמן ששיחקה אמש נגד מכבי ת״א תקיים את משחק הליגה הבא שלה נגד המבורג רק ביום חמישי הבא. האלופה באיירן מינכן שניצחה בקושי רב את דינמו קייב 0:1 בגביע האלופות תארח מחר את קלן, בעוד קייזרסלאוטרן תצא למשחק חוץ קשה נגד קרלסרוהה.

מכבי טיילה בשווייץ

בלינזונה — מכבי ת״א 55:49

גם יכולת בינונית הספיקה אמש לכדורסלני מכבי ת״א לעשות צעד מכריע לקראת זכייתם בכרטיס ההשתתפות בבית רבע הגמר של גביע אירופה לאלופות, לאחר שהם גברו ללא קושי מיוחד על הקבוצה השווייצרית החלשה, בלינזונה בהפרש של שש נקודות – 49:55 (24:30) עובדה שהופכת את משחק הגומלין בהיכל הספורט ביד אליהו לפורמאלי בלבד.

בדקות רבות לא הייטיבו המכבים לשוק ולא אחת נדמה היה שהם טרם הצליחו להשתחרר מהלם תבוסתם בגליל.

אולם, מכבי הספיקה מאז אותו משחק אומלל בגליל לשפר את יכולתה בהגנה ובסופו של דבר הגנתה היעילה העניקה לה את הנצחון היקר.

על בלינזונה מיותר להרחיב, שכן מדובר בקבוצה בינונית, שספק רב אם יש לה מקום אפילו במרכז טבלת הליגה הלאומית שלנו.

אומנם בפתיחה עוד הצליחו המארחים להחזיק ברסן, אבל ההמשך היה שייך לגודס, ג׳מצ׳י והבריזים שבמכבי איכ׳י ומבוקר הצליחו לעלות ליתרון ולשמור עליו ללא קושי עד לשריקת הסיום.

נקודות למכבי: קלמן וג׳מצ׳י 14 כ״א, צ׳ורצ׳יץ 13, גודס 12, פייר 2.

רק 7 משחקים במחזור ה־5

מאחר ומשחקה של מכבי ת״א עם חולון נדחה. המוליכה משכונת התקווה תארח את מכבי הרצליה אותה היא לא ניצחה מעולם ואילו עירוני אשדוד תתארח אצל האלופה מעיר הכרמל. סיני מול פיינגבוים בבלומפילד. מאבקי תחתית לוהטים בפ״ת ובנתניה. במוקד משחקי הארצית: מכבי יפו מארחת את הפועל ירושלים

לקראת משחקי השבת

מאת משה קופמן

מאמן מכבי פ״ת, שייע פיינגבוים

מאמן הפועל ת״א, משה סיני

המחזור ה־5 שיערך מחר בליגה הלאומית יהיה חסר, שכן משחקו של הפועל צפרירים חולון (11) ומכבי ת״א (3) נדחה עקב משחקה של מכבי, אמש בברמן (ראה ידיעה נפרדת).

מוליכת הטבלה, קבוצת בני יהודה, הבלתי מנוצחת, תארח בשעה 3 את מכבי הרצליה (12) שטרם הפסידה לזהובים בליגה הלאומית ובין היתר, היא ניצחה אשתקד בשכונת התקווה.

בני יהודה: שטראובר; מ. ששון, י. מורנו, ב. שטרית, ע. אמזוג, יצחק לוי, איזמירלי, מ. יפה; ס. מזרחי, מוקאן, מסורי.

מכבי הרצליה: גילארדי; ש. ביטון, פולוקארוב, ישראל כהן, אנטבי; יניב כהן, אהרוד־ליבוביץ (אמולג), אלבקיים, ב. אוחנה; ע. מזרחי (א. מרדכי), מ. אמסלם.

האלופה, מכבי חיפה (6) תארח את מכבי עירוני אשדוד (9) בשעה 6 בערב במטרה להשיג נצחון לאחר שלוש תוצאות תיקו, מול מכבי פ״ת, מכבי ת״א ובאר־שבע. אשדוד מעולם לא ניצחה את חיפה ושני השוערים של הנבחרת ינסו להוכיח מי מהם עדיף, כאשר רפי כהן יארח את בוני גינצבורג. אלון חזן מחיפה ימשיך לרצות את עונש ההרחקה.

מכבי חיפה: רפי כהן; בלבול, קוזנצוב, א. הררי, גלאם; ר. לוי, קבראורוב, צ. רניאל, רביבו, ברקוביץ; קרדש (הולצמן).

עירוני אשדוד: גינצבורג; אוזאם, מקריצקי, בתגלו, אלמשנינו; סלטניקוב, יואל סויסה, ת. אליאה, ר. חפיף (פריינט), זריהן (גלילי), ע. תורג׳מן.

הפועל ראשון לציון שטיפסה למקום השני בטבלה תארח במשחק מוקדם באיצטדיון בלומפילד (4) את הפועל בית שאן (9) במפגש של שתיים מעולות הליגה הארצית שהפכו למפתיעות הליגה ושלא נוצחו מאז המחזור הראשון.

יהיה זה מפגש לאומי ראשון בין השתיים לאחר שהפועל ראשון [illegible] בשני המפגשים בארצית (1:2, 0:2).

ראשל״צ: שי אלימלך; ש. חלפון, מלוקב, גביש, דן אלברט, חפר, דגאני, מרציאנו, עוזר, ירמצקי, שקורה, יצחק סיסה.

בית שאן: מאיר כהן; א. דגן, ש. ביטון, תאודי, עשור; ש. דגן, ריגנביט, י. עטר, שאהין (תורג׳), אלבז, אבגריה.

בשעה 6 יעלו לשחק המשחק בבלומפילד הפועל ת״א (10) ומכבי פ״ת (7) למפגש ה־67 ביניהן. לת״א 30 נצחונות, ערכה ולפ״ת רק 18, אלא שבשלוש העונות האחרונות ניצחה פ״ת פעמיים בבלומפילד.

המאמנים, משה סיני ושייע פיינגבוים, שניהם יוצאי הפועל ת״א, יתעמתו במשחק יוקרתי עבורם.

הפועל ת״א: באקו; אבי אוחנה, צ׳א שרעבי, לוקאשיק, ה. אמסלם, בלאס, מימר, א. אופיר (בן עמי), שמרן; ש. אליהו, ליבנרס.

מכבי פ״ת: מלול; ש. צופין, ב. קייסר, רבינוביץ, פקר, פיטוסי, שאבו, גנא יצחק, בגלייבטר; שאחוב, בניה.

הפתח־תקוואית השניה, הפועל (5) תארח בשעה 3 את הפועל באר־שבע (8) שניצחה את יריבתה מאז המושבות בכל 5 משחקי הליגה האחרונים.

הפועל פ״ת: שי הס; ישראל כהן, סלוב, קרניל, א. קייסר, קוושווילי, מישיש, באריה, א. מאיה, א. קופל; מוחרר.

הפועל ב״ש: סמרג׳ה; חזות, דודי, אילה, ברוך דהר; ס. אלימלך, י. מזרח, קלפמאנו, מזרה גוסייב, א. אבוגדיר.

באיצטדיון טדי יתמודדו בשעה 4.30 בית״ר ירושלים (16) והפועל חיפה (14) במפגש ה־37 בין תי הקבוצות שלא ניצחו ב־3 המחזורים האחרונים.

יתרה מזאת, חיפה ניצחה בכל 3 משחקיה האחרונים בירושלים והיא היחידה שעדיין לא ניצחה בלאומית, אבל עם הרהור של אמציה לבקוביץ מקווים בעיר הבירה שהועתע יניב נצחון כבר מחר על חשבון המיליונרים של רובי שפירא.

בית״ר ירושלים: אבטמן; שמואל לוי, איל כהן, בנאוה, ת. אוחנה, סודאק, רדנוי, אישטוון, קרוש; ר. הררי, א. אזגנבה.

הפועל חיפה: אסיאג; סלקר, אהרוני, א. חלפון, מלכיך; ערן כהן, בניין (א. הנר), קשלוק, הוזלפ; עמר (גראוזה), מלניקוב.

מכבי נתניה תארח בשעה 3 את בית״ר ת״א (13) ובמאן המקום לציין, כי מריבות משחקי הבר היותר בין השתיים הסתיימו בתיקו 1:1 ואילו בשנים האחרונות התוצאה הפופולארית היא 2:3, אך גם המישוות לא הסיר כשבית״ר ניצחה 0:5 בנתניה ואילו בשלושה משחקים נוספים שנערכו בעיר היהלומים כבשה נתניה 15 שערים (0:5, 1:5, 2:5) ובמידה ונתניה תכבוש מעל שלושה שערים לרשתו של קורנפיין היא תשלים מאה שערים לרשת הבית״רית.

מכבי נתניה: בלרב; א. ראגו, רומנו, טוהג, בואזון הראפיץ, טל בראל, גבאי (שושני), אליה, פיליפצ׳וק, מלניק.

בית״ר ת״א: קורנפיין; ביטון כהן, שבאלוב, סגל, אברהמי (אללוף), רוזן, עמר, סברגל, צלליי פרץ, שוויק, דגאייב; איינבינג, סנדורי (מזוז).

בליגה הארצית

מכבי יפו – הפועל ירושלים
הפועל אשקלון – הפועל טייבה
הפועל לוד – הפועל בת־ים
קרית שמונה – מכבי יבנה
הפועל חיפ – הכח ר״ג
הפועל כפר־סבא – קרית גת
הפועל אשדוד – הפועל חדרה
נס ציונה – שמשון ת״א

בוקוביץ׳ מהכבה לאשדוד

הליגה הלאומית — עונת 1994/95

קבוצה	משׂ׳	נצ׳	תיקו	הפס׳	שערים	הפרש	נק׳
1. בני־יהודה ת״א	4	3	1	0	3—8	5	10
2. ראשון לציון	4	3	0	1	4—9	5	9
3. מכבי תל־אביב	4	2	1	1	2—6	4	7
4. מכבי עירוני אשדוד	4	2	1	1	2—5	3	7
5. הפועל פתח־תקוה	4	2	1	1	6—5	−1	7
6. מכבי חיפה	4	1	3	0	4—6	2	6
7. מכבי פתח־תקוה	4	1	2	1	8—8	0	5
8. הפועל באר־שבע	4	1	2	1	6—6	0	5
9. הפועל בית־שאן	4	1	2	1	4—4	0	5
10. הפועל תל־אביב	4	1	2	1	7—6	−1	5
11. צפרירים חולון	4	1	1	2	8—7	−1	4
12. מכבי הרצליה	4	1	1	2	8—6	−2	4
13. בית״ר תל־אביב	4	1	1	2	5—3	−2	4
14. מכבי נתניה	4	1	0	3	11—7	−4	3
15. הפועל חיפה	4	1	0	3	10—6	−4	3
16. בית״ר ירושלים	4	0	2	2	6—3	−3	2

הליגה הארצית — עונת 1994/95

קבוצה	משׂ׳	נצ׳	תיקו	הפס׳	שערים	הפרש	נק׳
1. הכח רמת־גן	3	2	0	1	4—8	4	6
2. הפועל חדרה	3	3	0	1	5—8	3	6
3. מכבי קרית גת	3	2	0	1	5—8	3	6
4. הפועל לוד	3	2	0	1	5—6	1	6
5. הפועל אשקלון	3	2	0	1	6—4	2	6
6. מכבי יפו	3	1	2	0	1—2	1	5
7. הפועל אשדוד	3	1	1	1	4—6	2	4
8. מכבי יבנה	3	1	1	1	6—7	−1	4
9. הפועל כפר־סבא	3	1	1	1	5—6	−1	4
10. שמשון תל־אביב	3	1	1	1	2—2	0	4
11. הפועל ירושלים	3	0	3	0	6—6	0	3
12. הפועל טייבה	3	0	3	0	5—5	0	3
13. הפועל קרית שמונה	3	1	0	2	8—5	−3	3
14. הפועל בת־ים	3	0	2	1	6—5	−1	2
15. הפועל רמת־גן	3	0	1	2	8—3	−5	1
16. מ.כ. נס ציונה	3	0	1	2	6—1	−5	1

פליישר מנע נסיעה יותר בטוחה להר הגעש היווני

יכולת מעולה של באק ג׳ונסון הותירה את פאוק סאלוניקי על הקרשים. רק ההחטאות האומללות של עופר פליישר מקו העונשין מנעו מהאדומים הפרש גבוה עוד יותר

הפועל ת״א — פאוק 70:82

מאת עמית בן

במשחקה הטוב ביותר העונה הצליחה אמש הפועל ת״א להדהים את אחת מהקבוצות הטובות באירופה, פאוק סאלוניקי, כאשר גברה עליה במסגרת המשחק הראשון של מוקדמות בית רבע הגמר של גביע אירופה לאלופות, בהפרש של 12 נקודות – 70:82 (36:44).

יכולת מצויינת של באק ג׳ונסון בהתקפה (17 מ־20 מהשדה, מתוכם 4 שלשות) ומשחק קבוצתי נפלא בהגנה בראשותם של ליאור ארדיטי, ששיתק את הכוכב היווני, סדלביץ וג׳יימס טורי שלמעשה הוסל כליל את סאביץ׳ המפחיד.

חניכיו של צביקה שרף שלטו בקצב המשחק כבר מפתיחות המשחק, כאשר גלעד כץ הדריך את באק ג׳ונסון להתקפות מתפרצות מול היוונים חסרי האונים.

הפועל הכתיבה את הקצב ובדקה ה־15 היא עלתה ליתרון של 10 נקודות – 23.33 ובדקה ה־19 נרשם הפרש השיא במחצית הראשונה – 31:44, בזכות סיום נהדר של מילטון ואגנר. בשורות היוונים ניתן לציין במחצית זו רק את באורוס שקלע שתי שלשות.

המחצית השניה נפתחה עם פגיעה של סאביץ׳, שאילצה אותו לנטוש את המגרש למשך תשע דקות. כאשר הוא ירד מהמגרש היתה התוצאה 1:55 להפועל, אבל התעוררות של באק ג׳ונסון וג׳יימס טורי הביאו את הפועל עד לשובו של סאביץ׳ בדקה ה־32 ליתרון של 11 נקודות – 51:62.

הפועל המשיכה לרוץ ובדקה ה־36 נרשם הפרש השיא במשחק – 63:76. אולם, היוונים ניצלו ארבע החטאות של עופר פליישר בדקה האחרונה מנעו מהבריז נצחון בהפרש גבוה עוד יותר וכעת יהיה הרבה יותר קשה בהר הגעש היווני.

שפטו: טושב מבולגריה ווויקוביץ׳ מיוגוסלאוויה לעיני 1,000 צופים באוסישקין.

נקודות להפועל: באק ג׳ונסון 41 (9 ריבאונדים), ואגנר 20, טורי 8 (6 ריבאונדים), ארדיטי 7, יאיר, פליישר וכץ 2 כ״א.

נקודות לפאוק: בורוזיס 18, פרלביץ׳ 13, אמגיולאס 11, לאמפלי 8, קורפה 7, סביץ׳ 7, רנטיאס וגלקטארוס 3 כ״א.

באק ג׳ונסון (משמאל) שיגע אמש את היוונים (צילום: א. קפמן)

נבחרה הנהלת תא כתבי הספורט

האסיפה הכללית של תא כתבי הספורט, שליד אגודת העתונאים בתל אביב בחרה אתמול הנהלה לשנתיים הקרובות.

חברי ההנהלה הנבחרים הם: אברהם בן שלום – יו״ר (ידיעות אחרונות), משה כהן – מזכיר (דבר), רון קופמן (הארץ), בני פייסיק (קול ישראל) נבחר למלא מקום חבר הנהלה.

ליגת האלופות

בית א'

● ברצלונה – גלאסגואי	1:2
● מנצ'סטר יונייטד – גטבורג	2:4
● גטבורג – ברצלונה	1:2
● גלאסגואי – מנצ'סטר יונייטד	0:0

הטבלה

1. מנצ'סטר יונייטד	2	2:4	3
2. ברצלונה ספרד	2	3:3	2
־. גטבורג שוודיה	2	5:4	2
4. גלאסגואי תורכיה	2	2:1	1

בית ב'

● דינמו קייב – ספרטק מוסקווה	2:3
● פאריס סן־ז'רמן – באיירן מינכן	0:2
● באיירן מינכן – דינמו קייב	0:1
● ספרטק מוסקווה – סן ז'רמן	2:1

הטבלה

1. פאריס סן־ז'רמן	2	1:4	4
2. דינמו קייב	2	3:3	2
3. באיירן מינכן	2	2:1	2
4. ספרטק מוסקווה	2	5:3	0

בית ג'

● היידוק ספליט – בנפיקה	0:0
● אנדרלכט – סטיאווה בוקרשט	0:0
● סטיאווה בוקרשט – היידוק ספליט	1:0
● בנפיקה – אנדרלכט	1:3

הטבלה

1. בנפיקה ליסבון	2	1:3	3
2. היידוק ספליט	2	0:1	3
3. סטיאווה בוקרשט	2	1:0	1
4. אנדרלכט בלגיה	2	3:1	1

בית ד'

● איאקס אמסטרדם – מילאן	0:2
● קזינו זלצבורג – א.א.ק אתונה	0:0
● מילאן – קזינו זלצבורג	0:3
● א.א.ק אתונה – איאקס	2:1

הטבלה

1. איאקס אמסטרדם	2	1:4	4
2. מילאן איטליה	2	2:3	2
־. א.א.ק אתונה	2	2:1	1
4. קזינו זלצבורג	2	3:0	1

יוהאן קרויף, מאמן ברצלונה

מישל פרודום, שוער בנפיקה

יארי ליטמאנן, חלוץ איאקס

איך נראית המפה האירופית

אחרי שני מחזורים תפסו כמה קבוצות עמדות זינוק טובות לשלב רבע הגמר: שתי היחידות שצברו את מלוא הנקודות – פאריס סן־ז'רמן ואיאקס – ובן, מנצ'סטר יונייטד, מילאן ובנפיקה. עם זאת, צריך לקחת בחשבון קבוצות מנוסות, שעשויות לייצב שורות עם הזמן, כמו באיירן וברצלונה

ליגת האלופות בכדורגל

מאת ניסן פרידמן

שני מחזורים מאחורינו בליגת האלופות בכדורגל. האם אפשר להסיק מסקנות ראשונות ולהצביע על המועמדות לזכיה בכתר האירופי?

שתי קבוצות בלבד, מבין ה־16 שמשתתפות בליגת האלופות המכובדת, השיגו עד כה את מלוא 4 הנקודות. ובהכרח, אלה שתי קבוצות שניצחו גם בבית וגם בחוץ.

בבית ב' עשתה זאת אלופת צרפת, פאריס סן־ז'רמן, ובבית ד' רשמה 100% גם האלופה ההולנדית, איאקס אמסטרדם.

בעוד שלקבוצה הצרפתית צבע טרי בגביע האלופות, הרי שהקבוצה ההולנדית סוחבת על גבה היסטוריה ארוכה ומפוארת. בתחילת שנות ה־70 הוביל יוהאן קרויף את איאקס לשלוש זכיות רצופות בגביע אירופה לאלופות.

כיום, מתקשה אותו קרויף להוביל כמאמן את ברצלונה. סגנית אלופת אירופה נראית רע מאוד בשבועות האחרונים הן בליגה והן באירופה.

סן־ז'רמן בהחלט הפכה השנה למועמדת רצינית לזכות בכתר. היא עשויה להיות הקבוצה הצרפתית השניה, אחרי מארסיי, לזכות בגביע היוקרתי ביותר באירופה. עם הבראזילאי ראלדו המצוין במרכז השדה והכוכב השובב של נבחרת צרפת, דייויד ז'ינולה בחוד ובאגפים, יש כיום לפאריס קבוצה מאוזנת וחזקה ביותר.

במחזור הראשון הרשימו הצרפתים בנצחון קליל על באיירן מינכן 0:2. נכון, שבפארק דה־פרינס המפורסם, בו השיגה נבחרת ישראל את הגדול בנצחונותיה בכל הזמנים (2:3 על צרפת) הרגישו הפאריסאים כמו בבית ונהנו מיתרון מסוים, אך היתרון האיכותי בשדה היה מעבר לזה.

הצרפתים הציגו משחק שוטף, מתואם ואלגנטי, והציגו לעתים את הגרמנים בכלי ריק. השבוע ראינו שהגרמנים התקשו גם בבית לגבור על דינמו קייב הצעירה. במשחק זה שלטו הגרמנים במרכז השדה ויזמו התקפות, לאחר ה־0:1 המהיר שכבש שול־כבר בדקה ה־9. אך רוב ההתקפות היו חסרות תכלית.

הכל שהאוקראינים שיחקו מבוקר ופתוני, מה גם ששיחקו ב־10 שחקנים אחרי הרחקתו של מיזין. אגב, החלוץ הצרפתי ז'אן־פייר פאפן עדיין פצוע ולדעתי, הגרמנים לא עשו עסק טוב כשרכשו את החלוץ הבעייתי המזדקן.

נחזור להולנדים. איאקס נראתה מצויין בשני המשחקים הראשונים, אך עדיין לא הייתי מהמר עליה כאלופת אירופה הבאה. איאקס עדיין צריכה להוכיח, כי יש לה את האופי והכח הנפשי להתמודד במשך עונה שלימה בליגה ובאירופה.

לאיאקס עדיין אין שחקנים בעלי שיעור הקומה של קרויף או מרקו ואן־באסטן. פראנק רייקארד חזר לקבוצה ומעניק השראה. לטובתו יש חשיבות, אם כי זה אינו אותו קשר נפלא ושורף שטחים כמו בעבר.

בעוד שהפיני יארי ליטמאנן ממשיך להבקיע במדי איאקס ונחשב לאחד החלוצים הטובים כיום ביבשת, הרי שאת שער הנצחון להולנדים הבקיע פטריק קלייברט ממוצא סורינאמי. אולי הוא הגולים התרש של הולנד. רק בן 18 וכבר מפגין כשרון ובטחון אדירים.

בגלל הסגנון הסוחף והאלגנטי של איאקס אני מקווה שהיא תמשיך לרוץ עד לשלבים הגבוהים. בכלל לא איכפת לי שהיא תזכה בגביע.

שתי הגדולות של אשתקד, האלופה מילאן וסגניתה ברצלונה, עדיין מדייפות בליגה ובאירופה, אם כי מילאן רשמה השבוע 0:3 ביתי על קזינו זלצבורג. האלופה האוסטרית, שעלתה לליגת האלופות בעקבות נצחון כפול על מכבי חיפה שלנו, אינה מספיק טובה ברמה הגבוהה ביותר של היבשת.

האוסטרים מערערים על ההפסד בסך סידו בגלל הבקבוקים שנזרקו מהיציע ופגעו בראשו של שוערם קונראד. האם מדובר בהתחזות בנוסח השוער הצ'יליאני מול בראזיל? כך, לפחות, טוען המאמן האיטלקי פאביו קאפלו, החושש לאבד נצחון כה גדול.

בעוד שהליברו התותיק פרנקו בארזי נפגע שוב ההחלה, הצטיין החלוץ מרקו סימונה בכבשו צמד.

אבל, שימו לב: רק 22,000 צופים נכחו במשחק הזה. אפשר היה לערוך אותו בבלומפילד.

מה הסיכויים של מילאן לזכות בפעם השישית באליפות אירופה? קצת פחות טובים מלפני שנה, אך עדיין סבירים. במהלך העונה מסוגלת מילאן לייצב את שורותיה ולחזור לעצמה. ומי כמו האלופה האיטלקית והאירופית מסוגל להתמודד במצבי לחץ ולאורך זמן.

כתבתי כבר כ־500 מילה ועדיין לא הזכרתי את השדים האדומים מאנגליה. כן, הם עדיין מועמדים חמים לזכיה בכתר, אבל המשחק שלשום בתורכיה ראוי להימחק מהזכרון. 0:0. למרות הלחץ והמתח באיצטדיון שער אחד היה פותח את המשחק, והיו הזדמנויות לשתי הקבוצות. אך קורה שמשחק מתפתח בצורה שלילית כזאת ובכל שהדקות חולפות, מעדיפות הקבוצות לשמור על שער נקי ולא להסתכן במשחק פתוח מדי ולהפסיד.

בכל זאת, נזכור למנצ'סטר יונייטד את ה־2:4 המרשים על גטבורג לפני שבועיים. אז היו ריאן גיגס, קאנצ'לסקיס, שארפ ואינס בשיאם. כדורגל שוטף, חזק, מאורגן וקטלני. ביכולת כזאת מנצ'סטר יכולה וצריכה סוף־סוף לזכות בכתר האירופי הראשון שלה מאז ימי בובי צ'רלטון, דניס לאו וג'ורג' בסט 1968.

אז הביטו השדים האדומים את בנפיקה ליסבון של אוסביו הגדול וקיים סיכוי שהגמר הקלאסי הזה ישוחזר השנה. בנפיקה עם הארגנטיני קלאודיו קאניג'ה (כבש צמד השבוע) תמיד היתה קבוצה טובה ובעלת סגנון נאה לעין.

ובכן, מי מהקבוצות הנ"ל המועמדות הרציניות ביותר לזכיה? נעבור בין הבתים ונבחן קודם מי יעלה לרבע הגמר.

מבית א' אני מהמר על מנצ'סטר כעולה בטוחה. העולה השניה תיקבע מבין גטבורג וברצלונה.

השבוע ניצחו השוודים בביתם 1:2, אחרי פיגור 1:0, משער נצחון של הדקה האחרונה. כמו נבחרת שוודיה, גם גטבורג אינה קבוצה מבריקה, אך מדובר באוסף שחקנים אתלטים, מהירים וחזקים גופנית ונפשית. קשה לנצח אותם.

בשבועות הקרובים נראה אם קרויף מסוגל לייצב קבוצה מנצחת עם כל הבעיות והפציעות. רומאריו עדיין נח על זרי הדפנה וכרגע עושה רושם של שחקן שגמר את החשק לשחק אחרי הזכיה בגביע העולמי במדי נבחרת בראזיל. כשרואים אותו על המגרש נדמה שמדובר בצל שלו ולא בו עצמו.

ההגנה, שנה ראשונה לאחר תקופה ארוכה ללא השוער אנדוני זוביזארטה, הפכה לחוליה החלשה בקבוצה. ההולנדי רונלד קומאן כבר לא מה שהיה, אבל קשה למצוא לו תחליף. מצד אחד, אינו תורם מה שתרם עד לפני שנתיים־שלוש, אך מצד שני, לך תמצא ליברו אחר ברמה ובביטחון שלו.

בחוליית הקישור עושה גיורגי האג'י הרומני עבודה גדולה, אבל עדיין לא התאושש לחלוטין מפציעתו. שלשום הוצא במוצאית ומאותו רגע בעלם מרכז השדה. ילד הפלא גוארדיולה עדיין לא מסוגל להריץ קבוצה ברמות הגבוהות האלה.

בית ב': כאן נראית פאריס סן־ז'רמן כעולה בטוחה. לדעתי באיירן תעלה גם היא, אם כי דינמו קייב מסוגלת להולל הפתעה. השאלה איך יתפקדו האוקראינים לאורך זמן.

בית ג': בנפיקה עולה ואחריה יהיה מאבק בין אנדרלכט הבלגית והיידוק ספליט, שמנסה להחזיר לצמרת את הכדורגל היוגוסלאבי, הפעם בשם הקרואטים.

בית ד': התמונה ברורה. מילאן ואיאקס עולות.

אז בין שמונה הגדולות נקבל את מנצ'סטר, ברצלונה, סן־ז'רמן, באיירן, בנפיקה, אנדרלכט, מילאן ואיאקס. מה הלאה? יש זמן לחשוב.

לותר מתיאוס, קפטן באיירן

ערעור זלצבורג ידון ב־6 באוקטובר

דובר אופ"א: נצחון מילאן עלול להתבטל

פרשת הבקבוק שפגע בראשו של שוער קזינו זלצבורג, קונראד, ממשיכה להכות גלים ועלולה לבטל את ה־0:3 הביתי שהשיגה אלופת אירופה על האלופה האוסטרית, שהדיחה בשלב הקודם את מכבי חיפה מישראל ● מתח באירופה לקראת שמיעת הערעור

דובר של אופ"א אמר אתמול בברן כי נצחונה של מילאן על אלופת אוסטריה זלצבורג עלול להתבטל, אם יתקבל ערעורם של האוסטרים הטוענים שבקבוק פגע בראשו של שוערם. לדברי נציג אופ"א עשויה ועדת המשמעת להחליט על נטילת הנצחון מהאיטלקים והעברתו לאוסטרים, כנצחון טכני. כן קיימת אפשרות לקיום משחק חוזר.

ועדת המשמעת של אופ"א תפגש ב־6 באוקטובר כדי לשמוע את הערעור האוסטרי. שוערה של זלצבורג, אוטו קונראד טען כי בקבוק פלסטי מלא במים פגע בראשו מיד אחרי שמילאן הבקיעה את שערה הראשון. השוער עוד הספיק לספוג שער שני לפני שהוחלף בדקה ה־59. הוא הובהל לבית חולים ונשאר שם גם לאחר שחבריו עזבו את איטליה.

● בנין היא המדינה השביעית שפרשה ממשחקי אליפות אפריקה 1996. לא נמסרה סיבת הפרישה, אך נראה כי מדובר בקשיים כלכליים המונעים מנבחרת בנין לצאת למשחקי החוץ. לאחר הפרישה נותרו בבית אליו שובצו מלכתחילה שבע נבחרות, רק שלוש: בורקינה פאסו, חוף השנהב ומרוקו.

● לו מקארי חזר לנהל את קבוצת סטוק סיטי מהליגה האנגלית הראשונה. מקארי כבר ניהל בעבר שנתיים את הקבוצה והוליכה לאליפות הליגה השניה, לפני שעבר לגלאזגו סלטיק שפיטרה אותו לאחר 11 חודשי עבודה.

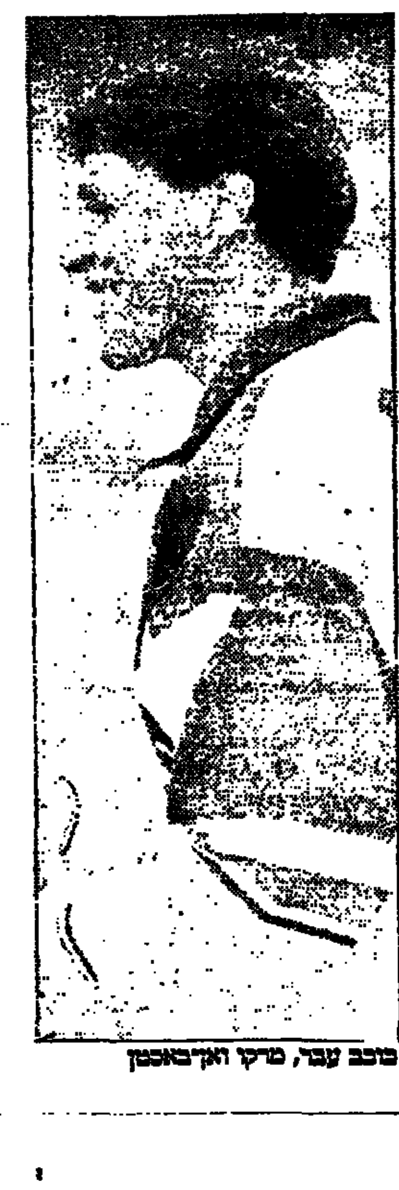
כוכב עבר, מרקו ואן באסטן

מי ומה במשחקי אסיה

הירושימה: עיר בת 900,000 תושבים, ממוקמת 687 ק"מ דרומית מערבית לטוקיו, על האי המרכזי של יפאן, הונשו.

ב־6 באוגוסט 1945 היתה לעיר הראשונה שספגה פצצת אטום, מידי האמריקאים. הפצצה קטלה 140,000 איש והחריבה את העיר כמעט לחלוטין.

אחרי המלחמה נבנתה מחדש והפכה לעיר מודרנית.

האירוע: משחקי עמי אסיה נערכו לראשונה בבירת הודו, ניו־דלהי, ב־1951, בהשתתפות 11 מדינות.

מאז הם נערכים אחת לארבע שנים, במתכונת של משחקי קיץ הודיה, כמו המשחקים האולימפיים.

הענפים: ייערכו תחרויות ב־34 ענפי ספורט, בהם יוענקו 337 מדליות זהב.

במוקד יעמדו תחרויות האתלטיקה, השחיה והכדור, אך יתקיימו גם תחרויות בענפים ייחודיים כמו קאבאדי.

ישראל: ישראל השתתפה במשחקי עמי אסיה עד 1974. החרם הערבי והאיסלאמי הרחיק את ישראל מיבשת אסיה. במשחקי 74 בטהרן כבר חשו הישראלים על בשרם את השנאה. נבחרת הכדורגל נוצחה בגמר על ידי המארחים האיראנים, והכדורגלים סיפרו על אווירת טרור ופחד.

במשך השנים עברו ענפי הספורט הישראלים, בזה אחר זה לאירופה, האחרון שבהם היה הענף הפופולארי ביותר – הכדורגל.

לספורטאי ישראל היתה עדנה באסיה. נבחרות הכדורגל והכדורסל זכו במדליות קבועות.

אסתר רוט־שחמורוב קטפה את ראשית המוניטין שלה בהיותה אלופת אסיה. עוד אתלטים כמו חנה שזיפי ואביבה בלאס זכו במדליות.

גם בשחיה זכינו בהישגים, עוד לפני העידן הסיני. דני ברגר זכה בזהב באליבה מסגנון גישה בגב.

נבחרת השחייה הנשית הסינית. איך אפשר לגבור על הסיניות?

הרמוניה נוסח הירושימה

תחת הסיסמה "הרמוניה אסיאתית", אבל בצל סכסוכים בין־לאומיים רבים, יוצאים מחר לדרך משחקי אסיה ה־12 בעיר האטום היפאנית, הירושימה, בהשתתפות 5000 ספורטאים ● עיראק וצפון קוריאה הוחרמו, סין איימה להחרים בגלל פלישה והיפאנים ניסו לתווך ולהקנות אווירת אחווה למשחקים ● וכל זאת, מבלי לתת עדיין את הדעת לבעיית הסמים, שאיש אינו בטוח כיצד היא תתפתח בתחרויות ● הסינים מתעתדים ליטול את מירב של המדליות, לפני הקוריאנים והמארחים ● שאר מדינות היבשת, בהן חמש חדשות מתוצרת בריה"מ לשעבר, ישלימו את התפאורה

משחקי עמי אסיה

מאת שמואל מור

תחת הסיסמה "הרמוניה האסיאתית", יוצאים מחר לדרכם, בהירושימה, יפאן, משחק עמי אסיה ה־12, המבטיחים להיות מעבר לאירוע הספורטיבי, גם חגיגה של שיתוף פעולה ואחוה.

ספורטאים ועסקנים מ־42 מדינות, ותיירים רבים מבטיחים להעניק למשחקים אווירה מיוחדת.

אבל, מתחת לפני השטח לא הכל מתנהל בצורה חלקה. איומים על החרמת המשחקים, שמועות על שימוש בסמים ופוליטיזציה, חברו יחדיו כדי לזעזע את אווירת הביחד ולא לחינם טען יו"ר הפרלמנט של טאיוואן כי "משחקי אסיה אינם רק ספורט".

עיקר המאבק, ערב הדלקת לפיד המשחקים, התנהל בין בייג'ינג וטייפה, סביב השאלה האם יוזמן נשיא טאיוואן לי טנג־הוי כאורח המועצה האולימפית של אסיה.

תחת מכבש הלחץ שהפעילו נציגי סין, הודיע לי כי הוא יישאר בבית. זאת מכיוון, הסינים מסרו הבמשמעית כי יחרימו את המשחקים אם יוזמן הנשיא הטאיוואני, ומאחר שסין היא המשלחת החזקה ביותר למשחקים, היה ברור שאין באמת יוצגו ברמה.

ליפאנים לא היה קל. קשרי הכלכלה עם טאיוואן מחייבים מהם התחשבות מהסינים מאידך, הכניסו אותם לקונפליקט. אבל הם השתדלו להישאר נייטראלים ולא להביע דיעה. הטאיוואנים לא קיבלו את עמדת היפאנים, וטענו כי "יפאן חייבת להפסיק להבטע ללחץ הסיני", ועוד הוסיפו ואיימו להחרים מכבי יפאנים.

ההיסטוריה של המשחקים יודעת לספר כי, העימות בייג'ינג־טייפה אינו חדש. ב־1973 דחו הסינים את טאיוואן מחוץ למשחקים ע"י נטילת הכבוד האוקסקלוסיבי להופיע תחת השם סין.

זה אלף יישמע אירוני, אבל טאיוואן שבה למשפחה האסיאתית במשחקי 1990 בבייג'ינג, תחת השם טייפה הסינית.

אבל, זה רק סכסוך אחד מני כמה. עיראק, לדוגמא, לא הוזמנה למשחקי הירושימה, שבגרות לאירוע לפני ארבע שנים, אך ההזמנה קשורה לפלישה העיראקית לכווית ב־1990.

שייח אחמד אל־פהד אל־סבאח, נשיא הוועד האולימפי האסיאתי, שהוא במקרה גם בנו של שליט כווית, היה האיש שלקח על עצמו את ההחלטה שלא להזמין את הפולשים העיראקים.

נעדרת נוספת היא, כמובן, צפון קוריאה. אבל זה צפוי ואיש לא ציפה שמדינה זו תשגר את נציגיה למשחקים. זה, אגב, פתר למארגנים כאב ראש רציני ומנע מהם להתעמת עם הדרום קוריאנים, האמורים להוות את אחת המשלחות הדומיננטיות והאטרקטיביות במשחקים.

הפוליטיזציה בספורט, שבאה לידי ביטוי בצורה רצינית לקראת המשחקים, גרמה כאמור צרות צרורות למארגנים, שהעדיפו יותר מפעם אחת, כי הם מנסים להשאיר את הפוליטיקה בחוץ, אך מסתבר שלא היה כיסוי להצהרות.

קרוב ל־5000 ספורטאים יטלו חלק במשחקים, בענפים שונים ומגוונים. לצד ענפים מוכרים, המשתייכים למשפחה האולימפית, ייערכו תחרויות גם בענפים ייחודיים לאסיה.

לראשונה מזה 20 שנה יותרו למשחקים ספורטאי קמבודיה. כמו כן, יופיעו לראשונה נציגים של חמש מדינות חדשות, שקמו על שברי ברית המועצות, וביניהן קזחסטן וקירגיזסטן.

אם לא יהיו הפתעות של הרגע האחרון, אמורה סין להיות הנבחרת שתביא הביתה את מטען המדליות הגדול ביותר. במשחקי 1990 צברו הסינים 341 מדליות, כולל 183 מזהב. דרום־קוריאה דורגה שניה עם שלל של 181 מדליות ויפאן שלישית עם 174.

אצל הסינים כדאי, כמובן, לשים לב לנבחרות השחייניות והקופצות למים, שבוודאי לא יותירו פירורים ליריבותיהן.

הן עלולות להחזיר לכותרות את סיפור הסמים, למרות שלא הוכח עדיין דבר, אך הנושא ממשיך לרדוף אותן.

מהוועדה המארגנת נמסר כי לא ייערכו בדיקות סמים מיוחדות לסיניות, מעבר לבדיקות שיעברו כל הספורטאים, שיטלו חלק בתחרויות בהירושימה.

בוקה הביסה את פאנרול ועלתה שלב

סופרקאפ

קבוצת בוקה ג'וניורס הסבה מעט נחת לאוהדיה כשגברה על פאנרול מאורוגוואי 1:4 והעפילה לסיבוב השני של הסופרקאפ הדרום אמריקאי, תוך שהיא מבקיעה שלושה שערים תוך 15 דקות.

קבוצתו של מאר לואיס מנוטי שאיכזבה לאורך כל השנה, ספגה שער מרגלי אגילרה, בדקה ה־39 והגיבה בשער משווה מרגלי רובן דה מילכה עם השריקה למחצית. במחצית השניה הבקיעה הקבוצה הארגנטינית שלושה שערים מרגלי קמינה (76) פיקו (82) ומאורי (86) כדי לנצח בסיכום הכללי 2:4 ולשחק בסיבוב השני נגד בת ארצה ריבר פלייט.

האלופה סאו פאולו העפילה לסיבוב השני לאחר תיקו 1:1 נגד אתלטיקו נסיונל מקולומביה. פלהינה הבקיע את השער לברזילאים בדקה ה־79 לאחר שסרנה קבע יתרון מוקדם לאורחים כבר בדקה הראשונה ממגרל.

נציגה ברזילאית נוספת פלאמנגו, הודחה ע"י אסטודיאנטס הארגנטינית לאחר הפסד 2:0.

פריירה (29) ומגרז (58) הבקיעו למנצחים.

בבואנוס איירס נפרדו ארגנטינוס ג'וניורס וקולו קולו מצ'ילה בתיקו 1:1 כבסיכום הכללי מנצחים הצ'יליאנים 2:4.

לסיבוב השני העפילו עוד אינדפיינטה (ארגנטינה), קרוזיירו (ברזיל), ריבר פלייט (ארגנטינה).

● מרקו איטון, ה"סנטר" הענקי של קבוצת יוסה ג'ון, הידוע בכינויו ה"ענק" הודיע אתמול על פרישתו מכדורסל מקצועני בגלל בעיות בריאות. איטון הסובל ממצפיה מזה זמן רב לא שיחק כמעט בעונת 1993/94.

● כדורעף. באליפות העולם בכדורעף, שנפתחה אתמול בצהריים באתונה:

קובה – דרום קוריאה 2:3; רוסיה – אלג'יריה 0:3; בולגריה – יפאן 1:3; ארה"ב – גרמניה 1:3.

هنترا صن الاصل

מפגר בן 26 נשלח לכלא לאחר שלא נמצא לו מקום במוסד מתאים

(ע). – צעיר בן 26 מאריאל, הסובל מנכות פסיכיאטרית, נשלח אתמול לכלא, לאחר שלא נמצאה לו מסגרת טיפולית הולמת וגם הרשויות הסוציאליות שניסו לטפל בו, הרימו ידיים. הצעיר הועמד לדין באשמה של התפרצות לחנות תכשיטים וגניבת רכב.

ביולי השנה הוא הורשע בדין על ידי שופטת השלום בתל אביב, ברכה אופיר-תום. השופטת ציינה, כי מדובר בבחור גבולי, אשר אולי מוטב היה להימנע מהרשעתו עקב אחריות מופחתת שיש לייחס לו, אלא שבמצב המשפטי הנוכחי אין מנוס מהרשעתו.

הסניגורית טענה כי למורשע נכות פסיכיאטרית של 100 אחוזים ועליו לקבל טיפול על ידי הגורמים הסוציאליים. עוד טענה, כי מרשה נפל בין הכיסאות ואין החברה ומוסדותיה משכילים למצוא לו את מקומו הראוי.

במהלך המשפט נטען, כי מוסד כפר נחמן סירב לקבל את הנאשם שהופנה לשם על ידי בית המשפט, לאחר שהורשע בתיק אחר ונידון ל-6 חודשי מאסר במוסד זה. הנאשם הגיע לבית החולים 'גהה', אשר סירב אף הוא להמשיך ולהחזיקו וכך שב ונתגלגל לרחוב ושב לסורו, נאמר בתוך בית המשפט.

השופטת ברכה אופיר ביקשה מהנהלת מוסד כפר נחמן להבהיר לה, כיצד זה קורה שהנאשם אינו נמצא במקום כו קבע בית המשפט, כי עליו לשהות ומגיע שוב למצבים בלתי אפשריים, בהם הוא חוזר ופוגע בעצמו ובסביבתו.

השופטת ציינה, כי בעוד בית החולים הפסיכיאטרי טוען, כי הנאשם כשיר לעמוד לדין ולשאת בעונש מבחינת מצבו הנפשי, וכי מקומו במוסד למפגרים, קובעת הוועדה לטיפול במפגר, כי אינו שייך למסגרת הטיפול במפגר.

השופטת הדגישה, כי כל נסיונותיה לנסות ולסדר מקום לנאשם במקום אחר, שאינו בית הסוהר, עלו בתוהו, לא נותר לה אלא לגזור את דינו כדינו של כל נאשם מן השורה שנסיבותיו האישיות אינן חורגות מן המקובל.

השופטת הביעה את צערה, כי זהו המצב במקומותינו, כאשר אדם בעל אחריות מופחתת, נידון כמי שאחריותו מלאה. השופטת גזרה על הנאשם ארבעה חודשי מאסר בפועל והורתה למנהל בית הסוהר להחזיקו במחלקה הפסיכיאטרית של בית הסוהר.

עו"ד יעקב קרוסהר הובא למנוחות

הפרקליט החליט לשים קץ לחייו כשהתברר שהניתוח שעבר – נכשל

מאת אמיר רוזנבליט

במעמד שר המשפטים, דוד ליבאי, פרקליטת המדינה, דורית ביניש, וכל הצמרת המשפטית בדרום המדינה, הובא אתמול למנוחות בבית העלמין החדש בבאר שבע, עו"ד יעקב קרוסהר, שהיה פרקליט מחוז הדרום יותר מעשרים שנה.

עו"ד קרוסהר בן 63, שם קץ לחייו כאשר ירה לעצמו כדור בראש על חוף הים ביפו. בצוואתו כתב כי החליט לעשות זאת לאחר כישלון הניתוח שעבר באחרונה.

שר המשפטים, דוד ליבאי, אשר זכה בעבר הרחוק, בהיותו פרקליט פרטי, להתמודד מול עו"ד קרוסהר, ספד למנוח וחלק שבחים לכישוריו, חריפותו וכושר הניתוח המעולה שלו.

"עו"ד קרוסהר היה מבכירי הפרקליטים בארץ. הוא הפך לסמל, העמיד הרבה תלמידים והיה מעמודי התווך של עשיית הצדק והמשפט בדרום", אמר השר ליבאי.

סגנו וממלא מקומו בפרקליטות מחוז הדרום, עו"ד זאב למפ, אמר כי קרוסהר דאג לכל צרכי העובדים בפרקליטות, אולם הוא לא שיתף את העובדים במשברים הקשים שעבר לאחרונה.

משפט דרעי

האדריכל גורלי העיד על שיקולי משרד השיכון בהפיכת הר שמואל ליחידת נוף

(ע). – האדריכל נחמיה גורלי שהיה אדריכל הפרוייקט בהר-שמואל מטעם משרד השיכון, העיד אתמול במשפט דרעי לגבי שיקולי משרד השיכון ושיקוליו שלו בכל הנוגע להחלטת המשרד לקבוע את אזור הר-שמואל כיחידת נוף, ועל האיסור על בעלי האדמות להשתמש באדמתם לבנייה למגורים.

האדריכל גורלי אמר בעדותו שאי האפשרות לשלב ערכי נוף עם בנייה למגורים בפרוייקט הביאה אותו לגבש תוכנית שעיקרה שימור הר-שמואל כיחידת נוף.

העד הוסיף כי הבין שתוכניתו של האדריכל שקדם לו במשרד השיכון לא סיפקה את המשרד, בשל מיעוט שטח שיועד בה לנוף. לכן הופסקה ההתקשרות בין המשרד ובין אותו אדריכל, הסביר.

גורלי הוסיף כי נושא של פיצוי בעלי קרקע במקרה של שינוי ייעודה על ידי החלפת קרקעותיהם בקרקע במקום אחר הינה "כלי תיכנוני מקובל". הוא עצמו צידד בכך אם כי לא ראה את עצמו כמי שצריך להתחשב בעלות הפיצויים הללו למדינה.

התביעה טוענת כי בשנים 84-1983, בזמן שדרעי וחבריו רכשו את האדמות בהר-שמואל מעמותת מדרשת ברסלב, היו אלה אדמות שיועדו ליחידת נוף. נטען, כי דרעי ניסה בצורה לארגונית לשנות את ייעודן, כדי שיתאפשר לו ולחבריו לבנות במקום.

דרעי טען כי כשקנה את האדמות היו אלה קרקעות לבנייה ואילו החלטת משרד השיכון לייעדן לנוף, באה רק לאחר מכן. הוא טען שהיתה לו הזכות לנסות ולשנות את החלטת המשרד בדרכים לגיטימיות, או לחילופין, לקבל קרקע במקום אחר וכך עשה.

בא כוחו של דרעי, עו"ד דן אבי-יצחק, אמר בסיום הדיון לשופטים יצחק צמח, מוסיה ארד ומרים נאור, כי ביצע את חקירתו הנגדית של גורלי, "בדרך שיטתית" כיוון שלא היה לו זמן מספיק לעיין בחומר. לפיכך, ביקש מבית המשפט כי יתיר לו לשאול את גורלי שאלות נוספות בהמשך המשפט.

27 חודשי מאסר לבן 21 שדקר בן גילו בעינו בעמק האלכוהול בחיפה

מאת אורי שרון

יוסף גבאי, בן 21, מקרית חיים, נדון אתמול בבית המשפט המחוזי בחיפה ל-27 חודשי מאסר, לאחר שהורשע בדקירת צעיר בעינו.

התביעה טענה שהמקרה אירע בשלהי אפריל אשתקד ב"עמק האלכוהול" במפרץ חיפה. גבאי ביקש להיכנס בשעה 3 לפנות בוקר עם חברתו למועדון ה"פלאדיום", כאשר נתגלע ויכוח בינו לבין צעיר בן גילו, אלברט זיזוב מקרית מוצקין. לפתע הטיח זיזוב מכת אגרוף בפניו של גבאי, אך הלה לא הגיב.

לאחר מכן נערכה בין השניים "סולחה" במועדון, כאשר מאוחר יותר ביקש זיזוב מגבאי לצאת עימו החוצה. השניים יצאו אל מחוץ למועדון, שם חזר זיזוב והלם בפני יריבו. זה נטל שבר בקבוק ודקר את תוקפו בעינו הימנית.

זיזוב הובהל זב דם לבית החולים "רמב"ם" בחיפה. הוא איבד את ראייתו בעינו הפגועה, עבר סדרת ניתוחים וטרם סיים את טיפוליו.

השופט המחוזי מיכה לינדנשטראוס גזר על הדוקר שנתיים מאסר בפועל, הוסיף עליהן שלושה חודשי מאסר שהיו תלויים נגדו על תנאי מהרשעה קודמת וגם גזר עליו שלוש שנות מאסר על תנאי.

היורה הגיע

כביש הערבה נסגר לתנועה עקב שטפונות

אמיר רוזנבליט, עתי"ם

כביש הערבה נסגר אמש לתנועה עקב שטפונות עזים שירדו באזור החל מאתמול אחר הצהריים. הגשמים ירדו גם בעיר אילת.

מהמשטרה נמסר, כי נחל נקרות, כשלושים וחמישה קילומטרים מדרום לצומת ערבה, עלה על גדותיו, והציף את האזור.

המשטרה הזהירה את הנהגים משטפונות בנחלים לאורך כביש הערבה. במקרה של שטפון, יש להמתין עד שתיפסק זרימת המים בנחלים.

נהגים שיצאו אמש מאילת צפונה, נאלצו לשוב על עקבותיהם.

דחפורים עסקו אמש בפינוי קטעי כביש שנחסמו.

מאת אמיר רוזנבליט

בעקבות גשמים שירדו אתמול בערבה, הוצף אתמול כביש הערבה בכמה קטעים. נחל

נקרות, שנמצא כ-35 קילומטרים דרומית לצומת הערבה. בעקבות השטפונות באזור, קיבוץ יטבתה, נסגר כביש הערבה לתנועה לכיוון אילת וצפונה.

ב"ה

זמני הדלקת נרות

כ"ה בתשרי תשנ"ה

פרשת בראשית

כניסה		מוצ"ש	
ירושלים	4.49	ירושלים	6.01
תל-אביב	5.07	תל-אביב	6.03
חיפה	4.58	חיפה	6.02

נפתח פסטיבל התיאטרון והאמנות הפלסטיני הראשון בנצרת

מאת מוחמד חליליה

בנצרת נפתח אתמול פסטיבל התיאטרון והאמנות הראשון בחסותו של שר התרבות הפלסטיני, יאסר עבד רבו, בהתלהבות ספונטנית של תיאטרון מבנות שנעמדו ברחובות העיר. הפסטיבל ימשך 3 ימים ובמהלכו יתקיימו הצגות והופעות של שחקנים ואמנים ערבים ויהודים בשלושה מקומות מרכזיים בעיר, ביניהם להקת "הבירה הטבעית". כן תתקיים תערוכה של אמנות ועבודות יד. במרכז התרבות העירוני הוקם אוהל בדואי (המאהיפה) מסורתי. הפסטיבל נושא את שמו של ראש העיר המנוח ח"כ תופיק זיאד.

6 חודשי מאסר לגונב סכיני גילוח

(ע). – אנדרי בוטניק, בן 25 מאשדוד קיבל עונש של ששה חודשי מאסר על גניבת ארבע חפיסות של סכיני גילוח, אותם גנב בקניון "לב אשדוד". על הנאשם הוטל בעבר עונש מאסר על תנאי על עבירה דומה.

בוטניק טען אתמול בבית המשפט: "אני מצטער, לא היתה לי שליטה על מעשי. תנו לי צ'אנס אחרון".

נציג המשטרה טען, כי הנאשם מסוכן לציבור.

השופט חביב עמר הדגיש בהחלטתו, כי הנאשם לא התחשב בעובדה שחרב מונחת על צוארו ושב לגנוב סכיני גילוח. הוא הפעיל לו את עונש המאסר על תנאי של ששה חודשים. "רק מאסר בפועל ימנע ממנו לשוב לסורו", ציין השופט.

"כשאני רואה את ביה"ס המלא הזה, אני חושב כמה הרבה צריך עוד להשקיע במערכת החינוך הכללי ברחובי ישראל", אמר אתמול נשיא המדינה עזר ויצמן, בביקורו בביה"ס התיכון למדעים ואמנויות בירושלים. בביה"ס לומדים, בתנאי פנימייה, 189 תלמידים, במגמות מדעים, אמנות ומוסיקה (צילום: פלאש 90)

עורך דינו של דיניץ מאשים את עד התביעה בהכנת מסמך שקרי ומגמתי

(ע). – ויכוחים קשים התעוררו אתמול בין הסניגור, עו"ד אורי וגמן, לעד התביעה הראשון, נדב שוקרון, במשפטו של יו"ר הנהלת הסוכנות, שמחה דיניץ.

שוקרון הוא מנהל החשבונות שהעלה את החשדות הראשונים לחריגות בחשבון ההוצאות של שמחה דיניץ.

עו"ד וגמן אמר אתמול במשפט לשוקרון, "דו"ח ההוצאות הוכן על ידך ב-8.1.92, שישה ימים לאחר מכן היה הדו"ח כבר בידי העיתונאי יותם נבין מ'ידיעות אחרונות'. אני סבור, כי סיכום ההוצאות של דיניץ נעשה בזדון, כדי שיהיה לעיתונאי מה לפרסם בתיקשורת. המסמך נעשה בזדון על ידך, כדי שישמש כלי בידי מישהו אחר".

עו"ד וגמן המשיך, "הרישום הזה עושה רושם שהיו"ר הוציא סכומים גדולים יחסית, שלא הוצאו למעשה בנסיעות שבהן נאמר שהוצאו". המדובר בשלוש נסיעות שערך דיניץ לארה"ב, איטליה ופולין. בדברי שוקרון ביום א' נאמר, כי בנסיעות אלה הוצאו סכומים של אלפי דולר.

ההגנה טוענת, כי בפולין לא הוצא אפילו דולר ובאיטליה, למשל, הוצא סכום קטן יחסית, של 256 דולר. שוקרון הסביר את ההפרש בכך שאת החיובים של כרטיס האשראי, מסוג "אמריקן אקספרס" הוא מקבל בעבור זמן. כיוון שקיבל חיובים שהתייחסו לחודש מסויים, התאים את הסכומים שהתקבלו ללוח הנסיעות של דיניץ בחודש זה.

לא רציתי להיות נודניק

עו"ד וגמן גם התריס נגד העד שוקרון, שטען כי חשש לאבד את מקום עבודתו אם יבקש הבהרות להוצאות החריגות. הוא אמר לו, "איך יתכן שפחדת מהיו"ר - אבל לא פחדת להכין מסמך כזה?"

שוקרון: "הטבלה הוכנה בצורה מקצועית ומתוך תום-לב".

עו"ד וגמן: "כולם יודעים שאתה הכנת את המסמך הזה. אתה הודחת בעקבות זה?"

שוקרון: "לא הודחתי, אבל מאידך גיסא גם לא הולפתי".

עו"ד וגמן: "אני לא חושב שאתה הולפת, אבל מדוע חששת לשלוח מכתב תזכורת לגבי הנושא הזה?"

שוקרון: "לא רציתי להיות נודניק. אולי גם חששתי למקום העבודה שלי".

הדיונים יימשכו בשבוע הבא.

ישראל במקום השלישי באליפות העולם בברידג'

(ע). – נבחרת ישראל זכתה השבוע במקום השלישי באליפות העולם לברידג' לאחר שניצחה ברבע הגמר את נבחרת צרפת באלבוקרקי בניו מכסיקו. באליפות משתתפות מלמעלה מ-100 ארצות.

בתחרות לקבוצות זכתה במקום ראשון אלופת ישראל לקבוצות, בראשות דוד בירמן. בתחרות קבוצות של שחקנים מבוגרים (מעל גיל 55) הגיעה למקום הראשון קבוצה מעורבת, שכללה זוג מישראל (נשיא ההתאגדות לברידג', ד"ר ניסן רנד ומשה כץ). נבחרת נשים מישראל הגיעה לשלב רבע הגמר וסיימה במקום חמישי בעולם.

מת זאב צור, לשעבר סגן שר החקלאות וממייסדי קיבוץ שדה נחום

(ע). – זאב צור (שטיין), לשעבר סגן שר החקלאות וחבר כנסת ומקימי קיבוץ שדה נחום, מת שלשום. היה בן 93 במותו.

צור נולד בפולין. עלה לארץ ב-1931, הקים ב-1937 את קיבוץ שדה נחום, מיישובי חומה ומגדל בעמק בית שאן. פעילות זו לא מנעה ממנו להיות עובד מסור ופעיל במשק כמרכז משק ו"מוכתר" היישוב.

מ-1965 עד 1969 היה חבר בכנסת השישית, בה פעל כחבר ועדת הכספים וועדת חוץ ובטחון. מ-1971 עד 1978 היה חבר במועצת המנהלים של חברת החשמל.

מ-1976 ועד ימיו האחרונים פעל כחוקר, במנהל הארכיון, כחבר בהנהלת יד טבנקין, וכמנהל מרכז גלילי לתולדות כוח המגן "ההגנה". מחקרים רבים שלו ראו אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד ויד טבנקין. החשוב בהם חיבורו בן ארבעת הכרכים "הקיבוץ המאוחד בישובה של הארץ".

15 אלף ש"ח קנס לעיתונאי שפרסם מאמרים בערבית בזכות האינתיפאדה

מאת אורי שרון

העיתונאי ואיש החינוך, מוחמד יוסף ג'בארין מאום אל פאחם, הורשע אתמול בבית משפט השלום בחדרה בביצוע מעשי אלימות באמצעות פירסום מאמרים. הוא נקנס ב-15 אלף שקל ונידון לשנתיים מאסר על תנאי לשלוש שנים.

ג'בארין הואשם בביצוע עבירה על פי הפקודה למניעת טרור, כאשר פירסם דברי שבח לאינתיפאדה ודברי גנאי בגנות הכיבוש הישראלי, בשלושה עיתונים בערבית המופיעים בישראל ב-'90 וב-'91. במשפטו נטען כי פירסום דברי שבח בכתב או בעל פה, או עידוד למעשי אלימות, העלולים לגרום למותו של אדם או לחבלתו, מהווים עבירה.

הסניגורים, עורכי הדין דן יקיר וחסן ג'בארין מהאגודה לזכויות האזרח בישראל, טענו במשפט כי אין במאמרי שולחם משום דברי שבח והאדרה למעשי אלימות בכלל, וכאלה העלולים ומכוונים לגרום למותו של אדם או לחבלתו, בפרט. עוד טענו הסניגורים שהתביעה לא הביאה ראיה לכך שקיימת ודאות קרובה שתפרוץ אלימות כתוצאה מפירסום אותם מאמרים, והוסיפו כי לנאשם לא היתה כל כוונה פלילית לגרום למעשי אלימות.

לדברי ההגנה, העבירה בה הואשם העיתונאי ואיש החינוך מגבילה את חופש הביטוי.

השופט ראובן דן קבע כי מאמרי הנאשם נכתבו בצורה מתוחכמת ובלשון פשוטה, אולם כוונתם היחידה היתה להלהיב ולעודד את פעולות האינתיפאדה, כלומר התקוממות ערביי השטחים נגד השלטון. "המאמרים פורסמו דווקא בתחומי ישראל ולא בשטחים, והיו מכוונים לערביי ישראל. ולכן משמעותם היא עידוד למעשי אלימות, העלולים לגרום למוות או לחבלה", קבע השופט.

ההגנה הודיעה כי תערער הן על ההרשעה והן על חומרת העונש.

5 שנות מאסר בפועל לאדם שהרדים נהגי מוניות בעזרת משקה מהול בסם

(ע). – בית המשפט המחוזי בתל אביב גזר אתמול 5 שנות מאסר בפועל על מיכאל ביטון בן 32 מרמלה שהורשע בכך שנהג להרדים נהגי מוניות במהלך הנסיעה ולשדוד את כספם.

התביעה טענה, כי ביטון נהג לנסוע במוניות ובמהלך הנסיעה היה מבקש מהנהג להמתין לו. באמתלות שונות, הגיש לנהג בקבוק שתיה ובתוכו מהול תרופת שינה.

לאחר שהנהגים נטלו את המשקה, המתין הנאשם עד שנרדמו, שדד את כספי הנהגים ונמלט מהמקום.

באחד המקרים, אחד הנהגים לא המתין במקום, התחיל בנסיעה והתנגש ברכב אחר.

הסניגור טען, כי מרשו בחר לבצע גניבות שאינן כרוכות באלימות וכי המתין בכל המקרים, כדי לוודא שהנהג נרדם וממילא לא יוכל לנהוג.

השופטים קבעו בגזר הדין, כי הנאשם גילה במעשיו חוסר איכפתיות מוחלטת לחיי אדם. השופטים החליטו לגזור על ביטון עונש של 5 שנות מאסר בפועל ולהפעיל עונש מאסר מותנה של 26 חודשי מאסר שהיה תלוי נגדו.

נפגע בצניחת מעלית תובע 30 אלף ש"ח מאוניברסיטת חיפה

מאת אורי שרון

שחקן תיאטרון 'בית הגפן' בחיפה אכרם חורי תובע 30 אלף שקל מאוניברסיטת חיפה, בטענה כי נפגע כאשר היה במעלית שנפלה באופן חופשי.

בכתב תביעה שהגיש אתמול לבית משפט השלום בחיפה טוען חורי, באמצעות פרקליטו, עו"ד אלבר נחאס, כי התאונה אירעה ביוני '90, כאשר ביקר בקמפוס החיפאי והשתמש במעלית שצנחה באופן חופשי. הוא נפל יחד עימה ונחבט בגופו.

הוא הובא לבית החולים "בני ציון", שם נבדק, טופל ושוחרר עם המלצה למנוחה בבית ולמעקב רפואי. הוא נפגע, לדבריו, בכל חלקי גופו, ובעיקר בעמוד השידרה, בידיים וברגליים. לפיכך הוא עבר טיפולים פיזיותרפיים, אורטופדיים וסימפטומטיים.

בעקבות המקרה, שהה השחקן כחמישה חודשים בחופשת מחלה, בהם נעדר מעבודתו, מאז הוא מוגבל בתיפקודו היום יומי, וסובל כאבים. פרקליטו מייחס רשלנות לאוניברסיטה, שלא תיחזקה, לדבריו, כראוי את המעלית, ולא נקטה אמצעי זהירות ובטיחות, לשם הגנה על המשתמשים בה.

טרם הוגש כתב הגנה.

6 חודשי עבודות שירות למטפלת במעון שהיכתה חוסה עיוורת ומפגרת

(ע). – שישה חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות נגזרו בבית המשפט המחוזי בתל אביב על זהבה דרזן בת 55 מרעננה, מטפלת ואחראית במעון למפגרים "שיקמה" ברעננה, שהורשעה בתקיפת חוסה עיוורת ומפגרת בת 44.

במהלך ויכוח בין החוסה לנאשמת במאי '94, משכה החוסה בשערותיה של הנאשמת ונשכבה מעליה על הרצפה. בתגובה, גידשה דרזן את החוסה וקראה לעזרה.

לשמע קריאותיה, נכנסה לחדר מטפלת אחרת, הפרידה בין השתיים והשכיבה את החוסה על המיטה.

לאחר שהמטפלת עזבה את החדר, תקפה זהבה דרזן את החוסה, בכך שהפילה אותה לרצפה והיכתה אותה באמצעות מוט של מגב, בכל חלקי גופה.

כתוצאה ממעשיה של הנאשמת, נגרמו לחוסה שבר ברגלה וביזה חבלות אחרות.

השופט נתן עמית ציין בגזר הדין, כי אין כל הצדקה מוסרית או אנושית להענשת חוסה עיוורת ומפגרת באמצעות מכות במקל, רק משום שתקפה את המטפלת.

השופט החליט, עם זאת, להתחשב בעובדה שמדובר בכשלון חד פעמי של הנאשמת, במהלך 36 שנות עבודה במעון, ממנו פוטרה, בעברה הנקי ובבריאותה, ולהסתפק בעונש לריצוי בעבודות שירות.

רשות העתיקות: תושבים ערבים פגעו בעתיקות עיר דוד

(ע). – רשות העתיקות הגישה אתמול בצהרים תלונה במשטרת מחוז ירושלים נגד תושב הכפר סילואן, שלטענתה החל לבנות מבנה לא חוקי במרכז שלוחת עיר דוד. נטען, כי יסודות המבנה פגעו בשכבות העליונות של התל מימי הביניים ומן התקופה הביזנטית, שטרם נחפרו.

הרשות הוציאה צו הפסקת עבודה נגד התושב הערבי ופנתה לעיריית ירושלים בבקשה להרוס את המבנה.

מרשות העתיקות נמסר, כי בחודשים האחרונים התריעה הרשות לפני עיריית ירושלים על עלייה בבנות הבנייה הבלתי חוקית באזור עיר דוד וכי הרשות דרשה מהעירייה להרוס תוספות בנייה רבות, שנבנו בשנים האחרונות. ברשות ציינו, כי מופעלים אמצעי פיקוח כדי למנוע פגיעה בעתיקות עיר דוד.

שני פצועים קשה בתגרת סכינים ביפו

(ע). שני בני אדם נדקרו אתמול בלילה בתיגרה גדולה שהתפתחה מול המרכז המסחרי "פנורמה" בשדרות בן צבי ביפו.

שני הדקורים פונו לבית החולים "וולפסון" במצב קשה ומצבם מוגדר קשה.

מחקירת המשטרה מתברר, כי בתיגרה השתתפו מספר עולים מחבר המדינות ואליהם הצטרפו כמה קרובי משפחה שלהם.

הודעה
על הצעה מיוחדת במחיר מופחת
בקרנות הנאמנות: פיא גביש, פיא אודם, פיא אנך, פיא חליפין
ניתנת בזו הודעה על הצעה מיוחדת בהתאם לתשקיפי הקרנות הנ"ל (להלן "הקרנות"), כי מ- 2.10.94 ועד ל- 3.11.94 יציע מנהל הקרן את יחידות הקרנות במחיר היחידה בתוספת הוספה של 0.25%*.
הצעת היחידות נעשית על פי תשקיפי הקרנות, אשר עותקים מהם ניתן להשיג בסניפי בנק לאומי לישראל בע"מ ואצל החברים האחרים בבורסה לניירות ערך בתל-אביב.
קבלת הזמנות בקרנות פיא אודם ופיא חליפין, עד השעה 13:00.
פיא גביש ופיא אנך עד השעה 11:00.
* פיא חליפין במחיר יחידה בלבד.
הודעה זו אינה מהווה הצעה לרכישת יחידות בקרנות.
המנהל: "לאומי-פיא" חברה לניהול קרנות נאמנות בע"מ.
קרנות נאמנות לאומי פיא

מאגן קרמיקה בע"מ
לפי הוראת סעיף 30 לחוק הגנת השכר התשי"ח-1958, כל עובד, המועסק על ידי החברה ואשר הועסק קודם לחודש ינואר 1994 באותו מקום על ידי חברת חרסת הסביון ליצירת כלים בע"מ או כל חברה אחרת, מוזמן להגיש לחברה תביעות שכר עבודה ותשלומים לקופת גמל המגיעים לו ממעבידים קודמים, אם יש לו, בצירוף תחשיב מדויק, וזאת תוך 3 חודשים מיום פרסום מודעה זו.
אין בפרסום מודעה זו כדי להוות הודאה כלשהי או ויתור על טענה או זכות כלשהי.
ש. בן צבי, מנכ"ל 30.9.94

נהג!
פחות מהירות והרבה זהירות
תודה

צנורות המזרח התיכון בע"מ ("החברה")
הודעה
בדבר
אסיפה כללית שנתית רגילה נדחית
של
בעלי המניות של החברה
ניתנת בזה הודעה כי:
אסיפה כללית שנתית רגילה נדחית של החברה, תתקיים ביום א', 9 באוקטובר 1994, בשעה 11:00, במשרדי כור תעשיות בע"מ, רחוב קפלן 4 (בית שרבט) (חדר הישיבות - קומה 13), בתל-אביב.
על סדר יומה של האסיפה האמורה יעמוד הנושא הבא:
מינוי רואי-החשבון של החברה והסמכת דירקטוריון החברה לקבוע את שכרם.
כור תעשיות בע"מ, שהינה בעלת מניות בחברה, הודיעה לחברה כי בכוונתה להציע את רו"ח קוסט לב ארי את פורר כרואי-החשבון של החברה, במקומם של רו"ח קסלמן וקסלמן, אשר קיבלו העתק מההודעה.
כל בעל מניות המעונין להשתתף באסיפה הנ"ל, באמצעות נציג-בא-כח, יפקיד את כתב המינוי או יפוי הכח או העתק ממנו מאושר ע"י עורך דין, במשרד הרשום של החברה, ת.ד. 788 חיפה, מיקוד 31007, לפחות 48 שעות לפני הזמן הקבוע לאסיפה.
בפקודת הדירקטוריון
מזכיר החברה

אופנהיימר ממתקי ירושלים בע"מ
הודעה על קיום אסיפה כללית שנתית
בהתאם להחלטת מועצת המנהלים של החברה, תתכנס אסיפה כללית שנתית של בעלי המניות של החברה ביום ראשון, ד' חשון תשנ"ה - 9 באוקטובר 1994, בשעה 19:00 במשרדי החברה ברחוב מעלות 13, את. עטרות, ירושלים.
על סדר היום:
1. אישור הדו"חות הכספיים ודו"ח המנהלים ליום 31.12.93
2. מינוי רואי חשבון.
3. שונות.
אם כעבור חצי שעה מהמועד שנקבע לתחילת האסיפה לא ימצא מנין חוקי, תידחה האסיפה בשבוע ותתקיים ביום ראשון, י"א חשון תשנ"ה, 16 באוקטובר 1994 באותו מקום ובאותה שעה במספר המשתתפים הקבוע בתקנון.
כל בעל מניה רשאי להצביע אישית או ע"י ב"כ באמצעות יפוי כח אותו יש להפקיד במשרדה הרשום של החברה לפחות 48 שעות ממועד האסיפה.
בפקודת הדירקטוריון — יעקב שולביץ — מזכיר החברה

מודעות בטלפון
השרות שלנו ללא תוספת מחיר
פרסום טל. 03-5600780, 5605731, 5605591
רם ובערב 03-5032969, 5010597, 5043568
ביצוע עבודות סדר וגרפיקה ממוחשבת

هكذا من الأصل

אסד, הסד, בס"ד

מי שגורס שהשלום גדול מהגולן יסכים שהשלום גדול גם מהויתור לש"ס ושהוא בוודאי גדול מהגועל שמעוררות סחטנויות פוליטיות לעת מצוא. בחילה היא לא סיבה להנחית מטוס באמצע נתיב טיסתו. לצורך זה יש שקיות הקאה

שלמה גינוסר

עם האולטימטום של ש"ס נקלע ראש הממשלה רבין אל בין שני אריות. שניהם תובעניים, שניהם עקשנים ושניהם מסוכנים, כל אחד בתחומו. אבל חשיבותו של האחד עולה, בכל זאת, על זו של השני. וזה, בעצם, תמצית הסיפור. לא חשוב מאיזו זווית נבחן אותו ולא משנה באיזו וואריאציה נספר אותו.

אריה (אסד) אחד תובע ויתור מכאיב בגולן תמורת הסכם שלום עם ישראל. אריה (דרעי) שני תובע ויתור בתחום החקיקה הדתית תמורת הסכם שלום עם הממשלה. אל שתי התביעות האלה מתלווה איום לא מרומז במלחמה עתידית. ושוב: האחת נראה לאין ערוך – ולהבדיל אלף אלפי הבדלות – מהשניה. שני האריות מנוסים, כל אחד בתחומו, בדרך המשא והמתן המסובך. שניהם מומחים עם קבלות בהתשת היריב. המאבק עם האחד הוא קיומי. המאבק עם השני הוא עתידי. עם האחד, המאבק הוא על רווחתה של המדינה. עם השני – על דימויה. אסד מאיים בהמשך מצב הלחמה. דרעי מאיים לאסור את הממשלה בסה.

אופיים ותכליתם של שני המאבקים האלה מכתיבים בהכרח התייחסות לסדרי עדיפויות, הללות וזמנים. ולכן, השאלה היא לא האם האולטימטום של ש"ס צודק או הוגן, אלא – האם הויתור הוא מעשה חכם.

אין ספק, שמבחינתו של עוזב וראשי ההכרעה הדגול והחוב הלאומי המכריע של אותה המדינה, האולטימטום של ש"ס הוא מכוער ומעצבן. כל חקיקה עוקפת בג"צ חשודה מעיקרה, במיוחד אם היא פוגעת בזכויות היסוד של הפרט ועוד יותר מכך אם הפגיעה הזו שייך לרוב. זאת, מבלי להפחית כהוא זה מחשיבות וזכויות הפרט המשתייך אל המיעוט.

כיעורה של התביעה האולטימטיבית של ש"ס הציבה בפני רבין נובע מן העובדה שדרעי ממוטר יכולה לאותו חריף בנושא קיומי – הסדר עם סוריה הכרוך בוויתור על הגולן – למימוש של תגרנות פוליטית־פרלמנטרית. ואילו חוסר ההגינות של המיתקפה הזאת נובע מעיתויה של האולטימטום: אחר הרגעים הקריטיים בתולדותיה של הממשלה המובילה את המהלך העדין והגורלי הזה לקראת שלום עם סוריה, העשוי להוריד את גורלו של תהליך השלום כולו.

אולי זה לא צריך להפתיע. כשמדובר בדרעי, ילד השעשועים של העולם החרדי. האגו של האיש הצעיל הזה, שבגלל הגבהים שאליהם נסקה הקריירה שלו בתאוצת טיל דומה שהוא מכבב בזירה הפוליטית כבר עשרות שנים, מטיל צל שכבר לא רק על עמקות להבנתם של ש"ס, אלא גם על גבולות מוסכמים המושגים של משפטים פוליטיים. קשה להיזכר במקרה דומה בעבר שמנהיג פוליטי העומד למשפט באשמת עבירות פליליות אינו טורח לקחת פסק־זמן מעיסוקיו הפוליטיים וממשיך בתחמונים ובתימרונים. אם לא מעטוותונת אישית, עניין שבין אדם מאמין לאלוהיו, אזי, לפחות, ניתן היה לצפות שיעשה זאת מטעמים של אסתטיקה ציבורית. גם מבחינה זאת, דרעי הוא תופעה יהודית בקרב העסקנה הפוליטית בישראל לדורותיה.

אבל, זהו נתון פוליטי לא חדש ואין טעם לבזבז תגובות של הפתעה כל אימת שהאיש הדומיננטי בש"ס משנה כיוון. אפילו לא עכשיו, כאשר הוא מבקש לרדת מהגדר, לכאן או לשם, כאשר הגדר הזאת הכי נוחה לו, לכאורה, בנסיבות האישיות המיוחדות שבהן הוא נתון. את החשבונות שלו, דרעי עושה טוב יותר מכל אחד אחר. לכן, מיותר גם לתמוה על האלטרנטיבות המופלג שלו נוכח האפשרות שאם רבין ייענה לתביעה האולטימטיבית של ש"ס, לשכת שר הפנים תאויש ולא תמתין לו בריקנותה המופגנת עד תום משפטו, בהנחה שייצא זכאי. ייתכן שדרעי השלים כבר עם האפשרות שפסק־הזמן המיניסטריאלי שלו יימשך ויתארך, במקרה הטוב, עד אחרי הבחירות הבאות.

מכל מקום, בפוליטיקה כמו בפוליטיקה: צריך לאסוף את הכעסים, את תחושות הבסן ואת גרויי העצבים למיניהם ולאכסן אותם על קרח. בקונטקסט הנוכחי, הסכם שלום עם סוריה מחייב ויתורים, הויתורים מחייבים הסכם שלום עם ש"ס והסכם שלום עם ש"ס מחייב גם הוא ויתורים. ואם לנוסחה הזאת יש פרצוף פשטני מדי, כדאי לחשוב על התסבוכת שהממשלה עשויה להיקלע אליה כתוצאה מבקיעים נוספים בבסיס הפרלמנטרי העדין שעליו היא נשענת.

קשה להתייחס התייחסות פרטנית לכל אחד ממרכיבי הקושי שאליו נקלעה הממשלה עכשיו בין העילוי (דרעי) לבין העלאוי (אסד). יש מי שיעניק נקודות זכות לתביעת ש"ס, שרבין יותמו את שמו המלא על ההסכם שעליו כבר חתם בראשי תיבות. ובוודאי שיש מי שיעניק נקודות זכות למרצ המתנגדת, בצדק, לתכתיב החרדי. כל זאת, מבלי להזכיר שוב את העיתוי בעל האופי התמסני שש"ס בחרה להעלות בו את תביעתה האולטימטיבית.

אבל, מי שגורס ש"השלום גדול מהגולן" יסכים שהשלום גדול גם מהויתור לש"ס ושהוא בוודאי גדול מהגועל שמעוררות סחטנויות פוליטיות לעת מצוא. בחילה היא לא סיבה להנחית מטוס באמצע נתיב טיסתו. לצורך זה יש שקיות הקאה.

נכון שבינתיים, עם ש"ס נלעס הרבה קש. אבל, אפשר לבוא איתה חשבון אי־שם בעתיד, בעיתוי פחות דרמטי, כאשר הנסיבות הפוליטיות והנכונות לתמורה ביחסי דת ומדינה יאפשרו זאת. ■

מתחת לרמה

דוד פרהצור

באסיפת הנבחרים, ב־2 באוקטובר 1947, ערב ההכרעה באו"ם על תוכנית החלוקה, הזהיר דוד בן־גוריון מפני "אופטימיות קלה ופסימיות עקרה". הממשלה הזאת לוקה בשתיהן

לא יתכן שראש הממשלה יאמר דבר והיפוכו. שלשום, בישיבת סיעת "העבודה", אמר יצחק רבין, כי הוא סירב להיענות לדרישות הסורים ולהודיע על נסיגה כוללת מן הגולן. שבוע לפני כן, בישיבת הלשכה, אמר ראש הממשלה – לפי דיווח ב"הארץ", ב־21 בספטמבר, שלא הוכחש עד היום – כי "אין לנו מחוייבות לפנות הכל. לא התחייבנו לנסיגה מלאה מהגולן, לפחות לא לסורים". במלים אחרות, ארה"ב כבר יודעת על נכונות ישראלית לרדת מכל הגולן.

לא ברור על מה מוכן ראש הממשלה להתחייב ואיזה מחיר אין הוא מוכן לשלם אפילו תמורת שלום. ברור לחלוטין, שרוב השרים כבר חייבו בפספסנותם את ממשלת ישראל בפינוי כל הגולן ועקירתם של כל יושביו ומתיישביו. וראשון שר החוץ, שלוליינותו הלשונית אינה יודעת מנוח ואינה יכולה להסתיר את דעתו האמיתית, שהיא כבר סוד גלוי, שבלי ירידה מן הגולן לא יהיה שלום. מתוך זלזול באינטליגנציה של הצופים והמאזינים משלם פרס מס־שפתיים לעקרון הפשרה הטריטוריאלית, אבל למעשה הוא התנער ממנו. לא מפגר אחריו שר התיירות, שאינו מחמיץ הזדמנות להודיע לאומה, שהוא מחייב נסיגה מלאה מהגולן. שלא להזכיר את שרי מרצ ושותפיהם לדעה ולדרך.

ראש הממשלה רואה ושומע את הקולות ואינו תובע מהשרים לשים מחסום לפיהם, אם לנקוט לשון עדינה. שתיקתו מתפרשת כהוראה וכהסכמה. במקום לקרוא את השרים לסדר ולאסור עליהם להשמיע "דעות פרטיות" המחלישות את עמדת הממשלה במשא־ומתן, מאשים רבין את האופוזיציה בהפצת שמועות. במקום לשים קץ לאנרכיה המילולית בממשלה ובמפלגת העבודה, מאשים רבין את שובתי הרעב בגמלא, ששביתתם עלולה להוביל לאנרכיה.

אם ראש הממשלה משתלח בשובתים ומגלה כלפיהם אטימות בלתי־מובנת ובלתי־מוצדקת, מה אפשר לצפות מיאנוש בן־גל, ממי שכבר לפני שלוש שנים החזיר את כל הגולן לסורים? השובתים והמתיישבים בגולן אינם חסינים מפני ביקורת, אך הם ראויים לוויכוח ענייני. סגנון הגידופים שמביא איתו יאנוש בן־גל פוסל אותו מלייצג עמדה לגיטימית במחלוקת הקשה על עתיד הגולן. המכתב הגלוי וחדור השנאה של בן־גל למתיישבים הוא מסמך מביש שלא היה כמותו בתולדות העימותים הרעיוניים בזירה הפוליטית והמפלגתית. קשה לרדת לרמתו של מי שנכווה בשעתו בהתבטאות גזענית על ערביי הגליל, שהוכחשה אחר־כך על־ידו. אבל אם ראש הממשלה אינו מסתייג מסגנון שהוא מתחת לכל רמה, יתירו לעצמם גם אחרים לנהל את הוויכוח בלשון מזוהמת.

עוינות מהולה בזלזול כלפי השובתים ומניעיהם נשבה גם משתי כתבות, ששודרו בטלוויזיה הממלכתית בשבוע שעבר. בניגוד לדיווחים העניינים וההוגנים של הכתבים המקומיים, השתדלו שני השליחים המיוחדים, מנשה רז ומיכל קפרא, לגמד את גילויי ההזדהות ההמונית עם השובתים. זו היתה לא רק טלוויזיה מגויסת אלא טלוויזיה מטעם.

לא מפתיעה עמדתו של "על המשמר" בזכות נסיגה מכל הגולן. זכותו של בטאון מפ"ם לטעון, ש"קשה להשיג פשרה עם הסורים", בין שלום בלי רמת הגולן לבין רמת הגולן בלי שלום, אבל אין לו זכות מוסרית לפסול מאבק לגיטימי של השובתים ולכנות אותם "חבורות מרדנים שהחליטה לעשות משאלה קיומית הון פוליטי", או לטעון, כי "שובתי הרעב בגולן לא נבדלים בהרבה מקבוצת טרור פוליטית, פונדמנטליסטית. שביתת רעב היא אמצעי לא לגיטימי בחיים הפוליטיים במדינה דמוקרטית". אפילו ברוסיה כבר לא כותבים כך.

אילו שמעו עורכי "על המשמר" מה יש למזכירי נטור וגשור לומר על ביתם ועל הגולן, ספק אם גם הם היו מוכתמים כמרדנים וכטרוריסטים פוליטיים. "ישובים לא מהווים מכשול לשלום", אומר מזכיר נטור בראיון ל"קיבוץ", "אדרבא, ישובים חזקים ופורחים מהווים ערובה לשלום". מזכירת גשור שואלת: "למה לוותר מראש ועל הכל? חייבים לנסות ולהילחם על הבית". אבל לבטאון מפ"ם הקיבוץ הארצי אין ספק שצריך לקבל מראש את דרישות הסורים.

"המדינה היא, בקיצור, מצב של דעת־קהל", כתב חוסה אורטגה אי־גאסט, לפני 70 שנה, בספרו "מרד ההמונים". אלמלא שביתת הרעב בגמלא, ספק אם דעת־הקהל היתה מתעוררת ואם מפלגת העבודה היתה מתפנה, לראשונה, לשלוש ישיבות רצופות לדיון עם ראש הממשלה על עתיד הגולן. אפשר לחייב, או לשלול, את ההצעות לשריון חוק הגולן. אי אפשר לכפור בכך, שעד ליוזמתם של חברי שדולת הגולן בכנסת נוצר הרושם שמרצ השתלטה על כל הח"כים של "העבודה". אפילו תגי מירום מכיר, סוף סוף, בצדקת טענתם של ששת הח"כים שהם נשענים על מצע "העבודה", ולכן הוא תובע עכשיו להמריץ את המצע.

השביתה בגמלא חידשה וחידדה את הוויכוח על תפקידה של ההתיישבות בעיצוב גבולות בני־הגנה. כמו לאחר פינוי הישובים בסיני, יש מי שרואים בתביעה הסורית האולטימטיבית לפינוי כל הגולן הוכחה חותכת לקץ "המיתוס ההתיישבותי" ולדעה ש"המחרשה קובעת את הגבול".

יוסי ביילין מאשים את המנהיגות של סוף שנות ה־60, ש"היתה שבויה עדיין במיתוס שעל־פיו היישובים קובעים את קו הגבול", למרות שהחלטת החלוקה ב־47 הוכיחה כי העולם אינו מאמץ תפיסה זו" ("ידיעות אחרונות", 21 בספטמבר), כאילו לא תפסה ההתיישבות בתקופת המנדט את רוב השטחים שיוחדו למדינה היהודית במפת החלוקה של 1947. כאילו היתה ישראל יכולה להיאבק נגד הוצאת הנגב מתחום המדינה אלמלא 11 הישובים שהוקמו שם, שנה לפני החלטת עצרת או"ם.

אם, לפי משנתו של ביילין, "העולם אינו מאמץ את התפיסה", ש"הישובים קובעים את קו הגבול", הוא מבין היטב את הטיעון הפלסטיני לקראת השלב שיבוא לאחר נסיגתה של ישראל לקווי 67. אז יוכלו הפלסטינים לטעון, שאין לגיטימיות בין־לאומית לריבונות ישראלית על הגליל המערבי, שלא נכלל במדינה היהודית במפת החלוקה של או"ם.

יגאל אלון פסול לעדות מפני שהוא מייצג את "הריאקציה האגררית". ובכל זאת ראוי להביא דברים שאמר סמוך למותו ובעקבות ההסכם עם מצרים: "עתה רוצות מדינות ערב להחזיר אותנו אל הקווים שקדמו למלחמת ששת הימים, לרבות חלוקת ירושלים. אני משוכנע שבלא התיישבות שורשית עתירת־אוכלוסין (ובתחום זה איננו יכולים להתפאר בהצלחות גדולות) נגזר דיננו לסגת ולחשוף את המערך הביטחוני שלנו. עם ישובים גדל הסיכוי במאבק המדיני. עם הישובים אולי גם תגדל נחישותנו לעמוד על גבולות בני־הגנה". אלון היה משוכנע, שלא היישובים הם שמטרידים את הערבים אלא שאיפתה של ישראל לתקן ולעצב גבולות בני־הגנה.

באסיפת הנבחרים, ב־2 באוקטובר 1947, ערב ההכרעה באו"ם על תוכנית החלוקה, הזהיר דוד בן־גוריון מפני "אופטימיות קלה ופסימיות עקרה". הממשלה הזאת לוקה בשתיהן.

גם דברים אחרים שאמר בן־גוריון בחודשים שקדמו ל־29 בנובמבר, כוחם יפה גם היום: "אינני חושב שעם קובע את תוכניותיו המדיניות מתוך ראיה איך יתנהגו שונאיו ויריביו. קודם כל הוא קובע מה נחוץ לקיומו, במה הוא מאמין כדבר צודק ומה הוא סבור כי יתכן אחרת". "עלינו לעמוד על מלוא זכויותינו ולהיות מוכנים לפשרה טריטוריאלית". פשרה טריטוריאלית שאינה מקבלת מראש את עמדת הפתיחה המקסימלית של הצד השני.

בן־גוריון לא זילזל בסכנה הקיומית שאיימה על היישוב היהודי בארץ ולא התעלם מסכנתו של "העולם המוסלמי" (היום קוראים לו פונדמנטליסטי). אילו נבהל בן־גוריון והיה נענה ללחץ האנגלו־ערבי להפסיק את העלייה ואת ההתיישבות, היה הישוב היהודי נותר עד היום כמיעוט במדינה פלסטינית.

מי שעיין בפרוטוקולים של ישיבות מזכירות מפא"י מאותם ימים, ימצא בהם גם ביטויים של חרדה שמא "ביישוב אין אמונה נפשית שנוכל לעמוד", או הצעה לדרוש הצבת צבא בין־לאומי בארץ, במקום לסמוך על כוח המגן העברי. בסופו של דבר, ידעה ההנהגה לשכנע את הישוב בצדקת הדרך והקורבן ונשענה על עם קשה־עורף.

היום נראה שהממשלה בהתלבטותה, לא רק לגבי עתיד הגולן, ולא במעט בהשראת התקשורת, יוצאת מתוך הנחה שיש לה עניין עם עם עייף ורך־עורף, שמשתוקק לשלום בכל מחיר. ■

טריק איציק

והיה אם ייפסק המיקוח הישראלי־סורי, לדעת וושינגטון והאו"ם באשמת ישראל? לא נורא, סבורים מתנגדי הנסיגה מהגולן – אסד יואלץ להבליג, או יפתח באש ויובס קל, מהר ובזול. רבין, העושה שלום בתחבולות, יודע אמת אכזרית מזו: קוצר־הנשימה של צה"ל מגביר את התלות המדינית באמריקאים

אמיר אורן

רוב שנותיו הציבוריות היה יצחק רבין הסטן ישר. לאחרונה, בניגוד בוטה להכרזותיו כי בגילו המתקדם שוב אין אפיו בר־שינוי, הפך – יוסית לתקן הכביני – לאמן מתעתע. השוני נובע, כנראה, מהסטת הזווית: רבין הקודם צילם את המצב הקיים והשתרך ממנו קדימה, לעומת שרבין הנוכחי מתבונן ביעד הסופי ומקרין ממנו לאחור. בתחבולות תעשה לך שלום: מי שיצק מים (מהשערו) על ידיו של ריצ'ארד ניקסון היה, לבסוף, לגירסה ישראלית מרוככת של "טריקי דיק", טריק איציק. רבין זה הוא קברניט שמטרותיו העכשוויות ראויות לתמיכה לא בזכות "מה שעשית ומה שאתה", כביטוי שהתחבב עליו בספרים עד כדי תורות ב"המטבח המיטב" הקבועים, אלא על אפה וחמה של אישיותו.

לולא היסס הרמטכ"ל רבין כל־כך באותו שבוע רביעי של מאי 1967, היה המשבר שחולל נאצר ושחייב פעולה צבאית ישראלית מסתיים במערכה מוגבלת בקידמת סיני, בלי ירדן וסוריה (ובלי דיין ובגין). כעת, משהוכיר במשתמע – מעולם לא במפורש – כי שגה בעמדותיו הקודמות בסוגיית מחיר השלום עם סוריה, הוא יודע כי מחירו של אי־שלום יהיה כבד שבעתיים, כי יכלול את קרן הנסיגה ואת ריבית הדם.

שביתת הרעב הלאומית של יום־הכיפורים לא הצילה את קו בר־לב בסיני. בגולן מסרבים עדיין ישראלים רבים להצטרף לשביתת־הרעב של יודעי האמת האכזרית בדבר אי־המוכנות למלחמה, לא רק של הציבור הישראלי אלא גם של צבאו.

ביטחון לאומי, כמובן, אינו רק צבא. לא תמיד גם נכון לסמוך על מי שמוסמך, אבל במחלוקת על פינוי הגולן במסגרת הסדר שלום מאובטח אין שום יתרון לגנרלים בדימוס על בל גורל כוח המנופף בביצועיו בקרבות הגולן ימצאו שניים שיעידו עליהם ושלושה שיוכיחו לו ביצועים אחרים, בבמנצור או כבידון או בסולטן־יעקב. אילו היתה הבעיה צבאית במובנה הצר, המקצועי, כי אז נגזר להישען בעיקר על המטכ"ל המכהן של צה"ל, לא על קודמיו המנותקים ממידע עדכני (פחות מודיעיני, על האויב, מאשר אג"מי, על כוחותינו) והמביאים להתנצחויות ביניהם השקפות עולם והתנסויות השונות, אם הן שוות, לכל נפש.

בבכירותן לראשי המטות הכלליים, שהתנגדו לכינון המטה לביטחון לאומי בדרג הממשלה, ראש הממשלה ושר הביטחון, התעקד מממשלות ישראל את הבלעדיות בידי מטכ"ל צה"ל, אבל הוסיף בלעדיות זו עד לקצה הגיונה. העקום־ פורק מהממשלה את סמכותה ואת אחריותה. היא אינה פותרת את כל הקשיות – האם המטכ"ל מתמצה בישותו הפיקודית של הרמטכ"ל? האם לערוך מישאל־עם בקרב הגייסות כולם, במגל הפיקוד הבכיר, בדיון המטה הכללי? האם בנושא הסורי שווה דעתו של אלוף פיקוד הצפון יותר או פחות מזו של ראש אגף המודיעין או ראש אגף התכנון? – ואף מתריפה את המחותת שבבכירן, כי אם ההבונה מלה נמצאת אצל הגנרלים, המתאימים את הדרג המדיני על המלצותיהם כמו על התצאה אש"ל, התוצאה ההכרחית היא התנערות יום־כיפורית, מילראית.

לא אלוף־עבר, אם כן, אך גם לא אלוף־הווה, המכריעה חייבת להישמר למדינאים, אפילו אינם תמיד ראויים לתואר זה. השאלה המדינית הבסיסית לא השתנתה: איזו ישראל רצויה כאן ואיזו יכולה להתקיים, בנסיבות של תלות בגורמים זרים.

השטחים שנכבשו, אם גם במלחמת מגן מוצדקת, החזוקו, כביכול, כמשכון שיימסר לבעליו בהגיעם לארץ־העבוט לשלם שלום. פעולה חד־צדדית, בכל שתתהדר בגושפנקה מבית־המחוקקים הנכבד של המדינה הכובשת, אינה מסוגלת לשנות את המצב בעיני המשפט הבין־לאומי, המזלזל בנסיבות מדיניות מסויימות אך נעשה לפתע חשוב בנסיבות אחרות.

ישראל אינה רשאית להיקלע למצב של סרבנות שלום. כל עוד התנגדו הערבים לשאת באתנם, נשאו גם באתנם, או בעונש. אוי לישראל אם יוקפא המיקוח הישראלי־סורי לא בגלל סוריה (השלום), אלא בגלל ישראל (מחירו).

המימשלים האמריקאים לא לחצו על ישראל לסגת מהגולן, כל עוד התקיימו שני תנאים בסיסיים: הסורים היו סייעני הסובייטים וסירבו לשלום תמורת שטחים. שני תנאים אלה נמוגו ב־1991, בין תבוסת סדאם לדעיכת גורבצ'וב, אך עוד בהתקיימם סירבו האמריקאים להשלים עם סיפוח הגולן, שנולד במכאובי רגלו של בגין בדצמבר 1981 – במגמה שקופה של התגרות בסוריה, תרסה על התקרים הכולל של פינוי סיני ואולי גם המרצת מצרים שבנשיאותו החדשה של מובארק, חודשים לאחר רצח סאדאת, לספק לישראל עילה להימנע מפינוי ימית באפריל 1982 – ושנאכף בשטח על הדרוזים בידי האוגדונר הצפוני, קהלני.

התרחיש המדיני הביטחוני, שלעומתו על רבין להיערך עתה, שונה לחלוטין מהסלחנות המעשית של ימי רייגן. אם הרעים נעשו לטובים, אפשר גם שהטובים ייעשו לרעים.

מתנגדי הנסיגה מהגולן מניחים, כמובן מאליו, כי אם יבקשו הסורים להתניע באש את המיקוח שקפא, ישיג צה"ל נצחון מהיר – בין השאר, לשיטתם, משום פריסתו בגולן. הנחה זו מתעלמת לא רק מסכנת בקיעים קשים בהתנהגות העורף וברוח הגייסות במלחמה מיותרת, אלא גם ואולי בעיקר מקוצר־הנשימה של צה"ל.

צילום: דובר צה"ל

בן רייך, שניהל את הפיתוחים הסודיים של חברת "לוקהיד", סיפר לאחרונה בזכרונותיו כי בתדרוך מסווג בפנטגון, ב־1975, נחשף בפני קומץ נבחר בתעשיות הביטחון האמריקאיות לקח מדאיג במיוחד ממלחמת יום־הכיפורים: משחקי־מלחמה ממוחשבים הסיקו כי אם טייסי חיל־האוויר הישראלי, "השווים באיכותם לטייסינו" ואשר הפעילו ציוד מערבי, ניגפו בפני טילי הקרקע־קרקע הסובייטיים, "שמפעיליהם הסורים והמצרים לא היו מאומנים כהלכה", או ביצעו תמרוני־חמיקה שחשפו אותם לתותחים נגד־מטוסים, כי אז צפוי כי במלחמה אמריקאית־סובייטית באירופה יימחו חילות־האוויר המערביים בתוך 17 יום. "לוקהיד" התמודדה עם הקושי באמצעות פיתוח מטוסים חמקניים, נמוכי שח"ם (שיעור חתימת מכ"ם) – האדמירלים השמרניים של חיל־הים האמריקאי הרפו הצעות לפיתוח מקביל של צוללות וכלי־שטח שיערימו על המכ"ם הסובייטי – ובפנטגון השתוקקו ללמוד את לקחי־הקרבות ואת תורת־הלחימה של צה"ל ובמיוחד של טייסיו.

תקופה זו חלפה לבלי שוב. האמריקאים אינם זקוקים לצה"ל או לנשק־השלל שהשיג (ריך מגלה גם כי הסי־איי־אי סיפק בעקבות מערכות סובייטיות חדישות ביותר). כשלונות צה"ל בלבנון ובאינתיפאדה היקהו את יוקרתו המקצועית. לא מכבר אמר גנרל אמריקאי לתת־אלוף ישראלי, מארחו בביקור בארץ, כי בעקבות מלחמת המפרץ יכול הצבא האמריקאי להעניק שיעורים לצה"ל, לא להיפך.

הקיצוצים בצבא האמריקאי מגיעים לכלל כריתות. לפני שבוע הודיע מילואי חיל־הים על ביטול חסר־תקדים של תוכנית אימוניהם ליתרת החודש, מטעמים תקציביים (המתריפים בכל רואנדה והאיטי ורשות). הבריחה קשה: מפקד "יוקום", פיקוד אירופה (שאליו משתייכת בתיחום האמריקאי גם ישראל, סוריה ולבנון), החליט לוותר על שמינית מהמיכסה הרחוקה של שעות המנוע לרכב הקרב המשוריין שלו, לטובת רווחת חייליו ומשפחותיהם.

יש והקיצוצים משפיעים, כבדרך אגב, גם לטובה: גדוד החי"ר הבא שישלח לכוח הרב־לאומי בסיני, לשישה חודשים מינואר 1995, לא ייגזל מסדר־הכוחות הסדיר של אוגדות היבשה המתמעטות, אלא יורכב משלד פיקודי של קבע־קבע ומאנשי־מילואים שיעדיפו להתנדב לשירות זה. יש בכך בשורה לכוח הרב־לאומי שיתהווה, לפי דגם זה, לעת הסדר בגולן – אם כי לא כל מה שנקבע בהסכם הישראלי־מצרי לפי דרישת ישראל התממש בכיוון הצפוי. כוח יחיד של שוטרים מצריים – ישראל חששה מנוכחות צבא מצרים – אינו מצליח לאבטח כהלכה את הגבול המצרי־ישראלי מצידה. כעת כבר מעוניין צה"ל (אם כי לא משרד־החוץ, החושש מפתיחת הסכם חתום) בשיפור הכוח. לפני כחודש שוחחו על כך, במפגש ראשון מסוגו בין גנרלים משני הצדדים, אלוף פיקוד הדרום מתן וילנאי ומפקד משמר־הגבול המצרי, הכפוף למשרד־המשטרה. בהסכם הישראלי־סורי, אם נלמד הלקח, ידרוש צה"ל כוח סורי חזק דיו, לא חלש מדי, לסיכול פיגועים.

בראיה האמריקאית, אין ישראל יכולה להיות חביבה יותר מהמארינס – אותם מארינס קשוחים עד כדי אטימות, כובשי איוו־ג'ימה, שתהילת עברם אינה מצדיקה שימורם בהיקף מופרז. ייחודם של המארינס, כמאומנים ללחימה מן הים, התמעט בעידן של כוחות חי"ר השייכים לזרוע־היבשה המוטסים במסוקים מנושאות־מטוסים. זרוע־היבשה האמריקאית מתארגנת עכשיו בארבע מפקדות־גיס – אחת באירופה ושלוש בארה"ב גופא, מהן אחת עם הפנים לאוקיאנוס השקט, אחת משוריינת ואחת לניידות אסטרטגית (גיס 18, עכשיו בהאיטי). חיל־הנחתים הוא, למעשה, הגיס החמישי – ולא במשמעותו שגורת־התרגום של הגיס החמישי שעלה על מדריד במלחמת האזרחים. המארינס, שאינם ערוכים היטב למיבצעי ההווה – ותעיד הסתבכותם הנמשכת, מביירות ועד קאפ־האיטיאן – לא ייבצלו מהקיצוצים. האמנם תהיה לישראל חסינות רבה יותר?

כמה וכמה סיבות היו לרבין, בהשאירו לעצמו את תיק הביטחון. אחת מהן, אמנם חשובה פחות מההשפעה על המיקוח המדיני ועל ניהול השטחים, היא יכולתו של שר־הביטחון להפריע לראש־הממשלה באמצעות תביעות תקציביות והתרעות מלחמתיות. שר־הביטחון רבין, היודע כי צה"ל מסתכן בפערי הצטיידות בתחומים גורליים, מחפה על ראש־הממשלה רבין, אם כי לא יהיה בכך כדי להציל את שניהם מדין ועדת־חקירה עתידית, אם ייכשלו בהימוריהם. לפחות אחד מאלופי צה"ל זימן עצמו חצי־תריסר פעמים לרבין ולרמטכ"ל ברק והתריע מפני סכנת הפערים לעת מלחמה. הפוליטיקאי רבין נרתע לתקצב את הצרכים האחרים של המיגזרים הציבוריים הנחוצים לו. לביטחון, אי־פעם עוף־העל הכל־יכול, שוב אין שתדלנים. משום שאין בו גם מהפכנים, שיקריבו את הטפל למען העיקר, גוברים הסיכונים אם ייתקע התהליך המדיני. תשובתו המגומגמת של רבין לשאילתא בנושא זה משקפת את עמדת הרמטכ"ל אהוד ברק.

ברק סבור כי אכן הפערים בעייתיים, אך יהיה די והותר פנאי למילוי החסר, משום שהפסקת המיקוח עם סוריה תעניק לישראל אותה התרעה אסטרטגית הנחוצה לה. בהינתן ההתרעה, חודשים רבים לפני מימוש איום־בכוח של סוריה לפתוח באש, עם תנועה או בלעדיה, יפתחו האמריקאים את מחסניהם בפני צה"ל.

זוהי הנחת־עבודה שאננה, העלולה להתנפץ בפני מציאות של התנגדות בפנטגון לפגיעה נוספת בכוננות האמריקאית. חמור מכך: נחיתות מדינית של ישראל, כאשר סוריה פונה למועצת הביטחון של האו"ם ומגישה בטיעונים מוחצים, לא תפוצה בהכרח בתמיכה אמריקאית. קלינטון אכן מתרפק על ישראל ועל הבוחרים הרוצים בטובתה, אבל קלינטון הוא נשיא חלש, שרצונו אינו תמיד כבודו. אחריו, אולי אף לצידו, עשוי לצוץ נשיא או שר־חוץ כוחני מטיפוס קיסינג'ר או בייקר. יחד עם בדלנות גוברת, עדיפויות משתנות במדיניות החוץ והביטחון הוושינגטונית והתרופפות זיקתה של היהדות האמריקאית לישראל, זהו שילוב המבשר גביה מדינית תקיפה של חובות צבאיים.

בשליש השני של שנות ה־90 אין ראש־ממשלה ושר־ביטחון אחראי יכול לסמוך על ייאוש סביל של אסד; או על נצחון מהיר, קל וזול של צה"ל; או על פעולה אמריקאית זריזה להעברת אספקה חיונית; או על סוף־מלחמה שיהיה שונה מהותית בצביונו המדיני ממה שניתן להשיג בלי מלחמה. באוקטובר 1973 שילמה ישראל ב־2,600 הרוגים כדי לקבל פחות או יותר מה שהיה בכוחה להשיג ללא חלל אחד.

רבין, ככל הנראה והנשמע, מבין זאת. לו, להבדיל מהמפגינים, אסור לנופף ברובה שמחסניתו ריקה מדי – והרבבות שהריעו לצמים אינם מוכנים לוותר על הנאותיהם למען תתמלא המחסנית. כך, עוד לפני הירייה הראשונה, נפל הפעם קו (סמי) בר־לב. ■

בחיפוש אחר אנשים טובים

הוא משתייך למועדון האקסלוסיבי של חכמי פאריס. עד כה פירסם כמה ספרים שהפכו לרבי־מכר וייסד אוניברסיטה במוסקווה שאליה עולים לרגל השמות הבולטים ביותר של האקדמיה הצרפתית. עתה הוא מציג את הסרט הראשון שלו. "צדיק" הוא נקרא. ביום ראשון השבוע, הוא הוצג בהקרנת בכורה עולמית בפסטיבל הסרטים בחיפה. מאות מוזמנים הגיעו כדי לצפות במשך כמעט שלוש שעות ב־36 חסידי אומות העולם שהצילו יהודים מאימי השואה הנאצית.

הלסר הזמין את כל האנשים החשובים לבכורה. הוא מכיר את כולם ולא רק בארץ. הוא ידיד אישי של נשיאים, ראשי מדינות ועשירי עולם. הפליט היהודי מפולין שהתיישב בפאריס אחרי מלחמת העולם השנייה, הפך במרוצת השנים לאחד השמות הנוצצים והמפורסמים בעולם.

הוא הזמין גם את ערפאת. כיצד? הוא פשוט צילצל אליו כמכר ותיק. אלא שהתברר לו שיש בעיות ביטחוניות סבוכות בביקור כזה, ולכן הוא ירד מזה. הוא גם צילצל לחברו עזר ויצמן. אחרי כמה דקות, אמר לו הנשיא שהוא לא יבוא להקרנת הבכורה. "עוד לא אכלנו את כל הדברים הרעים על השואה כדי שנשמע דברים טובים", הוא הגיב לעברו. הלסר נדהם מההסבר וויתר. ראש הממשלה הבטיח לבוא אך הסתפק לבסוף בברכה טלפונית. שמעון פרס היה בדרכו לעצרת האו"ם.

הלסר צילם את הסרט במשך שלוש שנים. הוא תר על פני יבשת אירופה אחרי חסידים כאלה כדי לתעד את סיפורם. גם ליפאן הוא הגיע בחיפושיו אחר אנשים טובים. הסרט מציג את הדמויות האלה, שחלקן חצו את גיל המאה, ומבליט את הטוב שבטבע האדם. הסרט הוא מעין תשובה לסרט "שואה" של קלוד לנצמן. שני האישים שייכים לאותו מיגזר יהודי של פאריס שמתפרנס יפה מן העבר. הם לא אוהבים אחד את השני ושרויים מזה זמן רב בסכסוך קשה. לנצמן צילם במשך 10 שנים את הסרט והציג את אחד המסמכים היותר מזעזעים על טבע האדם באותה התקופה. הלסר העדיף להוכיח שגם בתוככי האפילה, מבצבצות נקודות אור.

לנצמן עדיין מאמין שאחרי מפעלו הקינמטוגרפי, אין יותר מקום לעשות סרטים על השואה. אחרי הקרנת "רשימת שינדלר" של סטיבן ספילברג, הוא השתלח בפראות, כמעט בהיסטריה מעל דפי "לה מונד" בסרט ובבמאי. היו שהתרשמו שכעסו נובע מההצלחה הקופתית האדירה שהכניסה לספילברג מאות מיליוני דולרים, בעוד ש"שואה" התקשה בקופות.

בעוד זמן מה, צפויה הקרנת הבכורה של "צדיק" בפאריס בהשתתפות נשיא צרפת פרנסואה מיטראן. עכשיו, משהתברר שחסיד אומות העולם הוא איננו, ספק גדול אם הנשיא החולה והנבוך יטריח את עצמו להקרנה. בסערה שפרצה בצרפת בעקבות חשיפת עברו ה"פטאניסטי" של מיטראן, לא נשמע קולו של הלסר. היו שהסבירו את השתיקה בידידות הארוכה ששוררת ביניהם ובעובדה שמיטראן העניק את חסותו לסרט. חסות נשיאותית היא מקדם מכירות לא רע, אפילו אם מדובר בנשיאות דועכת.

דניאל בן־סימון

הכל מלים

ברוך מרזל. עם פלאפון בתא המעצר. (צילום: נתי שוחט)

דוד מגן. חושב על הקדנציה הבאה. (צילום: יצחק הררי)

לא יכול בלי עיתונאים

הארכי־כהניסט שב לביתו בתל רומיידה. אחרי שבילה שישה חודשים בתא עם פלאפון, יצא ברוך מרזל את שערי הכלא לקול תרועת כמה עשרות פרוחים כהניסטים. על־פי הדיווחים, הוא כבר הספיק להפר את צו ההגבלה שהוטל עליו. גם חברו, נועם פדרמן, התעלם לחלוטין מן ההגבלות שהושתו על שחרורו ושב להתחכך עם חבריו ולבקר במקומות אסורים.

מרזל הוא תופעה יוצאת דופן. מאז ומתמיד הוא שימש הרוח החיה בתנועתו. הוא התנועע בכבודו לצידו של מאיר כהנא וליווה אותו בכל הופעותיו. לפני כ־15 שנה הוא בא עם הבוס שלו לאוניברסיטת חיפה כדי להתסיס את הסטודנטים היהודים. היה זה אחרי חתימת הסכמי קמפ־דייויד. באותה הסטודנטים הערבים דרשו פתרון מיידי לבעיה הפלסטינית. תנועת בני הכפר גבוהה כדי לנהל את המאבק שלום. פעילים ערבים התכתשו עם חברי ליכוד והמשטרה נאלצה להתערב.

מאיר כהנא הודיע שהוא עומד להגיע כדי "לעשות סדר". ראשי הקמפוס נכנסו לכוננות, ספינה הורישו למשטרה להיערך למהומות. אחרי התייעצויות, אסרה עליו המשטרה להופיע. כהנא העיז עליה והצליח להגיע לאולם ההרצאות. מאות סטודנטים יהודים שהמתינו לו קיבלו אותו בתרועות תמיכה. גם מרזל היה שם. זה היה בעידן הפרה־דיאטה שלו. הוא שקל קרוב ל־200 קילו והיווה כשל מפני הפתח.

בתום נאום כהנא את רשות הדיבור, הורה מרזל לתלות על לוח האולם כרזה ענקית שנשאה את שם ההרצאה שעמד הבוס לשאת. "הפתרון הסופי של הערבים", נכתב באותיות אדומות על הבריה הלבנה. למראה הכתובת, איבדו הסטודנטים הערבים שליטה והסתערו לעבר הלוח כדי לתלוש אותה. תוך דקות, פרצה מהומה ונמנו פצועים משני הצדדים. המשטרה התערבה, עצרה סטודנטים וביטלה את האירוע. כהנא יצא מהקמפוס כשחיוך רחב פרוש על פניו. באותה עת, עסק מרזל בתידרוך עיתונאים במיומנות בלתי מבוטלת.

זה היה תפקידו לאורך השנים. מעין קצין העיתונות של כהנא. נתקלתי בו בעשרות אירועים כהניסטיים. תמיד עם פלאפון ביד ואיתורית בכיס. הוא הירבה להתלוצץ עם העיתונאים ושמר עימם על קשר כמעט יומיומי. בשנים האחרונות, הצליח להוריד חצי ממשקלו עד שקשה היה לזהותו. בעוד חבריו הסיתו, הוא תר כל העת אחר עיתונאים.

אחת ההגבלות שהוטלו עליו עם שחרורו לפני כמה ימים, אוסרת עליו ליצור קשר עם עיתונאים. מכל ההגבלות האחרות, זו הקשה מכולן. הוא אינו יכול בלי זה. גם בתקופת מנוסתו ממעצר, הוא לא חדל לשוחח עימם. קחו ממנו את הפלאפון והוא יהיה כשמשון בלי מחלפותיו. יש לי עצה יותר טובה. תסלקו את מרזל ואת חבריו מהגיטאות של חברון והם כבר לא יזיזו שום כלום.

מתרכז בימין

שנה וקצת לפני הבחירות הפנימיות במפלגתו, דוד מגן מתחיל למקם את עצמו. זוהי הקדנציה הראשונה שלו בכנסת והרקורד שלו עגום למדי. למעט כמה נאומים אפורים למדי וכמה השתלחויות באורה גמיר, הוא לא הותיר רושם בל־יימחה בבית הנבחרים. הוא נכנס לכנסת בזכות כמה התחברויות שנוצרו מתקופה שבה כיהן כמנכ"ל שירות התעסוקה. יחד עם הבוס המפלגתי שלו, משה קצב, הם השניים ראשי הזרם של מוטבים בקרב חברי מרכז המפלגה.

מגן נטל על עצמו את ההגנה על הנאשמים מקריית ארבע, השניים החשודים במעשים חמורים ונמנים כחברים בכת הכהניסטית המבעבעת בקריית ארבע. עוד בטרם החל משפטם, הצליח מגן לגרוף כותרות לך לא זכה בכל חייו הציבוריים. הוא הצטרף למקהלת מוקיעי השב"כ ושיטות החקירה של אנשי השירות.

חברו לסיעה, אליהו בן־אלישר, הוא חבר בוועדת המשנה לשירותי הביטחון. מייד אחרי מעצרי אנשי הימין, הופיעו ראשי השירות בפני חברי הוועדה כדי להדוף את ההאשמות שהוטחו בהם. בתום הישיבה, הוציא בן־אלישר הודעה המגנה לחלוטין את אנשי השב"כ. עוד באותו ערב, הופיע מגן בטלוויזיה ותקף במשנה חריפות את שיטות החקירה שהופעלו "נגד מרשיי".

הסינגור של הימין הקיצוני לא היה תמיד כזה. שבוע לאחר הטבח במערת המכפלה קיימה סיעת הליכוד דיון על רקע האווירה הקשה ששררה בארץ. דוד מגן בלט לטובה. הוא אמר רק שני משפטים, אך אמר אותם ברגשנות גדולה: "אסור לנו להיות מזוהים עם גורמים קיצוניים מקריית ארבע. ציבור הבוחרים לא יצביע בשביל מפלגה שמזוהה עם גורמים כאלה. הליכוד היה צריך גם להיות בשמאל מפלגת מרכז, כי רק כך יש סיכוי לחזור לשלטון". זמן מה אחרי כך הוא סיפר לכותב שורות אלה שבעצם הוא היה תמיד איש מרכז. "אני נמצא בליכוד בגלל מה שמפא"י עשתה לעולים של שנות ה־50 ולהורים שלי. בנושאים המדיניים הייתי תמיד איש מרכז". ממש כך. ■

נוסחת הפלא של גדליה

נראה שיו"ר ועדת הכספים גדליה גל מתמסר באחרונה למסע צלב פרטי שמטרתו להביא לפירוק כמה שיותר קיבוצים; התייחסותו לכל הקיבוצים שתקציבם אינו מאוזן כ"מצויים בתהליכי ניוון" שגויה ומתעלמת מבעיותיהם האמיתיות

רן הלוי

מה אפשר לומר על ה"סקופ" האחרון שתרם יו"ר ועדת הכספים, ח"כ גדליה גל, לדיון הציבורי בהסדר המשלים לחובות הקיבוצים? בכותרת שמנה בעיתון "הארץ" של יום א' האחרון מגלה גל: "ל־50 קיבוצים אין זכות קיום, כי הם מפסידים ואוכלוסייתם קטנה".

באמת, מה אפשר לומר על הדוד במשפחה שעלה לגדולה והחל לצאת ולבוא בחוגי העסקים הגדולים, ועתה הוא יוצא בהכרזות באוזני נושי המשפחה על מחלתו חשוכת המרפא של בעל הבית? התגובה הראשונה העולה על הדעת – משהו כמו: "וכמה מושבים (שגל היה רק לא מזמן מוכיר תנועתם) איבדו את זכות קיומם?" – גדודית על הסף: מאז חוקק בכנסת החוק הנושא את שמו של גל, נפרצה המסגרת השיתופית של המושבים וכל אגודה שיתופית מתמודדת לבדה על גורלה כיישות קולקטיבית. החוק מטפל בנכסיהן ותוכנותיהן של משפחות, לא של יישובים; בפועל, מושבים רבים איבדו את קיומם כיחידה חברתית. אין סימן לכך שגל מוטרד במיוחד בשל מצב זה.

קודם כל, חייבים להודות בקיומה של המחלה, וד"ר גל אינו מגלה בעניין זה כל תגלית שלא פורסמה לפניו על־ידי הקיבוצים עצמם: ישנם בשתי התנועות הקיבוציות החתומות על ההסדר בין 30 ל־35 קיבוצים שהוצאותיהם השוטפות גדולות מהכנסותיהם, וכל עיסוק בהסדר של מחיקת חובות גרידא, שאינו מטפל בפתקציית הייצור שלהם, יהיה מבחינתם ברכה לבטלה. מנין שאב גל את המספר 50? יש לשער שזה נבחר כיוון שהוא עגול יותר, מרשים יותר ולכן משרת טוב יותר את כוונות הדובר.

נראה שגדליה גל מתמסר באחרונה למסע צלב פרטי משלו, להביא לפירוק כמה שיותר קיבוצים, וכל המרבה ומקיים הרי זה משובח. תוכנית הקמת שכונות־בנות ליד קיבוצים במצוקה, שפורסמה בעיתונות בהרחבה בשמו, משמעותה בפועל הפקעה מאסיבית של התוכן השיתופי מחיי הקהילה של קיבוצים אלה.

זה באשר לעובדות – ל"סימני המחלה". השאלה היא, כמובן, מה עושים איתם. הדיאגנוזה והפרוגנוזה של ד"ר גל נגועות כליל בסימני הדיבוקלפירוקקיבוצים שפיתח. "אלה הם קיבוצים המצויים בתהליכי ניוון", הוא פוסק. "האוכלוסייה בהם קטנה; הבנים אינם חוזרים הביתה; יש בהם כוח עבודה רב בלתי־מנוצל". ולכן, כשיובא ההסדר לאישור ועדת הכספים, יאמר יו"ר הוועדה לשר האוצר ולחבריה, כי "התנאי שלי לקבלת ההסדר הוא... שיש לערוך שינוי מבני בכל אותם יישובים שאינם מתאזנים בשוטף... ללא מעבר למסגרת של יישוב קהילתי אין להם תקומה. כל משפחה תקבל את האחריות על פרנסתה, הדירות יירשמו על שם החברים, והכנסות המשק המשותף ישמשו לקיום הקשישים... כשהברירה תהיה להיות או לחדול, כל אחד מהם ימצא את הדרך להתפרנס בעיר השכנה".

גל עצמו יודע לומר, ובצדק, כי אין להתייחס אל הקיבוצים כמיקשה אחת, שכן בעיותיהם שונות. לולא השתעבד לפולחן הפיכת קיבוץ ליישוב קהילתי כפתרון קסם מחוץ לכל צרותיו של הקיבוץ, היה רואה שכלל זה נכון גם לאותם קיבוצי מצוקה שאינם מתאזנים כשוטף, והמכונים בז'רגון ההסדר "קיבוצי פיתוח". יש בהם כאלה הסובלים בעיקר ממחסור באמצעי ייצור, שהוא הסיבה לאי־ניצול כושר העבודה שלהם. הפתרון המתחייב עבורם הוא ציודם בגורמי ייצור חדשים. אחרים סובלים ממחסור בכוחות ניהול, ועבורם מתחייבים פתרונות אחרים. המונח "קיבוצים בתהליכי ניוון" מתאים רק לקהילות שאיבדו את הרצון או האמונה בכוחן לצאת מן המשבר כקהילה שיתופית. ישנם בתנועות גם כאלה, אך מספרם קרוב יותר לחמישה מאשר לחמישים. יתר הגבול הקטן. גם במקרים אלה ההיגיון מחייב שההכרעה על פירוק המסגרת השיתופית תהיה של החברים עצמם ולא של גל או ועדת הכספים.

גדליה גל אינו חבר קיבוץ, ואף לא סוציולוג מומחה לקהילות קיבוציות. הוא יו"ר ועדה מכובדת של הכנסת, המוסמכת לקבוע כללים ולהתנות התניות כשמדובר בהקצאת כספי מדינה או מתן התחייבויות מטעמה, כפי שיידרש בכל הנראה בהסדר המשלים. אילו התניות? התשובה על כך נגזרת משיקולי סדר עדיפויות לאומי. ישנו מי שסבור, למשל, שיש להתנות את ההסדר ב"גדרה עצמית" של היישובים והתנועות הקיבוציות הכלולים בו, כיישובים המקיימים ביניהם ובתוכם מידה של שיתוף, אחריות קולקטיבית ועזרה הדדית. זאת מתוך השיקול, שאין למדינה אינטרס מיוחד לתמוך בפרנסתן של איקס משפחות רק בשל מוצאן המיוחס ממה שהיו פעם קיבוצים. טעמו של גדליה הפוך מזה: הוא סבור משום מה כי על המדינה להתנות את תמיכתה באילוצם של אותם קיבוצי מצוקה להתפרק בעל כורחם מן השיתוף.

לא מכבר רשם גל על שמו פטנט ייחודי קודם: על המדינה, אמר, לצאת בהקדם מעיסוק בחובות הקיבוצים ולהשאיר את הקיבוצים להתדיין על כך לבדם מול הבנקים הנושים. גם התבטאות זו מסגירה את מידת האהדה שיש לדובר לתנועה הקיבוצית באותה המערכות הגורליות לקומה כמערכת שיתופית, אך יש בה יותר אינטגריטי מאשר בהתבטאותו התורתית האחרונה, שאותה אימץ כשהאוצר בחר סוף סוף להיכנס לדיון מעשי על ההסדר המשלים. היא אומרת, בפשטות, כי למדינה אין עניין לעסוק בפרשה זו לכאן או לכאן, ושבעלי הדבר, הנושים והחייבים, ישברו את ראשם לבד. בהמצאתו החדשה רוצה גל לחייב את ועדת הכספים לעסוק בסבסוד פירוקם של יישובים קיבוציים. ההיגיון הציבורי דורש לתת לכך טעם: מהו האינטרס הלאומי בפירוק קיבוצים?

ניתן אולי להגן על שיקול עקרוני אחד מזווית עיסוקה של ועדת הכספים ב"קיבוצי הליווי". לפי שיקול זה, המדינה אינה נוטלת על עצמה לקבוע מסמרות באשר ל"זכות קיומם" של קיבוצים אלה, כפי שעשה היו"ר בהצהרתו האחרונה, משל היה דו"ר לפירוק קיבוצים – ואינה מוכנה גם לסכן כספי ציבור בסוגיה זו. אך היא רואה לעצמה חובה להבטיח לפחות את ביטחונם הסוציאלי של החברים בהם, באותם מקרים שבהם יחליטו הם עצמם שכשל כוחם בהתמודדות על קיומם בקהילה שיתופית. ניתן להגן על עמדה כזו לאור התפקיד הלאומי וההשקעה שהשקיעו החברים בחייהם בקיבוץ בתקופה שבה שררו תנאים חברתיים וכלכליים ומערכת ערכים לאומיים אחרים.

גדליה גל. השתעבד לרעיון היישוב הקהילתי. (צילום: יצחק הררי)

האם זוהי עמדתו של גדליה גל? וודאי שלא. לפי הפרוגנוזה שלו, כל אחד מחברי אותם קיבוצים־לשעבר הנהנה עדיין מכושר השתכרות "ימצא את הדרך להתפרנס בעיר הסמוכה" (אם כי לא ברור האם כלל זה חל גם באותם מקומות שבהם העיר הסמוכה היא חאן־יונס או עזה), ואילו ההכנסות מן המשק המשותף באותם "קיבוצים המצויים בתהליכי ניוון שבעטיים והוצאות גדולות מן ההכנסות ישמשו לקיומם של הקשישים".

אכן, זהו פתרון חסכוני מבחינת משק הכספים של המדינה – נמצא מקור לביטחון הסוציאלי בלא לחייב את המדינה לשאת בכך. נשארה רק שאלה פעוטה: מי יעבוד במשק המשותף של אותם קיבוצים מנוונים שאינם מתאזנים בשוטף, כאשר פרנסת המשפחה תלויה במציאת פרנסה בעיר השכנה? אבל אם רק ניתן לגדליה להרהר בכך עוד מעט, הוא ודאי ייצא בעוד איזה פתרון מבריק. דרושה רק מעט חשיבה יוצרת. אולי ניתן, למשל, להטיל את האחריות לקיומם של החברים הקשישים על משרד הרווחה של רשות האוטונומיה. למה לא? ■

תוכנן ביום חול

אמיר נימן

אחד הסעיפים בפרק "קשריך עם העיתונות" שבמדריך לחבר הכנסת המתחיל עוסק בפרסום הודעות במהדורות החדשות של יום שבת. סוד גלוי לפוליטיקאים ולאנשי התקשורת המשודרת הוא, כי הדלילות המסורתית של חדשות השבת מאפשרת לחבר הכנסת מן המניין להכניס למהדורות המשודרות ביום המנוחה ידיעות חסרות ערך ממשי, שבימי השבוע היו מוצאות את מקומן ככדורי נייר בסל האשפה של עורך החדשות התורן. זו יכולה להיות הצהרה "דרמטית" של חבר ועדת חוץ וביטחון על כך שעיסקת הנשק הנרשה של כוויית מערערת את מאזן ההרתעה במזרח התיכון או הודעה של חבר ועדת חוקה בדבר סכנה לשלום ישיבת הוועדה בשבוע הבא, בגלל התנגדותו לסעיף קטן ג' בהצעת החוק שתידון בישיבה. בשבת שגרתית במיוחד עשויה ידיעה כזאת, שלא היתה זוכה באמצע השבוע ולו בגל קצר, לזכות באורך חיים מופלג של שתי מהדורות חדשות.

פוליטיקאים בעלי כשרון תקשורתי מוצאים בדלילות החדשותית של השבת כר נוח לליבוי פולמוסים בעלי תוחלת חיים גדולה מן הממוצע. ידיעות מן הסוג הזה יעברו את סף השידור גם באמצע השבוע, אך יעמדו בתחרות עם שטף החדשות השגרתי ורישומן עשוי להימחק במהרה. בחדשות השבת ישודרו ידיעות כאלה במהדורה או שתיים, ייפלו על אוזניים קשובות של המון הפוליטיקאים הממתינים לפתחון פה, ויעודדו גל מיידי של תגובות המתבססות על רפלקסים מותנים – ימין נגד שמאל ויונים נגד נצים, ללא בדיקה ובירור ממשי של העובדות. המכניזם הרפלקסיבי של גל התגובות המתגלגל במהדורות השבת יקנה לידיעה כזאת נפח גדול פי כמה מבפי שיאה לה ויאלץ ברוב המקרים גם את כלי התקשורת האחרים לעסוק בה.

יזמים תקשורתיים מיומנים, כמו חבר הכנסת אברהם בורג, יכוונו "אירועים חדשותיים" כאלה מראש כדי שיחולו בשבת. כך קרה לטיוטת המסמך שהציגו ערב ראש השנה בישיבת "השמיניה", שמינית חברי הכנסת ממפלגת העבודה ורם. הטיוטה, ובה עמדות שנויות במחלוקת בענייני ירושלים (תוכנית הרבעים) ובענייני דת ומדינה, הוצגה בישיבה לדיון ראשוני, דיון שעורר כבר בתחילתו חילוקי דעות בין חברי הקבוצה.

ביום שישי שלאחר הישיבה הדליף בורג את המסמך לאחד מכתבי "קול ישראל", במטרה לתת פרסום לפרטיו בשבת. כבר ביום חמישי הודלפו הפרטים לכתב אחר של "קול ישראל" ולכתבת "ידיעות אחרונות", ואלה נצרו אותם עד שבת (כתבת העיתון, בהסתמכה על הבטחה לבלעדיות, פספסה את הפרסום). מכונת ההדלפות של "השמיניה" פעלה הפעם ללא תיאום. מכל מקום, פרסום הפרטים בשבת ב"קול ישראל" הבעיר את המדורה. חברי כנסת מימין ומשמאל התנפלו על המסמך של בורג כמוצאי שלל רב, ובמשך כל השבת מילאו התגובות את מהדורות החדשות – וכל זה בתגובה לטיוטת מסמך שטרם נדון ברצינות, וגם אילו נדון ברצינות, לא היה משקף אלא את עמדתם של חברי השמיניה או של מקצתם. מכל מקום, ברור שאילו היו הדברים מתפרסמים באמצע השבוע, היתה ההדלפה מעוררת תגובה מצומצמת הרבה יותר ושוככת כעבור שעות ספורות.

בורג. תקשורתן של שבת. צילום: יצחק הררי

באמצע יוני התחוללה סערה תקשורתית דומה, כאשר אברהם בורג הכריז על "ג'יהאד דמוקרטי" – קריאה למפלגת העבודה לחזור בה מהחוק לבחירה ישירה של ראש הממשלה – בכינוס "משוב" ו"הכפר הירוק". הדברים שנאמרו אז ביום חמישי לא זכו לתהודה מספקת מכיוון שהעיתונות היתה עסוקה ביום שישי במשא־ומתן בין רבין למפלגת העבודה. בשבת כבר הצליח בורג להבעיר את כל מהדורות החדשות. הפעם נמשכה המהומה גם במשך כל אותו שבוע, ושאלת הבחירה הישירה תפסה מקום של כבוד על סדר יומן של הקואליציה והאופוזיציה, אף שלא היה שום סיכוי ממשי לביטול הבחירה הישירה.

מי שלא רצה אותו כמזכ"ל

בשבת האחרונה עורר המסמך שפירסם חבר הכנסת חגי מירום סערה דומה, אף שבניגוד למנהגם של חבריו ל"שמיניה" הפיץ את המסמך שחיבר, ובו הצעות לרפורמה ושינוי במדיניות מפלגת העבודה, בין כל כלי התקשורת. עיתוי הפרסום נקבע למהדורות השבת של העיתונים, כדי להפיק את מירב ההד הציבורי. הפוליטיקאים מימין ומשמאל לא איכזבו, והתגובות זרמו כיד המלך.

מירום תובע כינוס ועידת מפלגתו, לדיון בהצעות לשינוי מדיניותה בתחומי תהליך השלום, חברה וכלכלה, העם היהודי, מבנה המשטר ומבנה מפלגת העבודה. כינוס ועידה כזאת באמצע קדנציה הוא אירוע נדיר ושמור למצבי משבר – כגון משבר חוק הבריאות – ועל כן ברור גם למירום שתביעתו לכינוס כזה בכל הנראה אינה ריאלית. ועם זאת, מכיוון שהמסמך נרחב, בין השאר, לפולמוסים בוערים, כשאלת המשא־ומתן עם סוריה, ויש בו הצעות לפתרון הפערים שבין מצע העבודה לבין המציאות המתהווה, אפשר שפרטים מתוכו יעמדו לדיון כאשר מוסדות העבודה יעסקו בשאלת המשא־ומתן.

מסמך מירום, הגם שהוא משקף בפרקים מסויימים את עמדות חבריו ל"שמיניה", לא הוצג לדיון בפורום זה. בניגוד לבורג, סבור מירום ש"שמיניה" אינה יכולה לדון בשלב זה בהצעות לשינוי עמדות מפלגת העבודה משום שמדובר בעניינים הפנימיים של המפלגה, וקבוצת חברי הכנסת, ביניהם, כוללת שלושה שאינם חברים בה. לפחות לפי שעה. ההודעות שהוא מגלה יאה למי שמשמש כיו"ר הוועדה לענייני מפלגה, כיוזה בשעה שהוא מסומן כיעד למתקפות מצד חוגים במפלגתו, התובעים להחליף את הוועדה לענייני מפלגה בוועדה לענייני פריימריס, וכעצם להדיחו. כדי להפחית עוד יותר את המתח סביב הוועדה שלו, מקפיא מירום את דיוני הוועדה בשאלות הפריימריס ומתכוון להתמקד בשאלות של מבנה מפלגת העבודה.

במסמך שהגיש בסוף השבוע, מציע מירום לבטל את סניפי המשנה של העבודה, ולהעביר מן העולם את מוסד המזכ"לות ואת הלשכה, שאיבדה מזמן את משמעותה ונעשתה לגוף מיותר. המזכ"לות והלשכה – כך ההצעה – יוחלפו בלשכה שתורכב מחברי שלוש מזכירויות יעודיות – כל אחת בת 31 חברים – מדינית, כלכלית־חברתית וארגונית. אלה ייבחרו – על־פי ההצעה – במרכז, ובראש כל אחת מהן יעמוד יושב־ראש נבחר.

השינויים שהוא מציע במבנה מפלגתו עולים בקנה אחד עם מצב הרוח הדומיננטי שבו שרוי לאחרונה יו"ר העבודה יצחק רבין. רבין סבור שמפלגת העבודה זקוקה לרפורמה כאוויר לנשימה. מירום מציע לו מסגרת מרחיקת לכת שתהפוך את העבודה באמת למפלגה שלו. עניין זה היה אמור לעלות על סדר היום של פגישה בין רבין למירום שנועדה להתקיים שלשום ונדחתה בגלל המשכת הדיונים של סיעת העבודה בלשכת ראש הממשלה.

בהקשר זה, כדאי לזכור שבשנתיים האחרונות היה מירום פעמיים "כמעט מועמד" למזכ"ל העבודה. בפעם הראשונה כאשר ביקש להתמודד מול יובל צרפתי והבטיח של רבר יותר על התמודדות, ובפעם השנייה לאחר הבחירות להסתדרות, כאשר בחוגי רבין עלתה שאלת החלפתו של נסים זוילי, ודובר במירום כמועמד להחליפו. ■

האלימות עולה כיתה

יעל פישביין

רק 27 אחוז ממקרי האלימות בבתי הספר מגיעים לידיעת המורים. צילום: בוריס כרמי

העטיפה הוורודה של חוזר מנכ"ל משרד החינוך האחרון מכסה על רשימה מצמררת של מקרי אלימות בבתי־ספר, ביניהם של מורים כלפי תלמידים. כך, למשל, מדווח על מורה שעשה מעשים מגונים בגופן של תלמידותיו בנות העשר וקיבל גיבוי מעמיתתו מורה, שהעידה לטובתו במיעון: "קורה שמורה נותן סטירה לילד, ילד הוא גוש של יצרים"

מפלס האלימות בבתי הספר בישראל עולה ומתמיד. עשרה אחוזים מכלל מקרי האלימות בשנות ה־90 הם מקרים של חבלות גופניות חמורות, כמעט פי שלושה יותר מאשר לפני 20 שנה. קיים קשר של שתיקה סביב בעיית האלימות, מפני שמורים ומנהלי בתי־ספר חוששים מפגיעה בשמו של בית הספר עקב פרסום מקרי האלימות.

רק חלק קטן ממקרי האלימות בבתי הספר, כ־27 אחוז, מגיע לידיעת המורים, ועל־אף שיש הוראה לדווח על כל מקרה אלימות בבית הספר למשרד החינוך, רק חלק קטן מהמקרים הידועים למורים מגיע לידיעת משרד החינוך. בשנת הלימודים 1993 דווחו למשטרה 5,204 מקרי אלימות בבתי־ספר ומתוכם. לשירות הפסיכולוגי של משרד החינוך יש דיווח רק על 350 מקרים.

תופעות האלימות בבתי הספר מגוונות מאוד: נעות מהשפלות דרך עד מכות, תקיפה, אונס ואפילו רצח. העטיפה הוורודה של חוזר מנכ"ל משרד החינוך האחרון שהוקדש לעניין זה מכסה על רשימה מצמררת למדי של מקרי אלימות בבתי הספר. ח"כ אברהם בורג מדווח על מכתב שהגיע אליו ובו תיאור מזעזע של פרשת ייסוריה של ילדה עולה מרוסיה בת שמונה וחצי, שנפלה קורבן להתעללות מצד תלמידים, שמרה על שתיקה במשך חודשים ארוכים והוריה לא שמו לב למצבה, על אף שרגליה היו מכוסות בסימני מכות כחולים.

י. קרני מהסתדרות המורים מדווח על מקרים של פריצה לבתי־ספר עם סוסים, אלות וסכינים. ש. שמר מנהלת בית־ספר קורצ'אק בקריית שמונה מדווחת על מקרים של ילדים ממשפחות מצוקה שבאים לבית הספר רווי חוויות אלימות מבתיהם ופורקים את משא חוויותיהם בבית על תלמידים אחרים. ש. רהב, מנהלת בית־ספר תיכון אזורי גליל מערבי, מדווחת על תלמידים שבאו לבית הספר מזוינים בשרשראות וחיסלו חשבונות עם תלמידים אחרים. ב. אזר, מנהל בית־ספר מבשר, מתאר תופעות של שבירת כיסאות והשחתת רכוש.

יצחק קדמן מהמועצה לשלום הילד מתמקד במורים אלימים ומדווח על מורה שעשה מעשים מגונים בגופן של תלמידותיו בנות העשר וקיבל גיבוי מעמיתתו מורה, שהעידה לטובתו ואף נתנה מעין חוות־דעת מקצועית מעוותת בבית המשפט, שלפיה "קורה לעיתים שמורה נותן סטירה לילד, שכן ילד הוא גוש של יצרים". קדמן מזכיר מורה אחרת שהיכתה תלמידים במקל וכאשר התלמידים התלוננו במשטרה הם סולקו מבית הספר. התלמיד י. אשבל מבית הספר המקיף צפת דיווח על שליפת סכין במהלך ריב בין תלמידים בטיול בית־ספר.

הסיבה לעלייה במספרם ובחומרתם של מקרי האלימות בבתי הספר אינה חד־משמעית. כל אחד מאנשי המקצוע מדגיש סיבה אחרת. אלימות היא תופעה רבת משתנים שכל אחד מהם תורם לעלייה במספר המקרים. יש אנשי מקצוע המדגישים את תרומת העלייה לאלימות. העולים החדשים אינם מסתגלים היטב לבתי הספר ובגלל המתיחות יש התפרצויות אלימות בינם לבין הוותיקים. אנשי מקצוע אחרים מדגישים את הפערים החברתיים הכלכליים בין התלמידים כמקור לאלימות. מחקרים שנערכו בסוף שנות ה־80 ותחילת שנות ה־90 מוכיחים שככל שבית הספר נוהג ביתר הגינות עם התלמידים החלשים ונותן להם יותר הזדמנויות שילוב והנוכחות, כן רבים סיכוייו למתן את האלימות.

גורם נוסף לעידוד האלימות הוא הצפיפות. מחקרים שנערכו בארץ ובעולם מוכיחים שבתי־ספר גדולים הם יותר אלימים. רווחה כלכלית והשכלה גבוהה מקטינים אלימות. עם זאת, כמה מתופעות האלימות היותר מזעזעות אירעו בחיפה המבוססת ובקיבוצים. כשמדובר ב"בני טובים" אלימים נוהגים לתת הסברים ערכיים ונפשיים לאלימות. יש די סימנים המצביעים על כך שהטלוויזיה מעודדת אלימות. שר החינוך אמנון רובינשטיין מדגיש את השפעת משדרי ההיאבקות האלימה בטלוויזיה על התנהגות ילדים בעלי נטיות לאלימות, אבל עד היום לא הצליח למנוע שידורים אלה.

תרומת ילדי "החינוך המיוחד"

אנשי "שטח" טוענים שהמדיניות החדשה של שר החינוך ויועצו עופר ברנדייס כלפי ילדי "החינוך המיוחד" תרמה לעלייה במפלס האלימות בבתי הספר. לטענתם, השר והיועץ, מתוך רצון להצטייר בציבור כנאורים, עודדו הכנסת ילדים עם בעיות התנהגות חריגות לכיתות הרגילות, בלי שהכינו תשתית מתאימה. המורים לא קיבלו הנחיה איך לעשות את זה ובתי הספר לא קיבלו תוספת משאבים כדי לקנות שירותים של אנשי מקצוע. התוצאה: תלמידים חריגים ללא טיפול "מפוצצים" את בתי הספר. שלושה־ארבעה תלמידים מהסוג הזה יכולים לשבש חיים של בית־ספר שלם. כל ילד כזה נושא איתו שנים של הישגים לימודיים נמוכים, שוליות חברתית ותסכול. אם לבית הספר אין מענה מתאים, הוא עומד חסר אונים מול הילדים.

"מערכת החינוך הבטיחה שאם הילדים האלה יישארו בחינוך הרגיל, יקבל כל אחד מהם סיוע שיסתכם בחמש שעות שבועיות. הסיוע הזה לא הגיע. אנשי מקצוע שבנו על זה שיתנו שעות לילדים האלה, הושארו בלי עזרה ואינם מסוגלים לעשות הרבה. ילד מהסוג האלים, כשהוא מושאר בחינוך הרגיל בלי עזרה, יכול לפוצץ בית ספר שלם", טען אחד הפסיכולוגים המועסקים מטעם משרד החינוך.

ישנם בתי־ספר שטיפלו בהצלחה בבעיות של אלימות. בגבעתיים המבוססת התגלו תופעות אלימות באחד מבתי הספר היסודיים והמפקחת החליטה לתת תוספת שעות לספורט – מפלס האלימות באותו בית־ספר ירד. בבאר־שבע הוחלט לטפל ב־70 ילדים בעלי התנהגות חריגה בסיוע אנשי מקצוע והושגה תוצאה דומה. איתור מוקדי האלימות וטיפול חינוכי אמיתי יכולים להועיל. ברור שבעיית האלימות בבתי הספר לא תיפתר מאליה, דיווח אמת על המקרים ובדיקת מוקדי האלימות הם תנאי הכרחי, אך לא מספיק.

"הידע המצוי בידינו קובע שתחושות של תסכול, יאוש, דימוי עצמי נמוך, ניכור ומתח חברתי, מביאים אנשים לכלל התנהגות אלימה. נמצא שבבתי־ספר שבהם חשים התלמידים שהאפשרויות להתפתחותם נבלמת, שהאווירה בהם מעוכרת, שאין בהם כללים ברורים של מותר ואסור ושהיחס כלפי התלמידים הוא שרירותי, יש יותר תופעות של אלימות מאשר בבתי־ספר המאפשרים למידה משמעותית לתלמידים השונים, המגלים יחס הוגן כלפי התלמידים ואשר קיימת בהם מערכת חוקים וכללים ידועה וברורה לכל". כך נכתב בחוזר הוורוד של מנכ"ל משרד החינוך. איך עושים בתי־ספר כאלה לכך אין למנכ"ל פתרון, וככל הנראה משרד החינוך גם לא עוסק בכך יותר מדי. ■

הדדיות כצורך קיומי

מול צעדים מעט יותר נחרצים של גורמי הביטחון הישראליים נגד קבוצת תושבי קריית ארבע החשודים בתכנון פעולות אלימות נגד פלסטינים, יש לדרוש צעדים דומים נגד חוגים דומים בקרב הפלסטינים. ללא הדדיות נחרצת בתחום הזה, יתקשו הפלסטינים לזכות בתמיכת ממשלת ישראל בקיום בחירות

מיכל סלע

כדי שהעם הפלסטיני בגדה המערבית וברצועת עזה יוכל למשול בעצמו בהתאם לעקרונות דמוקרטיים, ייערכו בחירות פוליטיות ישירות, חופשיות וכלליות למועצה, תחת פיקוח מוסכם ומשקיפים בין־לאומיים, בעוד המשטרה הפלסטינית שומרת על הסדר הציבורי.

"ייעשה הסכם בדבר הצורה והתנאים המדוייקים של הבחירות, בהתאם לפרוטוקול המצורף בנספח 1, במטרה לערוך את הבחירות לא יאוחר מתשעה חודשים לאחר כניסתה לתוקף של הצהרת עקרונות זו.

"בחירות אלה יהוו צעד ביניים משמעותי לקראת מימוש הזכויות הלגיטימיות והדרישות הצודקות של העם הפלסטיני".

זהו נוסח סעיף 3 בהצהרת העקרונות שנחתמה בוושינגטון ב־13 בספטמבר '93. נספח 1 להסכם אומר כי פלסטינים מירושלים יוכלו להשתתף בבחירות. כן נאמר בנספח כי ההסכם יעסוק בשיטת הבחירות, באופן הפיקוח עליהן ובכללים הנוגעים למערכת הבחירות. המעמד העתידי של פלסטינים שעזבו והיו רשומים בשטחים ב־4 ביוני '67 לא ייפגע עקב הבחירות.

תשעת החודשים המוזכרים בפסקה השנייה הסתיימו בחודש יולי השנה. מכיוון שההצהרה קיבלה תוקף של הסכם בדצמבר 1993, אפשר לטעון כי אז החלה ספירת החודשים. אלה הסתיימו לפני כשבועיים.

מכיוון שקיום הבחירות מותנה בהסכם משני הצדדים את שיטת הבחירות, אופן הפיקוח עליהן והכללים הנוגעים למערכת הבחירות, ברור מבנות ההסכם כי מן הדין היה להתחיל מייד לאחר החתימה על הצהרת העקרונות בדיונים מפורטים בעניין הזה. הדיון הזה לא החל, לא בצורה רצינית, ולמעשה יש בכך משום הפרה של ההסכם. הדיון בפרטי הסכם הבחירות לא החל, לא במקרה ולא מתוך שכחה. היה מפגש אחד ראשוני בוושינגטון, בין האלוף דני רוטשילד וסאיב עריקאת. הפלסטינים הגישו לישראלים הצעה כללית הכוללת את תפיסתם בכל הקשור בבחירות, ביצוען ויעוד הקמת המועצה הנבחרת. אך מעבר לכך לא קרה דבר, ומול ההצעה הפלסטינית לא הוצגה הצעה ישראלית.

יתרה מזאת, יש לפלסטינים אפילו תקציב למימון כל תהליך הבחירות, והם בהכשרת עובדים לניהול תהליך הבחירות, דרך ייעוץ משפטי וטכני בהכנת חוק הבחירות וכלה במימון יום הבחירות. זהו תקציב של כ־5 מליון דולר שמעניק האיחוד האירופי לפלסטינים, על־פי הסכם שנחתם לפני חודשים אחדים. סעיפים אחדים בו, הקשורים בהכשרת כוח אדם, כבר נמצאים בשלבי ביצוע.

העיכוב הוא משום שממשלת ישראל, ובעיקר ראש הממשלה, אינה רוצה לקיים את הבחירות. מהתבטאויות שונות של מנהיגים בשני הצדדים עולה כי לכשייפתח דיון רציני, כנדרש בהצהרת העקרונות, יהיה ויכוח על כל מושג ועל כל שלב המתואר בהצהרה וקשור בתכנון הבחירות וביצוען. בהצהרה נאמר "מועצה". ראש הממשלה יצחק רבין אומר: מועצה מנהלת. ראש אש"ף יאסר ערפאת אומר: מועצה שהיא מעין פרלמנט. על־פי ההסכם מותר לפלסטינים להתקין תקנות בתיאום עם ממשלת ישראל, אך לא לחוקק חוקים במלוא מובן המלה. יש ויכוח על מספר החברים באותה מועצה. הפלסטינים מדברים על כ־100 איש, ישראל תרצה אולי כמה עשרות, 30, למשל.

הפלסטינים בוחנים זה כשנתיים, במסגרות רשמיות ואקדמיות, שיטות בחירות הנהוגות בעולם ומעבדים הצעות שונות שיתאימו להם. עריקאת אומר כי ההצעה המקובלת ביותר היום היא בחירות בשיטה אזורית, שבהן ישתתפו נציגי מפלגות. ככל הידוע, אין החלטה סופית בעניין. ישראל עדיין לא השמיעה בפומבי את עמדתה וייתכן שבנושא זה תגלה גמישות יתר. עדיין נותרה השאלה, האם תתערב ישראל במתן היתר למפלגות השונות שירצו להציג את מועמדיהן לבחירות. האם תאסור ישראל על אנשי החזית העממית להקים מפלגה שתעמוד בדרישות של הרשות הפלסטינית? האם תאסור על התנועה האיסלאמית להקים מפלגה? יש להניח שאם אכן תועלה התנגדות מעין זו, יאמרו הפלסטינים שגם בישראל פועלות מפלגות דתיות וגם בישראל פועלות בחוק מפלגות המדברות על ישראל הגדולה מהנהר עד הירדן (כפי שלפי שעה טוענת התנועה האיסלאמית).

לא יהיה ויכוח היכן תשב המועצה, אך תהיה בעיה מי יממן את הוצאותיה. יהיה ויכוח על אופי פעולתם של המשקיפים הזרים ביום הבחירות וכן על מספר השוטרים הפלסטינים שיורשו להיות נוכחים ביישובים הפלסטינים בגדה המערבית.

כל אלה הם עניינים קלים יחסית, בהשוואה לבעיה המרכזית, שהיא בעיה של ישראל: הסגת כוחות צה"ל ממרכזי היישובים הפלסטיניים. "לאחר כניסתה לתוקף של הצהרת העקרונות הזו ולא יאוחר מערב הבחירות למועצה, תתבצע פריסה מחדש של כוחות צבא ישראליים בגדה המערבית ורצועת עזה, בנוסף לנסיגת כוחות ישראליים שתתבצע בהתאם לסעיף 14" (הכוונה לנסיגה מעזה ומיריחו), נאמר בהצהרת העקרונות.

כאן לב הבעיה. ישראל הזאת עצמה חייבת לעמוד בהסכם, אלא שיש לממשלה בעיה הקשורה בפוליטיקה הפנימית בישראל. שכן, פריסה מחדש של צה"ל בגדה המערבית עלולה להיתקל בהתנגדות של מפלגות הימין ובשורה של הפגנות צעקניות ותקשורתיות של המתנחלים. החשש הפוליטי הזה מבקש חיזוק בטיעונים ביטחוניים, הסותרים את רוח הצהרת העקרונות. הטיעון העיקרי המושמע נגד פריסה מחדש של כוחות צה"ל בגדה הוא כי יגברו מעשי האלימות נגד ישראלים. מעשי אלימות נעשים, למרבה הצער, גם בפריסה הנוכחית של צה"ל.

הרמטכ"ל אהוד ברק אמר השבוע: "לא תהיה נסיגה לפני שיובטח ביטחון האזרחים". לא ברור אם זו אמירה נגד ההסכם או אמירה כדי להרגיע מראש את המתנגדים בין המתנחלים.

מול ראש הממשלה, החושש מפני ויכוח עם מפלגות הימין בטרם הובטחה כניסת ש"ס לממשלה, או לחילופין עם סיעת יעוד, מרגישים שרים כי החשש הוא חשש שווא. סגן השר יוסי ביילין אמר השבוע בעניין זה כי הבעיה היחידה היא העיר חברון ו־40 המשפחות היהודיות המתגוררות בה. ראש הממשלה החמיץ לפני יותר מחצי שנה את ההזדמנות להוציא את המשפחות האלה למקום אחר. שכן, לאחר הטבח במערת המכפלה אישרה הממשלה את הצעד הזה וברגע האחרון נרתע רבין מביצועו.

הפלסטינים מתכוננים ברצינות למערכת בחירות והם מעוניינים בבחירות לגוף שיהיה קרוב ככל האפשר לפרלמנט. מזה כשלוש שנים נכתבים מדי יום ביומו מאמרים בעיתונות הפלסטינית על חשיבות הבחירות לגיבוש חברה פלסטינית דמוקרטית. מדי חודשים אחדים מתקיימים כינוסים אקדמיים ופגישות של אנשי אקדמיה עם הציבור הרחב, לפעמים בכפרים הנידחים ביותר. להם חשוב העניין לא כל כך כסמל לריבונות שבדרך, אלא כצעד מאוד מהותי העשוי לסייע לקבוע את עתיד החברה הפלסטינית. הם רוצים להשתחרר מהר ככל האפשר ממסורת שלטון הכיבוש של ישראל, ומשיטות המשטר והשלטון הקיימות בארצות ערב. הם רוצים ליצור מנגנונים של קבלת החלטות בדרך דמוקרטית ככל האפשר, כדי שחילופי השלטון יהיו מוסדרים. יש להם צורך דחוף ביותר להשתחרר ממשטר של אדם יחיד השולט שלטון אבסולוטי. התארגנות קבוצת "הדרך השלישית" וניסיון ההתפטרות של השר לענייני כלכלה, אבו עלא, הם הביטויים הבולטים יותר של המגמה הזאת. רק בעזרת בניית מוסדות מרכזיים כמו רשות נבחרת, גם אם סמכויות החקיקה שלה יהיו מוגבלות, יוכלו לבנות זאת בדרך הנבונה.

ובעניין הזה צריך להיות לישראל אינטרס קיומי לעמוד לצד הפלסטינים. לטווח הארוך, בנייה מהירה של חברה בעלת מוסדות מינהל ציבורי ושלטון פתוחים ומבוקרים עשויה להיתרגם למונחים של ביטחון המדינה.

אך גם מן הפלסטינים יש לדרוש מאמץ ואומץ־לב ציבורי. כדי לזכות בתמיכה של ממשלת ישראל בבניית המוסדות הציבוריים הפלסטיניים, הם חייבים לשכנע את החברה בישראל כי בטווח הקצר והמיידי, הסגה מוגבלת של כוחות צה"ל בגדה המערבית לא תפגע בביטחונם של הישראלים. פגישת רבין וערפאת ביום ראשון באיזור ארז היתה כשלוש שעות לאחר רציחת יעקב פישר מגוש דקלים בידי נער בן גילו מחאן יונס. מול נחישות הדעת של ממשלת ישראל בעניין ההיערכות מחדש של צה"ל, יש לדרוש נחישות דעת של מועצת הרשות הפלסטינית בכל הקשור בפעילות נחרצת נגד החוגים האלימים בשורותיהם.

המנהיגות הפלסטינית חוזרת וטוענת כי היא פועלת, אך במתינות; כי כל עוד לא נעשו שיפורים בולטים לעין בחיי היום־יום בעזה לא תזכה פעילות נחרצת נגד פעילי הג'יהאד האיסלאמי והחמאס בתמיכה ציבורית.

מול צעדים מעט יותר נחרצים של גורמי הביטחון של ישראל נגד קבוצת תושבי קריית ארבע, החשודים בתכנון פעולות אלימות נגד פלסטינים, יש לדרוש צעדים דומים נגד חוגים דומים בקרב הפלסטינים. ללא הדדיות נחרצת בתחום הזה, יתקשו הפלסטינים לזכות בתמיכת ממשלת ישראל בקיום בחירות במשמעות הרחבה ביותר האפשרית על־פי הצהרת העקרונות. בשתי הפנים של המטבע, בחירות דמוקרטיות ומאמץ עליון להדברת האלימות ההדדית, יש לישראל ולפלסטינים אינטרס משותף, צורך קיומי. ■

רבין וערפאת בפגישה במחסום ארז. גילו את הכימיה האישית. (צילום: אי.פי.)

מעקש אלפי מנשה

בתחילת השבוע ציינו כולם את הפגישה הטובה בין רבין לערפאת, אבל אחר־כך פורסם שראש הממשלה אישר הקמת 1,000 יחידות דיור בהתנחלות אלפי מנשה, החלטה העומדת בניגוד להחלטות הממשלה מייד עם כניסתה לתפקיד, להסכמים ורוח תהליך השלום עם הפלסטינים ולהבנות בין ממשלות ישראל וארה"ב. קשה להבין מה ביקש רבין להשיג במהלך הזה

מוטי בסוק

לפי לוח התאריכים המקורי של הסכם העקרונות בין ישראל לאש"ף, כפי שנקבע בסעיפים 3 ו־13 להסכם, היו הבחירות הכלליות בשטחים אמורות להיערך לא יאוחר מה־13 ביולי השנה, כלומר לפני חודשיים וחצי, וההיערכות החדשה של צה"ל מחוץ לערים ולמרכזי האוכלוסין בגדה המערבית, היתה צריכה להסתיים עוד קודם לכן. אולם, כידוע, לדעת ראש הממשלה יצחק רבין, אין תאריכים קדושים. המו"מ בין ישראל לפלסטינים בנושא הבחירות וההיערכות החדשה של צה"ל בשטחים יתחיל ביום שני הקרוב בקהיר, ולפי כל הסימנים, הוא יימשך לפחות כמה חודשים, בכיכובם של הוותיקים המוכרים, ד"ר נביל שעת מחד והאלופים דני רוטשילד ועוזי דיין מאידך.

בתחילה ישראל היתה הצד הנלהב, הדוחף, בנושא הבחירות הפלסטיניות ויאסר ערפאת הצד הסקפטי, המסתייג. בחודשים האחרונים חלו כמה מהפכים ומהפכים חוזרים. לפתע גילתה ישראל כי מדובר בבחירות דמוקרטיות וכי החמאס וגורמים פונדמנטליסטיים וקיצוניים אחרים יכולים לזכות בקלפיות. ערפאת דיבר על בחירות לפי המודל הסורי. היום ברור גם לישראל וגם לפלסטינים כי הבחירות הדמוקרטיות הכלליות הראשונות בעולם הערבי יתקיימו בשטחים. סאיב עריקאת, הממונה על נושא הבחירות מטעם הרשות הפלסטינית, הניח מסמך מפורט על שולחנה של ממשלת ישראל. הפלסטינים היו רוצים להיות אחרי הבחירות וההיערכות החדשה של צה"ל עוד ב־1994. ישראל הבהירה כי מסמך עריקאת אינו מקובל עליה, בלי לפרט במעט מדוע.

בהתייעצות שהתקיימה בשבוע שעבר אצל ראש הממשלה, בהשתתפות השרים שמעון פרס, יוסי שריד, משה שחל וצמרת צה"ל, עלתה טענה מפי כמה דוברים, כי לפלסטינים תיאבון רב, וכי הם מעוניינים במקסימום מסגרות פורמליות וסמכויות חקיקה וביצוע למועצה שתיבחר, כמעט כמו לממשלה ריבונית. ישראל סבורה כי הפלסטינים הרחיקו לכת, בעיקר בנושא החקיקה. למרות זאת, גורמים ישראלים בכירים סבורים כי עם רצון טוב בשני הצדדים, אפשר לראות את נושא הבחירות כסגור. שתי המשלחות בקהיר יצטרכו לדון בשבועות הקרובים בעיקר באספקטים הטכניים הקשורים בארגון ועריכת בחירות.

הבעיה המרכזית היתה ונותרה ההיערכות החדשה של צה"ל בגדה, מחוץ לערים ולמרכזי האוכלוסין. לפי "הסכם העקרונות", צה"ל צריך לצאת מרמאללה, שכם, ג'נין, בית לחם וחברון. השר שריד אמר, ערב פגישת רבין וערפאת ביום ראשון השבוע, כי אם הפלסטינים היו מבצעים את חלקם בעניין הבטחוני בעזה בצורה טובה יותר, הם היו מקלים על ישראל בעניין ההיערכות מחדש. הרמטכ"ל אהוד ברק השמיע באחרונה כמה פעמים הסתייגויות מרעיון ההיערכות מחדש. גם לראש הממשלה רבין יש הרבה מחשבות חרשות ביחס ליציאת צה"ל ממרכזי הערים בגדה. על־אף שישראל חתומה על "הסכם העקרונות", הוא עלול למשוך את שיחות קהיר עוד ועוד, כפי שחוששים הפלסטינים. ובלי היערכות מחדש של צה"ל, לא יהיו בחירות בשטחים.

שר החוץ פרס מציג גישה מתונה יותר. תומכים בה גם שריד והאלופים דיין ורוטשילד. ישראל צריכה ללכת בגדה מהקל אל הכבד – קודם לצאת מהערים הפחות בעייתיות, למשל שכם, רמאללה וג'נין, בתקווה כי הכל יתנהל כשורה, ואחר־כך להיערך לקראת היציאה מהמקומות היותר בעייתיים, כשחברון תהיה כנראה האגוז הקשה ביותר לפיצוח. יתכן שביחס אליה יסכימו הפלסטינים להסדר מיוחד. יציאת צה"ל ממרכזי הערים יוצרת הרבה מאוד כאבי ראש, למשל בשאלה הקריטית של המשך התנועה החופשית של צה"ל המתנחלים בצירי התנועה הראשיים בגדה, כולל אלה העוברים בלב שכם, במרכז רמאללה או קלקיליה.

רבין וערפאת גילו ביום ראשון, בפגישה ביניהם במחסום ארז, את הכימיה האישית. בראשונה, הפגישה ביניהם התנהלה באווירה נינוחה ואפילו ידידותית, לאחר כל הברקים והרעמים בפגישות הקודמות ביניהם. אולי העובדה ששר החוץ פרס נעדר הפעם, הקלה על שני האישים. בנוסף להחלטה לפתוח לאלתר במו"מ בקהיר, קיבלו שני האישים עוד החלטה אופרטיבית חשובה: הם ייפגשו אחת לחודש במחסום ארז כדי לפתור בעיות בוערות. מהלך חשוב מאוד, לנוכח המוקשים הרבים המונחים עדיין לאורך דרך המלך המובילה לשלום ישראלי־פלסטיני. כלומר, במקום ועדת הקישור העליונה, בראשות פרס ושעת, שנפגשה אחת לכמה חודשים בקהיר, מעתה שני בעלי הבית הם שיטפלו בכל הנושאים הבוערים, ובתדירות גבוהה למדי. סביר להניח כי גם נושא ההיערכות החדשה של צה"ל בגדה, בעיקר בקטעים הפרובלמטיים, יובא להכרעת שני המנהיגים.

במקביל לפגישה הטובה בארז, התפרסם השבוע כי ראש הממשלה אישר הקמת כ־1,000 יחידות דיור בהתנחלות אלפי מנשה, החלטה העומדת בניגוד למדיניות והחלטות הממשלה מייד עם כניסתה לתפקיד, לפני יותר משנתיים, והיא גם מנוגדת להסכמים ורוח תהליך השלום עם הפלסטינים ולהבנות בין ממשלות ישראל וארה"ב. קשה להבין מה ביקש רבין להשיג במהלך הזה. בישיבת הממשלה, שלשום, בעקבות העלאת הנושא על־ידי השרה שולמית אלוני, הבטיח רבין לבדוק את ההחלטה מחדש. הפלסטינים, בינתיים, לא הגיבו. הליגה הערבית הגיבה. מי שמחכה לשיתוף־פעולה חיובי ופורה עם הפלסטינים בהמשך תהליך השלום, צריך לעשות ככל אשר לאל ידו כדי להפוך את קערת אלפי מנשה על פיה. ■

هكذا من الأصل

هكذا من الاصل

אני לא ערבי, אני ברברי

אפרים דוידי

"אני אלג'יראי גאה, אבל בהחלט אינני ערבי, אני ברברי, ואני יודע שהצהרה זו גורמת לזעזוע אצל רבים, בייחוד בעולם הערבי". אלה מלותיו של קאסה הוארי, סופר אלג'יראי, ברברי וצרפתי, שביקר השבוע בישראל כדי להשתתף בכנס סופרים ישראלים, פלסטינים וצפון־אפריקאים שנערך בתל־אביב.

המארח, המשורר ארז ביטון, אמר כי "זו הפעם הראשונה שמשלחת סופרים צפון־אפריקאים, ביניהם אלג'יראים ומרוקאים, באה לישראל כדי להיפגש עם סופרים מישראל". אך הוארי מתקן: "באחרונה הגיעו אלג'יראים לביקור בישראל. אולי אני הסופר הראשון, אבל לא האלג'יראי הראשון המגיע לישראל בחודשים האחרונים, מאז חתימת הסכמי אוסלו וקהיר".

"הפלסטינים שפגשתי הזדעזעו מהמחשבה שהם פוגשים אלג'יראי שאינו ערבי. אני מבין ללבם. הרי כל התנועות הערביות במאה הזו, כל התנועות הלאומיות, דיברו על 'האחדות הערבית', על 'העולם הערבי', ואף הדגישו את 'הישגי האחדות הערבית', ופתאום באה קבוצה גדולה של תושבים מאחת ממדינות צפון־אפריקה, אלג'יריה, ואומרת: רגע, אנו אלג'יראים, אבל לא ערבים. אנו בני דת הרוב בעולם הערבי, אנו מוסלמים, אבל אנו לא ערבים. אנו תושבי קביליה, אנו בני התרבות הברברית שבצפון־אפריקה, שקדמה לתרבות הערבית במאות רבות. אנו שייכים, ללא ספק, לחברה הערבית, למעגל החברתי של העולם הערבי, אבל איננו ערבים".

איך אתה מגדיר את עצמך: אלג'יראי, ברברי, צרפתי?

אם המבחן הוא האזרחות, אני אזרח אלג'יראי ואזרח צרפתי. הגעתי לצרפת עם הורי בגיל 15 ואני מרגיש בצרפת בבית לא פחות מאשר בכפר הקבילי שלי, בג'איה. 26 שנה אני יושב בצרפת וכל ה'תוצרת הספרותית' שלי היא צרפתית. כמובן שספרי נמכרים באלג'יריה. אבל אני גם ברברי. אני מודאג מאוד ממה שקורה בקביליה ועוקב מקרוב אחר הנעשה שם. אני משתדל גם לבקר בקביליה לעיתים תכופות.

המצב באלג'יריה ובקביליה לא פשוט.

בהחלט לא פשוט, אם כי אפשר להגדיר את אזור קביליה כנווה־מדבר, לפחות בכל מה שקשור לאלימות הגוברת במדינה. הצבא האלג'יראי אינו נכנס לאיזור, אין לו מה לעשות שם. אבל גם לפונדמנטליסטים האיסלאמיים אין דריסת רגל בקרב הברברים. לכן גל האלימות המשתולל בכל המדינה אינו נותן שם את אותותיו, על אף ששני הצדדים היו רוצים לערב את תושבי קביליה בסכסוך הדמים. לפני כמה ימים חטפו אלמונים את הזמר הברברי הידוע לונס מאטוב. הוא נחטף בכיריאתו ולא ברור מי עומד מאחורי החטיפה. ברור שזו פרובוקציה שכל מטרתה לגרור את האזור אל תוך הסכסוך העקוב מדם.

המנהיגים הקביליים גם חוששים מההתפתחויות הפוליטיות ברמה הארצית. למשל, השבוע אמר מנהיג 'האיחוד התרבותי והדמוקרטי', ד"ר סעיד סאדי, כי "חלק מהצבא מוכן לפשרה עם האיסלאמים על חשבון הדמוקרטים". האם אתה ער לסכנה הזו?

דבריו של ד"ר סאדי אינם מופרכים. ייתכן שחלק מן הפיקוד העליון יגיע להסכם עם הפונדמנטליסטים על חשבון הדמוקרטים והברברים. ניסיון ל'איסלאמיזציה' של קביליה כפועל יוצא מאותו הסכם יכול להסתיים באסון. אבל האזור כבר 'איסלאמי' זה מאות שנים.

זהו איסלאם מיוחד במינו, מגוון מאוד. רוב הברברים בדור ההורים שלנו הם מוסלמים מאמינים, אבל בכפרים רבים אין מסגדים. המאמינים שומרים על מצוות הדת בבתיהם. הם אינם מפגינים את דתיותם, אינם מנסים לכפות את אמונתם על הסביבה. הם דתיים וחסל. הדור שלי הוא ברובו חילוני. חלקו שומר על זיקה מסוימת ומסורתית לדת, חלקו האחר מתנער מהדת לחלוטין ומצהיר על זהותו האזרחית או האתנית, כגון: "אני אלג'יראי" או "אני ברברי".

בכל זאת, האם תיתכן פשרה עם המוסלמים הקיצוניים? האם לא ניתן למצוא גורמים שונים בתוך התנועה האיסלאמית הרדיקלית באלג'יריה?

על איזו פשרה אתה מדבר? האם אפשר להגיע לפשרה עם אדם מסוכן המדבר כביכול מגרונו של אלוהים. איך אתה יכול להגיע איתו להסכמה בסוגיה כמו זכויות האדם? הרי הוא לא מאמין בכך. בכל דת אין זכר למושג זכויות האדם, שהוא מושג מודרני. אני מוכן לדבר ואף להגיע לפשרה עם כל אחד המוכן להפריד בין דת לפוליטיקה. השילוב הזה דת ופוליטיקה, שלא לדבר על דת ומדינה, טומן בחובו אסון לכל משטר דמוקרטי. אבל למה ללכת כל־כך רחוק: האם אתה מוכן להגיע לפשרה עם בחור שכיפה על ראשו ורובה בידו, המדבר על זכויות שניתנו בתנ"ך והדוגל בהשמדה, נישול או דיכוי של העם הפלסטיני? הקיצונים רואים את עצמם כשליחי האלוהים. וכידוע, עם אלוהים אי־אפשר להתווכח. כל ויכוח על מהות הכלכלה, החברה או התרבות הופך לפתע לפולמוס עם אלוהים ונציגיו עלי אדמות. עם אלוהים אי־אפשר להתווכח וכל מי שמתווכח עימו הופך ל"כופר", ובמדינות מסוימות לא רצוי להפוך ל"כופר". אין פשרה עם מי שאינו מוכן להפריד בין דת לפוליטיקה. אפילו אם היינו רוצים בכך, הם לא מעוניינים בפשרות.

> השבוע התארח בכנס סופרים בתל־אביב הסופר הברברי־אלג'יראי קאסה הוראי, שמוצאו מקביליה, שם מתנהל מאבק ל"הגדרה תרבותית" כנגד הפונדמנטליזם האיסלאמי. על האפשרות להגיע לפשרה הוא אומר: "הקיצונים רואים את עצמם כשליחי האלוהים. וכידוע, עם אלוהים אי־אפשר להתווכח. אין פשרה עם כל מי שלא מוכן להפריד בין דת לפוליטיקה. אפילו אם היינו רוצים בכך, הם לא מעוניינים בפשרות"

לנוכח המצב באלג'יריה, האם אינך מסתכן במתן ראיון לעיתון ישראלי?

השאלה הזו קצת מצחיקה, כי כשאמרתי לאשתי שאני נוסע הנה, נתקפה בהלה ואמרה לי: "אתה לא יודע שיורים שם ברחובות?" והנה עובדה: בעוד כמה שעות היא עומדת לקבל את פני בשדה התעופה של פאריס. אני שב הביתה בריא ושלם. לא יורים כאן ברחובות. גם שם לא יורים ברחובות. אם אתה לא נכנס לאזורים, ערים או שכונות המועדים לפורענות, אין סכנת חיים למבקר באלג'יריה. אגב, תושבי קביליה שומרים על קשר אווירי ואף ימי ישיר עם החבל. מאות אלפי אלג'יראים ממוצא ברברי שבים מצרפת לחופשה בקביליה מדי שנה ונוחתים ישירות באוויר או שטים במעבורות ישירות לנמל קרוב, מבלי לעבור דרך הבירה. יחד עם זאת, אם אנשי התנועות האיסלאמיות הקיצוניות תדע שביקרתי בישראל ותשיג העתק מהראיון בערבית ותפרסם אותו, יכללו את שמי ברשימה השחורה ואהיה בסכנה. אבל רבים אחרים נכללו לפני באותה רשימה שחורה.

הוראי. "הפלסטינים שפגשתי הזדעזעו מהמחשבה שהם פוגשים אלג'יראי שאינו ערבי". צילום: אלון רון/ ישראל סאן

שנת 1988 זכורה ומוכרת בשיחה עם קאסה הוארי. בשנה זו, בחודש אוקטובר, פרצה התקוממות, ונשא שהגיעה כמעט לכל פינה באלג'יריה. מאז מדברים על "אוקטובר האלג'יראי". היה זה מרד נגד [illegible] (האפ.אל.אן) ששלטה במדינה מאז תום הכיבוש הקולוניאלי הצרפתי. בתחילת שנות ה־60, השלטים והסיסמאות שנשאו הצעירים בבאב אל־אואד, השכונה העממית בבירה, לא היו בעלי תוכן מפלגתי: "אינתיפאדה", "גם אנו בני־אדם", "כן לצדק החברתי – לא לדיכוי", "כמו במלחמה נגד הצרפתים – זו הקרב השני על אלג'יר".

במשך ששת הימים של המרד מצאו את מותם כ־500 מפגינים. הצבא דיכא ביד קשה את ההפגנות. אבל השלטון ניזוק ללא תקנה. במדינה שבה מפלגה אחת, האפ.אל.אן, החלו לפרוח מפלגות וארגונים, וחלקם פעלו במחתרת במשך שנים: ה"מפלגה של האוונגרד הסוציאליסטי" (המפלגה הקומוניסטית), ה"חזית של הכוחות הסוציאליסטיים" (של אחד ממנהיגי מלחמת השחרור נגד הצרפתים, חוסין אית־אחמד) וה"תנועה למען הדמוקרטיה באלג'יריה" (של לוחם ותיק אחר, אחמד בן־בלה).

במקביל להחלשת השלטון המרכזי פרחה התרבות הברברית. בפברואר 1989 הוקם בטיזי־אוזו ה"איחוד למען התרבות והדמוקרטיה". באותם חודשים גם התגבשו הכוחות האיסלאמיים והגורמים השונים הקימו את מה שמוכר היום כ"פיס" (ראשי תיבות בצרפתית של "חזית ההצלה האיסלאמית"). רבים מהפעילים הברברים של "חזית הכוחות הסוציאליסטיים" ושל "האיחוד למען התרבות והדמוקרטיה" החלו את דרכם בתנועה מחתרתית קבילית: ה"תנועה למען התרבות הברברית".

מאז 1988 פורחת התרבות הברברית. נכתבו ספרים ואף ראש הממשלה הכריז באחרונה שהשיעורים בבתי הספר היסודיים בקביליה יתנהלו בברברית. חלום שכמעט התגשם?

אתה שוכח שגם הפונדמנטליסטים החלו לדבר על "האיפיונים הספציפיים של התרבות הברברית". כמובן, כל אלה הם ניסיונות להתמודד עם התופעה התרבותית הברברית. אבל הדרישות של הברברים אינן תרבותיות בלבד, אלא הן משולבות בדרישות למען הגדרת הזהות האלג'יראית כדמוקרטית וחילונית.

האם המאבק שאתם מנהלים דומה למאבקם של הפלסטינים בשטחים, או של הכורדים במזרח התיכון? או אולי מעמדכם דומה למעמדם של הקופטים במצרים?

אינני רוצה לנתח את הכל. המצבים שונים. הקופטים הם מיעוט דתי במצרים, ואילו אנו איננו מיעוט דתי באלג'יריה. למאבק הפלסטיני יש היבטים לאומיים וטריטוריאליים ברורים. הכורדים מפוזרים בין כמה מדינות, הריכוזים הגדולים הם בעיראק ותורכיה. גם להם דרישות טריטוריאליות ולאומיות ברורות. ואילו עיקר הדרישות שלנו הן תרבותיות ודמוקרטיות. החוקה האלג'יראית, למשל, מגדירה את אלג'יריה כ"מדינה ערבית ומוסלמית". איננו רוצים הגדרות דתיות למדינה. אנו גם לא ערבים.

אנו מיעוט, אבל לא מיעוט לאומי. ואם רוצים לערוך חשבון היסטורי, אנו קודמים לערבים על אדמת אלג'יריה. הערבים כבשו את אלג'יריה במאה השביעית. הברברים לחמו נגד הכובש, אבל עם השנים קיבלו את דתו. חלקם שמרו על הזהות התרבותית שלהם וברחו להרים, חלקם האחר התבולל. אגב, את המרד נגד הכובש הערבי הנהיגה יהודיה ברברית. במסורת הברברית היא מכונה ה"כוהנה", כלומר, "הכוהנת". זה היה מרד מזוין נגד הפולש. למרבה הצער נפלה בהתנה קרבן לאהבה הנואשה באחד הערבים הפולשים. זה הסיפור ואין לו משל ונמשל.

מה החשש הגדול ביותר לעתידם של הברברים?

החשש הוא שהברברים ישלמו את מחיר השלום בין הצבא לבין הפונדמנטליסטים. אבל לא רק הם ישלמו את המחיר, [illegible] ישלמו כל הדמוקרטים באלג'יריה. ■

רואנדה – השקר הגדול

פזית רבינא

האם אפשר למחוק מדינה שלמה מעל פני האדמה לעיני התקשורת העולמית ולהשאיר את החותם של האחראים לפשע בגדר תעלומה? התשובה היא כנראה חיובית. זה קרה ביולי השנה. המקום – יבשת אפריקה. המדינה – רואנדה. החותם של האחראים לרצח העם ברואנדה נותר עד היום בגדר תעלומה בין השאר מכיוון שהעיתונאים שסיקרו את הטרגדיה הפכו, שלא בטובתם, לשותפים לדבר עבירה.

הדקדקנות שבה תיעדה העיתונות הבינלאומית במהלך חודש יולי את הסבל האנושי במחנות הפליטים על גבול זאיר, עד אחרון הזבובים המרחפים מעל גוויות התינוקות הגוועים מכולירה, יצרה מסך סנטימנטלי סמיך המסתיר את החותם של האחראים האמיתיים לטרגדיה. אילו נוסף לתיעוד הדקדקני של המגיפה היו העיתונאים מנצלים את נוכחותם באתר האסון לבדיקת כמה שאלות יסודיות, ייתכן שרואנדה היתה נראית היום קצת אחרת.

> פעילות הכוחות הניאו־קולוניאליים גרמה במידה רבה לכך שאפריקה כולה נמצאת היום על סף רעידת אדמה. אז כשמדברים על הקמת בית־משפט בינלאומי שיעמיד לדין את הרוצחים שביצעו טבח המוני ברואנדה, כדאי לזכור מי בעצם גידל אותם

השאלה הראשונה שהיתה צריכה להישאל על־ידי כל עיתונאי המכבד את עצמו לנוכח ממדיה המהממים של הטרגדיה היא, כיצד ייתכן ששבט הטוטסי, אשר מספר קורבנותיו מוערך בחצי מיליון איש, ופליטיו, שמספרם נאמד ב־5־7 מיליון איש המצטופפים במחנות על גבול המדינה הריקה, הצליח להשתלט על המדינה בה בשעה שאנשיו נטבחו על־ידי יחידות המוות של שבט ההוטו.

התשובה לשאלה זו אינה פשוטה. על פניו, הפתרון ההגיוני הוא שאין כנראה קשר ישיר בין עם הטוטסי הנטבח לבין הצבא העומד בראשו – החזית הפטריוטית של רואנדה שכבשה את המדינה בסערה.

השאלה השנייה, הנובעת מהנחה זו, היא, מי אם כן עומד מאחוריו של צבא הפנטום הזה? היכן נמצא בסיסו, מי מממן אותו, לאן חוזרות יחידותיו עם שובן משדה הקרב?

השאלה השלישית היא, האם היריבות האתנית בין שבט ההוטו לבין שבט הטוטסי די בה כדי ללבות טרגדיה גדולה כזו, או שדרושים לכך שושבינים נוספים.

אילו יצא, ולו רק עיתונאי אחד מכל אותה קהיליית עיתונאים בינלאומית, בעקבות אותו צבא הפנטום של החזית הפטריוטית המנצחת של רואנדה, היתה האמת המקומית על שושביניה נחשפת עוד בעיצומה של הטרגדיה: החזית הפטריוטית של רואנדה אינה צבא מקומי אלא צבא אוגנדי בן 10 אלפים איש, שבסיסיו נמצאים בקרבת הגבול עם אוגנדה ומשם מגיעים גם כלי הנשק והציוד שלו. זהו צבא יעיל להפליא, מכיוון שיש לו ניסיון לחימה מצטבר של יותר מעשר שנים. חייליו וקציניו הבכירים הם בני הדור השני של פליטים רואנדים שברחו לאוגנדה בשנות ה־50 והיום הם מהווים את הגרעין הקשה של הקצונה הבכירה בצבא האוגנדי, הסר למרותו של הנשיא יואוי מוסבני. הם אוגנדים לכל דבר ועניין, ולמעשה הם שהביאו לניצחונו של מוסבני במלחמת האזרחים עם קודמו בשלטון, מילטון אובוטה.

אורח חסר כל בקיגאלי מציע את אמצעי התחבורה. אם העיתונאים בגומה היו מנצלים את שהותם שם לשאול שאלות נוקבות יותר, המצב ברואנדה היה עשוי להיראות אחרת. (צילומים: אי.פי.)

לחזית הפטריוטית יש, אם כן, אינטרסים מובהקים ברואנדה על בסיס היסטורי־שבטי, אבל היא מייצגת תופעה פוליטית אפריקאית רחבה הרבה יותר. הנשיא האוגנדי מוסבני תומך בשנים האחרונות לא רק בחזית הפטריוטית של רואנדה, אלא גם בצבא השחרור של המורדים הנוצרים בדרום סודן ובמפלגה הדמוקרטית של קניה. המשותף לכל הגופים המורדים האלה הוא היותם בני חסות אפריקאים של בריטניה ובמידה מסוימת גם של ארה"ב.

לכן יש לראות את פעילותה של החזית הפטריוטית של רואנדה לא רק על רקע הטרגדיה האחרונה, אלא בהקשר רחב יותר, על רקע מאבק מתמשך של מעצמות אקס־קולוניאליות על המשך השליטה באזורי השפעתן המסורתיים במדינות אפריקה המודרנית. כך שניתן לומר, כי בעוד בני שבט ההוטו ברואנדה נתמכים מסורתית על־ידי הבלגים והצרפתים, הרי שאוגנדה והצבא הפועל משטחה, ובכלל זה גם החזית הפטריוטית של רואנדה, נתמכים באופן מסורתי על־ידי הבריטים ובשנים האחרונות גם על־ידי האמריקאים.

ולא זו בלבד, אלא שאוגנדה נתמכת על־ידי הבריטים גם על בסיס של אינטרסים כלכליים מובהקים. באוגנדה פועלות עתה חברות בריטיות ואמריקאיות כמו בריטיש־אמריקן־טבקו, לונרו ובנק ברקליס. נוכחותם של יועצים בריטים בולטת במשרדי הממשלה, החל ברשויות המס וכלה ברשות להשקעות. לאוגנדה זורמים כספים ממקורות בריטיים, אמריקאיים ובינלאומיים ללא התניה חד־משמעית, כפי שמקובל היום, בין נכונות להשקעה לבין הנכונות להתקדמות בהליכי דמוקרטיזציה ושמירה על זכויות האדם.

אוגנדה, אם כן, היא שטח השפעה אנגלו־סקסי מובהק. אפשר להבין שבשנים האחרונות יצרה עובדה זו כר פורה של הזדמנויות למיגור שלטונה המסורתי של צרפת ברואנדה באמצעות החזית הפטריוטית, גם מבלי להיסחף לתיאוריות מרחיקות לכת על הפוטנציאל הטמון ב"אוגנדה רבתי". יצירת ואקום מדיני ברואנדה ובבורונדי מגדילה את שטח ההשפעה הבריטי ומקרבת אותו אל טריטוריות עשירות כמו זאיר.

סקירה לאחור של פעילות החזית הפטריוטית של רואנדה מראה, כי כבר ב־1990 עשתה החזית את הניסיון הראשון לפלוש לרואנדה בחסות אוגנדה. ניסיון זה הסתיים בכישלון עקב משלוח מאסיבי של כוחות צנחנים צרפתיים. בארבע השנים האחרונות עשתה החזית הפטריוטית ניסיונות חוזרים ונשנים להשתלט על רואנדה, אולם גם ניסיונות אלה הסתיימו בכישלון עקב התערבות צרפתית להגנה על ממשלת ההוטו.

אולם האפקט המצטבר של ההתערבות הצרפתית הביא רק להחרפת המצב. במקום לחשוף את פעילותה הרדיקלית של החזית הפטריוטית של רואנדה, העדיפו הצרפתים לנצל את חולשתה של ממשלת ההוטו כדי לחזק את שליטתם באזור ההשפעה המסורתי שלהם. לכן, במקום לנסות ולהגיע לידי הסדר פוליטי עם החזית הפטריוטית, עודדה צרפת את ממשלת ההוטו העניה לרכוש עוד ועוד כמויות של נשק מתוצרתה. הפעילות הצרפתית הגיעה לשיאה באימונו ובחימושו של משמר הנשיאות ההוטו. אך בכך לא הסתיים העניין. עד מהרה ארגן משמר הנשיאות מיליציות של בני שבט ההוטו, שנודעו בפי כל כיחידות המוות. המפלצת המחושה שיצרו הצרפתים יצאה מכלל שליטה.

זו בדיוק הסיבה לכך שהצרפתים עמדו מן הצד ושתקו קרוב לחודשיים, כאשר בתגובה להתקפה הכוללת שבה פתחה החזית הפטריוטית במהלך חודש אפריל הגיבו מיליציות ההוטו ברצח שיטתי של אלפי גברים, נשים וילדים מבני שבט הטוטסי. רק כאשר התחוור לצרפתים כי הבליצקריג הנבוכי של החזית הפטריוטית של רואנדה עלול להדיח אותה ולהתמיד את בני חסותם המסורתיים מן השלטון, הורידו צנחנים להודיע על "מבצע טורקיז". אלפי חיילים צרפתים הוטסו לאוגנדה במסווה של מבצע הומניטרי בחסות האו"ם, שנועד לשים קץ לקטל. אולם בפועל התמקדה פעילותה של צרפת בעיקר ביצירת אזורי מקלט לבני ההוטו, במטרה לשמר את בני חסותה בשלטון ובכך לשמר את ההשפעה הצרפתית ואת האינטרסים הצרפתיים המסורתיים באפריקה הפרנקופונית.

המשמעות הנגזרת מכך היא, שאף שחלקם של הצרפתים באסון שנחת על רואנדה בחודשים האחרונים גלוי יחסית לעין, היתה למשחק האינטרסים של הבריטים אחריות לא פחותה לסבל. הזוהמה שהביאה להידרדרות המצב, לרצח עם ולמגיפות באה למעשה מצדם באמצעות תמיכתם בחזית הפטריוטית. פעילות הכוחות הניאו־קולוניאליים האלו

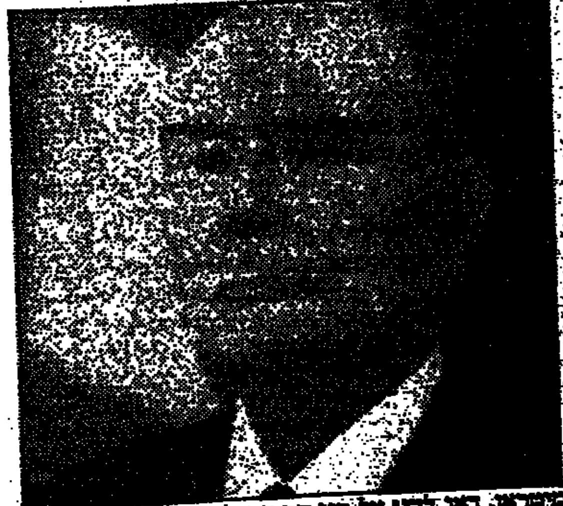

מיטראן. האם להגן על בני הברית משבט ההוטו.

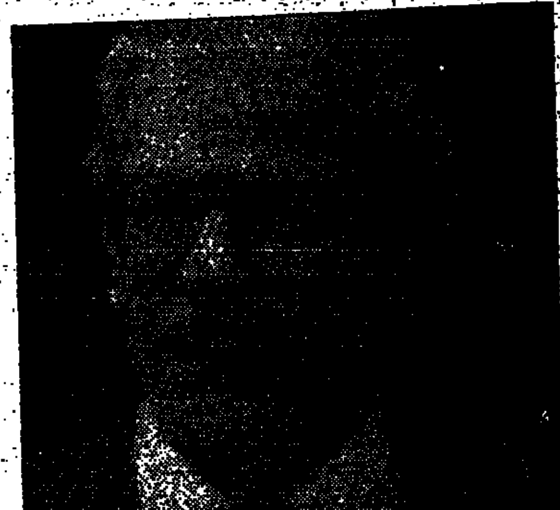

מייג'ור. התמיכה בחזית הפטריוטית הביאה להידרדרות.

גרמה במידה רבה לכך שאפריקה כולה נמצאת היום על סף רעידת אדמה. אי־השקט באנגולה, ליבריה, בורונדי, ניגריה ומדינות נוספות נובע במידה רבה מן המשחק הזה, שאליו מצטרפת עתה גם ארה"ב.

אז כשמדברים על הקמת בית־משפט בינלאומי שיעמיד לדין את הרוצחים שביצעו טבח המוני ברואנדה, כמו מיליציות המוות של ההוטו, כדאי לזכור מי בעצם גידל אותם. ■

נגד אוייבי החברה הפתוחה

לפני שבועיים הלך לעולמו הפילוסוף קרל פופר בגיל 92. על אף שעיקר פרסומו בא לו דווקא מהשקפותיו על אופיו (הרצוי, לאו דווקא המצוי) של המדע, נראה שהוא ייזכר כאחד מחשובי הפילוסופים של המאה דווקא בזכות התיזות החברתיות שלו, שעיקרן התקפה מוחצת על הטוטליטריות על כל גילוייה ועל כל מה שנודף ממנו ריח של כניעה לאוטוריטה

יצחק בן־ישראל

בימים אלה הלך לעולמו בלונדון סר קרל (ריימונד) פופר, מי שנחשב לאחד מגדולי הפילוסופים של העת האחרונה. לפני כמה חודשים נפטר בשוויץ פילוסוף אחר, פול פיירבנד, מי שהיה לפני כ־40 שנה תלמידו של פופר ומי שנחשב כאחד ממותחי הביקורת החריפים ביותר על מורו. מותם של שני פילוסופים אלה, מחשובי הפילוסופים של המדע בעת האחרונה, שניצבו משני עבריה של מחלוקת עמוקה כבגד השיטה המדעית (פופר: השערות והפרכות; פיירבנד: הכל מותר), מהווה הזדמנות לעמוד על הרעיונות המרכזיים בפילוסופיה המודרנית של המדע, ובמיוחד על אלה של פופר, שבמידה זו או אחרת שימשו נקודת מוצא לפילוסופיות המדע העיקריות במאה ה־20.

פופר נולד באוסטריה בתחילת המאה (1902) ונפטר בסופה (1994). ילדותו עברה עליו בצל מלחמת העולם הראשונה ובהיותו בן 35 נאלץ לברוח מפני הנאצים. בנעוריו חווה מקרוב את המהפכות המדעיות העיקריות של המאה (תורת היחסות ותורת הקוונטים) והכיר באופן אישי את רוב הדמויות העיקריות המעורבות במהפכות אלה. היה לו שיג ושיח עם הפילוסופים שגרמו למהפכה הפילוסופית העיקרית בתחילת המאה. בסך הכל הוא ניצב, מן הבחינה ההיסטורית, בעמדת תצפית מצוינת, שאיפשרה לו להשקיף ולהיות מעורב במידה רבה בהתפתחויות אלה. החפיפה שבין תקופת חייו ובין המאה ה־20 הופכת כל סקירה על פועלו העיקרי ורעיונותיו לסקירה של תולדות הפילוסופיה של המדע והתפתחות הרעיונות המרכזיים במאה זו.

מוקדם מדי לקבוע איזה רושם תשאיר הגותו של פופר בהיסטוריה של הפילוסופיה. לעניות דעתי, הוא ייזכר כאחד מחשובי הפילוסופים של המאה דווקא בזכות התיזות החברתיות שלו בזכות חברה פתוחה, ביקורתית כתנאי לקידמה, התקפה מוחצת על הטוטליטריות על כל גילוייה ועל כל מה שנודף ממנו ריח של כניעה לאוטוריטה, ואולי פחות בזכות פילוסופיית המדע שלו. עם זאת, עיקר פירסומו בא לו דווקא מהשקפותיו על אופיו (הרצוי, לאו דווקא המצוי) של המדע.

שורשים

פופר נולד ב־1902 למשפחה אמידה בווינה. הוריו היו יהודים שהמירו את דתם לפני לידתו, בניסיון אידיאולוגי לפתור את בעיית היהודים על־ידי התבוללות. אביו היה ד"ר למשפטים ואמו (לבית שיף) היתה מוסיקאית מחוננת. ספרייתו העשירה של אביו, שכללה ספרי פילוסופיה רבים, שימשה מקור לא אכזב להתפתחותו הפילוסופית.

בבחרותו היה שוליה של נגר ואחר־כך עבד כמורה בבית ספר כדי לממן את לימודיו באוניברסיטה של וינה, שלה הגיש תיזה לדוקטורט בהיותו בן 26. בשנים אלה חווה במאורעות ששינו את פני ההיסטוריה באירופה (מלחמת העולם הראשונה, המהפכה הקומוניסטית והשתלטות המרקסיזם על אירופה המזרחית, עליית הנאצים בגרמניה), ועקב מקרוב אחר המהפכות המדעיות של תחילת המאה (התמוטטות תמונת העולם הקלאסית מבית מדרשו של ניוטון עם עליית תורת היחסות הפרטית והכללית ומכניקת הקוונטים). לכל אלה היתה השפעה מכרעת על שני הצירים העיקריים המייחדים את הגותו של פופר: ליברליזם ביקורתי הקורא לחברה פתוחה, תוך ניסיון להבין את המנגנונים של התקדמות המדע בעידן של מהפכות מדעיות.

בנעוריו חווה פופר מקרוב את התמוטטות האימפריה האוסטרית (עקב מלחמת העולם הראשונה) ואיתה את התמוטטות הסדר הישן שבו גדל. הרעב, האינפלציה, המהומות ומלחמת האזרחים בוינה אחרי המלחמה (שהסתיימו רק עם פלישת היטלר לאוסטריה ופריצת מלחמת העולם השניה) הובילו את הסטודנט הצעיר פופר לרומן קצר עם הקומוניזם המרקסיסטי, שהסתיים בקרע (שלא אוחה עד לעולם) בעקבות תקרית שבה ירתה המשטרה האוסטרית בכמה מחבריו הקומוניסטים. באוטוביוגרפיה אינטלקטואלית שכתב פופר ב־1969, כמבוא לספר "הפילוסופיה של קרל פופר" בעריכת שילפ (1974), מעיד פופר על אירוע זה:

"הייתי נפתע ומזועזע מהברוטליות של המשטרה, אבל גם מעצמי. הרגשתי שכמרקסיסט נשאתי בחלק מהאחריות לטרגדיה — לפחות בעיקרון. התיאוריה המרקסיסטית דורשת כי מלחמת המעמדות תתעצם, כדי להאיץ את ביאת הסוציאליזם. התיזה שלה היא כי על־אף שהמהפכה תגרום אולי לכמה קורבנות, הקפיטליזם יביא יותר קורבנות מאשר המהפכה הסוציאליסטית כולה. זו היתה התיאוריה המרקסיסטית — חלק ממה שכונה סוציאליזם מדעי. עכשיו שאלתי את עצמי האם חישוב כזה יכול אי פעם להיתמך על־ידי מדע. החוויה כולה ובמיוחד שאלה זו יצרו בי שינוי נפשי עמוק לכל החיים.

"קומוניזם הינו אמונה המבטיחה ליצור עולם טוב יותר. הקומוניזם טוען כי הוא מבוסס על ידע: ידע של חוקי ההתפתחות ההיסטורית. עדיין קיוויתי לעולם טוב יותר, עולם פחות אלים וצודק יותר, אבל שאלתי האם באמת ידעתי — או האם מה שחשבתי כידע לא היה אלא יומרה גרידא. קראתי, כמובן, קצת מרקס ואנגלס — אבל האם באמת הבנתי את זה? האם בחנתי זאת באופן ביקורתי, כמו שכל אחד צריך לעשות לפני שהוא מקבל אמונה המצדיקה את אמצעיה על־ידי מטרה רחוקה משהו? הייתי מזועזע להיווכח בפני עצמי שקיבלתי תיאוריה מורכבת באופן בלתי ביקורתי... בגיל 17 הייתי כבר אנטי־מרקסיסט. הכרתי באופי הדוגמטי של האמונה ובארוגנטיות האינטלקטואלית הבלתי־תיאמן שלה" (האוטוביוגרפיה, פורסמה ב־1974 כספר נפרד בשם "מסע — חיפוש שאינו נגמר").

פופר מעיד על עצמו כי גילה כמה שנים כמוקדם עד שהרגיש כי הבין ותפס את שורשו של הטיעון המרקסיסטי: "זה מורכב מנבואה היסטורית, בצירוף פניה מובלעת לחוק המוסרי: עזור להגשים את מה שהוא בלתי־נמנע".

שנות מחקר אלה הובילו לכתיבת שני ספרים מרכזיים: הראשון, שפורסם ב־1945, נקרא "החברה הפתוחה ואוייביה" (האוייבים, אגב, הם אפלטון, הגל ומרקס); השני פורסם תחילה בסידרת מאמרים בשנים 1944־5 ולבסוף כספר (1957) בשם "דלות ההיסטוריציזם". 60 שנה מאוחר יותר, בראיון שנתן ל"שפיגל" הגרמני לרגל יום הולדתו ה־90, מנה פופר בין הסיבות לקריסת בריית המועצות והקומוניזם במזרח־אירופה (קריסה שבעקבות "דלות ההיסטוריציזם" הוא נחשב לאחד ממבשריה) גם את "השיממון האינטלקטואלי. מה שנשאר מהמרקסיזם היו רק דיבורים נבובים" ("הארץ", 27 בספטמבר 92').

באותה עת ממש שבה גיבש פופר את הרומן שלו עם הקומוניזם (ובמקביל רומן דומה, אף הוא קצר, עם הפסיכולוגיה של פרויד ושל אדלר) נפל דבר בעולם המדע: משלחת בראשות הפיסיקאי אדינגטון הצליחה למדוד בזמן ליקוי חמה אפקט שנחשב להוכחה האמפירית הראשונה לתורת היחסות הכללית. אינשטיין נתן הרצאה על כך בוינה ופופר הצעיר היה אחד משומעיו. מה שהשפיע עליו ביותר היה לא רק העובדה שאינשטיין יצר, יש מאין, אלטרנטיבה אמיתית לתורת ניוטון, אלא נכונותו של אינשטיין להודות בכך שתורתו תצטרך להיזנח ולהיות מוחלפת אם תחזיותיה לא יעמדו במבחן הניסיון האמפירי; או במלותיו של פופר עצמו (באוטוביוגרפיה האינטלקטואלית שלו):

"כאן ניצבה גישה שונה לחלוטין מגישתם הדוגמטית של מרקס, פרויד ואדלר, ואפילו עוד יותר, שונה מזו של תלמידיהם. אינשטיין חתר למצוא ניסויים מכריעים שהתאמתם לתחזיותיו לא תוכיח בשום אופן את התיאוריה, בעוד שאי התאמה, כמו שהוא היה הראשון לקבוע, תראה כי לא ניתן להחזיק בתיאוריה שלו. זו, כך הרגשתי, היתה הגישה המדעית האמיתית. היא היתה שונה מהגישה הדוגמטית שהתיימרה למצוא 'אימותים' לתיאוריות החביבות עליה. כך הגעתי, בסוף 1919, למסקנה שהגישה המדעית היא הגישה הביקורתית, שאינה מחפשת אימותים אלא ניסויים מכריעים; ניסויים שיכולים להפריך את התיאוריה הנבחנת, על־אף שאינם יכולים להוכיח אותה לעולם".

פתרון בעיית האינדוקציה

נקודת המוצא לפילוסופיית המדע של פופר היא התמודדות עם התפיסה האינדוקטיבית של המדע. ביסוד תפיסה זו, שהוצגה לפני כ־400 שנה על־ידי הפילוסוף הבריטי פרנסיס ביקון (1561־1626), עומדת ההנחה כי המדען בודק עובדות רבות, במטרה לנסח הכללה שכל העובדות הן מקרים פרטיים שלה. לפעמים ההכללה היא מקרית, ואז תימצא עובדה שלא תתאים לה, ולפעמים ההכללה מתארת באמת חוק־טבע, ואז כל העובדות יתאימו לה. ניוטון, למשל, ראה תפוח נופל ועוד תפוח, ובסופו של דבר הכליל את כל עובדות הנפילה בחוק המשיכה המפורסם שלו. המדען הוא איפוא אדם, שלפי התפיסה האינדוקטיבית של המדע עובד קשה כדי לאסוף, לסנן ולבדוק את כל העובדות, עד שעולה בידו לגבשן יחד בהכללה מוצלחת. תפיסה זו קנתה לה אחיזה בחוגים נרחבים של הציבור, בייחוד משום שניוטון עצמו תיאר את המתודה של עבודתו כפועל יוצא מן הפילוסופיה של ביקון.

ביסוד בעיית האינדוקציה עומדת השאלה כיצד יכול המדען, כאשר הוא מנסח הכללה, לדעת שאכן ההכללה היא אמיתית. כמה כדורים צריכים ליפול אל כדור הארץ עד שנהיה בטוחים לחלוטין באמיתות חוק המשיכה? בחיי היום־יום שלנו מקובל לראות הכללות כאמיתיות אם הן מבוססות על מדגם סטטיסטי גדול. אבל, גם אם יש לנו מיליוני דוגמאות התומכות בהכללה כלשהי, מי ערב לנו שלא תימצא בעתיד דוגמה נגדית שתפריך את ההכללה? בעיה זו היתה ידועה כבר לפילוסוף דיוויד יום (1711־1776), שגם סיפק הוכחה לכך שלעולם לא ניתן לדעת אם הכללה זו או אחרת היא אמיתית: ברור שאין עיקרון לוגי דדוקטיבי שיחייב את אמיתותה של הכללה המבוססת על עובדות (האם ניתן להוכיח, בעזרת הלוגיקה בלבד, שחוק המשיכה של ניוטון חייב להיות נכון?); גם נסיון העבר שלנו (והעובדה שהשיטה "עובדת") אינו מספיק כדי לבסס עיקרון אינדוקטיבי שיאפשר לנו "להוכיח" את האמיתות של הכללה. הוא אינו מספיק, מפני שכל הסתמכות על נסיון העבר גם היא אינה אלא הכללה המסתמכת על מספר כזה וכזה של עובדות, ועל כן מי לידינו יתקע שהיא עצמה אמיתית?

האמור לעיל מציב בפנינו בעיה: אם התיאוריות המדעיות אינן אלא הכללות עובדתיות, כיצד נדע שהתיאוריות המדעיות הן אכן אמיתיות? העובדות הנסיוניות, ויהיו אלה רבות ככל שיהיו, אינן עוזרות לנו לאמת באופן מוחלט את ההכללות. תמיד עשויה להימצא עובדה שתפריך את ההכללה. אם כך, אולי הניסיון אינו רלוונטי לאמיתות התיאוריה המדעית?

צעד חשוב בדרך לפתרון בעיית האינדוקציה נעשה לפני כ־60 שנה על־ידי קרל פופר בספרו "הלוגיקה של המחקר" שהתפרסם בגרמנית ב־1934 (הספר תורגם לאנגלית והתפרסם ב־1959 תחת השם "הלוגיקה של גילוי מדעי"). התיזה של הספר בנויה על א־הסימטריה שבין אימות של טענה כללית ובין הפרכה של טענה כללית. כבר התברר לנו, כי כאשר אנו עוסקים בהכללות איננו יכולים לאמת אותן באופן סופי, אפילו אם נביא מיליוני דוגמאות התומכות בהן. לעומת זאת, די בדוגמה נגדית אחת כדי להפריך את ההכללה. לא ניתן לאמת טענה כללית, אומר פופר, אך ניתן להפריכה. כל כמה שלא נספור תפוחים, ושאר גופים נופלים, לעולם לא נהיה בטוחים לחלוטין באמיתותו של חוק המשיכה הניוטוני. אבל, מספיקה דוגמה נגדית אחת (תצפית של גוף המתנהג באופן שונה ממה שנגזר מחוק המשיכה) כדי שנדע שהחוק אינו נכון.

המדען, לפי פופר, אינו אוסף עובדות כדי להסיק מתוכן תיאוריה מדעית על בסיס הכללה מוצלחת. המדען ממציא תיאוריות באופן חופשי ואחר־כך הוא משתמש בעובדות הנסיוניות כדי לשלול ולסלק את התיאוריות הבלתי מוצלחות. תיאוריות מדעיות אינן אלא השערות. רק התיאוריה שתעמוד במבחן ההפרכה, דהיינו שלא תימצא לה שום עובדה סותרת, תיחשב נכונה, לפי שעה, כלומר עד שתימצא עובדה שתפריך אותה. יום הראה, כי לא ניתן להשתמש בעובדות הנסיוניות, ויהיו רבות ככל שיהיו, כדי לאמת אפילו הכללה אחת. אבל המסקנה, לכאורה, כאילו העובדות נעשות משום כך לא רלוונטיות לאמיתות התיאוריה, אומר פופר, אינה נכונה. העובדות הנסיוניות דרושות לנו כדי לפסול ולסלק את ההכללות הלא־נכונות ולכן הן רלוונטיות מאד לעבודת המדען.

במידה מסוימת יש הקבלה בין התמונה שמצייר פופר ובין תורת האבולוציה המודרנית. תיאוריות (או השערות) "עולות" ומושלכות היישר למלחמת הקיום שלהן, כמו מוטציות ביולוגיות. בסופו של דבר, שורדות רק התיאוריות ש"התאימו לסביבה", דהיינו שעמדו במבחן ההפרכות, ומבחן זה, כמו באבולוציה, לעולם אינו סופי.

מתורתו של פופר עולות כמה מסקנות מיידיות. הראשונה שבהן היא על מהות הטענה המדעית: טענה יכולה להתהדר בתואר "מדעית" רק אם היא ניתנת בעיקרון להפרכה. למשל, חוק המשיכה מבטא טענה מדעית, משום שבעיקרון עשויה היתה להיות לו דוגמה נגדית (אם התפוח היה ממריא אל־על, למשל). הטענה הבאה אינה מדעית: "להערכתנו לא תפרוץ מלחמה, אבל אין להוציא מכלל אפשרות שזו תפרוץ בכל זאת". היא אינה מדעית מפני שאין שום דרך עקרונית להפריכה. מה צריך לקרות כדי שנדע שהטענה אינה נכונה? שתפרוץ מלחמה? שלא תפרוץ? דרישת ההפרכתיות עומדת בבסיס עיקרון התיחום של פופר המבדיל בין מדע לפסבדו־מדע (או מטפיסיקה). משפטי המדע ניתנים להפרכה ואילו משפטי המטפיסיקה אינם כאלה. אין זאת אומרת שהמטפיסיקה אינה חשובה; להיפך, לא תיתכן יצירת פיסיקה ללא בסיס מטפיסי, אבל היא אינה "מדעית".

מסקנה חשובה שניה היא איפיונו של המדע כתהליך של יצירה וביקורת בלתי פוסקת. המדען יוצר תיאוריות (השערות) מתוך דמיונו. הפעילות המדעית היום־יומית אינה אלא ניסיון בלתי פוסק להפריך את ההשערות, דהיינו פעילות של ביקורת. משום כך אפשר לקרוא למתודה הפופריאנית בשם "המתודה הביקורתית".

פועל יוצא מן המסקנה על אופיו של המדע כביקורת, הוא התיזה מרחיקת הלכת של פופר על אופיה הרצוי של החברה. ברור שפעילות ביקורתית כזו, שבה הכל מנסים להפריך את התיאוריות של כולם, אפשרית רק בחברה פתוחה, שבה קיים חופש של השגת מידע, חופש ביטוי והבעת דעה, וחופש למתוח ביקורת. בחברה סגורה, שבה לא ניתן לעסוק בביקורת חופשית, לא יוכל המדע להתפתח.

דלות ההיסטוריציזם

לשיטתו של פופר, גידול הידיעה האנושית (במדע למשל) מכיל אלמנט יצירתי (העלאת השערות) שאינו ניתן למיכון, ומשום כך גם אינו ניתן לחיזוי. מכיוון שההתפתחות ההיסטורית של החברה האנושית תלויה, בין היתר, גם בהתקדמות המדע, נובע מכך שאין שום דרך לחזות את ההיסטוריה. עמדה זו עומדת בניגוד גמור לעמדת ה"היסטוריציזם" שהיא גישה במדעי החברה הגורסת, כי מטרת מדעי החברה היא חיזוי היסטורי, וכי מטרה זו ניתנת להשגה על־ידי גילוי ה"ריתמוס", או ה"מבנה", או ה"מגמות" או ה"חוקים" ההיסטוריים. מטרתו של פופר בספרו "דלות ההיסטוריציזם", שנכתב בזמן מלחמת העולם השניה, היא כפולה: ראשית הוא רוצה להראות כי "היסטוריציזם הוא מתודה עלובה — מתודה עקרה שאינה נושאת פירות" (מתוך ההקדמה לספר).

שנית, יש לו גם מטרה מוסרית. פופר היה אחד האינטלקטואלים המערביים הראשונים שעמדו על הסכנות החברתיות הגלומות במרקסיזם, ובמיוחד בשאיפה הקומוניסטית "לחנך את האדם מחדש" כדי לבנות עולם טוב יותר. לשיטתו של פופר, שאיפה זו יסודה בטעות לגבי מושג ה"חינוך" ובאשליה לגבי היכולת האנושית לחזות את התוצאה (בקנה מידה היסטורי) של מעשינו.

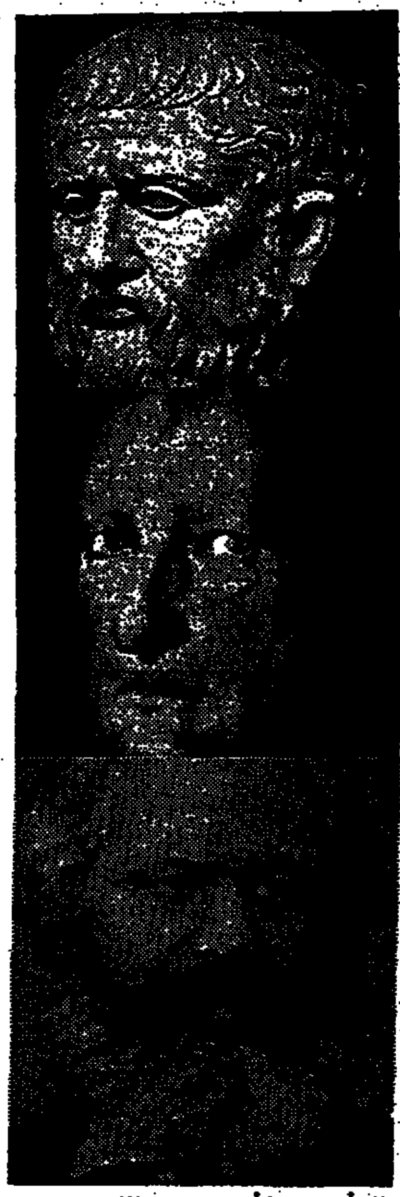

אפלטון, הגל, מרקס. אוייבי החברה הפתוחה

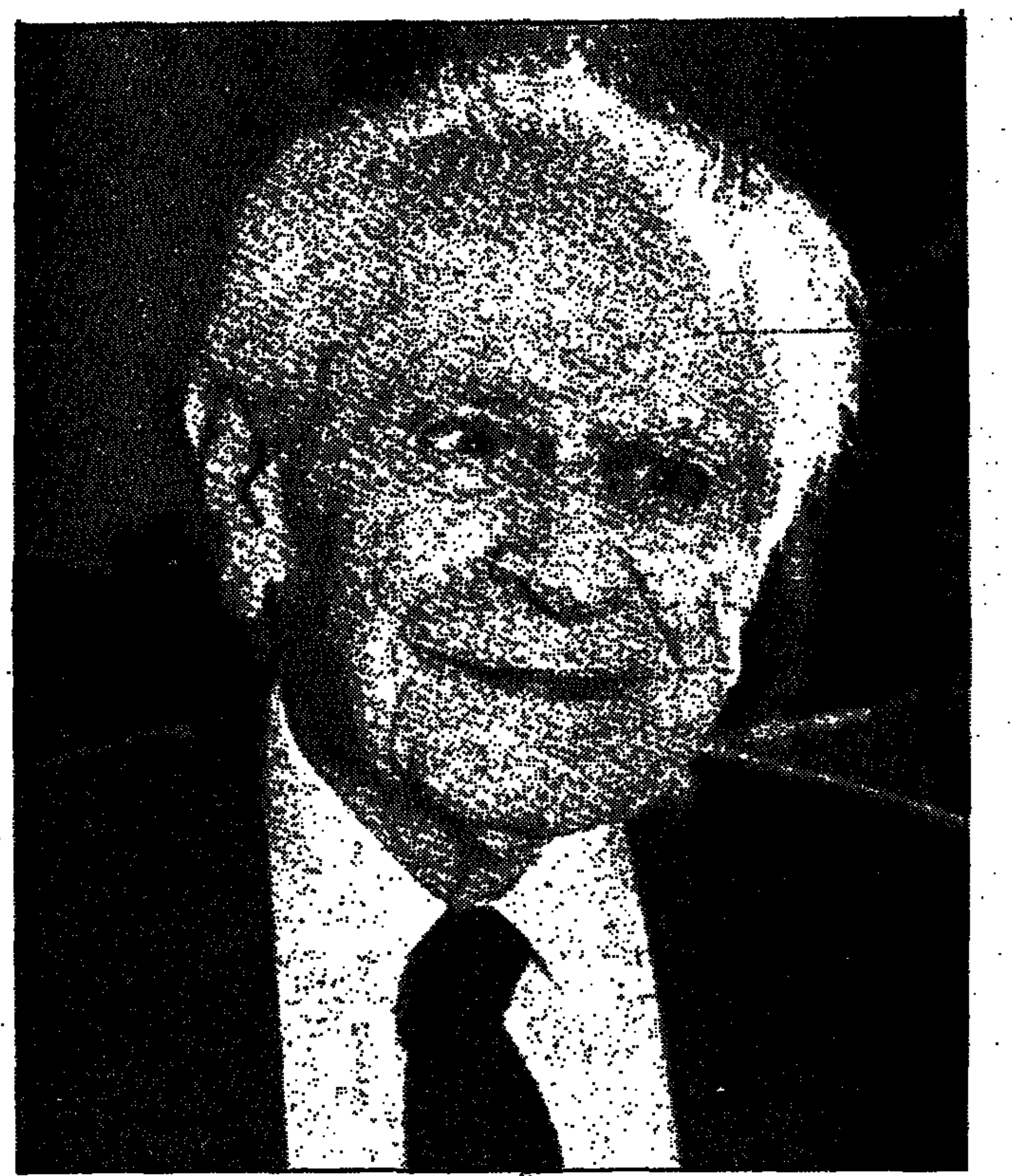

בעקבות תקרית שבה נורו כמה מחבריו הקומוניסטים, כתב פופר: "הייתי נפתע ומזועזע מהברוטליות של המשטרה, אבל גם מעצמי. הרגשתי שכמרקסיסט נשאתי בחלק מהאחריות לטרגדיה".
צילום: אי.פי

פופר מבחין בין שני סוגים של היסטוריציסטים: אלה השואפים לחקות את מדעי הטבע ואלה החושבים כי למדעי החברה בכלל (ולהיסטוריה בפרט) מתאימה מתודה מיוחדת ושונה. הוא טורח להציג בספרו סידרה ארוכה של טיעונים בעד שתי הגישות והוא עושה מאמץ ניכר להציגן באופן מבוסס, לפני שהוא ניגש לקעקע, אחת לאחת את ההנחות העומדות בבסיסן. פופר אינו מסכים כמובן עם שני זרמי ההיסטוריציזם: הוא חושב כי הזרם התומך בחיקוי המתודה המדעית אינו מבין אותה נכון, וכי הזרם המבקש מתודה מיוחדת מציע מתודה שאינה אפשרית. בשני המקרים אין מתודה לחיזוי היסטורי.

ההיסטוריציסטים הפרו־מדעיים מכירים כמובן במגבלות המעשיות המונעות את יישום השיטה המדעית כלשונה למדעי ההיסטוריה, אך הם גורסים כי מגבלות אלה משפיעות רק על מידת הדיוק והפירוט של החיזוי: החיזוי ההיסטורי מתאפשר לכן רק "בגדול", ובאופן גס, אך הוא אפשרי בכל זאת, ועליו להתבסס, בדומה למדעי הטבע, על חקר הכוחות הפועלים ומציאת חוקי ההתפתחות החברתית, תוך זיהוי המגמות הקשורות בשינויים חברתיים. פופר מראה כי החיקוי שהם מציעים לשיטה המדעית הוא שטחי, ומתבסס על תמונה שגויה (האידיאלית מדי) של הפעילות המדעית. מסקנתו היא כי המחקר ההיסטורי הוא מחקר ככל מחקר אחר (פיסיקלי, ביולוגי או חברתי), הנשען על השערות (היפותיזות), שיש להן כוח הסבר כל עוד אינן מופרכות על־ידי המדע האמפירי (הפיסיקלי או ההיסטורי). גם במדע שיטה זו מוגבלת ואינה מאפשרת חיזוי ודאי, אלא רק בתנאי מעבדה מבוקרים ולפרקי זמן קצרים, וגם זה "בערבון מוגבל". זה מה שקורה, בהכרח, גם בחיזוי ההיסטורי.

לפי עמדת הזרם האנטי־מדעי של ההיסטוריציזם, קיים הבדל מכריע בין מדעי האדם ובין מדעי הטבע: מדעי הטבע עוסקים בחומר "מת" שאין לו רצון חופשי משלו, ומשום כך ניתן לדעת בוודאות מתמטית מה תהיה התנהגותו בכל רגע; בחברה האנושית, לעומת זאת, לא ניתן לבצע "ניסויים" בתנאים מבוקרים (במנותק מאובייקט הניסוי), והאירועים ההיסטוריים הם חד־פעמיים והסך־הכל החברה היא יותר מאשר סכום הפרטים המרכיבים אותה. מדעי האדם, לכן, מחייבים מתודה מיוחדת המתבססת על הבנת המכלול כולו (הוליזם) תוך חתירה להבנה (במקום ל"הסבר מדעי") ותוך חקירת המהות החברתית וההיסטורית. טיעוני זרם זה, בדבר חוסר האפשרות להתאים את המתודה המדעית למדעי החברה והאדם, אומר פופר, מתבססים על הבנה שגויה של המתודה המדעית ועל "אידיאליזציה" של מה שקורה במדע. יתירה מזאת, המתודה ההוליסטית אינה אפשרית והיא מובילה לאוטופיזם ולרצון לבצע ניסויים הוליסטיים, בקנה מידה הכולל את החברה כולה; קיים פיתוי שגישה כזו תוביל, בסופו של דבר, למשטר טוטליטרי.

"החברה הפתוחה ואוייביה" נכתב במקביל ל"דלות ההיסטוריציזם" (למעשה, הספר הוא הרחבה של הערות שכתב פופר לסעיף 10 בדלות ההיסטוריציזם). המטרה של שני הספרים הללו: ניסיון להגן על החירות האנושית מפני רעיונות טוטליטריים ואוטוריטטיביים המקבלים את השראתם מהיסטוריציזם, כמו למשל המרקסיזם והפאשיזם.

"חברה סגורה", אומר פופר, "מתאפיינת על־ידי האמונה בטאבוים קסומים, בעוד שחברה פתוחה היא חברה שבה האנשים למדו להיות ביקורתיים במידה מסויימת לגבי הטאבו'ים, ולבסס החלטות על האוטוריטה של תבונתם העצמית". שורשי התרבות המערבית מצויים ביוון העתיקה ופופר מתחיל, לכן, את דיונו ביוונים הקדמונים ובאפלטון. "על־אף שרק בודדים מסוגלים ליצור מדיניות, כולנו מסוגלים לשפוט אותה", אמר פריקלס בשנת 430 לפני הספירה והגדיר בכך את רעיון החברה הפתוחה במשפט אחד. 80 שנה אחר־כך, טען אתונאי אחר, אפלטון, כי העיקרון החברתי הפוליטי המוביל הוא כי שום אדם לא יפעל (או אפילו יחשוב) ללא מנהיג, ובכך הפך לראשון "אוייבי החברה הפתוחה".

"החברה הפתוחה ואוייביה" הוא נסיון רחב מידה להעמיד פילוסופיה פוליטית המבוססת על השיטה הביקורתית. לשיטתו של פופר, הידיעה האנושית גדלה בשיטת האלימינציה של ניסוי וטעיה המבוססת על חיפוש אקטיבי אחרי "טעויות", והיינו הפרכות. חיפוש זה מחייב גישה ביקורתית, וגישה ביקורתית מחייבת קיום תנאים לביקורת: חופש השגת מידע, חופש ביטוי וכו'. בקצרה, חברה רציונלית, אליבא דפופר, היא חברה פתוחה ודמוקרטית.

פופר והנקודה היהודית

פופר נולד, כאמור, להורים יהודים שהחליטו להמיר את דתם והטבלו לנצרות (פרוטסטנטית) עוד לפני לידתו. המרת הדת היתה פועל יוצא של ניסיון אקטיבי ומודע "לפתור את בעיית היהודים" על־ידי התבוללות. פופר מצדיק (סעיף 21 באוטוביוגרפיה) את המהלך של הוריו בטיעון אנטי־פופריאני מובהק: המרת הדת לנצרות היא מסקנה מתבקשת לוגית מעצם העובדה שהוריו חיו בחברה שבה הרוב המכריע הוא נוצרי (ממתי, לשיטתו של פופר, צריך היחיד לשנות את דעתו בלחץ הרוב?); אנטישמיות היא רעה חולה, אומר פופר, ולכן כל בני האדם ממוצא יהודי חייבים "לעשות כמיטב יכולתם כדי לא לעורר אותה"; התעקשות להישאר יהודי היא צורה של לאומיות, ובתור שכזו, היא רעה, כמו כל לאומיות.

בקריאת תיאורו של פופר את מצב היהודים באוסטריה, קשה להימלט מן ההרגשה כי מתחת לפני השטח מסתיר פופר כמה דעות קדומות השייכות למאגר הקלאסי של האנטישמיות (אם כי הוא מגנה אותה במפורש). הוא קובע כי אוסטריה, ואפילו גרמניה, התייחסה ליהודים "טוב למדי" לפני מלחמת העולם הראשונה (היתכן שפופר לא שמע על קשייו של אינשטיין לקבל משרה באוניברסיטה, על רקע יהדותו, אפילו אחרי פירסום תורת היחסות הפרטית ב־1905?); הוא מתייחס בהבנה למגבלות מסויימות שהוטלו על היהודים (למשל בצבא), והוא מייחס את אפליית היהודים (המעטה) לאי מושלמותה "הניתנת להבנה" של החברה האוסטרית. "ליהודים ניתנו כמעט כל הזכויות" (כמעט), הוא אומר ומוסיף כי "יהודים מומרים יכלו לטפס למשרות הגבוהות ביותר בשירות המדינה".

בקריאת תיאורו של פופר את מצב היהודים באוסטריה קשה להימלט מן ההרגשה כי מתחת לפני השטח מסתיר פופר כמה דעות קדומות השייכות למאגר הקלאסי של האנטישמיות (אם כי הוא מגנה אותה במפורש). פופר מאשים, בסופו של דבר, את היהודים עצמם באחריות להתגברות האנטישמיות וביצירת התנאים (אם כי "לא בכוונה") לחיסול הדמוקרטיה באוסטריה

אי הנוחות שמרגיש קורא כמוני מתחזקת עוד יותר לנוכח תיאורו של פופר את הפוליטיקה האוסטרית הפנימית ואת התהליך שהוביל לחיסול הדמוקרטיה באוסטריה. היהודים, הוא אומר, נראו שונים לגמרי מהאוכלוסיה האוסטרית ולכן האנטישמיות שם היתה בעיקרה ביטוי לעויינות כלפי זרים (ולא על רקע הלוואת כספים "כמו בבריטניה"). אגב, באותה נשימה הוא קובע שאפילו היהודים עצמם התייחסו בעויינות לאחיהם הפליטים שהגיעו לוינה מחבלי האימפריה האוסטרית המתמוטטת (יהודי מזרח אירופה). יחס שלילי זה, הוא אומר, היה משותף לכל זרמי היהדות בוינה, כולל "המתבוללים, יהודים אורתודוקסים רבים, ואפילו הציונים, שהתביישו באלה שנחשבו בעיניהם קרוביהם העניים".

לפי פופר, מצב היהודים השתפר מן הבחינה החוקית בסיום מלחמת העולם הראשונה, אבל הידרדר חברתית: "יהודים רבים, בהרגישם כי חופש ושוויון מלא הפכו עתה למציאות, נהגו באופן מובן אך לא חכם ופנו לפוליטיקה ולעיתונות. רובם היו בעלי כוונות טובות; אבל זרימת היהודים למפלגות השמאל תרמה לנפילת מפלגות אלה. ברור לחלוטין, כי בהינתן מידה כה גדולה של אנטישמיות חבויה ופופולרית, השירות הטוב ביותר שסוציאליסט ממוצא יהודי היה יכול לתת למפלגתו, היה לא לנסות למלא בה תפקיד" (גם פניית היהודים לעיתונות מתוארת על־ידי פופר כשגיאה, והוא מאשימם בהכנסת סגנון עיתונאי סנסציוני). לפי פופר, כתוצאה מקוצר ראות של היהודים, הפכו המלחמות בין הימין והשמאל באוסטריה, יותר ויותר למלחמות שנישאו תחת דגל האנטישמיות ובסופו של דבר גרמו להתגברות האנטישמיות, להטלת מגבלות על היהודים (נאסר עליהם, למשל, לשמש כמורים באוניברסיטה), והביאו לקץ הבלתי נמנע של התמוטטות המפלגות הסוציאליסטיות וחיסול הדמוקרטיה באוסטריה. צריך לקרוא כמה פעמים את הקטע הזה באוטוביוגרפיה של פופר כדי להאמין שכך נכתב על־ידי אחד מגדולי הפילוסופים של המאה. פופר מאשים, בסופו של דבר, את היהודים עצמם באחריות להתגברות האנטישמיות, וביצירת התנאים (אם כי "לא בכוונה") לחיסול הדמוקרטיה באוסטריה.

יתכן שאפשר לגלות הבנה מסויימת ליחסו של פופר ליהודים באוסטריה על רקע התנגדותו המוחלטת לכל צורה של לאומיות (התנגדות מובנת, במישור הפסיכולוגי, למי שמשפחתו המירה את דתה ולמי שנטש את מולדתו בגיל מבוגר יחסית וקנה לו מעמד ושם עולם בארץ אחרת, בתרבות אחרת ובשפה אחרת). עם זאת קשה להשתחרר מהרושם המאיים של קריאת סעיף 21 באוטוביוגרפיה שלו. ■

ד"ר יצחק בן־ישראל, אוניברסיטת תל אביב, חוקר סוגיות בפילוסופיה של המדע. (מאמר ראשון מתוך שניים).

هكذا عن الاصل

שואה בוואקום היסטורי

אודי שין

סרטו של מרק הלטר "צדקי" איננו דוקומנטרי במובן הרחב והעמוק של ז'אנר זה, אלא בליל סיפורים מפוספסים אל מול המצלמה על־ידי אנשים שאין לנו כצופים שום יכולת לעמוד על טיבם, להבין ולדעת את הרקע למעשיהם, מלבד העובדה שמדובר בסיפור הצלה

"בראייה לטווח הבינוני והארוך חייב העם היהודי להראות לעמי העולם, כי גם בתקופה האפלה ביותר כדוגמת השואה היו מי שלא איבדו צלם אנוש בקרב הגויים. אי־אפשר רק להתמקד בשלילה, בדגימת האשם של עמי העולם. העניין יוצר אנטגוניזם ומתוך כך גם את הצורך להכחשת השואה", הסביר הסופר הבימאי הצרפתי יליד פולין, מרק הלטר, שהגיע עם סרטו "צדקי" להקרנת בכורה עולמית בפסטיבל הסרטים בחיפה אשר ננעל בתחילת השבוע.

"צדקי" הוא ניסיון קולנועי רחב יריעה, המביא למסך את סיפורם של הבודדים שהסתירו יהודים בזמן השואה ובכך הצילו אותם מאימת חיילי הגסטאפו ולמעשה ממוות בטוח.

"כיליד פולין שנדד ברחבי אירופה, כילד בזמן מלחמת העולם השנייה שניצל על־ידי אלה שנתנו למשפחתי מקלט עד שהגעתי לצרפת, ראיתי צורך לחשוף בפני העולם את הסיפורים שהסתתרו בינות לזוועה, סיפורים על מעשי גבורה אנושיים ראשונים במעלה, שגיבוריהם, חסידי אומות העולם, הסתכנו בנפשם ובנפש משפחתם", מסביר הלטר את החלטתו להקדיש שלוש שנות עבודה ו־20 מיליון פרנק לפרויקט הקולנועי שלו. "ממשלת צרפת תרמה לסרט כסף ציבורי וכמה חברות ענקיות, דוגמת איב סאן לורן, השלימו את התקציב ביחד עם חברת ההפקה הגדולה של צרפת, קאנל פלוס".

אין עוררין על נחיצותו של פרויקט קולנועי מסוג זה, במיוחד לאחר סרטו של הבימאי האמריקאי סטיבן ספילברג, "רשימת שינדלר", לא רק שפתח צוהר אל התופעה של הצלת היהודים בשואה, אלא אף עורר ויכוח נוקב באשר לדרך הצגת הנושא ויכולת ההתמודדות של הקולנוע ההוליוודי איתו, יחד עם העלאת השאלה הבלתי פתורה: האם הקולנוע הבדיוני הוא דרך אפשרית לטיפול ב"הוויית" השואה, לעומת הקולנוע הדוקומנטרי, נוסח סרטו של קלוד לנצמן, "שואה".

ההדהמה מהתוצאה הכושלת שהתגלתה על המסך ובדיעבד של יוצר הסרט היתה תולדה של הרף הגבוה שהציב לעצמו, ובעצם לקהל הצופים. הלטר מגדיר עצמו איש רוח הבא לעסוק בתיעוד ובמחקר קולנועי של נושא המחייב בראש ובראשונה יכולת של אינטגרציה היסטורית, פסיכולוגית וסוציולוגית, בשילוב עם כשרון ביטוי קולנועי מעמיק, מנומק, ומסוגנן, כמתחייב מעיסוק בחומר כה נרחב ובעייתי.

הלטר העיד על עצמו כי הוא אינו איש קולנוע וזה לו הניסיון הראשון במדיום זה. עובדה זו היתה נסלחת לו אילו היה שוכר במאי מקצועי שייעץ וינווט את הסרט, העוסק בנושא כה מורכב ואינו פשוט מבחינת העשייה הקולנועית. אך במקום זאת לקח הלטר את שרביט הניצוח הקולנועי לידיו חסרות הניסיון והתוצאה בעייתית, בלשון המעטה. הסרט איננו דוקומנטרי במובן הרחב והעמוק של ז'אנר זה, אלא בליל סיפורים מפוספסים אל מול המצלמה על־ידי אנשים שאין לנו כצופים שום יכולת לעמוד על טיבם, להבין ולדעת את הרקע למעשיהם, מלבד העובדה שמדובר בסיפור הצלה. היכן המקומות שבהם הסתירו את היהודים? היכן הניצולים החייבים להם את חייהם? ומה עם רגעי הפחד והאימה שעברו על בני משפחתם? השכנים, משתפי־הפעולה שהלשינו, כאילו נעלמו, שלא להזכיר את אלה ששילמו את מחיר ההסתרה. כל אלה אינם מוצגים ממש בסרט, אלא ברקע בלבד, ומשמשים נקודות ציון עלובות חסרות הבהרה. זהו סרט המתרחש בוואקום היסטורי שאין בו עוגנים.

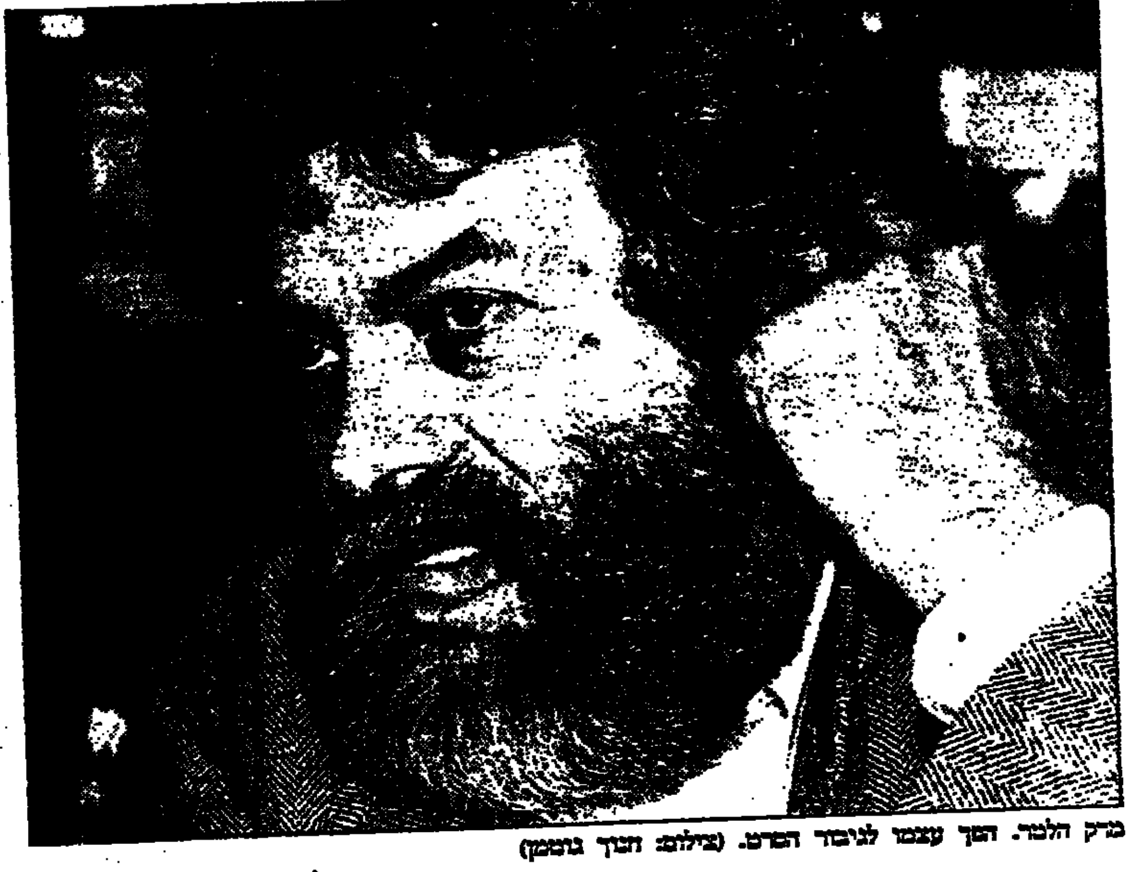

מרק הלטר. הפך עצמו לגיבור הסרט. (צילום: חנוך גוטמן)

מי שהפך לגיבור מרכזי בסרט הוא הלטר עצמו, המהלך לאורכו ורוחבו של הסרט במעילו השחור ופניו חמורי הסבר הלוקח על עצמו לא רק את תפקיד המנחה, אלא גם את תפקיד ההיסטוריון־העל, מבלי שיהיה לכך כיסוי ממשי בסרט. לפחות היו שאלותיו חודרניות, פרובוקטיביות, מעוררות מחשבה ודיון, אך הוא אינו מעיר אפילו על אי־דיוקים היסטוריים שמרואייניו מפריחים לחלל האוויר. דוגמה מובהקת לכך היא סיפורה של פולניה שהצילה ילדים מהגטו, כשהסתירה אותם בבית יתומים, בשיתוף־פעולה של בעל אמבולנס שהסיע את הילדים בפינה מסתרת במכוניתו דרך נקודות הביקורת של הנאצים. הלטר אינו טורח לראיין את האיש או לפחות לציין מה עלה בגורלו. אותה פולניה מעידה בגאווה כי הצילה כ־2,000 ילדים, או מספר קרוב לזה. האומנם כך היה, אולי המספר נמוך במקצת, היכן הילדים הללו היום?

אחת הטענות הקשות שהופנו כלפי לנצמן, במאי הסרט הדוקומנטרי "שואה", היתה שיטת התחקיר הקשה שהפעיל על מרואייניו כדי להוציא מהם את האינפורמציה אל מול המצלמה. מצויד בעדויות מצולבות, במסמכים ארכיוניים, בידע עצום שנובע בתחקיר מעמיק, לא הירפה לנצמן עד שקיבל את פרטי הפרטים. אותם פרטים יצרו את התמונה הכוללת, את חשיפת המכניזם של הפעלת מכונת ההשמדה הנאצית. לעומתו הלטר מרפרף, שואל שאלות טריוויאליות לא מחייבות, שאינן מנסות לגעת ולהבין את התופעה, כמו בכתבת טלוויזיה חדשותית המעדיפה את חשיפת הסיפור הראשוני בדרך לנושא הבא.

על־פי הפרסומים, סירב נשיא המדינה, עזר ויצמן, לבוא להקרנת הבכורה של הסרט, מכיוון שלטענתו, כמייצג כלל העם, הוא אינו יכול להיות שותף לסרט המציג רק את נקודות האור שהבהבו קלושות בים הזוועה, מבלי להתייחס לזוועה עצמה, ובתוך כך לתת לגיטימציה להתבליטציה מסוימת לעמי אירופה של אותה תקופה, ובמיוחד לכס הקודש בוותיקאן, שנציגות שלו הופיעו בסרט מבלי שיהיה אזכור גם להתנכרות של הכנסייה באותה תקופה שתיעבור לדראון.

למי שנדמה כי סרט מסוג זה הוא תוספת רצויה למערכת ההסברה הממלכתית־חינוכית כדאי שיהרהר שנית בכך, במיוחד לנוכח השאלה האם באמת תפקידנו להעניק כלי נוסף למכחישי השואה ההולכים ומתרבים בקרב התנועות הניאו־נאציות והפאשיסטיות במערב אירופה ובמזרחה – מבלי לחשוד, חלילה, בכוונתו של מרק הלטר להפיק מלכתחילה כלי עזר מסוג זה. ■

אגם קפוא של דם יהודי

שבח וייס

בליטא, לטביה ואסטוניה חוגגים עדיין את יציאתו של הצבא הרוסי, הצבא האדום שהאפיר. הצבא האדום היה שם צבא כיבוש. עבורי ועבור רוב שארית הפליטה היה זה צבא הישע ששחרר אותנו מן הזדון הנאצי

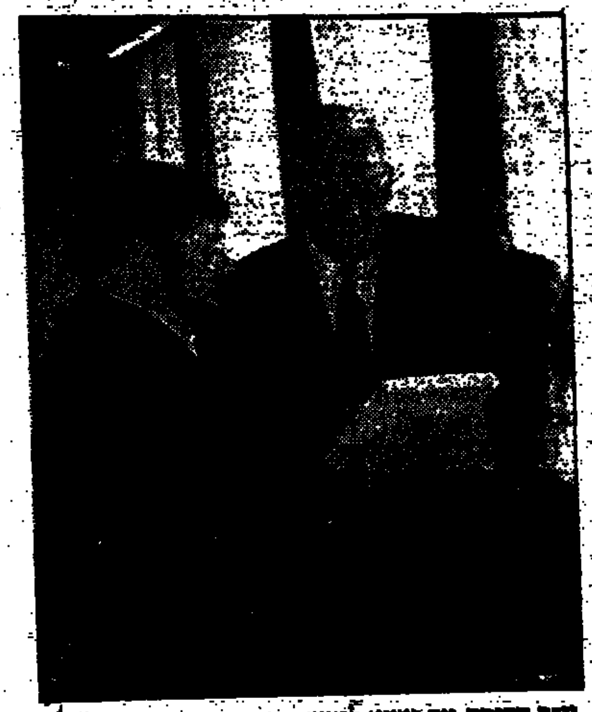

יו"ר הכנסת עם נשיא ליטא ברזאוסקס.

לכל מסע לאירופה המזרחית ולמרכז אירופה מתלווה זיכרון נוגה. אירופה היא אגם קפוא של דם יהודי. רוב עריה מבחינת היהודים הן ערי רפאים, ליד עיירות שקטות הוציאו להורג את משפחותינו, את קהילות ישראל על זקניהן, נשיהן וטפן. הנופים הקסומים של אירופה, היערות, במיוחד היערות, מסילות הברזל והנהרות, מתקשרים לזיכרון נורא של טבח המונים. היופי של אירופה מעורר ערגה לנופי הילדות ובמקביל מוציא את כל השדים ורוחות התופת מן הבקבוק.

בימים אלה שבתי מביקור ממלכתי בן שבעה ימים שאותם עשיתי בחמש מדינות: סלובקיה, אוסטריה, ליטא, לטביה ואסטוניה. סלובקיה ציינה חמישים שנה לפרוץ המרד האנטי־פאשיסטי נגד המשטר הנאצי הסלובקי של הכומר טיסו וחבר מרעיו. טיסו מסמל את גלגולו של הצלב לצלב הקרס. יהודים רבים נטלו חלק במרד ההוא ורבים מהם נפלו בקרב.

בקרמניצ'קה מצוי קבר אחים משותף לבני כל האומות. מבין יותר מ־700 הקבורים כ־400 הם יהודים ובתוכם הצנחנית חביבה רייך. גופתה של חביבה זוהתה אחרי המלחמה על־ידי מריה כקצינה בריטית והועברה לארץ ישראל.

בבאנסקה ביסטריצה, מוקד המרד, נערך טקס רב־רושם בהשתתפות ראשי מדינות רבות. לטקס הזה הוזמנתי כיושב ראש הכנסת.

בסלובקיה חיים היום כ־6,000 יהודים. חלקם עוד לא יצאו מן הארון, דבר שמאפיין את התנהגותם של היהודים באותן הארצות.

בליטא, לטביה ואסטוניה חוגגים עדיין את יציאתו של הצבא הרוסי, הצבא האדום שהאפיר. הצבא האדום היה שם צבא כיבוש. עבורי ועבור רוב שארית הפליטה היה זה צבא הישע ששחרר אותנו מן הזדון הנאצי. שבוע ביקורי שם עמד בסימן שמות ההמונים, שמות השחרור. לבי לא היה עם העולים, אף שיכולתי בהחלט להבין אותם. היחס הדו־ערכי הזה כלפי הצבא האדום ילווה אותנו, את מי ששחו את חוויית המפגש עם החייל הרוסי המשחרר, עד סוף חיינו.

בין ארמונות ולשכות הנשיא, ראש הממשלה, שר החוץ ראש הפרלמנט בליטא לבין פונאר, בין המפגשים עם צמרת השלטון בלטביה לבין חורבות בית הכנסת הראשי בריגה, שנשרף על מתפלליו, בין אנשי השדרה באסטוניה לבין מחנה הריכוז האכזרי בקלוגה, חשתי את הקשר הטורדני בין עבר, הווה ועתיד.

שלוש הבלטיות עושות את צעדיהן הדמוקרטיים והריבוניים הראשונים אחרי כ־50 שנות השתייכות מאונס למה שהיתה ברית־המועצות. יש להן מוסדות שלטון דמוקרטיים, מפלגות לרוב, עיתונים חופשיים, בעיות של מיעוט רוסי גדול (במיוחד בלטביה ואסטוניה) וכמובן גם בעיות כלכליות מעיקות.

ליטא על כ־4 מיליון תושביה, לטביה על כ־3 מיליון תושביה ואסטוניה על כמיליון וחצי תושבים, פרוסות כל אחת על כ־50 אלף קילומטר מרובע. מרובע עצום יהודית [illegible] מרבית הכלכלית לקהילה האירופית, כאשר באסטוניה מצטרפת לכך [illegible]. יש להן קשרים טובים עם ישראל כאשר [illegible], נחמה הרצל, מייצגת אותנו בשלוש המדינות. נשיא אסטוניה, ראש ממשלתה ושר החוץ שלה ביקרו כבר בישראל. הנשיאים של ליטא ולטביה משתוקקים להזמנה ישראלית. יחסי המסחר מצומצמים עדיין, אך קיים כר נרחב להתפתחויות בעתיד. הרכוש היהודי הקהילתי הוחזר ויוחזר לקהילות. באשר לרכוש הפרטי, הקשיים מרובים והם לא נלהבים להחזירו. עדיין מתקיים הפסוק "הרצחת וגם ירשת".

ההנהגות הדמוקרטיות ביטו בגלוי (בעיקר בליטא) מתוך הממסד הקומוניסטי בעבר. אך אנשי השלטון עשו תפנית לאומית. חזרה המסורכת על עברם הקומוניסטי הפעיל. בליטא ובלטביה יש סימנים ראשונים לנכונות להכיר מוסרית בעובדת היותם של חלק מבני עמם משתפי פעולה עם הנאצים. הצהרתו של ראש ממשלת ליטא, אדולפס שלז'ביציוס, השבוע היא ביטוי לשינוי מסוים במדיניותה של ליטא כלפי העם היהודי ויחסה לשואה ולרצח של כ־200 אלף יהודים בתוכה.

באסטוניה מנסים להטיל את כל תעתועי העבר על הבולשביקים. בפגישות שקיימתי שם אמרתי להם חוזר ואמור, כי אף שאין להטיל דפי סטריאוטיפי על כל בני עמם ואין להטיל אשמה קולקטיבית על הדורות הנדרשים, [illegible] בניה. אמנם פרקים פרקים, אך כל פרק קשור לפרק הבא אחריו.

בטקסי האזכרה שקיימו ההנהגות לכבודי בפונאר, על חורבות בית הכנסת בריגה ובקלוגה הדגשתי בדברי, כי שנאת זרים, גזענות ואנטישמיות הן אויבי הדמוקרטיה. אשר על כן, לקחי העבר הם גם שיעור מאלף חיוני לעתיד. האם ההכרה ההיסטורית הזאת תחדור ללבותיהם? נחיה ונראה. ■

הצילו את העמוד הראשון

"אקונומיסט". מיוחד ל"דבר"

כבר שנים מבכים עתידנים את עסקי העיתונות של אמריקה "האחרונה בתעשיות ארובות־העשן: תשושה, מיושנת, נוטה למות". תעשיית העיתונות מדוכדכת, מספר הקוראים יורד ומעל לכל מרחפת סכנת הטכנולוגיה החדשה. האם הגיע, סופית, יום הדין?

קולה הבסה על אבן המפתן, רשרוש בתיבת המכתבים. בפינה הדרומית־מזרחית של מדינת וושינגטון פירוש הדבר עוד גיליון של עלון האיגלים "ואלה ואלה". החקלאים מתלוננים על הבצורת בעמק ואלה ואלה; מנהל חדש מוגה לבית־החולים על היקף המלחמה; השריף גילה מחבוא של 105 שתילי מריחואנה. אלה חדשות אופייניות. אבל העיתון – זה המבלית, בעל התודעה הציבורית, יוצא־הדופן – כבר פחות אופייני.

כבר שנים שעתידנים כגון אלווין טופלר מבכים את עסקי העיתונות של אמריקה "האחרונה בתעשיות ארובות־העשן: תשושה, מיושנת, נוטה למות". בשנות ה־80 היכה מיתון פרסומי גרוע ביותר את העיתונים ונמשך יותר משלוש שנים. נראה היה שהסוף קרוב. היום צולעים אמנם העיתונים בחזרה, אבל תעשיית העיתונות עדיין מדוכדכת. מספר הקוראים יורד. הוצאות הפרסום נמוכות עדיין מן הרמות של 1990. ומעל לכל מרחפת סכנת הטכנולוגיה החדשה. בגיליון האחרון של כתב־העת "וירד", מגדיר ירן כץ את העיתונים כ"מפסידנים הגדולים העצומים ביותר במהפיכת המידע". האם הגיע, סופית, יום הדין?

גם אם נתעלם מ"אוטוסטרדת המידע" המדוברת כל־כך, מצבה של העיתונות נראה עגום למדי. הבעיה הראשונה וארוכת־הטווח ביותר היא ששוב אין זה ברור כל־כך שאנשים חייבים להשיג את המידע שלהם מודפס על־גבי נייר. רבים עדיין אוהבים לעשות זאת, כמובן. אבל הטלוויזיה משיגה ידיעות מהר יותר, ומספקת את החומר הסנסציוני ביותר סנסציוניות; ומגזינים מכוונים עצמם לכל טעם, מוזר ככל שיהיה. אין פלא, אם כן, שהאמריקאים קוראים פחות עיתונים. ב־1970, כמעט ארבע־חמישיות מן הבוגרים קראו עיתון בכל יום חול. בשנה שעברה, ירד מספר זה לשלושה־חמישיות.

מעטים העיתונים המרוויחים רק מתפוצה. העיתון האמריקאי הטיפוסי אינו גדול – ל־85 אחוז מן העיתונים היומיים יש תפוצה של פחות מ־50 אלף, והם גאים בפרובינציאליות שלהם. "קינגספורט טיימס־ניוז", לדוגמה, מקיים לשכות נפרדות בגורסון שבווירג'יניה ובמחוז הוקינס שבטנסי, אבל מקבל את החדשות של וושינגטון משירותי רשת. את החלק הארי של רווחיהם עושים העיתונים על־ידי המגרת קהל־הקוראים המקומיים לידי המפרסמים המקומיים.

אבל המפרסמים מוצאים דרכים יעילות יותר להגיע אל אותם קהלים. רבים מהם מעדיפים לכוון את הודעותיהם לטעמם, להכנסותיהם, או להשתייכותם האתנית של הצרכנים. מגזינים מספקים אינטרסים מיוחדים; כך גם תחנות הטלוויזיה בכבלים; בשביל מגזרים צרים עוד יותר אפשר להשתמש בדואר ישיר. וגם אם המפרסמים יפעלו בשיטת היד־המפזר – במקומות רבים, המחיר לזמן שידור בטלוויזיה המקומית יורד במהירות.

והעיתונים, ככל שהם מאבדים קוראים ומפרסמים, כך הם גוססים. הירידה איננה תלולה: ב־1955 היו 1,760 כותרים, היום יש 1,556. אבל מספר הערים עם שניים או יותר עיתונים בבעלות נפרדת ירד ברציפות מ־1956. אז היו 94; היום 33. אחת האבידות (המכובדות) מן הזמן האחרון, יחסית, היתה בליטל רוק, שבה ניהל ביל קלינטון את מסע הבחירות שלו ב־1992 ממשרדיו הנטושים של ה"ארקנסו גאזט" בן ה־172.

מצוקה כה קשה, ניתן היה להניח, תעורר תגובה חריפה. לעיתונים, אחרי ככלות הכל, יש כמה עוצמות ברורות. הם יכולים לספק ציוד יום־יומי של חדשות ופרשנות שהטלוויזיה אינה יכולה להשתוות אליו – שלא לדבר על כתבות חוקרות ופרשנות ייחודית, שהמסך הקטן מחרים אותה עדיין. העיתונים מעודכנים יותר ממגזינים, והכתיבה בהם, לא פעם, אינה פחותה. אבל האם ניצלה תעשיית העיתונים את העוצמות האלה? נהפוך הוא.

שניים הובילו בכיוון מוטעה. האחד הוא "יו.אס.איי טודיי", שיחד עם "וול־סטריט ג'ורנל" הוא אחד משני עיתונים ארציים יחידים, ובוודאי רב־ההשפעה ביותר. כאשר "יו.אס.איי טודיי" נולד ב־1982, בן לרשת "גאנט" הענקית, הוא היה אמור להיות התשובה העיתונאית־המודפסת לטלוויזיה. יתרונות המכירה שלו היו דפוס צבעוני, גרפיקה מתוחכמת, וכתבות פשוטות וקצרות: סגנון, לא מהות. אז צצו ועלו חקיינים נוראים. אף ש"יו.אס.איי טודיי" עצמו השתפר בהרבה, אותה דוגמה מוקדמת רווחת עדיין.

למיבצעי־רשת ענקיים היתה השפעה גרועה עוד יותר. שלוש הרשתות הגדולות ביותר ("גאנט", "נייט־רידר" ו"ניוהאוס") מוציאות, ביניהן, 137 יומונים, המגיעים ל־12.5 מיליון קוראים יום יום – כעשירית מקהל־הקוראים של המדינה. למעשה, כשלושה־רבעים מכל העיתונים האמריקאים הם היום בבעלות של רשת כלשהי.

בדומה לאמבות, לרשתות יש תכונה לשכפל גירסאות זהות של עצמן, בעיקר על־ידי העסקת מנהלים־נודדים המיישמים סגנון נוסחתי בעיר אחר עיר. הדבר אינו כך בכל הרשתות. "נייט־רידר", למשל, זכה במנה גדושה של פרסי פוליצר. אבל גם ברשתות הטובות ביותר ישנה נטייה אצל העיתונים המרוחקים לחקות את ספינת הדגל. ברשת "נייט־רידר", ה"מיאמי הראלד" מחוקה על־ידי העיתונים הנחותים של החברה מחוף עד חוף.

לא כל העיתונים הולכים בדרך זו. חלקם מנסים בשנינות לקסום לקבוצות דמוגרפיות צרות: מוציאים מהדורות באותיות־דפוס גדולות לקוראים זקנים, משתמשים בספרדית (כמו "אל נואבו הראלד" במיאמי), מפרסמים מהדורות אזוריות. כמה עיתונים התחילו בטורים או מדורים של עשרים־ומשהו. כמעט כולם מוציאים מהדורות יום־ראשון מרופדות ונבובות ביותר, האהובות על המפרסמים ושהקוראים אמורים לעיין בהן במשך ימים. בשנה שעברה היתה תפוצתם של עיתוני יום־ראשון גבוהה ב־20 מיליון מזו של עיתוני הבוקר בימי חול.

הספקנים מלגלגים. ברגע ש"אוטוסטרדת המידע" תגיע, הם מציינים, החדשות שוב לא יהיו מושלכות בכל מקום לדפוקות, הן יופיעו על המסך על־פי הזמנה, ויעלמו בלחיצת כפתור. זהו החזון המריץ את בעלי העיתונים להתחבר לקווי תקשורת. ה"סאן חוזה מרקורי ניוז" הוביל את ההסתערות, אבל היום 600 עיתונים מציעים קווים־חמים למידע, מהדורות פאקס, שירותי דואר אלקטרוניים ועוד. יש המנסים ליצור עיתונים ממוחשבים לחלוטין.

עד כה אין להם במה להתפאר. הגירסאות האלקטרוניות של ה"שיקאגו טריביון" וה"ניו יורק טיימס" נראות כמו תפריטי־מסעדה בעיצוב גרוע, לא כמו עיתונים. ללא דפדוף, ללא אמנות, ועם מסך המחייב לאמץ את העיניים, במקום גליון נייר המאפשר תנוחה נינוחה. כדי לראות תמונה של היפי הקשורה לכתבה על "וודסטוק" צריך להמתין עשר דקות – כששירותי ה"און־ליין" של המחשב מתחלפים מדי דקה. לגליון "טיימס" של אותו יום יש, במקביל, ארבע תמונות בעמוד הראשון בלבד.

הטכנולוגים אינם מתייאשים. מעבדת התקשורת החדשה של "נייט רידר" בבולדר שבקולורדו, עמלה שנה על "עיתון לוח־שטוח". זה נשמע נהדר: מסך קל, נייד, המציג מה שנראה בדיוק כמו עיתון. בחר לך כתבה על חוק הפשיעה, ותקבל גם שורה של כתבות הקשורות לכך, יסודיות יותר. הקש על מודעה כלשהי, ותקבל תשדיר פרסומת מאוייר עם מוסיקה. הקש על תצלום של וורן כריסטופר ותראה אותו מבריז על המדיניות כלפי קובה. למכונה כזו, מודים אנשי "נייט רידר", יש להמתין עוד כמה שנים. אבל ברגע שהיא תופיע, האתגר שהיא תציב לעיתונים יהיה פחות טכנולוגי מאשר עיתונאי. שכן, בכל סורם המידע הנכנס לבתים הופך לשיטפון רוגש, עשויים הצרכנים לתגמל את אותן חברות המצטיינות באיסוף, בניתוח ובהצגת המידע באורח משכנע. אם אפשר ללמוד מן השנים האחרונות, מספר העיתונים המסוגלים להיענות לאתגר עלול להיות קטן. ■

מייקל קיטון (ימני) קורא בסרט "העיתון". העיתון העשיר: סמכה מקומי לעיתון הפרובינציאלי.

פרעלך כל העולם: טוב למות בעד ארצנו, אבל עדיף בוונציה מאשר בתל-חי

דבר אחר

המוסף האשירי של "דבר" • גליון מספר 654 • 30 בספטמבר 1994 • כ"ה בתשרי תשנ"ה

קונצנזוס

הוקם יחידה לפיזור פסטיבלים!

"יש לי יום יום חג", אמרה המשוררת ובכך ניסתה, כנראה, להתחמק מן הפסטיבלים שמתרחשים לפחות שלוש פעמים ביום.

אזרחי מרכז הארץ, שחזרו בימים אלה תשושים משירות בן שבוע בתל-חי, טבחה ועכו, נדחמו לגלות שבתל-אביב לא התקיים במשך שבוע החג אפילו פסטיבל אחד. את האחריות לכך לקח על עצמו צה"ל, שמנע את האירועים האלה בחג, ונאלץ לשם כך לשלוח כמה יחידות שריון לככר מלכי ישראל.

בנאום לאומה אמר הרמטכ"ל: "בכל מקום שיעמוד סופר עברי ויחתום על ספריו, יעמיד צה"ל טנק חמוש. יתכן", הוסיף הרמטכ"ל, "שאי אפשר למנוע קיום פסטיבל באיזורים צפופים, אבל מכל מקום, צה"ל יעשה הכל כדי שמדרחוב יהודי לא יהיה הפקר ושאמהות של ליצנים יהודים לא ייאלצו להזיל דמעה."

מחזה רגיל

כל פסטיבל לתיאטרון אחר דומה לפסטיבל לתיאטרון אחר שדומה לפסטיבל לתיאטרון אחר. לכן צריך פסטיבל לתיאטרון אחר שלא יהיה דומה לפסטיבל לתיאטרון אחר. אבל זה כבר לא יהיה פסטיבל לתיאטרון אחר אלא פסטיבל לתיאטרון אחר. ומי צריך פסטיבל לתיאטרון אחר כשיש לנו כבר פסטיבל לתיאטרון אחר!!

ישראל אחרת זקוקה למשהו שונה

ויפה שעה אחת קודם.

הזמרג

אלף בית

א: היית בפסטיבל לתיאטרון אחר?
ב: לא, אני מעדיף שמישהו אחר ילך לשם.

דבר אחר

המערכת: שלמה ניצן, יאיר גרבוז, דני קרמן, אביב אלחסיד, תומר קרמן, אורי קרמן, אליהו שרייבר (תתולי), טל לזר, תרזה איזנברג ואבנר כץ – אלא מה.

העם עם הגולן
הפסלים והציירים עם תל-חי
השחקנים עם עכו
הזמרים עם ערד
המחוללים עם דליה
והעולם שותק.

מסקנות הפסטיבל להסטוריה אחרת

40 שנה הלכו בני ישראל במדבר ורק השנה הם הפכו לקרקס נודד

נתגלו סימני פסטיבל באשדוד

נעצרו שני זמרים, שתקן, תשע רקדניות ואיש-קול.
היל"פ בכוננות

ליחידה לפיזור פסטיבלים נודע, כי קבוצת אנשים, בהם זמרים, רקדנים, מוכרי ארטיקים ומפיץ בלונים ידוע, מתכננת להגיע בימים הקרובים לאשדוד, דרך הים, בצניחה חופשית.

לכתבנו נודע כי מטרת הקבוצה היא לערוך תחרות פיסול בחול הים, אליפות בהורדת ידיים והפרחת בלונים.

המשטרה נערכת.

חזר במפתיע מפסטיבל לתיאטרון אחר ומצא את אשתו עם גבר אחר

הבעל הנבגד: אני בכל זאת שמח שנסעתי לעכו, כי אם הייתי נשאר בתל-אביב והולך לתיאטרון רגיל, היא היתה ממשיכה לבגוד בי עם המאהב הרגיל שלה.

אם החמצת את הפסטיבלים עדיין לא מאוחר לאחר גם את הרכבת

מעטים האנשים שנשארו בבית בסוכות ולא לקחו חלק בפסטיבלים ובאירועי התרבות. מעטים הם גם קוראי "דבר אחר". מכאן, שקוראי "דבר אחר" נשארו כנראה בבית ולא יצאו להשתתף בפסטיבלים. "דבר אחר" מביא, אם כן, לקוראיו, סיכומים ראשונים משעשת הפסטיבלים העיקריים שנערכו ברחבי הארץ, מסוכות שבצפון עד שמחת תורה שבדרום.

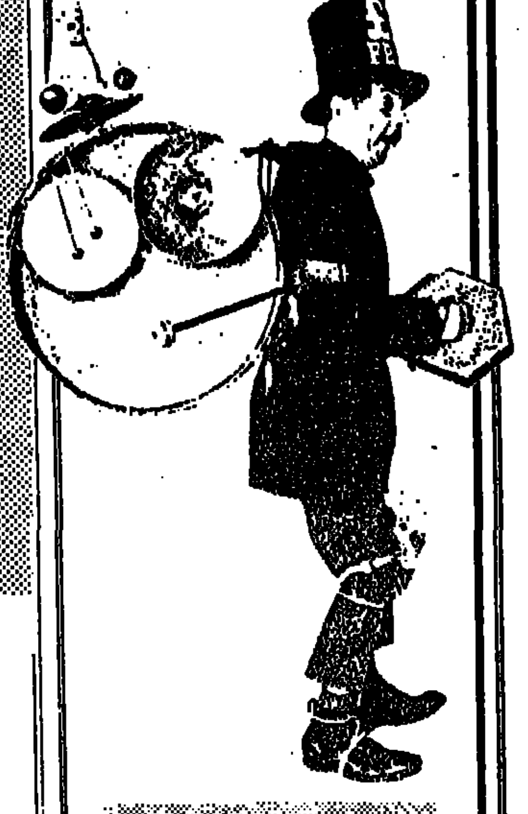

המדור לחיפוש קרובים

פניתי למדור לחיפוש קרובים ופניתי לבית התפוצות והתחננתי בפניהם שיבררו אם יש לי קרובים בפסטיבל עכו או אם יש לי קרובים בתל-חי. הם בררו והודיעו לי שאין לי קרובים בשני המקומות ועכשיו אני שקט.
י.הפסנגר, תל אביב

המאה ה־20 בקולנוע פסטיבל עין-עירון

במושב, שהיה עד לפני זמן לא רב תבוי אי שם בין כפר-פינס לבית הקברות של פרפור, אפשר לראות עדיין את שרידי החגיגה הנפלאה שחוו אלפי משוגעים לקולנוע מודרני. אי פה אי שם פזורים עדיין שיירי חומוס, פיסות במבה, שקים שלא ידעו שינה ארבעה לילות רצופים. ליד השלולית עומדים איקי וזוהר, המארגנים, ומסכמים את האירוע:

"הרעיון היה פשוט. רצינו להראות לעולם שיש קולנוע משובח במאה ה-20, וכל הדיבורים האלה, שהקולנוע פשט את הרגל, זה קשקוש. רצינו גם להוכיח שפליני, ברגמן ומאירוביץ הם יוצרים ענקיים, וכל הדיבורים האלה על זה שהסרטים שלהם פסה זה קשקוש.

"ההצלחה היתה בלתי רגילה. הצגנו שני סרטים של פליני (מהישנים),

אין לי שום דבר נגד פליני וברגמן, אבל מי שרוצה לראות פליני וברגמן יכול ללכת לפרדס-חנה והוא לא חייב לבוא עד עין-עירון

אחר כך, במשך יומיים, הצגנו 12 סרטים של אליישיב מאירוביץ. אבא אמנם התנגד בהתחלה והוא אמר לנו: הפסיקו עם השטויות האלה. אני עשיתי את הסרטים האלה סתם, לא התכוונתי אפילו להציג אותם, וחוץ מזה, אם תתנו קודם את פליני וברגמן תעייפו את הקהל שבא לראות סרטים שלי. אין לי שום דבר נגד פליני וברגמן אבל מי שרוצה לראות פליני וברגמן יכול ללכת לפרדס-חנה. הוא לא צריך לבוא עד עין-עירון.

"זוהר ואני לא הסכמנו עם אבא", אומר איקי. "חשבנו שאחרי שני התקפי לב ולאחרונה גם הפרקינסון הזה, אז אם לא נעשה לו את הפסטיבל עכשיו אולי בשנה הבאה כבר יהיה ברוך השם מאוחר מדי. אז לקחנו ממנו את הכסף ועשינו. הנה", מראה איקי, "אתה רוצה חולצה ד ועליה צילום של אבא וחנה מרון"

שית חלבי לא תיפול

זכרונות של פליט מן ההתקפה על תל חי

מוטב להיות זנב לאריות מראש למצבות

אילו היו לוחמי תל-חי הכפר הגלעדי יודעים שכאשר אדם שוכב על האלונקה ושותת דם נזהר מפיו הדבור האחת הקטנה והוא ממלמל: "טוב למות בעד ארצנו" אילו הם ידעו שסיפור הדבר שהאיש עושה מיצגה, הגם אם הנבצה, הוא לא הכי מצלחה בעולם, זה עדיין לא סיבה לקבור אותו מתחת לאריה. אילו הם ידעו את כל זה, באותם ימים רחוקים וקשים, אזי טרומפלדור יכול היה להיות איתנו עוד שנים רבות ואפילו ליטול חלק באירועי האמנות של תל-חי.

ימי הביניים בחצר הרבי ממוצבוז'

בשכונת גאולה בירושלים, בשטיבל של חסידי מודז'יץ, נערך זה השבוע ה-309 בהצגות פסטיבל עירותי של באך.

הרעיון להוציא את באך מהכנסיות לרחוב ומהרחוב לשטיבל הגה פרו ירוחם של כמה תמונים שהוא משתוקקים לדבר, אבל הרעיון לשלב קטעי מוסיקה של באך עם אמורות חז"ל נהגה עליהם לניגונים של ממש, מספר לנו צבי יהושע חורש חברו, שר הרקוד של הפסטיבל.

"זושא דרך לקרב את תלמידי הישיבה והאברכים לבאך ולמוסיקה של התקופה. אחרי הכל, זה לא בריא כל כך לאנשים צעירים שיושבים כל יום מעלות השחר עד רדת החשיכה ולומדים כמו בימי הביניים. ולכן החלטנו לערוך בימי הביניים, אלה ימים שבין "שבת הגדול" ליום רביעי הסקר", פסטיבל באך שבו יוכלו הצעירים שלנו ללבוש ג'ינס ולשתות בירה, ותמורת כמה ניגונים, ולא תלש מתאימים לקלוע פאות.

מי שלא שומע את באך על רקע של גברים מחטטים בשיניהם, מקנחים את אפם ונוחרים, עושה בעצם עוול גדול למלחין ולתקופה. אנחנו נותנים לכם באך אותנטי

בשער, ידענו, שאם ניתן להם רק באך כפי שהוא, זה לא יתפוס אותם והם ימשיכו ללמוד גמרא או ישנו לערך לשמוע את זה מרפוס ולחקת תשלומת אייכמן.

"אנחנו מקפידים שהמוסיקה של באך תנוגן כפי שהיתה בימיו של באך. בימיו של באך היה מנהג שגברים בקהל היו מחטטים בשיניהם במחצצות שנהב ומקנחים את הנזלת מהאף במטפחות סאטן. בשורות הראשונות, בימיו של באך, היו יושבים החשובים ונוחרים. באך התחשב בכתיבת יצירותיו ברעשים האלה והיום, כשמשמיעים את באך

סתם באולמות קונצרטים, זה מלאכותי — שלא לומר מזויף, ואולי, הייתי אומר, אפילו מגעיל. אצלנו, בשטיבל, אנחנו משחזרים את הנגינה ממש כמו שהיתה אז, בימיו של באך."

רשות השידור שהפגנה גם היא באהבתה לפסטיבל ומעבירה שידורים ישירים מ"החצר" בימי שני, בשעה 03:20 בלילה ברשת א', בגלים כחולים 600 קילוהרץ.

هكذا من الاصل

هذا ما من الإمل

פסטיבל להסטוריה חזחא

הפסטיבל להיסטוריה אחרת

"ההיסטוריה לא היתה תמיד כפי שהיא היום". רעיון זה עמד לנגד עיניהם של יוזמי הפסטיבל להיסטוריה אחרת בכפר־לוי.

כבר בכניסה לכפר (אגב, המושג 'כפר' יש לו שורשים עמוקים בהיסטוריה), הוקם מדרחוב (למרות שבמבט ראשון אין רואים זאת, גם למדרחוב יש היסטוריה יפה וצחובה) ובו ליצנים (משחר האנושות היה לליצן מקום של כבוד ליד כותל המזרח של ההיסטוריה).

אלפי בני הנוער שבאו לפסטיבל הם משוגעים להיסטוריה. מספר לנו גיל פילטר בן ה־18 מעכו: "לצעירים נמאס מההיסטוריה הרגילה והבנאלית. ככל שהבן־אדם צעיר יותר, כך הוא זקוק למשהו אחר. כאן אני יכול לחיות היסטוריה נסיונית, והעובדה שהדברים קורים בתוך החומות של כפר־לוי מאפשרת לי לחיות 'שייך' יותר."

"שייך" היא מלת המפתח בפסטיבל הצבעוני הזה, ומלה זאת עמדה לנגד עיניהם של יוזמי הפסטיבל.

חיילת ישראלית משקה חייל סורי פצוע. מתוך המחזה "יעל וסיסרא", פרס שני בפסטיבל להיסטוריה אחרת

מי שלא מבין שההיסטוריה זה לא דבר שיושבים בצד בכסאות נוחים ומסתכלים עליו, אלא שאנחנו חלק מההיסטוריה, שיושב בבית ויחכה שההצגה תיגמר

"מה שעמד לנגד עינינו", אומרים יוזמי הפסטיבל, "זה המשפט הנפלא 'אנחנו ההיסטוריה של המחר'. הבעיה עם האדם בן־זמננו היא, שכל־כך הרבה דברים עומדים לנגד עיניו, ואז הוא בעצם לא מסוגל לראות למרחוק. לכן הבאנו אותו למקום מרוחק, ואז, כשהוא רואה את זה מקרוב, יש לו פרספקטיבה. הרעיון לפסטיבל עלה במוחנו כשביקרנו פעם בפסטיבל לפרספקטיבה אחרת שנערך על התבור, לרגל אלפיים שנה להמצאת הפרספקטיבה על־ידי ישו. כשראינו משם את הזריחה, או אולי זאת היתה השקיעה – אנחנו לא חזקים בכיוונים – עמד לנגד עינינו המשפט שאיש אחד חכם אמר פעם: 'במקום שמנגבים חומוס, מוכרים טי־שרטס ועושים קעקע, אי אפשר לא להרוויח'."

שית חליי לא תיפול
זכרונות של פליט מן ההתקפה על תל חי

אשה מכפר גלעדי, שביתה סמוך לתל־חי, ילדה השבוע ילד אוצר

עלי גבעה שם בגליל
ישב אוצר ובפיו חליל
כולם: מה מה מה....

בניסין מוגסוי "אבעבועה סוחרה". עיסת נייר, גבס ופלדה אלוחלה, 107־26X26 ס"מ, צוין לשכה תל־חי 94

פולקלור בן זמננו באר־שבע

פסטיבל באר־שבע לפולקלור בן־זמננו

לשבוע ימים הפכה גם באר־שבע ל"עיר ללא הפסקה". אלפי הצעירים הלבושים בגופיות, שנהרו לשם בשבוע הסוכות, ישנו בפחי האשפה, חירבנו באדניות וריססו בצבע לא רעיל את סמל הפסטיבל (יונה טורפת דוב) על חנויות שמוכרות מוצרים בלתי ידידותיים לסביבה.

נושא הפסטיבל לא הוסתר, ומעל היכל התרבות הוצבו בחסות "יקוב שיפודים" ארבעה שלטי ענק:

החלקה על קרח למען ילדי רואנדה

הפילהרמונית של גבעתיים להצלת הכלבים בסארייבו

הפנטומימאי תנוך סמית למען לוויתנים חסרי בית

ה"רויאל שקספיר קומפני" בעד מיחזור

סיכומי הפסטיבל עמדו בסימן "בשנה הבאה זה יהיה מוצלח יותר". הסתבר שלמופע על הקרח הגיעו אמנם 1200 הרקדנים והפילים, אבל נמכרו רק 21 כרטיסים, או, כפי שהמארגנים אומרים בבוטות: "הצעירים של היום מעדיפים לרבוץ על הדשא ולעשן חומוס ממוחזר"; ככה שהיה גרעון של 300,000 דולאר, שייגבה בתשלומים מילדי רואנדה.

המופע של הפילהרמונית הצליח יותר: כל ילד שהגיע לקונצרט והצליח להוכיח שהוא הציל כלב מסארייבו זכה ללא הגרלה ושוחרר מהחלק

מופע ההחלקה נערך לטובת ילדי רואנדה, ומאחר שהמופע צבר גירעון של 300,000 דולאר, ייאלצו ילדי רואנדה לכסות אותו

השני של הקונצרט שהוקדש ליצירות של מלחינים תושבי באר־שבע. המופע הביא לידיעת העולם שבסארייבו אין כלבים, מאחר שאלה נאכלו על ידי התושבים, ובפרס זכה רק ילד אחד שהביא לקבורה המבורגר שנעשה מבשר כלב.

המופע של הפנטומימאי חנוך סמית עבר בהצלחה יתרה לבד מפעם אחת, כשבמקום לחשוב שהוא עולה במדרגות חשב הקהל שהוא מנגב זכוכית.

המופע האחרון, שבו מיחזרו ה"רויאל שקספיר קומפני" בפעם ה־600 את מחזהו של שקספיר "ייסורי איוב", היה האטרקציה של הפסטיבל, וכל מי שקנה חולצה T עם סמל של "יקוב שיפודים" נכנס להגרלה ויכול היה לזכות בפרס: נסיעה ללונדון לראות את ההצגה. אלא שיום לפני הפסטיבל פשט "יקוב שיפודים" את הרגל והפסטיבל נערך בחסות "יקוב שיפוצים", אבל בגלל שהלוגו עוצב באותיות דפוס העסק נצפק, ז"א נדפק.

השחקן הכרוני סמיר אבו־ישמן בתפקיד הרב במחזה "אין לווייתנים שחורים", סקס אחרון בפסטיבל באר שבע

קשת אידישקייט
קווליס־סוכות־1994

אידישקייט במזרע

משמאל: יוסי בכינור (חלק עליון)
משמאל: יוסי בכינור II (חלק תחתון)

"בשנת בבוקר, אם ירצה השם, כשכולם יעלו על הרכבים ויחזרו הביתה ממזרע, יהיה כל אחד מאלפי הצעירים יהודי טוב יותר." זה היה משפט הסיכום של גימפי (המכונה גוק), רכז הפלחות של קיבוץ מזרע, המכונה, מלבד גוק, גם "מר אידישקייט".

"לפני העניינים והאדומות שלך", אנחנו אומרים לגימפי, "אפשר להבין שהפסטיבל היה הצלחה."

"הפסטיבל היה הצלחה עצומה", חוזר לנו גימפי, "אבל העניינים האדומות שלי זה מאבא. הוא נתן לי אותן לפני שמת, ואז הוא גם אמר המפעל: בלי קצת אידישקייט או העולם זה סתם חרא.

"אבא שחקים את המפעל היה לו לב יהודי חם, וכשהוא ראה את כל היהודים הפושרים מסביב, זה חימם אותו עוד יותר עד שהוא מת.

"מה שאתם רואים כאן, שהפועלים הערבים מפרקים, זה היה חלב של הפסטיבל. זה היה פרוייקט ענק: היה לב יהודי בצורת גשר צר מאוד, שהתחיל פה ונגמר בנצרת. את הפרוייקט הזה הקימו צוות המורים של מכללת אוהל־יוסף בתל־חי ביחד עם קבוצת יוצר וחלק מהילדים

שיחזרנו את בית הכנסת הישן, שהיה פעם בחדר של המזכירות איפה שציפורה של עידו יושבת היום, ומי שיבוא לראות יוכל להגיד בעצמו "שמע ישראל" ולקנות מוצרים של המפעל בהנחה

חיצירותיים של הפעוטון. במשך כל חג הסוכות, בשעות שיש אור, שכרנו את גיורא פיידמן שהלך על הגשר וניגן על נקניק, ואחריו הלכו כל ילדי המשק מחופשים לעכברים, חבנים בכיסוי ראש. זה היה הומאז' לעיר המולין, שהיא הקניינית הכי גדולה של הסחורה שלנו. בכל שנה, בצום גדליהו, נערך בהמלין פסטיבל הבירה, ואז הם מזמינים מהמפעל שלנו טונות של סחורה. אבא אמר שזה חימם לו את חלב. הוא אמר תמיד שאבא שלו אמר לו לפני שמת, שמי שלא מצליח למכור סחורה לגוי לא יודע מה זה אידישקייט.

"אגב, לזכרו של סבא עשינו בחצר, איפה שהיה הלול, שחזור של בית הכנסת הישן שבזמנו היה בחדר של המזכירות, ומי שרצה יכול היה לבקר שם ולקנות מוצרים מהמפעל והילדים עשו כל מיני סלסלות מארבעת המינים. היו פה המון ילדים ואין לי ספק שהם יחזרו הביתה עם איזה מטען. אני מתכוון, אם הם לא יגמרו לאכול אותו בדרך, כי שמעתי שהיו פקקים איומים."

שית חליי לא תיפול
זכרונות של פליט מן ההתקפה על תל חי

היום כבר מותר לגרות

רבות הרבלה חייל, עיר בכינור, גליל עיזים ועוד על החיות, צוין לשכה תל־חי 94

מלים וביטויים

- מהות בסייה לגנילה מאמנות ישראלית הוקם בתל־חי.
- עבודות שירות
- על רקע גבורת תל־חי בולטת חולשת האמנות הישראלית.
- פרס שבים – עובדי כבבים ומזללות.
- במשתחות פסלים בתל־חי ובעיניהוד נוגנו חלקי פסלים מפורקים וכו'
- השווה נשו האמנים את כל המיצבים ביד אחת. כזכר מרומפלדור.

ימית – הפסטיבל לתיאטרון אנגלי טוב

אלפי בני הנוער שנהרו למקום שבו היתה ימית מתקומם שבו היתה תל־אביב, היו חלק מחוויה שלא ישכחו אותה עד הסוכות הבאות. לאחר הריסת העיר ימית נוצר במקום חלל נכלה דמוי אמפיתיאטרון, והיו אותו גם ואקום תרבותי מסוים שהיה צריך דחוף למלא אותו בתוכן.

הרעיון לקיים במקום פסטיבל לתיאטרון אנגלי טוב נולד במוחם של כמה משוגעים. והמארגנים ביקשו שהטקס לאחר התואר "משוגעים" את המלה "דיבר", ובכך לעיבור את המונח הרבה משוגעים לדבר, אבל אנחנו נמנעים מלעשות כן, שכן אין שום קשר בין "משוגעים לדבר". הרעיון היה פשוט וגאוני, "התלכטר, מספרים הרוזמים, "להביא לימית את ההגנות המובילות בווסט אנד, כמו "השיבות של רצונות" בכיכובה של מגי סמית וטיטוס הדרודר בכיכובו של קנת בראנה.

מאז שימית נהרסה נוצר חלל שבתוכו וואקום, והדבר יצר צורך בתיאטרון שימלא את החלל, ישבור קוליסות ויפיל מחיצות. בסך הכל רצינו למלא את החסר הזה

ולהראות שיש בימית תיאטרון טוב, תיאטרון מסורתי טוב, לא תיאטרון אחרי ולא תיאטרון נסיוני, אלא פשוט אותו תיאטרון, ובו זמנית להביא הנה אלפי צעירים עם שקי שינה וכתובות קעקע נשטפות, להקים מדרחוב ולהביא טי־שירטים, ליצנים שהולכים על חבל ובולעי חומוס.

"והצלחנו", מסכמים המארגנים, "היתה עצומה. בני הנוער באו באלפים, נמכרו 70,000 הולצות ומספר דומה של מנות חומוס. ומאחר שימית נהרסה מזמן, לרבות בית הדואר שלה, לא קיבלנו את המברקים ששלחו לנו התיאטרונים הלונדוניים ובהם הודיעו שהם לא באים. חבל, הרעיון היה להציג את המברקים האלה במקום איפה שעמדו החממות."

"ריבונם הארב" בביצוע ה"רויאל שקספיר קומפני". מתוך פליטי המברקים ששלחו המאה ה־19 את ארצ"י בנקר ב"שתר ברית" עם רינגונר הארב בכיכובו בבורכה

מטאפורה לא־מטאפורית בתורת הז'נר

דייויד גרייבס, החוג לפילוסופיה, אוניברסיטת תל־אביב

דוד פישלוב, Metaphors of Genre: The Role of Analogies in Genre Theory, הוצאה אוניברסיטאית של פנסילבניה, 1993 (175 עמ').

רבות דובר על אודות תפקידן של האנלוגיה והמטאפורה בכתיבה הספרותית. בז'נרים שונים ומגוונים אנו מיטיבים להתמודד עם המטאפורה, אותו יציר לשוני אשר מעודד בנו תגובות מורכבות ויצירתיות בעזרת תרכובות סמנטיות חדשניות. מסתבר, שהמטאפורה והאנלוגיה משחקות תפקיד מרכזי לא רק בהבנת הטקסט הספרותי, אך גם בהבנת מושג הז'נר עצמו. כותבים רבים בתורת הז'נר מסתייעים במטאפורות אנלוגיות, כדי להאיר, להסביר ולחדד אספקטים חשובים של אותה ישות חמקמקה הקרויה בפינו "ז'נר". זו נקודת המוצא של דיונו של דוד פישלוב בספרו "מטאפורות של ז'נר". פישלוב הגיל באימוץ גישה פלורליסטית לתורת הז'נר: אין מסגרת תיאורטית אחת אשר מצליחה להאיר את כל פניו של הז'נר. על כן, יש לבחון את הז'נר מתוך מספר של מערכות תיאורטיות, כך שכל מסגרת תספק הסברים לאספקטים מסויימים של הז'נר, או, ליתר דיוק, הסברים של אספקטים מסויימים של ז'נרים מסויימים. רק כך, מאיץ בנו פישלוב, נעריך נכונה את המורכבות הדוקיות של הז'נר, וגם נזכה להבנה מקיפה יותר של המושג.

כדי להוציא את מדיניותו הפלורליסטית אל הפועל, מתרכז פישלוב בארבע אנלוגיות נפוצות בתורת הז'נר: הז'נר כסוג ביולוגי, כמשפחה, כמוסד חברתי וכפעולת לשון. בבואו לפרוש לפנינו כל אנלוגיה בתורה, סוקר פישלוב באופן אוהד, אך גם ביקורתי, את המחקרים העיקריים שנעשו במסגרתה, וממשיך להוסיף, לחדד ולשכלל את האנלוגיה עד אשר מתקבלת תמונה בהירה לגבי מעלותיה וגם מגרעותיה של אותה אנלוגיה לתורת הז'נר בכלל. כך, כאשר אנו מדמים את הז'נר לסוג ביולוגי, ניטיב לעמוד על אספקטים כגון אבולוציה של ז'נרים ומערכות יחסים ביניהם, צמיחתם של ז'נרים חדשים ודעיכתם של ותיקים. אולם אנלוגיה זו לא תצלח בהסברים על אודות המבנה הפנימי של ז'נר מסויים, או היחס בין טקסט ספציפי לכללים של ז'נר, ועוד נושאים. מן הסתם, יש להבין, שאנלוגיות אחרות יסבירו מומנטים כאלה, כפי שאנלוגיה לסוג ביולוגי מסבירה מומנטים (כמו אבולוציה) שהאחרות מוציאות מתחום דיונן. מבחינות רבות ז'נרים דומים ושונים גם יחד כבני משפחה ענפה. האנלוגיה השניה, הז'נר כמשפחה, דנה בניסיון הויטגנשטייני לראות במושג הז'נר "מושג פתוח" – מושג אשר אינו מאופיין על־ידי קבוצה מוגדרת של תנאים הכרחיים ומספיקים, אלא מושג אשר מאופיין על־ידי קבוצה פתוחה של תנאים המתווה קווי דמיון בין הז'נרים השונים כ"דומות משפחתית". אנלוגיה זו מאירה יפה את הדיאלקטיקה של חיקוי כבנר וחידוש בתוך מסורת ספרותית מסויימת בדומה ליחס של הורה וילדו, או התגברות בתוך משפחה. האנלוגיה השלישית היא בין הז'נר לבין מוסדות חברתיים, [illegible] מאפיינים מבניים ואספקטים דומים בשני המקרים. מוסדות חברתיים, בדומה לז'נרים, יוצרים מערכות של נורמות (כללים) אשר מעניקות משמעות לפעילויות במסגרתם. בדומה לאופן שהכללים של משחק הכדורסל מעניקים משמעות לתנועות המגוונות שמבצעים השחקנים במגרש, כך כללי הדרמה יחד מסגרת להענקת משמעות לפעולות של השחקנים על הבמה. לבסוף, ניתן גם לראות ז'נרים כמעין פעולות־לשון כתובות ומורכבות. מושג המפתח בזו, האנלוגיה הרביעית והאחרונה, הוא מושג הפעולה. בדומה לכך שניתן לחקור את השפה במונחים של פעולות אשר מבצעים במסגרתה, כמו לשאול, להבטיח ולצוות, כך ניתן לחקור את הספרות כמגוון של פעולות אשר מבצעים באמצעות הז'נרי, כמו "לספר סיפור".

כפתח הספר, מציין פישלוב שלושה יעדים עיקריים. הראשון, להדגים את החשיבות של ארבע אנלוגיות מושגיות אלו לתורת הז'נר. היעד השני הוא להציע פרספקטיבות חדשות משלו בתוך כל אחת מארבע המסגרות. שני יעדים אלו תומכים בשלישי, הרי הוא הדרישה לנקוט עמדה פלורליסטית בתורת הז'נר. המשימה אינה קלה, בהתחשב בכמות ובגיוון הרב של מחקרים רלוונטיים, שלא לדבר על האופי הדינמי, המעורפל והמורכב של התופעות בשטח. הספר עומד במשימה בהצלחה מכובדת. בסגנון פשוט של ניקיון תיאורטי ושימוש מחושב וביקורתי בשפה נגישה לכול, מצליח פישלוב לשרטט מפה סבוכה עד מאוד עם סימני־דרך ברורים, ולהוביל את הקורא למסע עיוני מרתק לרוחב ולעומק של תורת הז'נר הספרותי. בשיטתו הוא הצליח להעמיק את הבנתנו במקום שבו האנלוגיה הבודדת היתה נכשלת. והרי זה הוא אשר חפץ לעשות. אלא אם כן אחת האנלוגיות איננה אנלוגיה...?

ברור, שז'נר אינו סוג ביולוגי באמת, וגם לא משפחה. אלו אנלוגיות מובהקות, הן אכן "מטאפורות של ז'נר". אם כי ישנם הוגים הסבורים, שז'נר הוא סוג של פעולת לשון, נראה שפישלוב צודק בהתעקשותו על ההבחנה ביניהם. גם כאשר נבחן ז'נר במונחים של פעולה, כמו "דברים שעושים במילים", חשוב לזכור שמעל לכל הז'נר אינו פעולה לשונית, כי אם פעולה אמנותית. אך ההבחנה חדה יותר: ז'נר הוא לא סוג של פעולה כלל, אלא כפי שפישלוב מגדיר זאת בתחילת הספר, "מערכת גמישה של כללים מכוננים" החלים על טקסטים ספרותיים. נכון יותר לומר, אם כן, שז'נר מהווה מסגרת לפעולות מסוגים מסויימים, והז'נר אינו פעולה או קבוצה של פעולות בעצמו. על דרך השלילה נראה, שכוונתי להציע, שהאנלוגיה של ז'נר כמוסד חברתי אינה אנלוגיה כלל: ז'נר הוא מוסד חברתי בעצמו. מעניין לציין, שבעוד פישלוב טורח להצביע בבירור על ההבדלים המהותיים אשר מבחינים בין הז'נר לאנלוג המוצע, בכל שלושת המקרים האחרים, אין הוא מבחין בבירור בין ז'נר לבין מוסד חברתי. הוא רק מזכיר לנו שמדובר ביחס אנלוגי בין השניים, ולא ביחס של שייכות קטגורית (עמ' 85). נראה, שהוא נמנע מלטעון, שז'נר הוא מוסד חברתי (ולא רק "כמו" מוסד חברתי), שלא לשייך את מחקרו לתורה חדשה, ולא מעט פרובוקטיבית, בשם התורה המוסדית של האמנות. שכן, התורה המוסדית טוענת במוצהר שז'נר הוא סוג של מוסד אמנותי, שהוא סוג של מוסד חברתי. אך לכל אורך הספר מביאים הסממנים, שיש טעם לבחון הצעה זו לעומק: הסימפטומים מופיעים כבר בפתח הספר, בהגדרה אשר פישלוב מציע לז'נר באופן כללי: "אני מגדיר ז'נר כקובץ של נציגים פרוטוטיפים, וכמערכת גמישה של כללים מכוננים אשר חלים על רמות מסויימות של טקסטים ספרותיים, לכתבים מסויימים, לרוב ליותר מתקופה ספרותית אחת, וליותר משפה אחת ותרבות אחת". (עמ' 8). הגדרתו מציינת, שז'נר הוא בעצם שני דברים: קובץ של משה ומערכת של כללים מכוננים. לא ברור, כיצד ז'נר יכול להיות שני דברים כה שונים בעת ובעונה אחת. נאמר, שז'נר הוא קובץ של נציגים טיפוסיים, למשל, הטרגדיה כז'נר היא קובץ של יצירות כגון "אדיפוס רקס" ו"המלך ליר". מדוע "אדיפוס רקס" ו"המלך ליר" הם נציגים של הטרגדיה בכלל, שלא לדבר על היותם נציגים אב־טיפוסיים? התשובה לכך נראית ברורה: ז'נר הוא בעצם הדבר השני שפישלוב מציע – מערכת של כללים אשר מכוננת סוג ספרותי מסויים. יש מערכת של כללים אשר מגדירים מה נחשב ל"טרגדיה" בעולם הספרות, ואזי, בה במידה ש"אדיפוס רקס" ו"המלך ליר" מממשים את הכללים המכוננים את הטרגדיה, הרי שהם נציגים של הז'נר. ואם, כפי שסביר לטעון, יצירות אלו תואמות את כללי הטרגדיה באופן מובהק ומלא, הרי שאפשר לראות בהן מקרים פרוטוטיפיים. יוצא, אם כן, שז'נר אינו קובץ של יצירות כלל, שכן, מה נכלל בקובץ שכזה, ומה לא, נקבע על־ידי מערכת הכללים אשר מכוננת את הז'נר. ז'נר, לשיטת פישלוב, הוא מערכת מכוננת של כללים אשר מגדירים תחום מסויים של פעילות. מערכת מכוננת של כללים היא זו שמגדירה את האמצעים, היעדים, התפקידים והתוצרים של הפעילות במסגרתה. לשיטתו של פרופ' אסא כשר, המצוטט בהקשר זה בספר, זאת ההגדרה של "מוסד פעולה חברתי". כשם שמשחק השחמט, כמוסד חברתי, הוא מערכת של כללים אשר קובעת את האמצעים, היעדים, התפקידים והתוצרים של הפעילות במסגרתה, כך גם הטרגדיה היא מערכת של כללים אשר קובעת אלו סוגים של דברים נחשבים לשייכים לה. וחשוב מכול, בהעדר מערכת כזו אשר תכונן את הטרגדיה, לא היינו מצויידים בקטגוריות המושגיות המתאימות להבנת מעלליהם של החוטאים בהיבריס, וזאת כשם שלא היינו מסוגלים להבין את פשר התנועה המוזרה של החפץ דמוי־הסוס על לוח המשבצות בשחור לבן, ללא כללי משחק השחמט.

בהצעתי זו, לראות בז'נר מוסד חברתי ולא רק כאנלוג, אין כדי להמעיט מתרומתו של פישלוב. מוסדות רבים, כגון מוסדות הנישואין, המשפט והדת, הם גמישים ומורכבים, הם משתנים עם הזמן והנסיבות, אך שומרים על זהותם בזכות אותן מערכות של כללים בסיסיים אשר מגדירות אותם. ניתן לדמות מוסדות חברתיים לסוגים ביולוגיים, למשפחות, ולעוד דברים רבים, וללמוד מן האנלוגיות במידה ניכרת. ניתן אף להשכיל מן ההשוואה בין ז'נרים למוסדות תרבותיים ואחרים, והרי זה מה שהספר בעצם עושה. אולם, מגישה זו, המוסדית, הרווח לקורא מספרו של פישלוב מוכפל. אפשר הלקחים הרבים שנפיק על אודות הז'נר חלים במידה מסויימת גם על מוסדות חברתיים אחרים. "מטאפורות של ז'נר" מנתח רצועה צרה במפה התרבותית, [illegible] כדי פרישת אופקים רחבים עד מאוד. התוצאה מבורכת: הקורא זוכה למבט שהוא בעת ובעונה אחת מעמיק בתורת הז'נר ורחב בעיון התרבותי.

דודו אייל

שירי זוגיות

א. ויכוחים

"אין אדם מת וחצי תאוותו בידו"

לֵךְ תָּמוּת, אָמְרָה לוֹ
וְתֵדַע לְךָ שֶׁאֲפִלּוּ
חֲצִי מַאֲוָתְךָ
לֹא תִהְיֶה בְּיָדְךָ,
וְהוּא הָלַךְ לָמוּת
כְּשֶׁרַק חֲצִי מַאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ.
לֵךְ תָּמוּת, אָמְרָה לוֹ
וְתֵדַע לְךָ שֶׁאֲפִלּוּ
חֲצִי מֵאַהֲבָתְךָ אֵלַי
לֹא תִהְיֶה בְּיָדְךָ,
וְהוּא הָלַךְ לָמוּת
כְּשֶׁרַק חֲצִי מֵאַהֲבָתוֹ בְּיָדוֹ.
לֵךְ תָּמוּת, אָמְרָה לוֹ
וְתֵדַע שֶׁאֲפִלּוּ חֲצִי מִתַּאֲוָתְךָ
לֹא תִהְיֶה בְּיָדְךָ,
וְהוּא הָלַךְ לָמוּת
כְּשֶׁרַק חֲצִי מִתַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ.
אַךְ מְעַט לִפְנֵי מוֹתוֹ
עָשָׂה אֶת חֶשְׁבּוֹנוֹ.
מֵאָה אָחוּז חַיִּים הֵם תַּאֲוָה שְׁלֵמָה
אִם חֲצִי תַּאֲוָה שָׁוֶה לַחֲצִי חַיִּים
אִם כֵּן כְּדַאי לִחְיוֹת חֲצִי חַיִּים
עִם מֶחֱצִית מִתַּאֲוָה
מֵאֲשֶׁר בִּכְלָל לֹא.
כָּךְ אָמַר לָהּ וְהָלַךְ לִחְיוֹת,
רַק שֶׁהִיא אָמְרָה לוֹ, לֹא,
וְהוּא אָמַר לָהּ, הֵן,
וְהִיא אָמְרָה לוֹ כֵּן
וְהוּא אָמַר לָהּ לֹא
הֵם דִּבְּרוּ כְּמוֹ שֶׁאֲנָשִׁים
חַיִּים מְלֵאִים וְאוֹהֲבִים
עִם כָּל הָעֲלִיּוֹת וְהַמּוֹרָדוֹת,
[illegible]
חֲצִי מִתַּאֲוָתָם בְּיָדָם.

ב. אהבה

הִיא לֹא אָהֲבָה
אֶת מַה שֶּׁהוּא אָהַב
הוּא לֹא אָהַב
אֶת מַה שֶּׁהִיא אָהֲבָה.
אֲבָל הֵם הָלְכוּ חֲבוּקִים
וְדִבְּרוּ עַל הַמְּשֻׁתָּף שֶׁבֵּינֵיהֶם.
הִיא לֹא אָהֲבָה הַרְגָּלָיו
הוּא לֹא אָהַב הַרְגָּלֶיהָ.
הֵם דִּלְּגוּ עַל כָּל הַהֶרְגֵּלִים
וּמָצְאוּ פְּשָׁרוֹת מְאֻשָּׁרוֹת,
שֶׁאִפְשְׁרוּ לָהֶם לְדַבֵּר
זֶה עִם זֶה.
הֵם דִּבְּרוּ בְּשֶׁקֶט בְּשֶׁקֶט
בִּשְׁעַת לַיְלָה מְאֻחֶרֶת
מוּל חַלּוֹנִי בְּקוֹלוֹת רַכִּים,
בְּקוֹלוֹת שֶׁל אוֹהֲבִים,
בְּקוֹלוֹת שֶׁל אֱמֶת,
בְּקוֹלוֹת שֶׁל הַבְטָחָה,
וּבִלְחִישׁוֹת שֶׁל אַהֲבָה יוֹקֶדֶת
שֶׁהָיָה בָּהּ כָּל הַסִּכּוּיִים.

ג. פיוס

חַיֵּיהֶם הִתְנַהֲלוּ עַל גְּבוּל הַשֶּׁקֶט.
לִפְעָמִים נָפְלוּ בֵּינֵיהֶם צְעָקוֹת,
כּוֹסוֹת נֻפְּצוּ וְצַלָּחוֹת הֻטְּלוּ
כְּמוֹ אוֹתָן הַבְטָחוֹת שֶׁלֹּא מֻמְּשׁוּ
וְהַכַּעַס בָּא עַל סִפּוּקוֹ.
אַחַר כָּךְ, חָל הַפִּיּוּס
עַל בְּהוֹנוֹתָיו וְכַפַּת גְּרוֹנָם.
שְׁעַת חֶסֶד הַבַּיִת
הוֹכִיחָה לָהֶם אַהֲבָתָם,
הִיא חִבְּקָה אֶת שְׁנֵיהֶם
וּפֵרְשָׂה לָהֶם מַפָּה לְבָנָה וּמְעֻמְלֶנֶת
עַל שֻׁלְחַן זָהָב.
וְהִנֵּה שָׁם, פָּמוֹטִים, נֵרוֹת,
כּוֹסוֹת קְרִיסְטָל, יַיִן יָשָׁן נוֹשָׁן,
אוֹר עָמוּם וּמַבָּטִים מְלַטְּפִים.
הַבַּיִת שֶׁעָבַר שְׁטִיפָה יְסוֹדִית
רָכַב אֶת צִלְלֵי קוֹלָם.

שלמה שפירא

אני משורר מסומם מאור...

אֲנִי מְשׁוֹרֵר מְסֻמָּם מֵאוֹר, לֹא מְסֻמָּם מִיַּיִן,
בְּתַהֲלִיךְ שְׁכִיבָה שֶׁל יַיִן
מְעָרַת הַשִּׂמְחָה כְּמוֹ מְעָרַת הַזִּכָּרוֹן
לֹא מִתְרוֹקֶנֶת וְלֹא מִתְמַלֵּאת בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן,
יַיִן לוֹקֵחַ לוֹ מְדוֹרוֹת וְלֵילוֹת לְהִתְקַשֵּׁט וּלְהִתְקַשֵּׁשׁ
לְצִלְלֵי שִׂמְחָה
לְמֹשַׁח גּוּפוֹ בְּרִיחוֹת בָּעוֹ(א)לָמִים
וּבְבוֹא הַזְּמַן יִדְרֹךְ יְחִידָתוֹ כְּקֶשֶׁת רְמִיָּה
הוּא יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ שָׂמֵחַ וְאַתָּה תַּעֲשֶׂה לְעַצְמְךָ שָׂמֵחַ
אָז גְּדוֹת גּוּפְךָ יַעֲלוּ מֵעַל נַפְשְׁךָ
וְכָל הַשְּׁתוּת לְהִתְרוֹמְמוּת הָרוּחַ יָפִיחוּ בָּהּ שִׁכָּרוֹן חוּשִׁים
אֲבָל עַד זְרִיחַת הָאוֹר.

קשה לעבור בדיזנגוף

קָשֶׁה לַעֲבֹר בְּדִיזֶנְגּוֹף
לַמְרוֹת גֶּשֶׁר צִפֳּרִים שֶׁבָּנִיתִי מֵעָלָיו.
נִמְלַטְתִּי מִקִּרְבּוֹ כָּל עוֹד הָיְתָה נַפְשִׁי בִּי.
פַּעַם, רָאִיתִי אֶת הָעוֹבְרִים לְתוֹכוֹ
נִכְנָסִים לְבַיִת מָלֵא כִּסּוּפִים, מָלֵא שִׁירִים
מָלֵא בִּצְבָעִים עַזִּים
אֲפִלּוּ יָם הִצְלִיחַ לְהַשְׁלִיךְ רֵיחַ הַפְלָגוֹתָיו עַל עוֹבְרָיו.
הַרְאִיתֶם, הַיּוֹם אֶת הַבַּיִת
חָבִית,
בִּירָה,
עוֹרֵב,
עוֹרֶבֶת,
בִּירָה,
בִּירָה.

לחמו של ציפור

הִתְחַלְתֶּם יוֹתֵר וְיוֹתֵר לִסְמֹךְ עַל הָעֲצַבִּים הַחֲזָקִים שֶׁלָּכֶם
לִזְרֹק אֶת הַלֶּחֶם הַקְּצָת מְיֻתָּר לָכֶם וְלִבְעֹט בּוֹ.
אֲנִי בִּשְׁאֵרִיתִי עַל דִּמְעוֹתַי
וְעַל דִּמְעוֹתַי לַחְמִי וְכוֹסִי.
אִישׁ לֶחֶם אֲנִי
וְאִישׁ שֶׁל לֶחֶם יִשָּׁאֵר לְעוֹלְמֵי עַד אִישׁ שֶׁל לֶחֶם
וְאִישׁ שֶׁל לֶחֶם יְרֵא אֱלֹקִים וְעָנָיו.
פַּעַם, כֻּלָּם הָיוּ אַנְשֵׁי לֶחֶם
הֵרִימוּ כָּל שַׁבְרִיר מִמֶּנּוּ שֶׁנִּקְרָה לְרַגְלֵיהֶם
וְנָשְׁקוּ אוֹתוֹ וְאָמְרוּ בְּלִבָּם "מַתַּת אֱלֹקִים".
"מַתַּת אֱלֹקִים" בַּהֲבִיאָם אוֹתוֹ מִפִּיהֶם אֶל עֵינֵיהֶם
וּמֵעֵינֵיהֶם אֶל פִּיהֶם וּמִפִּיהֶם הָיוּ מַנִּיחִים אוֹתוֹ בְּיִרְאָה
עַל בִּטְנוֹ בְּצַד הַדֶּרֶךְ אוֹ עַל אֶבֶן גְּבוֹהָה
אוֹ בְּתוֹךְ חָרִיץ אוֹר
"מַתַּת אֱלֹקִים".

אין לי שעה לאנשים

אֵין לִי שָׁעָה לַאֲנָשִׁים
חֲמִשִּׁים אֲחוּזִים מְזֻמָּנֵי שְׁעַת צְמָחִים
שְׁלֹשִׁים אֲחוּזִים מְזֻמָּנֵי שְׁעַת צִפֳּרִים
עֲשָׂרָה אֲחוּזִים מְזֻמָּנֵי שְׁעַת צְרָצָרִים
בָּעֲשָׂרָה הָאֲחוּזִים הַנּוֹתָרִים מְזֻמָּנַי
אֲנִי יוֹשֵׁב וּמְדַבֵּר אֶל הַקִּיר.

"ציון הלא תשאלי..."

"צִיּוֹן הֲלֹא תִשְׁאֲלִי..."
הַתּוֹת דּוּ־בֵּיתִי
יֵשׁ לָנוּ בַּיִת יְמָנִי
יֵשׁ לָנוּ בַּיִת שְׂמָאלִי
וּמִזַּחַל אֶל זַחַל רוֹעֲמוֹת הַמְּנִיּוֹת
עֲלִיָּתֵנוּ מִתְכַּסָּה מֶשִׁי
וּמִן הַמֶּשִׁי אֲנַחְנוּ מִתְקַיְּמִים.

"חוה ולילית" – פרשנות פסיכולוגית של תימה ספרותית

טובה כהן

נצחה אברבנאל, חוה ולילית, אונ' בר־אילן, רמת־גן, 1994.

בחירתו המסקרנת של הספר, יחד עם ציור העטיפה הבלתי־שיגרתי, משיגים ללא כל ספק את מטרתם הראשונה של כל כותב ומוציא לאור – פתיחת הספר ועילעול בו. הקורא שאינו יודע, עדיין, מהי הדיסציפלינה שבתוכה נכלל ספר זה, ייתקל בהגדרת הנושא והדיסציפלינה כבר בהקדמה הקצרה: המחברת (פסיכולוגית, העוסקת גם בפסיכותראפיה) מעידה על עצמה, כי מנסיונה כפסיכולוגית התברר כי:

שורש המצוקות והמשברים בחיי הנישואין, במקרים רבים מאוד, טמון בתפיסתו של הגבר את האשה בכפל־דמות: האחת – דמות של נות בית נאמנה ומסורה; ולעומתה הדמות היצרית (ולפעמים אף שטנית) שאינה כבולה למסגרת [...]. בהייתו של הגבר אחוז הדמות הכפולה [...] מותירה אותו מיטלטל בין ההוויות.

המחברת אינה עוסקת בספר בתיאור של המקרים הטיפוליים בהם עסקה, אלא פונה אל חקר התופעה כפי שהיא מתגלגלת בתרבות, ובאופן ספציפי – בספרות העברית.

נקודת המוצא של המחקר היא, איפוא, פסיכולוגית: הספרות העברית לדורותיה ולסוגיה – מסיפור האגדה הקדום ועד הרומן הישראלי המודרני – משמשת כשדה מחקר, בו יודגמו התופעות הפסיכולוגיות. במגע זה שבין הדיסציפלינות – הפסיכולוגיה והמחקר הספרותי, ובין התקופות והסוגות בספרות העברית, כוחו וחידושו של הספר.

הפרק הראשון מציב את הקואורדינטות שעל בסיסן יתאפשר להלך דרכי עיצוב דמויות הנשים הספרותיות. ראשונה מובא ההסבר הפסיכולוגי ליצירת כפל הדמות של האשה בתודעתו של הגבר, לפי פרויד – כתוצאה מן ההפרדה האנושית בין מין לרגש, וההכרחיות להתגברות על השלב האדיפאלי. בהמשך הפרק מוצבת גם הקואורדינטה התרבותית־יהודית: סיפור בריאת חוה ולילית בתורה ובסיפור האגדה היהודי, המהווה השתקפות תרבותית לחלוקה הפסיכולוגית בתודעת הגבר, לשני דגמי אשה: "חוה" – האשה המשפחתית, נושאת המסורת, אם המשפחה, ו"לילית" – האשה היצרית, המינית, המאיימת על התא המשפחתי. מעצם הווייתם הפסיכולוגית, וכפי שמודגם בחלוקה של סיפור הבריאה, אין דגמים אלה יכולים להתמזג באופן הרמוני, ומכאן הדואליות האופיינית לתיאורי האשה בתרבות ובספרות.

הדואליות, זאת היא המכוון המרכזי של ניתוח תיאורי האשה ביצירות מתוך הספרות העברית הנסקרות ומנותחות בהמשך הספר: סיפורים עממיים עבריים מימי־הביניים, הספרות העברית במאה התשע־עשרה (ביצירות מאפו, ברדיצ'בסקי וגנסין), יצירות יצחק אורבוך־אורפז ויצירת עמליה כהנא־כרמון.

ההישג בארבעת הפרקים המדגימים את תבנית החלוקה לדגמי "חוה" ו"לילית" איננו אחיד: שני הפרקים העוסקים בסיפור העממי בימי־הביניים ובדואליות בדמות האשה ביצירתו של אורפז (פרקים 2, 4) הם מפורטים, מוכחים היטב וזורקים אור חדש על יצירות ספרותיות שלא נבחנו עד־כה מנקודת־תצפית זאת. מצליחים פחות, לדעתי, הם שני הפרקים העוסקים בספרות העברית במאה ה־19 וביצירת עמליה כהנא־כרמון (פרקים 3, 5), הגם שאף הם מהווים הדגמה מעניינת לתבנית המרכזית.

בפרק המוקדש לסקירת הסיפורים העממיים מביאה המחברת חומר מרתק, גם־אם ידוע לחוקרי הנושא, ומשווה את התפתחות התימה של "נישואים כפולים של אדם לאשה ולשדה" בגירסאות סיפוריות שונות. החוקרת מראה, כיצד עיצוב הנשים בסיפורים העממיים המודגמים ("הצורף ושתי נשותיו" בשתי גירסאות, "הטבעת", "מעשה ירושלמי") משקף בצורות שונות את הקונפליקט הסבוך בתודעת הגבר בין "חוה" ו"לילית", ומתארת את ההתפתחות והשינוי החלים בעיצוב התימה מסיפור לסיפור. הניגוד בין חוה ללילית הפך כך, בפרק זה, למנוף להבנה מחודשת של קבוצה שלמה של סיפורים עממיים, גם לחוקר המכיר חטיבה זאת של הספרות העברית. לקורא שאינו מכיר את הסיפור של ימי־הביניים מאפשר הפרק הצצה קצרה ומעניינת לעולם זה.

זאת גם מעלתו של הפרק העוסק ביצירות יצחק אורבוך־אורפז, שהוא גם הפרק הארוך והמעמיק בספר. המחברת הופכת את הדואליות שבין "חוה" ו"לילית" למנוף לקריאה מחודשת ביצירותיו של סופר ישראלי זה. הניתוח הפסיכולוגי של דגמי תיאור האשה בידועות שביצירות אורפז ("ציד הצביה", "מות ליסאגדה", "מדרגה צרה", "נמלים", "מחזור עתליה" ו"הכלה הנצחית") משמש נקודת מוצא להסבר כולל של יצירות אלה, וכך נזרק עליהן אור חדש ומעניין. מאידך גיסא משמשות יצירותיו של אורפז גם הדגמה מאלפת למרכזיות התיאור הדואלי של האשה בספרות העברית החדשה, כהמשך לתבנית הספרותית־תרבותית שנסקרה בפרקים הקודמים.

חולשתם של שני הפרקים האחרים אינה בהדגמת התבנית הפסיכולוגית – משימה שהמחברת עומדת בה גם בפרקים אלה, אלא בכך שהם נשענים על היכרות בלתי־מספקת עם הסביבה, האסכולה או מאפייני הכתיבה המיוחדים ליצירות העומדות במוקד פרקים אלה.

היצירות שנבחרו לדיון בפרק העוסק בספרות המאה התשע־עשרה אכן מדגימות את העיצוב הדואלי של דמות האשה, כפי שהמחברת מוכיחה בבירור. אולם הניתוח אינו מבוסס על היכרות מספקת עם הקונבנציות הספרותיות של התקופה, ועם המאפיינים המיוחדים של בעייתיות היחס לנשים בתקופה של מעבר מחברה דתית שמרנית לחברה משכילה־מתפכחת. ניכר גם חוסר היכרות מספיק עם המחקרים על התקופה, ועם המחקרים שכבר נעשו על דמות האשה ביצירות מסויימות בתקופה. כתוצאה מכך, לדוגמה, אין המחברת מתייחסת כלל ליסוד הרומנטי הדומיננטי ביצירות מאפו (שהוגדר בפירוט על־ידי מירון, למשל), המהווה מאפיין מרכזי של עיצוב הגיבורות. או, כדוגמה אחרת, אין בניתוח היצירות כל התייחסות לבעייתיות הבסיסית של יחס המשכיל היהודי לנשים (שהוגדרה כבר על־ידי קורצווייל), המהווה השפעה מרכזית על עיצוב האשה ביצירות אלה.

הפרק על יצירתה של עמליה כהנא־כרמון אף הוא בעייתי מכמה בחינות, וחבל שבמידה רבה הוחמץ נסיון מעניין של הגברת תיאור דמות האשה מנקודת־ראותה של אשה עם הכפילות בדמות האשה, כפי שהיא מוכתבת על־ידי המיבנה החברתי הפטריארכלי.

בעיה ראשונה של הפרק היא החסר בבסיס הפסיכולוגי, האמור לשמש כנקודת־המוצא היסודית של ניתוח היצירות הספרותיות במחקר זה. כהמשך להסבר המיבנה הפסיכולוגי הגברי היוצר את הדואליות בתפיסת האשה, מצפה הקורא להסבר המיבנה הפסיכולוגי־נשי כבסיס להבנת עיצוב דמות האשה בכתיבת נשים. החסר בהסבר כזה שומט את הקרקע מתחת הטיעון הבסיסי של התיזה כולה – המציבה יצירות ספרותיות כהדגמה לתהליכים פסיכולוגיים.

אולם ההחטאה העיקרית של הפרק היא בכך שהוא מאבד את הקו המנחה של הספר כולו – הדואליות בין "חוה" ו"לילית". לפי דעת המחברת, מתעלמת כהנא־כרמון לחלוטין מדואליות זאת, ומעלה נושאים אחרים של הוויה נשית, העומדים במרכז עולמה. המחברת עוברת, לכן, לניתוח של סיפורים שאינם קשורים כלל לתיזה המרכזית של המחקר. האם היה, איפוא, מקום להקדיש פרק שלם לניתוח יצירות אלה המהוות סטייה מודעת מן התבנית המרכזית של הספר?

אולם, בניגוד לדעת המחברת, נראה לי כי כמה מסיפורי כהנא־כרמון מתקשרים באופן אינטגראלי לתיזה של המחקר. כך, למשל, בסיפור "עץ לבנה, חבלבל, דרך קואורדינטות" מעומתת פועה (שדרך תודעתה מתוארים המאורעות) עם ברוריה אשתו של איוב. התבנית דומה מאוד לדואליות של "חוה" ו"לילית", אלא שבמקרה זה "לילית" היא הגיבורה שעם עולמה נקרא הקורא להזדהות, והיא הופכת להיות הגיבורה החיובית של היצירה. סיפור כזה מהווה, לכן, דוגמה מרתקת לתחייה מכוונת של המספרת הנשית כנגד הקונבנציה הספרותית־פסיכולוגית־גברית, בדרך שהוצעה, למשל, על־ידי צמד המבקרות ס' גילברט וס' גובר, בספרן "המשוגעת בעליית הגג" (The Madwoman in the Attic)*.

כלומר, הדגם של "חוה" – "לילית" שהוצג והוכח על־ידי המחברת בספרה, אינו חשוב רק להבנת תיאורי האשה בספרות הגברית, אלא גם להבנת תיאורי האשה בכמה מקרים של סיפורי נשים, אף־כי המחברת עצמה אינה רואה זאת כך. וזהו, איפוא, דגם פסיכולוגי־תרבותי חשוב ביותר, ויפה עשתה הכותבת כשהפכה אותו לנושא התייחסות של הדיון הספרותי.

הספר "חוה ולילית" מהווה תרומה חדשנית לחקר מקום האשה בתרבות היהודית ובספרות העברית, גם־אם יש מקום לביקורת על כמה מחלקיו. לשונו הבהירה של הספר, שאינה עמוסה בז'ארגון מדעי ספרותי או פסיכולוגי, עושה אותו לנגיש לכל קורא משכיל, היכול להכיר דרכו גם את הדגם הפסיכולוגי של תפיסתה הדואלית של האשה בתודעה הגברית וגם את גילגוליו בתרבות ובספרות העברית.

---

* היכרות עם ספר חשוב זה, העוסק בקונבנציה של התפיסה הדואלית של האשה בספרות האנגלית היתה יכולה, לדעתי, להעשיר את הדיון כולו. ההתעלמות המוחלטת (והמודעת, כנראה) של המחברת מן התיאוריה של האסכולה הפמיניסטית בחקר הספרות, עומדת לה לרועץ במיוחד בפרק זה.

هكذا عن الاصل

זן ואמנות אחזקת היאכטה

פרופ' יורם קירש – האוניברסיטה הפתוחה

רוברט מ. פירסיג, "ליילה", מאנגלית יותם ראובני, ספריית מעריב 1993, 430 עמ'.

ספרו הראשון של רוברט פירסיג, "זן ואמנות אחזקת האופנוע" שיצא בשנת 1974 (תרגום עברי 1978, הוצאת זב"ם) התקבל בהתלהבות אצל הביקורת והקוראים והפך במהירות לספר פולחן. נסיונותיו של הגיבור, פיידרוס, הגאון המתלבט והמקסים, ליצור תמונת עולם קוהרנטית בעזרת המדע המודרני, הפילוסופיה של אריסטו והפילוסופיה המזרחית, והסבוך הנפשי שהוא עוסק תוך כדי מסע אופנוע יחד עם בנו כריס לרוחב ארה"ב, משכו את לב הקורא והציתו את דמיונו.

ספרו השני של פירסיג, "ליילה", יצא 17 שנה לאחר ספרו הראשון (ותרגום עברי 1993, ספריית מעריב) והתקבל בהתלהבות פחותה, לפחות בקרב המבקרים בישראל. השוואה בין שני הספרים מעלה, כי אמנם מבחינת העלילה שברקע ותיאורי הנוף והאווירה, הספר החדש נופל מהספר הקודם. חסר בו אותו שילוב נפלא של הטיול בכבישי ארה"ב ובשבילי הרי הרוקי עם המסע המרתק אל תוך נפשו של הגיבור. ואולם חשיבותו של "ליילה" בכך שהוא מספק תשובות מתקבלות על הדעת, ובמידה מסויימת מפתיעות, לשאלות שהספר הקודם הותיר פתוחות. מבחינה זו אפשר לראות בשני הספרים חטיבה אחת המתארת ניסיון לשרטט תורה פילוסופית כוללת.

ב"זן ואמנות אחזקת האופנוע" מובילים החיפושים של פיידרוס אחר האמת ונסיונותיו הבלתי־נלאים למצוא את "יסוד הקבע, העיקרון הנצחי שעליו מושתת העולם" להתמוטטות עצבים ולשהות כפויה בבית משוגעים. לאחר שהוא נרפא ויוצא למסע המזרח הרחוק, מגיע פיידרוס למסקנה, כי המדע המודרני והפילוסופיה המערבית אינם עונים על שאלות קיומיות מרכזיות, ובמקרים רבים גם לא שואלים את השאלות הנכונות. כשהוא שב ומנסה להעמיד את המשמעות כולה על יסוד יחיד הנמצא בבסיס כל הדברים, הוא מגיע בסופו של דבר למסקנה, כי אבן הבניין של העולם אינה חלקיקים תת־אטומיים, או חוקי טבע, אלא מושג ערטילאי שפירסיג מכנה אותו "איכות".

מהי איכות?

בספרו הראשון מתחמק פירסיג מהגדרה מדוייקת של המושג בטענה, שהאיכות היא "הוויה ישירה שאינה תלויה בכל הפשטה אינטלקטואלית קודמת" ולכן אין היא ניתנת להגדרה. בעקיפין אנו למדים, כי האיכות כוללת את הטוב והמוסרי, את השאיפה להצטיינות, את האסתטיקה, ובעצם את כל מה שנפשו של אדם בן תרבות דוגלת בו וכמהה אליו. מכאן שהאיכות היא ערך, או מערכת של ערכים. מסקנה זו מעוררת תמיהה. הטענה, כי היקום כולו מושתת על ערכים היא לגיטימית במטאפיסיקה דתית ("אלפיים שנה קדמה התורה לבריאתו של עולם" נאמר בבראשית רבה) ואולם מקובל להניח, כי אין לה מקום בתמונת עולם מדעית. קשה לכן להבין כיצד יכול פירסיג לאחוז באיכות ובפרדיגמה המדעית בעת ובעונה אחת.

ב"ליילה" מנסה פירסיג להשלים את המשימה. הוא שואף לא רק להגדיר את האיכות בצורה שתתקבל על דעתנו, אלא אף לבנות מערכת מטאפיסית־מדעית שלמה שהאיכות במרכזה. סיפור המסגרת הוא מסע של פיידרוס, שהפך עשיר ומפורסם בעקבות ספרו הראשון, ביאכטה השטה על נהר ההדסון. את מקומו של כריס כבן לוויה תופסת הפעם ליילה, אשה קלת דעת ומבולבלת שפיידרוס אוסף אותה באחד הבארים והופך אותה למושא לתצפיותיו. (כריס, בנו של הסופר, נרצח ב־1979 בסן־פרנציסקו בידי שודדים. עובדה ביוגרפית מזעזעת זו משקפת את ההידרדרות המוסרית של ארה"ב, שפירסיג מתייחס אליה בספרו הנוכחי).

נקודת־המוצא של המטאפיסיקה של האיכות היא תהליך האבולוציה. פירסיג רואה באבולוציה הדרוויניסטית את השלב השני בסולם אבולוציוני בן ארבעה שלבים. השלב הראשון הוא תהליך התארגנות החומר הדומם בתבניות מסודרות בסקלות גודל הולכות וגדלות – מאטומים למולקולות, ממולקולות לגושים של חומר דומם וכן הלאה עד לכוכבים ולגלקסיות. השלב השלישי הוא התארגנותם של בעלי־חיים במערכות אקולוגיות ובעיקר התארגנותם של פרטים אנושיים בחברות ובמדינות. השלב הרביעי הוא האבולוציה של רעיונות מופשטים.

את המציאות הרלוונטית למין האנושי מחלק איפוא פירסיג לארבע רמות: אנאורגנית, ביולוגית, חברתית ואינטלקטואלית. כל אחת מהרמות בנויה על הרמה שמתחתיה. בעלי־חיים בנויים ממולקולות, חברות אנושיות מורכבות מבני־אדם ורעיונות משגשגים בחברה אנושית. ואולם, "אף שכל רמה גבוהה בנויה על רמה נמוכה יותר, אין היא שלוחה של הרמה הנמוכה. ההיפך הוא הנכון. הרמה הגבוהה עומדת בסתירה לרמה הנמוכה, שולטת בה, ומנצלת אותה לצרכים משלה כל אימת שהדבר אפשרי".

מוסר אבולוציוני וסדר מוסרי

בכל רמה אפשר להבחין בתת־רמות המסודרות זו על גבי זו. הרמה הביולוגית, למשל, מכילה יצורים חד־תאיים בקצה האחד של הסקלה ויצור אנושי בעל תבונה בקצה האחר. תהליכים אבולוציוניים יכולים להתרחש בו בזמן בכל אחת מהרמות והתת־רמות. כל תהליך כזה קובע חץ אבולוציוני ברור שהוא אבן־הבוחן במטאפיסיקה של האיכות. כלומר, אם תהליך א' מסייע לאבולוציה יותר מתהליך ב', תהליך א' יוגדר כיותר טוב, או מוסרי, או איכותי, מתהליך ב'. פירסיג מראה, כי הגדרה זו מתיישבת, במקרים רבים, עם ההגדרות המקובלות של טוב ומוסרי. "דוגמה לכך היא הקביעה שיותר מוסרי שרופא יהרוג חיידק מאשר להניח לחיידק להרוג את החולה. החיידק רוצה לחיות. החולה רוצה לחיות. אבל לחולה יש עדיפות מוסרית מפני שהוא ברמת אבולוציה גבוהה יותר".

בקונפליקט המוסרי־אבולוציוני בין החיידק לחולה, הפער האבולוציוני הוא עצום ולכן המוסריות של המצב ברורה מאליה. המצב נעשה פחות ברור כאשר הפער קטן יותר. למשל, נוכל לשאול האם זה בלתי־מוסרי, כטענת ההינדים והבודהיסטים, לאכול את בשרם של בעלי־חיים? לפי ההגדרה המקובלת של מוסר, זה בלתי־מוסרי רק אם אתה הינדי או בודהיסטי. אחרת, זה בסדר, כי המוסר איננו יותר ממוסכמה חברתית. המטאפיסיקה של האיכות תאמר, כי האיל ובעלי־חיים הם ברמה אבולוציונית גבוהה יותר מאשר פירות וירקות, יהיה זה מוסרי באופן כוללני להימנע מאכילת בשר ולהסתפק בפירות וירקות. ואולם מסקנה זו תופסת רק במקום שבו יש שפע של פירות וירקות. יהיה זה בלתי־מוסרי לגבי ההינדים לא לאכול את הפרות שלהם בעת רעב, כי אז הם יהרגו בני־אדם לטובת אורגניזם יותר נמוך.

אותו קריטריון ישים עד לרמה האבולוציונית התחתונה, אלא ששם אין אנו נוהגים לכנות אותו "מוסרי" אלא "אסתטי". גביש מסודר, כגון יהלום, יפה בעינינו יותר מחומר אמורפי כגון גוש פחם, ואנו נפעמים מצילום של גלקסיה ספירלית יותר מאשר מצילום של ערפילית חסרת צורה.

במודל של פירסיג "איכות" היא איפוא שם נרדף ל"מוסר" ול"סדר". הוא מכנה אותה גם "מוסר אבולוציוני" או "סדר מוסרי" כדי להדגיש שזהו סדר שיש לו סיבה ותכלית, סדר שנוצר על־ידי כוחות אבולוציוניים ומשמש בסיס להתקדמות אבולוציונית נוספת. ברמת החומר הדומם, אומר פירסיג, המוסר האבולוציוני הוא אותם חוקי טבע שבאמצעותם תבניות בלתי־אורגניות מנצחות את התוהו. בעולם החי המוסר נקרא "חוק הג'ונגל". זהו החוק המבטא שאיפה לחיים והמסייע לביולוגיה לנצח את הרעב והמוות. בחברה האנושית המוסר הוא אותו מכלול של חוקים המסייעים לתבניות חברתיות לנצח את הביולוגיה, כלומר, את האינסטינקטים החייתיים. מכיוון שהסדר השולט במערכת חשוב יותר ממהות המרכיבים שלה ומהחומר שממנו הם עשויים, הרעיון שערכים יוצרים אובייקטים ושהעולם הוא ביסודו "איכות" או "סדר מוסרי" שוב לא נראה כה מופרך.

איכות סטטית ודינמית

פירסיג טוען, כי בהתקדמות האבולוציה אפשר להבחין בתקופות של שינוי מהיר ובתקופות של ביסוס הקיים ושל שימור הסדר שהושג. תקופות ההתבססות הן הכרחיות כדי להתגונן מניוון ומשקיעה חזרה לתנאים ששררו לפני ההתקדמות. "האבולוציה אינה יכולה להיות תנועה בלתי־פוסקת קדימה. היא חייבת להיות תהליך של תנועה כמו של גלגל שיניים, שבו קיימת תנועה דינמית קדימה במעלה חדש, ואז, אם התוצאה נראית מבטיחה, סגירה סטטית של ההצלחה שהושגה, ואז עוד צעד דינמי, ועוד סגירה סטטית". מודל גלגל השיניים מאפשר לפירסיג להבחין בין איכות דינמית, המאפיינת את תקופת ההתקדמות, לאיכות סטטית המאפיינת את תקופת ההתבססות. "לפעמים קורה שתוספת דינמית הולכת ומתקדמת, אבל לא יכולה למצוא שום מנגנון סגירה, ולכן היא נופלת וחוזרת לנקודת הסגירה הקודמת. תרבויות שלמות אבדו בדרך זו. לפעמים תבנית סטטית נעשית כה חזקה, שהיא אוסרת כל צעד דינמי קדימה". בלא איכות דינמית האורגניזם אינו יכול לצמוח ולהתפתח. בלא איכות סטטית הוא לא יכול להחזיק מעמד. יש לו צורך בשתיהן. עם זאת, היחסים בין הכוחות הסטטיים והדינמיים הם יחסים של מאבק. כדי להתקדם, הכוחות הדינמיים צריכים להתגבר על הנטיה של התבנית הסטטית לשמר את צורתה ולהגן עליה משינוי.

רצון חופשי מול דטרמיניזם

פירסיג מעמיד את המטאפיסיקה של איכות את הדיכוטומיה בין איכות סטטית לדינמית, מול המטאפיסיקה המקובלת בתרבות המערב מאז דקרט, שבה יש דיכוטומיה בין אובייקטים לסובייקטים, כלומר, בין עולם גשמי לרוחני או בין עצמים דוממים לנפשות בעלות שכל ורצון חופשי. שתי המטאפיסיקות הן אפשריות ולגיטימיות, אומר פירסיג, והן מספקות שתי דרכים שונות של התבוננות.

לפי המטאפיסיקה של סובייקט־אובייקט העולם מורכב מחלקיקים תת־אטומיים חסרי דעה ורצון, שביניהם פועלים כוחות מכניסטיים המצייתים לחוקי טבע דטרמיניסטיים מוחלטים. בעולם הזה מתבונן צופה אנושי שהוא בעל נפש, ניחן על כן בחוכמה, רצון חופשי ויכולת בחירה. דיכוטומיה זו מעוררת שאלות של ניגוד בין רצון חופשי לדטרמיניזם של חוקי הטבע, של מהות הקשר בין רוח לחומר, של חוסר התכלית לכאורה של היקום והחיים, ושל מקור הערכים האנושיים בעולם מנוכר וחסר ערכים. לדעת פירסיג, המטאפיסיקה של איכות מאפשרת לפתור חלק מהבעיות הללו. כאשר אתה מפזר את הפאזל שהורכב בעזרת המטאפיסיקה הקודמת, ובונה אותו מחדש באמצעות המטאפיסיקה של איכות "כל מיני חלקים יתומים שמעולם לא התאימו קודם לכן, מתאימים לפתע למקומם".

דוגמא לפיסת פאזל שמצאה את מקומה היא הרצון החופשי, שלכאורה סותר את הדטרמיניזם של חוקי הטבע. הפתרון לסתירה טמון בתורת הקוואנטים שביטלה את הסיבתיות החותכת והראתה, כי חלקיק אינדיווידואלי אינו מחוייב באופן מוחלט לשום התנהגות צפויה מראש. כמובן, שאפשר להידרש לפתרון זה גם במטאפיסיקה של סובייקט־אובייקט, אלא ששם הוא נראה מאולץ ומוזר בגלל ההבדל העצום בין הרצון החופשי שאנו מייחסים לבני־אדם ל"רצון החופשי" שאפשר לייחס לאטום או לאלקטרון. לפי פירסיג ההבדל נובע מכך, שאנו רואים באדם יישות ייחודית המופרדת ומובדלת מן הטבע. ברגע שאנו מתייחסים לבוחר האנושי כאל חלק ממערכת מורכבת של רמות אבולוציוניות, המוזרות נעלמת.

השימוש העקבי במונחים "מוסר" ו"סדר" בכל רמות האבולוציה, מאפשר לנו לומר, כי כאשר אטום חמצן ושני אטומי מימן מתרכבים ויוצרים מולקולת מים, הם בעצם עושים את מה שהם "מעדיפים" לעשות, כפי שחיפוש של יונקים עילאיים אחר בני זוג שעימם יוכלו להעמיד צאצאים בעלי יכולת הישרדות הוא פרי רצון חופשי ולא תוצאה של חוקי טבע שאין לעמוד בפניהם. על פי פירסיג, בשני המקרים המיזוג הוא בכיוון החץ האבולוציוני ולכן בכיוון מועדף, אם כי אין הוא כפוי על הפרטים המשתתפים בו.

בנוסף למאבק בין האיכות הסטטית והדינמית קיים מאבק מסוג שני, בין הכוחות שפועלים ברמה מסויימת, לכוחות הפועלים ברמות שמתחתיה ומעליה. זאת משום שהתבניות הסטטיות שנוצרו ברמת ארגון מסויימת, הן לעיתים קרובות אותן התבניות שרמת ארגון אחרת חייבת להילחם בהן על מנת לשמור על קיומה. גם כיווני הכוחות הדינמיים ברמות השונות עשויים להצביע במגמות מנוגדות. לכן, כל שלב חדש באבולוציה יוצר מגוון של מאבקים.

מתוך המאבקים בין תבניות סטטיות מנוגדות ובין חוקי מוסר סותרים עולה התפישה של הטוב והרע. הרוע של המחלה, שהרופא מחוייב מוסרית לשים לו קץ, איננו רוע כלל, במסגרת התבנית המוסרית הנמוכה והסטטית של החיידק. החיידק מצידו עושה מאמץ מוסרי על מנת למנוע את השמדתו על־ידי כוחות רוע בלתי־אורגניים נמוכים יותר. המאבקים הללו גורמים סבל לפרטים שנושאים על גבם את המאבק, אבל המאבקים גם מעניקים משמעות לסבל. אם אתה מסלק את הסבל מהעולם, אתה מסלק ממנו את החיים, טוען פירסיג, כי זנים שאינם סובלים אינם שורדים.

על ערכים ואנתרופולוגיה

פירסיג מפנה את משקפי המטאפיסיקה של איכות אל חקר התרבויות. הוא דן, בין השאר, בהשפעות הסותרות של התרבות האינדיאנית והמוסר הויקטוריאני על סגנון החיים האמריקאי, באנתרופולוגיה של הפרסום ובמשברים חברתיים הנובעים מקונפליקט בין מערכות מוסר שונות. פירסיג דוחה את גישת "היחסיות התרבותית" ששולטת באנתרופולוגיה מתחילת המאה. גישה זו טוענת, כי אין קריטריון אוניברסלי שעל פיו יכול צופה מן החוץ להעריך תרבות מסויימת כטובה יותר או גרועה יותר מאחרות, ועל כן, כל שיפוט ערכי של תרבות פסול לחלוטין. ניתן להבין, כי הוא דוחה גם את הגישה האתנוצנטרית הטוענת, כי אפשר לבחור באופן שרירותי בערכיה של תרבות אחת (בדרך כלל זו של החוקר) כבסיס להערכת תרבויות אחרות.

במקום זאת מציע פירסיג להעריך ולסווג תרבויות לפי תרומתן לאבולוציה החברתית. למשל, תרבות שתומכת בכך שערכים חברתיים שולטים בערכים ביולוגיים היא עליונה באורח מוחלט על תרבות שאינה נוהגת כך. באופן דומה אפשר לסווג אנשים בתוך החברה. מכאן עולה, שמי שדוגל בסובלנות, בשיתוף פעולה ובשלום הוא טוב יותר, לפי המוסר האבולוציוני, ממי שמטיף לשנאה ולמלחמה.

כאשר פירסיג מטייל במנהטן וחושב על מערכות התשתית המסובכות הנדרשות כדי לקיים את הכרך הענק, ועל אלפי האנשים העוסקים בתכנון ובתחזוקה של המערכות הללו, הוא חש בעליל, כי החברה האנושית היא אורגניזם גבוה יותר מאשר האדם הבודד. חישבו, הוא אומר, על שתי כדוריות־דם השואלות זו את זו "האם תהיה אי־פעם צורת אבולוציה גבוהה יותר מאיתנו?". הן מסתכלות סביב, לא רואות דבר ומחליטות שאין כל סיכוי לכך. המצב הזה אינו מגוחך יותר משני אנשים ההולכים ברחוב במנהטן ושואלים אם תהיה אי־פעם צורת אבולוציה גבוהה יותר מה"אדם" כלומר מהאדם הביולוגי, כאשר הכרך הענק מקיף אותם מכל עבר.

ואולם, יש גם תבנית אבולוציונית גבוהה יותר מהחברה האנושית, והיא שולטת בחברה ומנצלת אותה לצרכיה. זו התבנית האינטלקטואלית של רעיונות מופשטים. הראיה לכך היא העובדה, שלכל אורך ההיסטוריה, אנשים, חברות שלמות, היו מוכנים לצאת למלחמה ולסכן את קיומם בשמם של רעיונות, כגון הייחוד של דת זו או אחרת, חופש המדע, או עליונות הסוציאליזם (או הפאשיזם, או הליברליזם).

פירסיג מזכיר לנו, כי לאינטלקט יש תפקידים שקדמו למדע ולפילוסופיה. "המטרה האבולוציונית של האינטלקט לא היתה גילוי המשמעות המוחלטת של היקום. זה תחביב חדש למדי. תכליתו ההיסטורית היתה לסייע לחברה למצוא אוכל, לאתר סכנות, להביס אויבים". ואולם בארבע מאות השנים האחרונות האינטלקטואליות הפכה למטרה בפני עצמה והשתלטה על החברה. דקרט אמר "אני חושב משמע אני קיים" במקום לומר "התרבות הצרפתית של המאה ה־17 קיימת ולכן אני חושב כדרך שאני חושב, ולכן אני קיים". מהאמונה שהחברה היא ההישג החשוב ביותר של האדם עברנו לאמונה שהאינטלקט הוא ההישג החשוב ביותר שלה. מכאן נובעת הפריחה העצומה של האוניברסיטאות במאה העשרים והעיקרון המקודש של החופש האקדמי, שבשמו יכול אדם לתמוך ברעיון המכוון להרוס את החברה בה הוא חי.

בתוך המהפיכה האינטלקטואלית הזו, אומר פירסיג, עלינו לזכור, כי המטרה הבסיסית של המדע והידע האנושי היתה לשמור ולשפר את החברה. המדע התרחק מהמטרה ההיסטורית הזו והפך למטרה בפני עצמה, ממש כשם שהחברה התרחקה מתכליתה המקורית שלה – שימור פיסי של היצור האנושי – והפכה לתכלית בפני עצמה. אבל המטרות הראשוניות עדיין קיימות, ומכאן נובעים קונפליקטים, שאנו רואים בהם את חולי החברה המודרנית.

לדברי פירסיג נוכל לפתור את בעיות החברה המודרנית אם נחזיר לאינטלקט את תכליתו הראשונית. לדעתו, הקונפליקט המתחולל היום בין האינטלקט לחברה הוא אנלוגי ממש לקונפליקט בין החברה לביולוגיה, או בין הביולוגיה לחוקי הפיסיקה והכימיה. הדרך ליישב את הקונפליקט היא להכיר בכך שמוסר שבו אין חשיבות לערכים חברתיים הוא אבסורדי, בדומה לחברה שבה אין חשיבות לתבניות ביולוגיות.

פירסיג כותב גם על אמנות, על אמונה דתית, על אי־שפיות וכשלון הפסיכיאטריה, על חלומות ועל נושאים רבים נוספים. דומה, כי הוא מנסה להקיף במטאפיסיקה של איכות את כל ההוויה האנושית. לא כל טיעוניו משכנעים באותה מידה. הרעיון שהרס התרבותי של אמריקה נובע מנצחון האינטלקטואליות הוא פשטני מדי. תיאוריית האבולוציה החברתית והתרבותית שהיתה פופולרית בסוף המאה ה־19 אינה שימושית ביותר בסוציולוגיה המודרנית. פתרון בעיית הרצון החופשי בעזרת תורת הקוואנטים הוצע בצורה זו או אחרת, על־ידי הוגים שונים (למשל, הפילוסוף וייטהד) אך ניתן להראות, כי יישומו עלול להיות בעייתי. עם זאת, כתיבתו של פירסיג מרתקת, ורעיונותיו מעוררים למחשבה גם כאשר אין אתה מסכים להם.

פירסיג עצמו מודה, כי "הניסיון ליצור מטאפיסיקה מושלמת הוא כמו הניסיון ליצור אסטרטגיית שח מושלמת, שבה תנצח תמיד. אינך יכול לעשות זאת. זה מחוץ לטווח היכולת האנושית". נראה, כי העצה שפירסיג נותן למי שניגש לקרוא ספר הגות משופע ברעיונות, ישימה גם לספרו הוא. אם אתה קורא ספר כזה בתמימות ובלי חוש ביקורת, אתה עלול להיסחף אחר מה שהוא אומר, ולא לעמוד על מה שהוא מחמיץ. הדרך הטובה ביותר לבחון את התכנים של הספר, היא לגשת אליו לאחר שקבעת קודם כל במה אתה מאמין. תוך כדי קריאה תגלה רעיונות שאתה מסכים איתם, ורעיונות שאינך יכול לקבל. אבל הרעיונות הטובים ביותר יצמחו מהעימות בין הדברים שאומר המחבר לדברים שאתה מאמין בהם.

משה שפריר

כל־חייו

אִישׁ לֹא שָׁאַל אֶת פִּיו
כְּשֶׁצָּעַק אֶת בְּשׂוֹרַת הֻלַּדְתּוֹ,
אִישׁ לֹא שׁוֹאֵל אֶת פִּיו
אִם יִהְיֶה בָּעוֹלָם אוֹ יָמוּת,
אִישׁ לֹא יִשְׁאַל אֶת פִּיו
כְּשֶׁיִּשְׁתֹּק וְיַחֲזִיר אֶל מוֹתוֹ;
– כִּי חַיָּיו הֵם מַצָּב קִיּוּמִי
וְאֵינָם לֹא יִעוּד אוֹ שְׁלִיחוּת.

כָּל־חַיָּיו הֵם מִקְרֶה קִיּוּמִי
וְאֵינָם רַק שְׂשׂוֹן חֲגִיגָה
וּבְסוֹפָם גַּם תִּהְיֶה הַלְוָיָה
שֶׁתִּהְיֶה כְּמוֹ מִין הַצָּגָה שְׁכוּחָה,
אֲשֶׁר בָּהּ הַגִּבּוֹר הָרָאשִׁי
כְּבָר אֵינוֹ.

וְצִבּוּר מְלַוֵּי מִטָּתוֹ
יִהְיֶה קְהַל מַכִּירִים
שֶׁאָסַף הַנִּפְטָר בְּלִי־מַשִּׂים
כָּל־חַיָּיו.

הגר

הוּא הִשְׁכִּים לִפְנוֹת בֹּקֶר
וְלָקַח אֶת הַמַּיִם
וְלָקַח אֶת הַלֶּחֶם
וְלָקַח אֶת הַיֶּלֶד;
כְּשֶׁנָּתַן צֵידָה עַל הַשֶּׁכֶם
– לֹא הֵעֵז לְהַבִּיט בְּפָנֶיהָ,
כְּשֶׁנָּתַן אֶת הַבֵּן בְּיָדֶיהָ
– לֹא הִישִׁיר מַבָּט בְּעֵינֶיהָ,
אַךְ פָּנָיו מֵחֶרְפָּה שָׁם הֶחְוִירוּ:
כְּשֶׁאוֹתָם מְבֵּיתָם כֹּה שִׁלַּח הוּא.

הִיא הָלְכָה לָהּ בַּבֹּקֶר,
הִיא הָלְכָה עִם הַיֶּלֶד,
הִיא הָלְכָה שָׁם בַּשֶּׁמֶשׁ,
הִיא הִדְרִימָה עַד בִּקְעָה,
– תָּעֲתָה בְּמִדְבַּר בְּאֵר־שָׁבַע:
כְּשֶׁנִּגְמַר לִשְׁנֵיהֶם שָׁם הַלֶּחֶם
וְאָזְלוּ גַּם הַמַּיִם בַּחֵמֶת
(וְנוֹתַר רַק הַשֶּׁמֶשׁ, הָרוּחַ)
– אָז הִיא אֶת הַיֶּלֶד הִשְׁלִיכָה
אֶל מִתַּחַת אַחַד מִבְּנֵי־שִׂיחַ.

הִיא יָשְׁבָה שָׁם מִנֶּגֶד
בְּמֵרָחוֹק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת,
הִיא יָשְׁבָה שָׁם דּוֹמֶמֶת
– לֹא נוֹתַר בָּהּ עוֹד כֹּחַ
שָׁם לִרְאוֹת בְּמוֹתוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד:
וְהָיָה רַק הַשֶּׁמֶשׁ קוֹפֵחַ
וְהָיָה רַק הָרוּחַ קוֹדֵחַ
וְאָז בָּא הַבְּכִי הַזּוֹעֵק
– שֶׁהָאֱלֹהִים רַק שׁוֹמֵעַ
וּמוֹשִׁיעַ שָׁם יֶלֶד גּוֹוֵעַ.

אנטיגונה

(בַּלָּדָה)

הַלַּיְלָה בּוֹלֵעַ אֶת תֵּבַּי
אֶל מוּל הַחוֹמָה נָח הַקֶּבֶר,
דְּמָמָה רִאשׁוֹנָה כְּבָר נִשְׁחֶטֶת
בְּקוֹל צְרָצָרִים שָׁם בַּסֵּתֶר,
בְּאוֹר הַיָּרֵחַ נִכְסֶפֶת
גּוּפַת פּוֹלִינִיקֵס הַגֶּבֶר:
עוֹמְדִים הַשּׁוֹמְרִים עוֹד עָלֶיהָ
לְבַל הִיא תָּבוֹא אֱלֵי קֶבֶר.

הַלַּיְלָה בּוֹלֵעַ אֶת תֵּבַּי
הִיא בָּאָה לָשֵׂאת אֶת הַגֶּבֶר,
הִיא בָּאָה לָשֵׂאת אֶת אָחִיהָ:
לָשֵׂאת גּוּפוֹ אֱלֵי קֶבֶר;
חוֹלוֹת מְכַסִּים מַעֲשֶׂיהָ,
סוּפָה שֶׁל חוֹלוֹת מִתְגַּבֶּרֶת:
מִלְּאָה חוֹבָתָהּ אַנְטִיגוֹנָה,
– נָשִׁים זְקֵנוֹת לָהּ תִּבְכֶּינָה.

הַלַּיְלָה בּוֹלֵעַ אֶת תֵּבַּי
הָיְתָה צְעִירָה, אַנְטִיגוֹנָה,
חַיֶּיהָ הָיוּ כְּמוֹ בַּסֵּפֶר,
– כְּמוֹת בְּחִירָה, אַנְטִיגוֹנָה,
יָמוּת, לֹא יִכְרֶה לוֹ כּוֹרֵי־קֶבֶר
כָּל מִי שֶׁהֵפֵר צַו הַמֶּלֶךְ,
פְּתוּחָה מְעָרָה לָךְ אֶת פִּיהָ,
בָּלְעָה הִיא אוֹתָהּ, אַנְטִיגוֹנָה.

הוֹ אַנְטִיגוֹנָה, אַנְטִיגוֹנָה,
מִלֵּאת אֶת חוֹבָתֵךְ, אַנְטִיגוֹנָה,
נָשִׁים זְקֵנוֹת לָךְ תְּקוֹנֵנָּה:
הוֹ אַנְטִיגוֹנָה, אַנְטִיגוֹנָה.

מתוך הספר "אהבת אחרונות", הוצאת ירון גולן ת"א שיצא לאור בסוף שנת 1994.

הפלשתינאים והאקדמיה ללשון העברית

אדם דורון

השאלה כיצד יש לבטא את שם העם השכן, הפלשתינאי, כפי שבאה לידי ביטוי במאמרו המאלף של פרופ' גבריאל מוקד ב"משא" ("פלשתינאים או פלסטינאים", 23.9.94) גוררת בהכרח גם את שאלת האחריות של האקדמיה ללשון העברית למחדל הזה של ה"פלסטינים" (פ' רפה, ס וט').

ובכן, העברית, הרי ידוע, פשוט אינה סובלת פ' רפה בראש המלה. כל מי שהעברית שלו שפת־אם, או לפחות למד אותה בילדותו, יודע זאת גם מבלי לדעת את חוקי הדקדוק העברי. מילים מחוברות כמו פי או פיה או פיכם או פיכסה (כולן כמובן בפ' רפה) הנן תמיד מילות גנאי, ביטוי לשנאה ולנידוי או לפחות ביטוי למשהו לארתקי. על כן צדק מאוד גבריאל מוקד כשהוא ראה ב"פלסטינים" (פ' רפה וכו') כינוי לעם שהוא אוייב בלבד, לעומת ה"פלשתינאים" שהם סימן לרציפות היסטורית, לאחריות וליציבות ביחסים הנרקמים.

בעברית תיתכן פ' רפה בראשית המלה אך ורק כאשר מקור השם הוא זר ולא עברי, וגם זה לא תמיד כך. ועל כן, כמובן פילוסופיה ופיליפינים וכו' באשר הם ממקור לא־עברי. אבל גם שמות זרים כאלה, אם קיבלנו אותם ממקור עברי כתנ"ך, שמות כאלה יהיו בפ' דגושה. הרי לא יעלה כלל על הדעת שנהגה פרעה (פ' רפה) במקום פרעה, כפי שקיבלנו אותו מן התנ"ך, גם אם מקובל כך בשפות אחרות. על אחת כמה וכמה פלשתינאים, שגם בכל השפות הזרות האחרות יבוטא השם בפ' דגושה, כבמקור התנ"כי, פרט כמובן בשפה הערבית, שהרי לא קיימת בה כלל פ' רפה. ולמרות זאת, גם דוברי ערבית מליזה יגידו באנגלית, למשל, P.L.O., ולא F.L.O., וכן Palestinians, ולא Falestinians.

כששאלתי באקדמיה ללשון העברית על פשר ה"פלסטינים", נאמר לי, ומצאתי זאת גם בכתובים שלהם, כי המומחה שהמליץ על כן טען, כי בתלמוד נכתב פלסטינים בפ' רפה. תמהתי מאוד על מלומדינו, באשר התלמוד איננו מנוקד וגם נאמר בו הרי ארץ פלשת... ולא עוד לי כלל שכבר קודם לכן העליתי את הנושא במדור "תגובות" ב"דבר" ב־4.10.92 וכן ב"על המשמר".

אני רוצה לספר כאן לקורא, כי פניתי גם לנשיא האקדמיה, הפרופ' משה בן אשר, גם באשר כל הגורמים ברדיו ובטלוויזיה טענו, כי הם מסתמכים על החלטת האקדמיה. פרשתי בפני פרופ' בן אשר את השתלשלות השם פלשתינאים הן מבחינת הדקדוק והן מבחינה תרבותית היסטורית, צירפתי גם את המקורות העבריים לשם הזה בכל הדורות, סקרתי בפניו את המקומות העונים על השאלה הזאת באנציקלופדיה העברית (שמסקנתה: הצורה התקנית פלשתינאים), הבאתי לפניו את חוות הדעת של כל המומחים לדבר – פרופ' עמנואל טוב, פרופ' עוזי אורנן, ד"ר אבשלום קדר, ד"ר אברהם וולפנזון – כולם כאחד בדעה, כי יש להגות פלשתינאים.

לזכותו של פרופ' בן אשר קיבלתי ממנו תשובה מהירה, בה הוא מבטיח לי, כי לאור טיעוני ההגיוניים, לדבריו, הוא יעביר את הנושא לדיון נוסף לוועדת הדקדוק של האקדמיה, וכי יודיעני דבר על ההחלטה... ומאז, נובמבר 1993, לפני כשנה, לא שמעתי עוד מן האקדמיה.

בינתיים, רק כדי להשלים בקצרה את הסיפור, קיבלתי גם את תשובת רשות השידור, לאחר פנייה לח"כ ולמנכ"ל, ע"י מיכה ינון ומוטי קירשנבאום, מכתבה של הגב' רבקה בהירי, מנהלת לשכת רשות השידור היה כדלהלן:

"תודה על מכתבך והמצורפים אליהם בעניין ה"פלשתינאים". בישיבת ועדת הלשון של מליאת רשות השידור, שהתקיימה ב־24.11.93 נתקבלה החלטה שתועבר לקריינים, כי יש לומר פלשתינאים בפ' דגושה.

"אנו מקווים, שההוראה תמצא אוזן קשבת. אנו מודים לך על הערתך הנבונה". על החתום רבקה בהירי, מנהלת הלשכה.

גם מאז לא קרה דבר, ורשות השידור ממשיכה להרעיל את השם פלשתינאים בפיה ובפיכסה, ויועצים שונים לענייני לשון ברדיו ובטלוויזיה שהם עובדי האקדמיה ממשיכים להסתמך על החלטת האקדמיה... שרוב הבריה כבר יודעים שהיא היתה שגויה בהחלט. אלא שכנראה, מאז לא הצליחו עדיין לכנס את ועדת הדקדוק...

נדמה לי, בכל זאת, שהחוש העברי הטבעי בקרב העם יתגבר גם על האקדמיה ללשון העברית, שהרי יש לו גם ממי ללמוד. כאשר מאזינים ברדיו או בטלוויזיה את ראש הממשלה, למשל, והאישים רבים אחרים, אין פשוט אפשרות לצבור אותם, כפי שעשו לגבריאל מוקד בהתבטאויות שונים. ואז העם שומע, בכל זאת, שוב ושוב, את השם הנכון: פלשתינאים. העם יודע, כי גם ברדיו ובטלוויזיה יודעים את השם הנכון. יש להודות, אם כן, לגבריאל מוקד, על שעורר שוב את השאלה מנמנומה הבירוקרטי של האקדמיה ללשון העברית.

אלישע פורת

עלעל חמישי

יֶלֶד הָיִיתִי לְאָבִי כְּשֶׁשָּׁלַח אוֹתִי
בְּשָׂדֶה אַסְפֶּסֶת תִּלְתָּנִית, רָץ
וְיָחֵף עַל אֲדָמָה סְדוּקָה,
בָּהוּל לִמְצֹא וּלְהָבִיא אֵלָיו
צֶמַח מְיֻחָד וּמְחֻמָּשׁ עָלִים.
עַד הַיּוֹם אֲנִי זוֹכֵר:
אוֹקְטוֹבֶּר צַח וּסְתָו שָׁקוּף
דְּבוֹרִים מְזַמְזְמוֹת בְּתוֹךְ
גּוּשִׁים רַכִּים שֶׁל דְּבַשׁ סָגֹל.
אֲנִי חָלַפְתִּי עַל פָּנָיו – אֲבָל
הַזְּמַן נִצַּח אוֹתִי, וְכָךְ
עוֹמֵד עַל הַחוֹמָה הַנְּמוּכָה
בְּצֵל הַמַּצֵּבוֹת הָעַתִּיקוֹת
אֲנִי קוֹרֵא אֵלָיו מַמָּשׁ כְּמוֹ אָז:
אַבָּא, נִצַּח, מָתֹק הָאַסְפֶּסֶת.
יֶלֶד הָיִיתִי וְרַגְלַי פְּצוּעוֹת, אַךְ
בְּיָדִי הַפֶּלֶא הַבּוֹטָנִי: צֶמַח מְחֻמָּשׁ
וְצַעַר שֶׁאֵין לוֹ נְחוּמִים.

ניצה גורביץ

מלאכתו של ציפור

בערפל הענקי ציור ברור
פשוט כמו מים. אמנות לא משוחררת
לבוש של אשה
דיוק בערפל.

קו נקי שטוף, והוזמנו של
חלום שנשאר תבנית אב לעת
שאין עליו עוררין.

אז מה לו לצפור שמצייר במשורו
בקריאנות כמו גבר
הופך לבנים שמגרש בזמנו
גם הוא, מסלסל הצפור
את הוטים המצטרקים מתמזים
בערפל המבדיל,

כדי שכשהשמש יעלה –
לא ישאר זכר.

אורה אילן

בין קודש לחול

כשאני מביטה בכפי ידי
היד הופכת שלחן
האצבעות – נרות שבת
וסכתי עוצמת עיניה
כשתי ידים משרגות וכרוכות
ואומרת בלי קול
את התפלה שנולדתי לתוכה
הזוגים עוברים בתהלוכה
בין שבת לגוי בין אל
לגלות
נבלעים באש הנרות הכבים
אני רצה בכל כחי
בכתנתי המרוקמה
לבנה כמו המות
מנסה לעצר
עוצמת שפתי
מניפה תריסי עיני
פותרת לגשם
אני פוקחת עינים לראות
בעיני הקוראות בכפי ידי
את התמיהה
כשהיא אומרת
יהיו לך חיים ארכים
והרבה כח.

רוח

באה הרוח ובא ענגון אמר לי הרוח עמי באה
אמרתי הרוח עלי באה
אמר ומה לך הרוח
אמרתי רוח גדולה להבה את גרי
סערת רוח סובבתני
אחזה צמותי
אמרה לשבר ענפי ואני נצמתי חוי
השחותי צפרני פשטתי ברוני לעלות בקולי על
קול המזמיר

שינפץ את פסמלת הרוח
ותשב הרוח ותלהט הרוח ותלהיט פני בנסותה
לנפץ את רוחי
ועלי תלוים ברוחי
ונשימתי מרסקת
והרוח מלטפת והרוח גורפת והרוח חובקת והרוח
חונקת

ואני
אבא אני באה מפני הרוח

*

הלך הדלי כסאל והבל
והלה נשרף הזוי
ארך הזמן עד חושו
בהעזבות

החושש טבע בים
ארך הזמן עד חושו
בהשבעות

בין כה וכה
עצב הזמן
מבלי לחוש
העזבותו

האיש אשר אבד בלדתו
הקטנה ולחש לה קטעי אהבה
עטופים בגיל ברנות

מי שיבצה במלחמה הזאת
יקום וישא את דגל העברות
יחבק ויגשק
וישבע ילעד לא אעזבך
ניטות בתוך גבליה.

הגדי

סיפור מאת נימר נימר

עיזנו הלבנבנה, מקור פרנסתם של סמנו, המליטה פג קטנטן, לפני שזה הספיק לעמוד על הרגליים, אמו נאספה אל אבותיה, מותירה פג יתום, ללא עזר. פסימיות רבה עברה בעורקינו, אך אין מנוס, אסור לשלוח יד בנפש חייה על אף התלאה הצרה. היניקוהו מעז זו וזו, כך מקבל בעת מצוקה. העזים הן לשכנים, אך הפג לא הסתפק במועט, כדרכו של כל נוקק. השקינהו אבקת חלב, המשימה היתה קשה, הפג הפך להיות תלוי בנו, ינק וינק ואינו מסתפק, אפילו אם מעמידים לרשותנו את כל עיזין של אבו סלום.

מעז זו הוא גנב טיפה, ומההיא מנה, ומהשלישית מציצה, בנוסף לזאת הוא התחיל להתנפל על עיזים שהתבודדו עם גדייהן, הוא תובע את חלקו מכל עז וגדי, כאילו שהוא בנה של כל אחת, או תאומו של כל גדי. הגשנו לו תערובת, הבאנו לו צמחיה, על אף שהדבר אסור בהתאם לחוקי החברה להגנת הצומח והחי. ובכל זאת הוא לא הסתפק, דרש עוד ועוד, לא אמר דיינו, בשאר להיות גמר ונגם, אישי.

מלאו לו שנה, שתיים, שלוש, ארבע וחמש, אך נשאר קטנטן ותוקפן. כולם קראו לו בשם הגדי, (סעור) מבלי להתחשב בגילו האמיתי.

קול פעייתו מצלצל ומהדהד מרוב רעב, עז זו נוגחתו, וזו בועטתו, גם הרועה ובעלי העזים, אירגנו חוית סירוב נגדו, מיאנו לקבלו בחבורה שלהם, כיוון שהוא יוצא דופן, ואין בו כל תוכן. אפילו אמו ההורגת שהעמיד לרשותו אבו סלום, מיאנה לקבלו ולהיניקו, מרוב חוצפתו ושתלטנותו, כיוון שהוא עבר כל פרופורציה.

הגדי המשיך בתוקפנותו, קשה להשתחרר מהרגל, מה שלומדים בילדות קשה להיפרד ממנו בבגרות, שערותיו הולכו לנשור, מרוב נגיחות ובעיטות, הוא דמה לחייל שאיבד שיווי משקל ועשתונות, בעקבות שלל קרבות ומערכות אבודות.

מומים בכל איבריו, קרניים שבורות, עין סומא, רגל חבושה, אוזן תלושה, כתף מטלטלת, ובכל זאת הוא מתגנדר, מתהדר ומתפאר. התנשאויות אך ורק אצל חיפושיות, כזה הוא השתגע!

הגדי הסעור התמרד, יצא לתרבות רעה, ירד לשוליים, באילנו הוקיע עליו קודר וזועם, כל בעלי המקנים סירבו לקבלו תחת חסותם. הוא טייל להנאתו בכרמים ובבוסתנים, טיפס על גגות וגזוזטראות, ליקק את הכול, מה שבא ליד. כל יושבי היישוב התלוננו על הנזקים הכבדים שהסב להם, אך התחשבו במצבם של בעליו, שאין להם זולתו, נידו אותו נדר לכשיוולים בגם.

אחר השכנים השאילו לבעליו פעמון פומון, תלוהו על צווארו, כדי להזהיר את כולם מחמת הסכנה המתקרבת. הטריק לא עבד על הגדי העזירי, הוא גדר וגדר, בדומה לחויש גד, הוכה בפרס הגדול בהשתתפותו מהפעמון. התחיל לפנטז ולעצנט, כל האצים ורצים לא הצליחו להדביקו ולתופסו, הצבנו לו מלכודות ושבכות, אך הצליח לדלג על כולן, כל הנסיונות ללוכדו עלו בתוהו.

כלל האוכלוסיה עמד במצב הכן מתמיד, כדי להדוף את הסכנה המאיימת יומם ולילה, אחרים התפנו מעבודותיהם השוטפות וארבו לו בפינות, אך הוא ידע להתמוק, כאילו כל האובות והידעונים עומדים לרשותו, להאיר את דרכו. אנשי היישוב ידעו לפענח ולפתות את שמו "הסעור", העלו השערות ותיוות, שמות ותבנונות:
– סעור היינו גיל טיפש עשרה;
– סעור פירושו נטרפה עליו דעתו;
– סעור משמעו נגיעה בכלבתו;
– סעור מקביל למסתער ומתנער;
– סעור דהיינו עמידה על המקח;
– סעור הווה אומר: מחלה ממארת ועוזי אין למרחקים.
– סעור הוא גרדת מתמרת האש להוטה.
רץ מהיר, ומיטיב ללכת בלילה.

כל הפיענוחים והפיצוחים הנ"ל, לצידו של הפירוש המקובל: סעור – תיש, כסיל, ודבילו

האנשים נעזרו באליעזר בן־יהודה מחדש הלשון העברית, באברהם שלונסקי, ובאחרון המחדשים – הלל הרשושנים: האלה נתנו את הסכמותיהם למאמצים האדירים והמוצלחים. כיוון שהסעור ניזון בכל ההתרונות והתכונות הנ"ל. מה שהגדיש את הסאה – אותו סעור נדבק במחלה מדבקת, אנשים התחילו לשמור מרחק ממנו, לבל יידבקו.

הביוגרפיה שלו כסיפורי בלשים וגששים, כאגדות אלף לילה ולילה עד אין סוף, ממש סיפורי נחשים ויבתושים, עלילות ציידים מאלפות ומעלפות.

הוקישו לו הרבה מסות ויצירות:
– הסעור הלבנבן נהפך לשתקן;
– תלו לו פעמון – והוא הלך לאבדון;
– קטעו לו קרניו – גדלו שגעונותיו;
– גזזו לו שערות – אבד עשתונותיו;
כולם ייחלו ואיחלו:
– קצב מיומן יבתרו לרבעים;
– מחלה ממאת תורידו למתתרתו;
– תער יתקע לו בגרון ויאבד תיאבון;
– זאב טורף ימצא לו פתרון;

אך כל האמרות והתקוות העלו חרס בידי אומריהן, הרבה תיקים פליליים נפתחו נגדו במשטרה.

בעליו נאלצו להודיע ברבים ולפרסם בעיתונים, קבל עם ועדה, מימים ימימה ועד עתה, שאין הם אחראים לו עוד, ומוותרים על בעלותם אודותיו.

הוכרז על פרס כספי גדול למי שיצליח ללוכדו חי או מת, הוא בחזקת מבוקש. הציבור הרחב מתבקש לעזור באיתורו. דיוקנו חולק לכל תחנות המשטרה.

כעבור זמן מה, שמחה גדולה שררה בכל רחבי היישוב, כאשר הודיע הנוטר בקול רם.

– הוי מאזינים השגחו לאלוהים השומעים יעבירו מסר לנעדרים!

בשר הגדי אצל אבו־סלום בחצי מחיר, וכל המקדים זוכה

אנשי היישוב נהרו בהמוניהם, אך נרתעו חיש מהר כשנודע להם מקור הבשר, בני אבו־סלום הסתובבו ביישוב עם מרכולתם, אך הכול גמרו אומר: אין לטעום בשר טרף זה. כמקובל בחברה הערבית במקרים כאלה, ביקשו הילדים מוזידים סמליים כדי לפצות את בעלי "הסעור" שאמור להיות נזיד, כולם תרמו בעין יפה אך סירבו להכניס את הבשר לבתיהם, זה היה שמן ומפוטם, אדום ושומן, אך אין מעז לטועמו, אפילו ילדי אבו־סלום נמנעו מאוד – הם העדיפו להם ניקודים על פני בשר חשוד ובלתי־אוהוד. פת להם טבולה בשמן זית עדיפה על סטיק רשן זה, שמקורו גזל ועושק.

אבו־סלום השליך את בשרו במזבלה, חיות הטרף ועוף השמים, אף הם מיאנו לטועמו, כאילו קול קורא הזהירם בטרם מועד, לבל יגעו בו פן ימותון. הוא הפך לפגר מסריח. אנשי היישוב התלוננו רבות על הסירחון הרקבון, הסעור רודפם ומציקם בחייו ובמותו. הם ידעו לנשום לרווחה כאשר התנדב חלוץ אחד לשרפו. כולם התפעלו ונשמו לרווחה:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שפטרנו מזה

"דייזי מקבלת ביקור"

סיפור מאת דן יניל

ארי השאיר את המפתחות על הארון והביט במבט נוגה דרך הזכוכית.

מסטי פניו נראו משתקפים בזכוכית. אפו המיוזע ועיניו היגעות הסתירו בתוכם שעות של מועקה גדולה. הוא חש בבטנו הגיע את ראשו בצורה אפקית מן הדלת לחלון. דלת העץ הכבדה נראתה מאיימת, לרגע חלף בו רגש התרסות מעין סמרמורת רגעית. ולאחר מכן חלפו במוחו תירוצים שונים, הבלחות שונות:

"אין שום טעם", "אבוא בפעם אחרת", "ודאי היא ישנה", אך מיד באה הנחישות, והזעה הניגרת על המצח. "אתה חייב", "אתה חייב".

הוא פתח את דלת הזכוכית ונכנס פנימה.

הדלת נסגרה מאחוריו באיטיות. המעצור סייע לה. הוא הרגיש הקלה, הצעד הראשון נעשה, כעת צריך ללכת בבטחה במסדרון שכולו טוב, לאט, שאיש לא ירגיש בחששותיו. הוא מתח את הווה ההול הלך הליכה מרושלת, כשהוא מציץ לא מציץ בין דלת לדלת. החדרים היו ריקים מאדם. בקצה המסדרון נראה חדר גדול, תקרתו גבוהה, וקירותיו מאיימים. ארי שמע קול של קריין טלוויזיה מהול בטונים של מוסיקה מעציבה. הוא ניסה להיזכר בזמר ובשיר, שניהם עמדו לו ממש על קצה הלשון, על קצות שפתותיו. הוא הרגיש, אם יאמר את השם כאן ועכשיו, יוקל לו מעט. שכל הסבל הגדול הנשרך אחריו יותקצר קמעה, אבל השמות לא באו, נשארו תקועים בין הלשון ובין השפתיים. והוא חש במועקה הגדולה המתפתחת מקיבתו אל ליבו. הוא נעצר לרגע והחזיק את היד הציבורית שלו על הלב. הרגליים מיאנו לזוז אפילו צעד, צעדון. נשארו קפואות ונטועות כרמזורים בצומת דרכים. ידו השנייה נשלחה אל הצמה, והוא גרד מעט את עורפו באמצעות הצמה.

"להיכנס" הוא לימלם בינו לבין עצמו "להיכנס, קצת אומץ לא יזיק", והוא נכנס. הפעם המועקה לא הניחה המשיכה לרבוץ כענן שחור בעל פרצוף, המצוייר בספרי ילדים. הוא הרים את מבטו, כשהוא ממשיך לאחוז בצמתו.

בקצה החדר נראתה קבוצת אנשים שפניה להלוטין, לבושה חלוקים, ישבה ספק בבחת ספק תוך כפייה. ארי הבחין בסימני העצבנות של חלק מקבוצת הדמויות המרוחקות. הרגל הרועדת של אחת הנשים רוקעת בעצבנות ברצפת החדר, הידיים הנמתחות בתנוחה של חוסר סבלנות, מתפשטות מאוד. איש אחד, שישב בריחוק מה, מולל את שערות ראשו. כולם ישבו בחצי גורן עגולה והאזינו לדבריו של הרופא, שישב במרכז ונראה מרחוק לארי כחולק מהקבוצה.

"לו היתה לך תמונה שלי, מזכרת קטנה, שקניתי לך, לא היית מבזבזת את חייך כאן בכלא הזה ביחולים, פחדים, וציפיות שווא". זה המשפט שעבר לארי בראש, שעה שראה את דייזי יושבת כפופה בתוך הקבוצה, חיוורת מעט. שערה הצבוע השחור. הצבע דוהה, למרות כל זאת ככל שהתקרב ראה, שהיא מטופחת, ואיננה מזניחה את עצמה. שיר מוטרודים ישן "לו היתה לי תמונה שלך" עלה במוחו של ארי.

"השיר הזה לא מרפה ממני", חלפה מחשבה במוחו.

"נובר בתוך מוחו כמו יתוש מתוסף". עכשיו הוא שנא את השיר.

שישור המחשבות הזה הביא אותו אל השיר המתנגן ברקע ולשמו של הזמר, שעמד לו על קצה הלשון.

"לעזאזל מה שמו של השיר?"

ארי צועד עוד צעד.

"לעזאזל מה שמו של הזמר? "גב..".

בתנועה קלילה אותת ארי בידו לדייזי.

"הי" הוא לחש.

דייזי ישבה כפופה, ספק מקשיבה לנעשה סביבה, ספק הוזה. וכמו לפתע הוכתה במכה, היא המתכבבה – שבריר שנייה נוסף – והיוך של אושר הגואה בתוכו הפתעה, נתנסך על פניה, קריאת גיל פרצה מגרונה, אך מיד נרגעה ושמה ידה על הזה, קמה בעדינות, שפופה מעט, כשהיא גוררת רגליה בנעלי האצבע.

ארי נשאר עומד שם, כשידו האחת מונפת לשלום, השנייה אוחזת בתיקו החום, תיק הצד. החיוך הקפוא המלאכותי של ארי קיבל גוון אמיתי, בראותו את התרגשותה של דייזי. הוא חיבק אותה חזק בשתי ידיו אל כרסו. היתה בזה נחמרות גמלונית והיא חייכה אליו בהערצה ובאהבה.

"טוב שבאת, בוא נצא קצת לטייל, טוב?"

"חכי רגע". הוא הוריד לאט ובעדינות את ידיו מגופה וחיזק קלות את קישורי הצמה, כשהוא מעביר יד גדולה על שערותיה הארוכות. הוא מחה בחולצתו את הזעה, שנצטברה על מצחו מהתרגשות יתר.

"אל תשאלי, אילו חששות היו לי, לפני שנכנסתי למקום הזה". חשבתי אלף פעמים לפני שבכלל צעדתי פנימה, עכשיו כשאני מסתכל, דווקא די נחמד פה, לא?".

כשיצאו מן המסדרון אל החוץ, השמש האירה בחמימות, כאילו קיבלה את פניהם. ארי אסף בזהירות את המפתחות מן הארון, ובתנועה מהירה שיגרתית דחפם לתוך כיסו. אחר־כך כרך ידו האחת סביב כתפה של דייזי, וידו האחרת הכניס לכיסו ונאנח. דייזי מיצמצה פעם ופעמיים ואחר הניחה ראשה על הזו של בחיר־ליבה ופלטה אנחה ואמרה:

"כמה טוב לטייל כך".

ליד מכונת הקפה הם נעצרו. המחשבה, שכל המילים נאמרו, ריחפה בין אוזניו של ארי, ובמחילות האף יצאה ונכנסה לה חזור חלילה.

חוסר ביטחון משונע תקף אותו. הוא לא ידע מה יאמר לדייזי בעוד דקות מספר. הוא הרגיש, כאלו זוג מלקחיים מוצמדים למצחו, המצמיד צועק, "דבר דבר". ואז ארי הצמיד את דייזי בחוזקה אליו מתוך כפייתיות כדי לסלק מחשבות. דייזי נצמדה ללא התנגדות – מוטב לומר – נמתחה קמעה. דבר זה העלה את תיסכולו של ארי מעלה מעלה, אך הוא שתק. במקרה זה החינוך האירופי שחונך סייע לו.

הוא שתק כרגע והמשיך בביקור הגימוסין שלו ממש כפי שלימדו אותו בבית.

העצירה ליד מכונת הקפה התארכה. דייזי מחוסר סבלנות הבחינה לפתע בשתיקתו של ארי.

"מה זה קרה לך", שאלה.

"לא כלום, רק קצת עצבים מהעבודה. את יודעת איך זה על הכביש. בקרוב תהיי בבית, הכול יהיה בסדר. כשאמר את המשפט, הכול יהיה בסדר, עלו במוחו שכבות האבק המצטברות על רהיטיו ועל רצפת ביתו.

מחשבה זו גרמה לו לרזויה, והוא עיקם פרצופו.

"מה אתה מעקם פרצוף ככה אהה"

"סתם בא לי להתפרצף, דיידלה, נו איך הדוקטור נחמד או לא?".

"אדם מקסים. הוא יודע כל כך הרבה, ועם כל זאת לא מונע עצמו מרכילות, רכלן גדול הוא, כבר התגרש פעמיים. מה אתה אומר על זה?

אולי תוציא כבר את הקפה המזופת הזה, ונלך לטייל".

מכונת הקפה נראתה כרובוט גדול פעור פה, המחקה לשלשול המטבע, ממנו הוא נזון. ארי דחף מטבע אל החריץ הצר ולחץ על כפתור עגול, שצבעו חום.

הרובוט השמיע רעש מוזר ופלט כוס, שהשתלשלה מטה ונעזרה בזוג מלקחיים, שמנעו ממנה לסטות לכאן או לכאן.

אחר כך השמיעה המכונה רעש אחר, נהימה גבוהה יותר, ופלטה זרם קפה. לא היה ברור מזווית הראייה, בה עמד ארי, אם הזרם בא מן הצד, או מלמעלה. אחר כך נדמה המכונה, והמלקחיים שבו למקומם. ארי הרים את הכוס ומייד נכווה. דייזי הושיטה ממחטת נייר, והוא נתן את הכוס לדייזי כמו מחווה גברתנית.

"בבקשה, גברתי"

"תודה", אמרה.

"אמנם לא ביקשתי קפה, אבל בכל זאת אשתה".

אחר כך שילשל ארי מטבע נוסף אל החריץ הבלען. המטבע שב מתוך סדק רבוע בתחתית המכונה.

ארי שילשלו שוב ושוב, המטבע הופיע וניצנץ בתצפה יתירה. סבלנותו של ארי פקעה.

"בואי נלך", סינן מבין שיניו.

"מה יש להתרגז, מדוע להתרגז, הלא זאת רק מכונה".

"הנה, תן לי", והיא שילשלה בתנועה נשית את המטבע אל תוך המכונה ולחצה על הכפתור. המכונה השמיעה נהמה כאילו רוצתה ומיד פלטה כוס, שנפלה ברעש, ושוב המלקחיים, הקפה, המים החמים. "בבקשה אדוני הרתחן, מגע הקסם של אשתך".

המלה אשתך הציקה לארי מאוד, והוא עיפעף בעפעפיו כדי לסלקה. אחר כך לקח את כוס הקפה מידיה של דייזי ומחץ את אפו אל שפתיו באמצעות ידו במין הבעה של חוסר רצון.

"עוד שוביניסט שלא יכול לראות בהצלחה של נשים", מילמלה דייזי.

ארי לימלם: "או, מה הייתי עושה בלעדייך". הוא, עצמו, לא ידע, אם לימלם זאת מתוך ציניות מרוחקת, או מתוך חיבה מתקתקה.

נראה, שהייתה זאת הכלאת רגשות.

לפתע נעצרה דייזי, כמו בוחנת את ארי ושאלה: "אתה מרגיש טוב? משהו קרה?".

"לא", ענה ארי, "מדוע שמשהו יקרה, הכול בסדר".

הוא דחף את דייזי בחיבה, והיא נעמדה מולו.

"ספרי לי מה עוד קורה שם במחלקה".

"סתם, מנסים לעודד אותנו לדבר, יושבים סביב הדוקטור, הוא במרכז, אנחנו סביב, מדברים על בעיות. כל אחד מספר את המקרה שלו. ישנן התפרצויות של בכי, של כאב. כמו בסרטים, ישנה כנות כואבת. אתה יודע..."

ארי צימצם את עיניו ספק כנגד השמש הקופחת, ספק כנגד דבריה של דייזי, דברים שלא עניינו אותו כלל.

הוא שם לב, שידו האחת עדיין מונחת על כתפה בצורה אבהית. הוא הוריד אותה בעדינות בזמן שטף דיבורה וניגב את ידו המיוזעת בחולצה.

"זה על הדוקטור כבר סיפרתי לך".

"סיפרת, ודאי סיפרת", הוא לימלם.

בדרך חזרה ארי ישב במכונית ומנסה להרהר בראשות בדברי מה שהציק לו. הוא משחזר את הפרידה מדייזי שוב ושוב, אך לא מצליח להיזכר, מה היה הדבר. שמא שכח דבר מה. הוא מביט סביבו. לא היה עימו כלום. "אה, המפתחות על הארון", חולפת מחשבה במוחו, "אם כן כיצד המנוע עובד, והאוטו נוסע. הנה המפתחות בחריץ ההתנעה, ודאי, הכנסתי אותן לכיסי תוך שיגרה, אך לא זה הדבר, אחר־כך סיפרה לי דייזי על בית־החולים, על הרופא האנושיותו, על הרצון לדבר. מה היה שם עוד: נשיקות, חיבוקים, פרידה תוך שמחה. לעזאזל, מה מציק לי. אני חייב להפסיק לחשוב על זה.

ארי חושב על אותה נחת, שאפפה את בית־החולים, הלובן הנקי, יופיו של הדשא האחיד הקצוץ למשעי, הפרחים המטופחים הסובבים הכול, הטהרה, שיצרו הקירות הגבוהים והריחוק בינו לבין אותם יצורים היושבים במעגל.

"מה זה היה, מה זה היה?" הוא נובר בנבכי מוח. משהו מפצפץ מאוחר, הצפירה מעירתו בעצבנות. נראה שנעצר. המכונית עומדת. עליו להיזכר. לא עליו להניח לכך, זה יבוא לבד. "מה זה היה", ארי מרגיש שרקותיו נלחצות משהו מצמיד את הרקות זו אל זו. הוא שולח ידו לעורפו ונוגע בצמה. "לו היתה לי תמונה שלך, משהו שיזכיר לי. לא הייתי מבזבז את חיי ביחולי שווא".

הנה זה. זה השיר, שהתנגן במחלקה של דייזי. שיר של ליאונרד כהן "הרקידו אותי עד סוף האהבה". לעזאזל, השיר הזה היה קבור כל זמן במגרות המוח שלי. עכשיו נזכרתי. זה מה שהעיק השיר הסוררני הזה. לעזאזל, במחלקה לא יכולתי להיזכר בשם הזמר ושם השיר. עכשיו הכול ברור, ליאונרד במחלקה לחולי־נפש, מתאים לו.

הוא מגחך בינו לבין עצמו בהנאה ומשפשף בידו הפנויה את האבזם של תיקו המוזהב. הוא שולח את אותה היד אל תא הכפפות ופותח את המנעול בסיבוב מהיר, כשהוא ממשיך להביט בכביש ברצינות משחקת. "כמו בסרטים" הוא חושב ושולף קופסת סוכריות עגולה ונוצצת, עליה מצויירים פירות טרופיים בשלל צבעים. במיומנות של נהג ותיק הוא שולף לו סוכריה מסוכרת אחת ומחליק אותה לפיו, מצמידה לחיכו, אחר הוא זורק בפיזור נפש את הקופסא בחזרה לתוך תא הכפפות ומכה בחוזקה בדלת התא. הדלת שבה למקומה. המנעול משמיע חריקת נעילה. עכשיו משנגמרו העיסוקים הרשמיים עליו לאכול ארוחת צהריים. הוא מתופף קלות על ההגה העטוף רצועת עור, בחוסר שמחה. "נחטוף דבר מה בדיזנגוף, ואחרי זה הביתה לתנומה קלה".

ארי מהרהר בחדרי האוכל בצבא. לג'ינו היו חברים חלקם טבחים ותיקים וחלקם רס"רי מטבח. הוא ידע להסתדר, ג'ינו. הסתובב בבסיס כשאפו למעלה, סידר לכולם פירות כאוות נפשו, קערות שלמות יכול היה להוציא מהמטבח, מבלי שמישהו יאמר לו דבר מה.

אחר כך היה עומד במרכז רחבת האספלט ומרים את מגב הרצפה מעלה ומעמידו על אצבע אחת. הבנות המעצבנות היו משמיעות מיני צחקוקים וקריאות התפעלות. והוא היה מעביר את המגב מאצבע לאצבע בלא לאבד שיווי משקל, בהזדהות היה עושה זאת. אחר כך היה לוקח שלושה תפוזים ומקפיצם באוויר במיומנות של תעלולן מקצועי, והיה מעבירם בזה אחרי זה מאחורי גבו, תחת לרגלו. היה מקפיץ אחד אל מצחו ומחזירו אל השניים המקפצים באוויר, אבל כשאחד מהתפוזים היה נופל הוא היה מפסיק את ההצגה המרשימה, ובשום פנים ואופן לא היה מוכן להמשיכה. לא היו עוזרות הפצרות הבנות וקריאות הבנים לעידוד. ברגע שנפל תפוז אחד הסתיימה ההופעה.

אט אט התרגלו לעובדה, שג'ינו מתפקד עד נפילת התפוז הראשון. ברגע שנפל התפוז, היו מתפזרים כולם תוך לחישות. רק ארי היה נשאר לעמוד, בוהה בתעלולן הצבאי, שנכשל כדרכו. אחר כך מתקרב היה ארי ומרים את התפוז המשוסע במין הדרת כבוד ושואל ברצינות מהולה בקנאה: "זה שלך אדוני?".

וג'ינו היה מחייך ועונה בקולו הגס: "אתה בסדר, ארי, אתה בסדר".

אחר כך היו שניהם הולכים לאכול, כאילו לא קרה דבר. ואיש לא דיבר איתם בזמן האוכל על עניין התפוז, רק הביטו בהם בצורה מוזרה – "מה לג'ינו הגנוזי אצל ילד עגום נפש ורגיש כמו ארי". לבד היו יושבים בקצהו של חדר האוכל, כשלושת התפוזים מונחים בסלסלה המרושתת על השולחן.

בתום הארוחה היה ג'ינו קם בגברתנות יתרה ומהלך בחדר האוכל, כאילו היה זה בית התמחוי הפרטי שלו. ארי היה ממהר אחריו. ולפני שהיו יוצאים ארי היה נעצר כחמישה מטרים לפני הפח חורק את התפוז המשוסע לתוך הפח השחור, ותמיד היה קולע. ג'ינו היה מכה כפה בחוזקה בחיוכון מרוצה. ושניהם היו יוצאים מבעד לדלת העץ החורקת כמשתפי־פעולה נושנים.

פרק מתוך נובלה "הבושן שבקצה התמונה" העומדת לראות אור

שמעון שלוש

ילד

הַחַיִּים מִתְבַּגְּרִים סְבִיבוֹתַי
וַאֲנִי נוֹתַרְתִּי יֶלֶד
פָּשׁוּט,
יֶלֶד רַךְ
לְבַד,
יֶלֶד אוּלַי
וַאֲנִי חָשַׁבְתִּי עַל יֶלֶד
אַחֵר
וַאֲנִי כָּתַבְתִּי שִׁירִים
וַאֲנִי הִתְכַּוַּנְתִּי לַיֶּלֶד
לְחַבֵּק
לְנַשֵּׁק
לְהָרִים עַל כָּל סְבִיבוֹתַי

וְהִתְחַלְתִּי לְחַבֵּר אֵלַי
בְּמִלִּים

וְשָׁלוֹם אָמַרְתִּי לַיֶּלֶד,
עַל שֶׁכְּבָר אֲנִי מִתְרַפֵּא
שֶׁכְּבָר אֲנִי רָפֵה,
אָמַרְתִּי לְיַלְדִּי הַיָּפֶה
וְסוֹכַכְתִּי עָלָיו,
שׂוֹחַחְתִּי אִתּוֹ.

יֵשׁ לִי יֶלֶד אַגָּדָה
שֶׁקּוֹרְאִים לוֹ חִידָה,
שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם
אֵין לוֹ פָּנִים עֲדַיִן,
וַאֲנִי יוֹצֵר לוֹ
אֶת אֱלֹהַי.

– מִי הַיֶּלֶד
– מָתַי הוּא בָּא אֵלַי,
נִפְגַּשׁ אִתִּי
פָּנִים אֶל פָּנִים

וְאֵין לוֹ גּוּף
וּמִלִּים אֵין לוֹ

וְאֵיךְ אֶקְרָא בִּשְׁמוֹ
וְאֵין לוֹ עֲדַיִן,
אֶקְרָא לוֹ עֲדַיִן
אֶקְרָא לוֹ בֵּינְתַיִם,
יָדִין,
עוֹבֵד אוֹתוֹ
אֶקְרָא לוֹ עוֹבֵד,
בְּנִי לָעַד,
אֶקְרָא לוֹ בֵּן
לְהָבִין אוֹתוֹ בֵּינְתַיִם,
אֶקְרָא
רֶגַע
וְאֵירָגַע.

هكذا من الأصل

هكذا من الاصل

מסכת יסורים

טלי ליפקין־שחק

אנטנה

בר־זהב. כמו כל תוכנית מתיחות. צילום: קובי קנטור

עטרי. נעימה, לא טובה במיוחד

יש פעמים שבהם עייפה שיגרה אפרורית ומתמסכת על־פני סבירותה התגייה בחופשה ארוכה. פעם כזאת היא הפעם שבה נדרשת ההפסקה לחזור לעבודה, לשוב אל כורסת הטלוויזיה ולהתחיל לזפזפ בין הערוצים המשבכים. אפשר היה עדיף לא לצאת לחופשה כלל ובלבד שלא להצטרך לחזור מכנה אל המיפגש המחודש עם המסך. חודש לא ראיתי טלוויזיה, חודש לא הרגבתי בזמרונו של המכשיר. האביזר המרשרש הזה, היה מונח כאופציה, שרק לעתים רחוקות ובהזדמנויות חגיגיות במיוחד או להילופין מקריות ונסיבתיות מאד, מובשה לרגע וכובתה מהר בכיף. אם ראיתי, כשראיתי, היתה הבחירה שלי קצת סרטים, קצת סדרות קומיות, וברוב המקרים שוטטתי באיזור הכבלים ולא בערוצים הממלכתיים. המחקר הפרטי הקטן שלי, המתבסס על הבריחה הטבעית של מי שראתה טלוויזיה פחות־או־יותר רק כשהתחשק לה, העלה שבתוך ים הטמרטוטים שמשודרים, יש רק מספר זעום של דברים באמת טובים.

על־פי סולם "מתחשק לי", הסדרה הקומית זוכתה במקום הראשון אצלי, היא "משתגעים מאהבה", ורק חבל שלא מקרינים פרקים חדשים, אם יש בכלל כאלה, של הסדרה המעולה הזאת. העובדה שאני לא מצליחה לדלות ממעמקי מוחי עוד משהו שממש שווה להזכיר אותו, מכלל התוכניות שכן ראיתי מתוך בחירה, מרמזת למצב עניינים עלוב מאד במצאי המשודרים, או למצב עניינים בעייתי בתאי הזכרון ההולכים ומתבלים במוחי המרקיב מזוקן. מצב העניינים בטלוויזיה נראה לי התשובה הנכונה. פשוט אין משהו ששווה לזכור.

לרגל שובי לעבודה, ולאחר שקראתי בשקדנות את הדיווחים הנלהבים על גובה הרייטינג אצל דודו טופז, נפניתי לעיין בתוכניתו המדוברת. מכיוון שממילא שפלה רוחי עם תום החופשה, הנחתי שייסור אחד נוסף כבר לא ישנה הרבה. התחלתי לצפות ומצאתי שייסור ועוד ייסור מצטרפים למסכת יסורים בלתי נסבלת. אחרי 20 דקות עם טופז, ויתרתי, ולחצתי בזועה על השלט־רחוק, נמלטתי אל סרט.

חיובי אך ברמה נחותה

דודו טופז, בתוכנית סיכום עונה, מרוצה מעצמו מאד – ובהינתו בצדק רב – וטרם שיצא לחופשה מבודכת (מי כמוני מעריכה חופשות), הרים תוכנית חגיגית במיוחד, שנפתחה – כדרכן של תוכניות חגיגיות במיוחד מהסוג הזה – בבדיחה וולגרית ותפלה שעניינה, איך לא? זיונים של שכן ואשה נבגדת, חיחיחי והההההה.

בדודו טופז התגלגלו שפע של תכונות טובות. הוא בחור אינטליגנטי ומשכיל מבית טוב, מוכשר למדי בתחומים מסויימים, נאה מאד לסוגו, וכנראה גם בחור טוב באופן הבסיסי ביותר עם השקפת עולם חברתית מגובשת המבקשת לעשות טובות. שלל התכונות הטובות האלה, בנוסף לחוש עיסקי מחודד שיודע לעשות מבידור רייטינג, היקנו לו עדת מעריצים בסדר גודל של גייסות. בתוכניתו האחרונה בהחלט לעונה זאת, כינס טופז באולם רוב־ידיים הרבה מאד אנשים שהיו שותפים לפרוייקט שיזם באמצעות התוכנית הפופולרית שלו, פרוייקט אירוח של משפחות או בודדים חוסים בבתים של מארחים נדיבים לימי החג. עצם הרעיון נוגע ללב, והשימוש בפופולריות שלו לטובת עניינים כאלה הוא שימוש ראוי לכל שבח. טופז לוקח את הצלחתו שלו ועושה איתה משהו חיובי וזה יפה מאד.

אבל כל זה, כמו גם העובדה שהציבור הזה בתכונות הטובות שלו אוהב אותו, כי ציבור אי־אפשר לרמות כנראה, איננו מכפר על הרמה הנחותה, גם אם זו מה שהקהל אוהב. טופז לא יודע להאיר. הוא גם לא לומד את זה בשנים האחרונות. הוא יודע לבדר, את מה שמבינו כמה מבדר אותו. מכיון שאלי הבידור הזה לא רק שאינו מדבר אלא הוא מעצבן אותי, לפני שהוא מתחיל לשעמם אותי, אז הפתרון הפשוט הוא לוותר. כאמור ויתרתי, ואני מוכנה להישבע שיותר אני לא אנסה.

למען עצירת התיירות

מסע הכתבות המוצגת שלי, שלא לומר מסע יסורי, עצר בתחנה נוספת. אזרתי כוח וסבלנות, להתבונן ב"עוברים על העולם", סרט מתיחות שצילמו מאיר סויסה ודודי בר־זהב, לפני 11 שנים בקירוב, בהשתתפות שחקנים ידועים נוספים, בארץ ובעולם. כדי שלא יתייחסו אל סרטם בזלזול, הלילה, ייחסו לפרוייקט תכונות אנתרופולוגיות מדעיות והסבירו כי הסרט בא לבחון כדבריהם "מתיחות מנקודת מבטו של תייר". מדובר בסרט מתיחות, כמו כל תוכניות המתיחות במצלמה נסתרת, רק בהיקף רחב יותר, על פני כמה אתרים בהבנים על הגלובוס, לשמחת לבם של משתתפיו [illegible] יצאו עם תוכנית מלאה רעיונות (משל אריה סוכר, דודי בר־זהב, מאיר סויסה ואלי עקבוביץ) ... על־פי הכתוביות בסוף המסע המבוך הזה כיצד לשגע אנשים בקור־רוח. אני כנראה יצור נטול חוש בסיסי, כי סרטי מתיחות במצלמה נסתרת מעולם לא הצליחו להצחיק אותי. אני שונאת לראות אנשים נבוכים, וגם התחלקויות על קליפות בננה רחוקות מלעשות לי טוב.

נאיביות הרעיון כולו ונחיתות הביצוע ניכרו בבדיחות הוולגריות, כמובן שובניסטיות וסקסיסטיות ברובן, בביצוע העלוב ובטעם שנצטליבו לשרוך בחלק מן האנשים שאליהם נטפלו, בארץ ובחו"ל. לא פלא שהתיירות לארצנו נעצרה, אם התיירים נאלצו לסבול הנהרות כאלה. "טיטוס החריב לנו את בית המקדש ואני אחריב להם את האחורה", נשבע בלחש מאיר סויסה ויצא להתעמר בסועדים במסעדה באיטליה. נדמה לי שלא צריך להוסיף הרבה על הציטוט המדוייק הזה כדי להבהיר למה אני מתכוונת בנחיתות. אבל, הפקה גדולה והרבה אנשים התבדחו מזה וגם נראו נהנים ומבושבשים בצוות, אז מי אני שאקלקל להם את הבילוי?

זוויות מעוגלות מדי

הערוץ הראשון, שעל־פי הפרסומים עומד בפני מאמץ גדול להבהיב את עצמו בכל הכוח לטובת איזה רעיון עיוועים של רייטינג, הקרין בחג סרט תעודה שעשה עמוס כרמלי, "מהטופל לקרואר", ליוזה את הסיפור הפרטי של משפחת דעסה, מבני הפלאשמורה, שבתם מגוגש כבר נמצאת בארץ מאז מבצע שלמה, ושאביה, אמה וכמה מאחיה מצטרפים אליה בעקבות מאמציו של כרמלי, וכמו כמה מאות בני פלאשמורה אחרים המטפטפים את דרכם לישראל תחת הסיעון של איחוד משפחות. כרמלי, איש טלוויזיה טוב ותיק, עלה על סיפור שקל למצוא כמותו, סיפור אנושי קשה המקפל בתוכו מקרה כללי יותר, קשה לנפשות הפועלות בו וקשה לא פחות ואף יותר למדינת ישראל שמוצאת עצמה נאלצת לאסוף אל חיקה הרבה מאד אנשים שהיו לעול על בהאהה ואולי אף אינם יהודים כלל.

הטענה שלי אל כרמלי, שלא חסך בסרט צילום ובכיות רגליים לכיסוי כל הזוויות של הסיפור הפרטי־כללי הזה, היא שהוא מציג זוויות רכות מדי, מעוגלות מאד, של פרשה קשה מאד. עמוס כרמלי אומר במפורש, אם גם בעדינות, שמדובר בסך הכל ב"ביזור" רציני שבוחת עלינו וישפיע עלינו עוד שנים הרבה, אבל מעבר לאמירה הזאת, הוא נזהר מלנקוט עמדה או לפרט את הנתונים שהם הבסיס לאמירה המרוייקת שלו, והחרות התקורקטיות שלו הם בעוכרי הסרט.

כבוד רב מדי

לא ברור לי מה טעם מצאה לאה זהבי להפיק ולערוך תוכנית נחותה ורבת־פנים עם הזמרת גלי עטרי. עטרי זמרת נעימה, לא טובה במיוחד ולא בולטת במיוחד בהישגיה, ואילו הטלוויזיה בערוצה הראשון נותנת לה כבוד גדול מאד. גם שיחות עם ידידים ומשפחה, גם הצגה אל נופי ילדותה, גם עיבודים לשירים הטובים והלא־חשובים לזמר העברי. ספיישל־ספיישל קיבלה גלי עטרי, ועם כל חיבתי אליה ואל שירתה הנעימה, אני חושבת ששיקול הדעת מאחורי ההפקה הזאת היה לקוי.

לימוד משגיאות

ערוץ הילדים, שהפליא לאכזב אותי ואת הילדים לקראת סוף הקיץ עם מנחות סרות טעם והרבה תוכניות אשפה מולזלות, ממשיך לזלזל. במהלך ימי החג הקרינה הסדרה הנהדרת "האסופית". קרינתה של אן שירלי המופלאה, התרגום לסרט הזה, על כל פרקיו, הוא שערוריה המסתיעת הצפויה לפארשה בשביל מי שכבר יודע היטב לכתוב, ולמסור לחינוך קלוקל למי שעכשיו ממש מתרגל קריאה וכתיבה. ... ובפרס בערוץ הילדים. שומר נפשו ירחק. ■

חידה קשה ומעצבנת / דן המיצר

חידמיצר

משימה מס' 175

מה מקומו בתחרות?

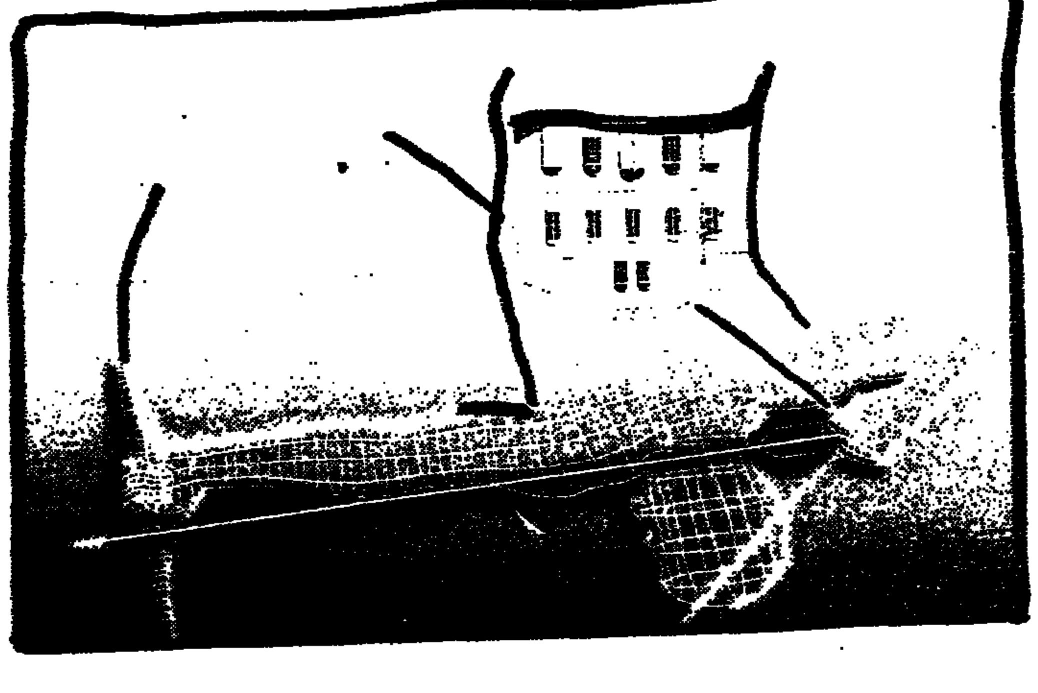

הוראות לפיצוח: לפניכם חידה מצויירת, שפתרונה עשוי לזכות אתכם בפרס מיוחד: עותק חתום של ספר הקריקטורות של מושיק לין "מתים לעשות שלום", בהוצאת זמורה ביתן מודן. הזוכה ייבחר מבין הפותרים שתשובתם הנכונה תגיע אלינו תוך עשרה ימים מיום פרסום החידה.

פתרון משימה 173: הבית נמצא במושב דלתון – על־פי הנוסחה לחישוב שטח הדלתון. זכה בפרס אהוד בר־סיני מתל אביב. הספר יישלח לכתובתו.

המען למשלוח תשובות: מזכירות מערכת "דבר", רח' שינקין 45, תל־אביב. מיקוד: 65233.
נא לציין על המעטפה את מספר המשימה.

חוה כבר אינה מלאך

"נשים קטלניות" נחשבו בעידן הקדם־פמיניסטי כמתאימות רק לשני דברים, סקס וריגול. דיטריך שיחקה סוכנת חשאית ב"מחוללת". אפילו גארבו עשתה זאת ב"מאטה הארי". אבל הן מעולם לא הורשו להתחמק מעונש. כיתת יורים היתה תמיד בסוף הדרך. מה שמייחד את דור ה"קטלניות" החדש הוא שלפעמים הן אבן חומקות מעונש

"אקונומיסט". מיוחד ל"דבר"

"יזהר לו העולם", כפי ששרון סטון אומרת למייקל דגלאס ב"אינסטינקט בסיסי". יש היום זן חדש של "ילדה רעה", ששום גבר אינו בטוח בקרבתה. "נשים קטלניות" ("פאם פאטאל") שנותיהן כשנותיה של דלילה, אבל היום הן לומדות תעלולים חדשים. בסרטי קולנוע מן העת האחרונה, כגון "הפיתוי האחרון" ו"רומיאו בן זונה", הן תחרות בחמת זעם ובאכזריות שקודמותיהן לא ידעו מעולם.

קחו את מונה דה מארקוב, בביצועה של לנה אולין ב"רומיאו בן זונה". היא החידוש האחרון בפשע המאורגן – "מחסלת" מטעם המאפיה הרוסית. כשמאפיוזו סיציליאני מן הדור הישן מרגיז אותה, היא קושרת אותו וסותמת את פיו, דוחסת אותו לתוך תא מטען של מכונית; באיום אקדח, היא מאלצת בלש לחפור את קברו וקוברת אותו חי. היא רחמנית, מכל מקום, ומרוקנת את אקדחה בחול למקרה שהוא עדיין נושם.

"נשים קטלניות" נחשבו בעבר כמתאימות רק לשני דברים, סקס וריגול. מרלן דיטריך ב"מלאך הכחול", לבושה בצילינדר, גרביים ובירית, היא רק נערת בילוי, שנולדה לאהבה, ואוי לשוטה המתפתה לקסמיה. אבל מטרתה היא רק לנופף בסקס־אפיל שלה. בחלק גדול מן הזמן היא נראית כמי שאינה מודעת לרושם שהיא עושה. בעידן הקדם־פמיניסטי, ריגול נראה היה כעיסוק הקוסם היחיד לנערה בעלת כישורים. דיטריך שיחקה סוכנת חשאית ב"מחוללת". אפילו גארבו עשתה זאת ב"מאטה הארי". אבל הן מעולם לא הורשו להתחמק מעונש. כיתת יורים היתה תמיד בסוף הדרך.

מה שמייחד את דור ה"קטלניות" החדש הוא שלפעמים הן אבן חומקות מעונש. הן מנצלות גם מין: ב"רומיאו בן זונה", השוטר רפה־הרצון גארי אולדמן הוא כחומר בידיה של לנה אולין. אבל כשהיא נקלעת למצב ביש, אין תחליף לכוח גס. ידיה, כפותת־ידיים ודחוסה לתוך מכונית, היא ניצלת לא על־ידי עפעוף בעיניה, אלא על־ידי הידוק צוואר לוכדה בנעילת־מספריים ברגליה, עקירת שימשת המכונית ובעיטה והחלקה אל חופש־המנוס. קהל־הצופים – וגארי אולדמן, שחשב שהיא כבר מאחורי מנעול ובריח – מתנשמים בכבדות.

יוצר הסרטים המבין יותר מכל האחרים את הקשחות החדשות האלה הוא ג'והן דאהל. שלושת סרטיו, "הרוג אותי שוב", "מערב הסלע האדום" ו"הפיתוי האחרון", מתארים עקומה עולה של התנהגות נשית יותר ויותר חמסנית. שלושת הסרטים מספרים סיפורים דומים: גבר ואשה מבצעים פשע, על־פי־רוב בהסתת האשה, ואחר־כך – ללא שום ייסורי־מצפון – היא מערבת איש זר בתוכנית להרוג את שותפה. בדרך־כלל, הפתי המסכן נושא בתוצאות. ב"הרוג אותי שוב", ג'ואן האלי־קילמר היא המפתה; ב"מערב הסלע האדום" זוהי לארה פלין בויל. אבל ב"פיתוי האחרון", לינדה פיורנטינו עולה על כולן.

ברידג'ט, "גיבורת" הסרט, היא הטיפוס הרע המושלם. היא מפתה את בעלה הרופא למכור סמים ב־700 אלף דולר, ואחר־כך מסתלקת עם השלל. לבלש פרטי העוקב אחריה היא מבטיחה להראות את ישבנה, אם הוא יראה לה תחילה את "תעודותיו" הגבריות. כשהוא נופל בפח, היא גורמת להתנגשות המכונית, בידעה כי רק מושב הנהג מצוייד בכרית־אוויר והנוסע לידה יעוף החוצה דרך השמשה הקדמית. למשטרה, העובדה שהוא "יצא" מתוך מכנסיו רק מאשרת את טענתה בדבר ניסיון אונס.

ברידג'ט היא חסרת־מוסר עד היסוד. לשם שעשוע, היא מקימה סוכנות טלפונים המציעה לרצוח בעלים נואפים תמורת תשלום מתאים מאלמנותיהם. היא צדה איזה שוטה כפרי המשמש לה שותף־לפשע, ושולחת אותו מיד לרצוח את בעלה.

זהו התפקיד הנשי הטוב ביותר שנכתב זה שנים, ולינדה פיורנטינו מתנפלת עליו בהנאה ממשית. סצינות המין אינן ברורות ביותר, אבל המשחק־המקדים במסבאה נועז מכל מה שרואים בדרך־כלל בקולנוע. או, לפחות, הוא גורם לצופה לחשוב כך. באמצעות דיבור גלוי ותנועות ברורות, הבמאי והשחקנית משכנעים אתכם כי ראיתם יותר ממה שהראו למעשה. קוד ההפקה הישן של הוליווד, מעין צנזורה־עצמית שהאולפנים צייתו לו, אמר כי פשע חייב להיראות כלא משתלם. ב"פיתוי האחרון", מכל מקום, הגברים – יחסית – חפים מפשע מסיימים במוות או בבית סוהר והאשה הזדונית האחת נוסעת לה בלימוזינה עם נהג אחרי שהיא שורפת את הראיה היחידה העלולה להפלילה.

לפחות היא גלויית־לב לגבי מה שהיא עושה. קל יותר לחוש הערכה כמוסה אליה מאשר, למשל, לדמות שמשחקת מדונה ב"גוף ההוכחות". זוהי סחטנית פשוטה, המפתה גברים עשירים לשנות את צוואותיהם לטובתה ואחר־כך לשקוע בסקס, בידעה שזה יהרוס את לבבותיהם החולים. זוהי רמאות מובהקת.

לגלן קלוז ב"משיכה גורלית", "פאטאל" היא המלה הנכונה, לפחות בפוטנציה: היא לוקחת סכין אל מאהבה, מייקל דגלאס, ואשתו, אן ארצ'ר. אבל אשה זו היא מקרה מיוחד: אשה חולה, מבוהה ומבולבלת. כלל לא מבולבלת היא הסופרת של שרון סטון ב"אינסטינקט בסיסי". האם היא הרגה את מאהבה באיזמל־קרח? הסרט מותיר בלבנו ספק. אין דבר. אשמה או לא, היא צופנת בחובה צרות: היא משתמשת בגברים כבחומר־גלם לספריה. כמו לנה אולין ב"רומיאו בן זונה" וברידג'ט ב"פיתוי האחרון", היא מתעבת חוקים מידי אדם וכותבת חוקים משלה – מיניים, ספרותיים ומוסריים.

והיא משיגה את שלה. "מה תעשו לי?", היא קואלת כשהיא מתבקשת לא להדליק סיגריה בחקירת המשטרה שבה היא נחקרת על רצח. "תאשימו אותי בעישון?" היא ממשיכה לעשן. ■

מרלן דיטריך. ביקשה רק לנופף בסקס־אפיל שלה